

TELİF HAKLARI SEMPOZYUM KİTAPLARI

"Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın desteği ile hazırlanan bu projenin içeriği hiçbir surette Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görüşlerini yansıtmamakta olup, içerik ile ilgili tek sorumluluk (destek alan) Telif Hakları Derneği'ne aittir."

ISBN: 978-625-8744-52-1

978-625-8744-52-1

GÜZEL SANAT ESERLERİNDE TELİF HAKLARI

GÜZEL SANAT ESERLERİNDE TELİF HAKLARI

5. TELİF HAKLARI SEMPOZYUMU BİLDİRİLER KİTABI

AKIL FİKİR YAYINLARI

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI
KATKILARIYLA

DOĞUŞ
ÜNİVERSİTESİ
Buraya semin doğuşun.

SAFRAN & PARTNERS

GÜZEL SANAT ESERLERİNDE TELİF HAKLARI

5. Telif Hakları Sempozyumu
Bildiriler Kitabı
29-30 Kasım 2026

AKIL FİKİR YAYINLARI

ESER ADI:
5. TELİF HAKLARI SEMPOZYUMU:
GÜZEL SANAT ESERLERİNDE TELİF HAKLARI

İSNB:

SEMPZYUM VE KİTAP EDİTÖRLERİ:
Prof. Dr. Mehmet GENÇ- Dr. Cansu TOPAL

SEMPZYUM KOORDİNATÖRLERİ:
Cafer VAYNİ- Arş. Gör. Ela KARATAY

SEMPZYUM MEDYA KOORDİNATÖRLERİ:
Saliha ÖZDEMİR- Sümeyra TEYMÜR- Arzu CİHANGİR- Recep İNCECİK

SEMPZYUM SUNUCULARI:
Doç. Dr. Nermin Özcan ÖZER- Dr. Öğr. Üyesi Hakan KAYA

KAPAK ve MİZANPAJ:
Selim ÇORAKLI

DERNEK DESTEK EKİBİ:
Nazlı Aspay SENER- Ayşe Emine Sultan ÇELİK- Av. Cihan TUFAN-
Selim ÇORAKLI- Mehmet POYRAZ- Hasan BAŞTÜRK- Mehmet ERDOĞAN-
Mehmet SAYGINER- Zeki SAĞATCI- Av. Sedat SAFRAN- irfan ÖZER

BİRİNCİ BASKI:
MART 2026

TELİF HAKLARI DERNEĞİ
0 532 663 32 95- 0 555 440 48 53
www.telifhaklarisempozyumu.org- www.telifhaklaridernegi.org
telifhaklarisempozyumu@gmail.com- telifhaklaridernegi@gmail.com

 facebook: telifhaklarisempozyumu
 Instagram: telifhaklarisempozyumu
 twitter: Haklar Telif

AKIL FİKİR YAYINLARI
Sertifika No:52870
Alemdar Mahallesi, Alayköşkü Caddesi
Küçük Sokak, No:6/3 Çağaloğlu- Fatih- İSTANBUL

BASIM VE CİLT
Sertifika No:52870
Alemdar Mahallesi, Alayköşkü Caddesi
Küçük Sokak, No:6/3 Çağaloğlu- Fatih- İSTANBUL

**5. TELİF HAKLARI SEMPOZYUMU:
GÜZEL SANAT ESERLERİNDE TELİF HAKLARI**

SEMPOZYUM DÜZENLEME KURULU:

- Prof. Dr. Ahmet Alkan ÇELİK-** Doğuş Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mustafa Alper GÜMÜŞ- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Mehmet GENÇ- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Hamide ZAFER- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Cahit SULUK- İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. İbrahim SUBAŞI- İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Kadir CANATAN- Sabahattin Zaim Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi
Prof. Dr. Süleyman DOĞAN- Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi,
Prof. Dr. Abdülkadir EMEKSİZ- İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Prof. Dr. Cemal ZEHİR- Yıldız Teknik Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Prof. Dr. Nermin Özcan ÖZER- Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi
Prof. Dr. Muhammet KURULAY- İTÜ Matematik Mühendisliği
Doç. Dr. Sinan BAYINDIR- Piri Reis Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Sami Özgür MEMİŞOĞLU- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Cansu TOPAL- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Hande DENİZ- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Hakan KAYA- Doğuş Üniversitesi Türk Dili ve İnkılap Tarihi Birimi
Arş. Gör. Ela KARATAY- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Cafer VAYNİ- Telif Hakları Derneği Başkanı

SEMPOZYUM BİLİM KURULU:

- Prof. Dr. Ahmet Alkan ÇELİK-** Doğuş Üniversitesi Rektörü
Prof. Dr. Mustafa Alper GÜMÜŞ- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Mehmet GENÇ- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Hamide ZAFER- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Fethi GEDİKLİ- İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı
Prof. Dr. Fülürya YUSUFOĞLU- Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Mustafa TOPALOĞLU- Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Prof. Dr. Tekin MEMİŞ-
Prof. Dr. Cahit SULUK- İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Eda ÇATAKLAR- İstanbul Bilgi Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Sami Özgür MEMİŞOĞLU- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Cansu TOPAL- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Dr. Öğr. Üyesi Hande DENİZ- Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi

SEMPOZYUM YÜRÜTÜCÜLERİ:

- Prof. Dr. Mehmet GENÇ- Dr. Öğr. Üyesi Hakan KAYA**

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ: Prof. Dr. Mehmet GENÇ / Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi / Sayfa 6

AÇILIŞ KONUŞMASI: Cafer VAYNİ / Telif Hakları Derneği Başkanı / Sayfa 7

AÇILIŞ KONUŞMASI: Prof. Dr. M. Serhat SARISÖZEN / Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı / Sayfa 10

AÇILIŞ KONUŞMASI: Prof. Dr. Erkut ALTINDAĞ / Doğuş Üniversitesi Rektör Yardımcısı / Sayfa 11

SEMPOZYUM KONUŞMALARI

GÜZEL SANAT ESERİ NİTELİĞİNİ HAİZ TASARIMLAR BAKIMINDAN KÜMÜLATİF KORUMA İLKESİ / Dr. Büşra ŞAHİN AYDIN / Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ali Fuad Başgil Hukuk Fakültesi / Sayfa 12

YAPAY ZEKANIN FIRÇASI: GÜZEL SANAT ESERLERİNDE HUSUSİYETİN YENİDEN TANIMLANMASI / Ulaş Göker BEKTAŞ / Ankara Üni. Sosyal Bilimler Enst. Fikri Mülkiyet Hukuku Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi / Sayfa 26

SANATÇI HAKLARINDAN TİCARİ MARKALARA: DİJİTAL ÇAĞDA GÜZEL SANAT ESERLERİNİN ÇİFTE KORUNMASI / Av. İsmail Murat KABAN / Sayfa 7

FOTOGRAFİK ESERLERDE ESER SAHİPLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: MAYMUN SELFİE DAVASI ÖRNEĞİ / Av. Yasemin DİKKAYA / Fikri Mülkiyet Hukuku Uzmanı / Sayfa 52

KAMUYA MAL OLMUŞ KİŞİLERLE YAPILAN RÖPORTAJLARIN BAĞIMSIZ ESER OLARAK YAYIMI HALİNDE TELİF HAKKI SAHİPLİĞİ TARTIŞMALARI: “TRUMP TAPES” KARARINDAN HAREKETLE ABD VE TÜRK HUKUKU YAKLAŞIMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI / Dr. Murat CANGÜL / Ankara Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğr. Gör. / Sayfa 58

GÜZEL SANAT ESERLERİNİN YENİDEN YORUMLANMASI: TELİF HUKUKUNDA SINIRLAR VE SANATSAL İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ, CEZAI HÜKÜMLER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME / Doç. Dr. Sinan BAYINDIR / Piri Reis Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi, Avukat. / Av. Beyza BAYINDIR / Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi. / Sayfa 78

YAPAY ZEKADAN FAYDALANAN SANATÇILARIN FİKİR VE HAK İHLALİ CEZA HUKUKUNDAN KAYNAKLANAN SORUMLULUĞU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ / Dr. Öğr. Üyesi Çağatay ÇINAR / Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi / Sayfa 93

GÜZEL SANAT ESERLERİ BAĞLAMINDA DÖVME SANATI VE TELİF HAKLARI / Dr. Öğr. Üyesi S. Özgür MEMİŞOĞLU / Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi / Sayfa 105

FOTOĞRAFİN ESER SAYILMASI: TÜRK HUKUKU VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA KRİTERLER, İÇTİHAHLAR VE YAPAY ZEKÂ KULLANIMINA İLİŞKİN GÜNCEL BİR DEĞERLENDİRME / Arş. Gör. Ela KARATAY / Doğuş Üniversitesi Hukuk Fak. Ticaret Hukuku ABD Araş. Görevlisi. / Sayfa 114

GÖRSEL-İŞİTSEL YAPIMLARDA GÜZEL SANAT ESERLERİ VE MÜZİK HAKLARININ KULLANIMI: UYGULAMADA KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ / Elif ÇELİK / Müzik ve Telif Hakları Danışmanı. / Sayfa 126

PANEL

TASARIMIN VAR OLMA SÜRECİ / Prof. Dr. Nermin ÖZCAN ÖZER / Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi / Sayfa 132

DİJİTAL SANATTA FİKRİ MÜLKİYET VE HUSUSİYET SORUNU / Prof. Dr. Mehmet Emin KAHRAMAN / Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi / Sayfa 37

TÜRKİYE'DE MİMARLIK MESLEĞİNDE TELİF HAKLARI SORUNLARI / Prof. Dr. Suphi SAATÇİ / Fatih Sultan Mehmet Üni. Sanat-Tasarım ve Mimarlık Fakültesi / Sayfa 143

RESİM SANATINDA TELİF HAKLARI: SANAT-HUKUK VE AKADEMİK YAKLAŞIMLAR / Doç. Dr. Ümit GEZGİN / Marmara Üni. Atatürk Eğitim Fak. Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü / Sayfa 146

YARGI KARARLARI İŞİĞİNDA GÜZEL SANAT ESERLERİ / Dr. Adnan ÇAVUŞ / İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 31. Ceza Dairesi Üyesi / Sayfa 148

FİKİR VE SANAT ESERİ HAKKINI İHLAL EDEN İNTERNET YAYINLARI / Asım EKREN / İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı / Sayfa 157

GÜZEL SANAT ESERLERİNDE TELİF HAKLARI VE BAĞLANTILI HAKLAR İŞİĞİNDA 5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU'NUN UYGULAMASINA İLİŞKİN GÜNCEL SORUNLAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME / Fatma Sonan DOLUNAY / Bakırköy 1. Fikri ve Sınai Ceza Mahkemesi Hâkimi / Sayfa 169

SANAT ESERLERİ TESCİL VE TAKİP PROJESİ – GESAM /2025 / Prof. Dr. İsa ELİRİ / GESAM Başkanı- Kırıkkale Üniversitesi Öğretim Üyesi / Sayfa 171

SUNUŞ

Prof. Dr. Mehmet GENÇ
Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

T. C. Turizm Bakanlığı katkılarıyla Doğuş Üniversitesi Rektörlüğü

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı katkılarıyla, Doğuş Üniversitesi Rektörlüğü ve Telif Hakları Derneği iş birliğinde düzenlenen V. Telif Hakları Sempozyumu'nun bu yılki konusu "Güzel Sanat Eserlerinde Telif Hakları ve Bağlantılı Haklar" olarak belirlenmiştir.

Güzel sanat eserleri; estetik değer taşıyan, bireysel yaratıcılığın ve fikrî emeğin özgün yansımaları olarak kültürel hayatın temel unsurlarından birini oluşturmaktadır. Resim, heykel, mimarlık, fotoğraf, grafik ve benzeri sanat dallarında ortaya konulan eserler, yalnızca sanat tarihi bakımından değil; ekonomik, toplumsal ve teknolojik gelişmeler bağlamında da önemli işlevler üstlenmektedir. Dijitalleşmenin hız kazandığı günümüzde bu eserlerin üretimi, çoğaltılması, yayılması ve yeniden yorumlanması farklı boyutlar kazanmış; bu durum telif hukukunun klasik ilkelerinin güncel gelişmeler ışığında yeniden değerlendirilmesini gerekli kılmıştır.

Fikrî emeğin korunması, eser sahibinin manevi ve mali haklarının güvence altına alınması ile mümkündür. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, güzel sanat eserleri de dahil olmak üzere eser sahiplerinin haklarını düzenlemekte; eser üzerindeki tasarruf yetkisini belirlemekte ve ihlaller karşısında hukuki ve cezai yaptırımlar öngörmektedir. Bununla birlikte, uygulamada özellikle dijital ortamda gerçekleşen çoğaltma ve yayma fiilleri, yapay zekâ destekli üretimler, yeniden yorumlama ve uyarılama faaliyetleri, kamu yararı ve ifade özgürlüğü ile telif hakkı arasındaki denge gibi konularda çeşitli tartışmalar gündeme gelmektedir.

Öte yandan bağlantılı hak sahiplerinin konumu, güzel sanat eserlerinin sergilenmesi, dijital platformlarda paylaşılması ve ticari dolaşıma konu edilmesi süreçlerinde ayrı bir önem taşımaktadır. Eser sahibinin hakları ile icracı sanatçılar, yapımcılar ve yayımcıların hakları arasındaki ilişkinin sistematik biçimde ele alınması hem doktrinde hem de uygulamada ortaya çıkan uyumsuzlukların sağlıklı çözülmesi bakımından gereklidir.

Sempozyumda; güzel sanat eserlerinin hukuki niteliği, eser sahipliği ve hususiyet kriteri, dijital sanat ve yapay zekâ uygulamalarının doğurduğu sorunlar, telif hakkının sınırları, kamu yararı ve ifade özgürlüğü ile olan ilişkisi, bağlantılı hakların kapsamı ve uygulamadaki yansımaları bilimsel zeminde tartışılmıştır.

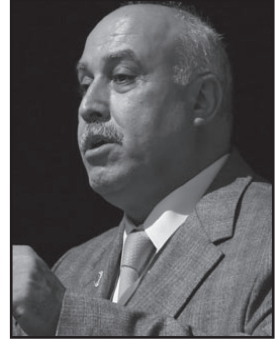
Alanında uzman akademisyenler, yargı mensupları ve sektör temsilcilerinin katkılarıyla gerçekleştirilen sunumların, telif hukuku alanındaki güncel sorunlara ışık tutacağına ve öğretilerdeki birikime önemli katkılar sağlayacağı inancı ile katılım sağlayan tüm konuşmacı ve dinleyicilere teşekkür ederiz.

(Bilim ve Düzenleme Kurulu Adına)

AÇILIŞ KONUŞMASI

Cafer VAYNİ

Telif Hakları Derneği Başkanı

Değerli Rektörüm, Değerli Hukuk Fakültesi Dekanım, Kıymetli Hocalarım, Saygıdeğer misafirler, **“Güzel Sanat Eserlerinde Telif Hakları ve Bağlantılı Haklar”** başlıklı 5. Telif Hakları Sempozyumu’na hoş geldiniz.

Bundan önce **“Sinema Endüstrisinde Telif Hakları”**, **“Müzik Endüstrisi ve Telif Hakları”**, **“Kültür Endüstrisi ve Telif Hakları”**, ile **“Dijital Alanda Telif Hakları”** başlıkları altında Sempozyumlar gerçekleştirmiştik.

25-26 Kasım 2022 tarihlerinde gerçekleştirdiğimiz **“Kültür Endüstrisi ve Telif Hakları”** sempozyumunda, Bolu-Kartalkaya Otel Faciasında vefat eden **Dr. Nedim Türkmen**’de aramızdaydı ve **“Telif Kazancı Elde Edenlerin Vergisel Yükümlülükleri”** konulu tebliği ile katkı sunmuştu. Yüzünden eksik etmediği tebessümlü haniyle her daim belleğimizde kalacak olan, **Dr. Nedim Türkmen** ve vefat eden 78 cana rahmetler diliyorum ayrıca yaralılara da acil şifalar diliyorum.

2019 yılında yapmaya başladığımız sempozyumların son ikisine **“PANEL”** kısmını da ilave ettik. Bilimsel tebliğlerden ayrı olarak sektörün sorunlarının tartışıldığı ve çözüm önerilerinin ortaya konulduğu paneller de faaliyeti etkisini arttırmaktadır. Şu ana kadar gerçekleşen dört faaliyeti kitap haline getirdik. Kitaplarda ekler bölümü de oluşturarak medya haberlerinin bir kısmına, faaliyet hakkında yazılan yazılara, hatta yine burada oluşan şiirlere yer verdik. Şair dostumuz Ali Hakkoymaz yine her zamanki yerinde. Daha önce burada **“Müellif”** ve **“Müseccel Marka”** isimli güçlü ve kaliteli şiirleri yazdı ve yayınlanmasına müsaade etti. Hatta **“Müseccel Marka”** isimli şiirini de bana ithaf etti. Teşekkür ediyorum.

Yine dört faaliyetin tümünü de tam haliyle video halinde kaydettik. Son bir yıl içerisinde profesyonel kurgu-montaj çalışması ile her bir konuşmayı, konuşana özgü hale getirdik. 2026 yılı içerisinde bu sempozyumda dahil bütün bu video kayıtları Telif Hakları Derneği’nin, şu an itibarıyla 171 özgün video kaydın yer aldığı ve beş bin üyesi bulunan YouTube kanalına yükleyeceğiz. www.telifhaklarisempozyumu.org ve www.telifhaklariderneği.org web sitelerimize de link vererek buralardan da ulaşılmasını/izlenilmesini sağlayacağız. Ayrıca bu kayıtları Millî Eğitim Bakanlığına da vererek eba.gov.tr portalına yüklenilmesini sağlamak, bir milyon öğretmen ve 18 milyona yakın öğrencilerin de istifadesine sunmaya çalışacağız.

Doğuş Üniversitesi ile bu faaliyetleri yapma fikri 12 Mart 2021 tarihinden itibaren oluştu. O tarihte biz burada yüz yüze **“İstiklal Marşı’nın Kabulü ve Mehmet Akif Ersoy’u Anma”** programı yapacaktık. Faaliyet günü konulan pandemi kısıtlamasından dolayı zoom uygulaması üzerinden gerçekleştirdiğimiz programda **Dr. Hakan KAYA** yönetici ben ve derneğimizin kurucularından ve halen başkan yardımcısı olan **Prof. Dr. Süleyman DOĞAN** konuşmacı olarak yer aldık. Daha sonra üniversitenin Hukuk fakültesi hoca kadrosunu inceledim. Çok iyi bir kadroya sahip bulunduğu sonucuna vardıktan sonra sempozyumları burada gerçekleştirme fikrini **Dr. Hakan KAYA** Bey’e ile paylaştım. Hakan Bey’de konuyu bilgi notu olarak rektör **Prof. Dr. Turgut**

ÖZKAN Bey'e arz etti. 27 Nisan 2021 tarihinde Rektör Bey, Hakan Bey ve benim olduğum zoom toplantısı ile faaliyet olgunlaştı ve devamında gerçekleşmeye başladı. Bugünden geriye baktığımda derneğimiz açısından da en isabetli ikinci kararı verdiğimi düşünüyorum. Çünkü Rektörlük makamı ve hukuk fakültesi faaliyeti sahiplendi. Her yıl çok zengin, özgün ve yeni isimlerin yer aldığı sempozyum programı oluşmasını sağladılar. Fakülte hocaları da alana katkı sağlayacak çok önemli tebliğlerle ayrıca katkı sağladılar.

Sempozyumlara olan yoğun kamuoyu ve medya ilgisinin kaynağı da Sempozyum Bilim Kurulu'nu oluşturan değerli hocalarımızın oluşturduğu programdır. Bu bağlamda Doğu Üniversitesinin o zamanki rektörü **Prof. Dr. Turgut ÖZKAN** Bey'e, şimdiki rektörümüz **Prof. Dr. Ahmet Alkan ÇELİK** Bey'e ve dört Sempozyumda birlikte çalıştığımız Hukuk Fakültesi dekanımız ve öğretim üyelerine teşekkür ediyorum.

Bu faaliyetlerimiz gücünü ve başarısını içerikten almaktadır. Bu sempozyumun da asıl itici başarısı programın güçlülüğündendir. İçerik güçlü olduğu için göğsümüzü gere gere her yerde savunabiliyoruz. Yazılı, görsel ve sosyal medyada etkili olabilmektedir. Yani kamuoyunu etkileme gücü yüksek ve sürekliliği fazla olan faaliyetlerdir. "Çok iyi" yi yapan buradaki ekiptir. Başlangıçtaki öngörümüzü doğrulayan Hukuk fakültesi hocalarımızdır.

Geçen yıl olduğu gibi bu sene de "**Yaşayan 50 Edebiyatçı ile Yüz Yüze Konuşmalar**" isimli Türkiye de tek olan faaliyetimizin Lise 9. Sınıfların Türk Dili ve Edebiyatı kitaplarında Selim İleri röportajıyla mülakat kısmında yer aldı. Bu sempozyumlarımızın da yakında ders kitaplarında yer alacağını biliyorum. Etkinlik merkezli ders programları video ve görsellik ile ancak tamamlanabiliyor. Sempozyum videolarının sosyal medya hesaplarına yüklenmesi sonucunda ortaöğretime ders kitabı yazarların da dikkatinden kaçmayacaktır.

Şu an itibarıyla ülkemizde 700 lise ve ortaokulda Telif Hakları Kulübü kurulmuştur. Burada benim İstanbul Şube Başkanlığını yaptığım -ki **Prof. Dr. Nermin Özcan ÖZER** Hoca da 2010 yılındaki ilk yardımcımız- İLESAM meslek birliğimizin Millî Eğitim Bakanlığı nezdindeki girişimleri sonucu olmuştur. Bakanlık oluru okullara gönderildi. Öğretmenler kurulu toplantısı yapıldı. Ve 700 okul. Telif Hakları Kulübü önümüzdeki yıllarda on binlerce okulda kurulacaktır. Kulüp kurulan okullarımıza da afiş, broşür, yıllık program vb. konularda katkı veriyoruz.

Bizim Kültür ve Turizm Bakanlığı ile de ilişkimiz onların talebiyle başladı. Derneği 2016 yılında kurduğumuzda üye ve şube merkezli hareket etmeyi düşünüyorduk. Ancak bakanlıktan yetkililer aradı ve 5846 Sayılı yasa tasarısını bizimle hazırlamayı düşündüklerini söylediler. Bu çalışmada hem sır sakladık hem de noter vazifesi gördük. Yani devletimiz ne dediyse onu yaptık. O zaman "**Sürdürülebilir Bir Telif hakları Sistemi İçin Arayışlar: Telif Hakları Korumasının Etkinliğinin Arttırılması Amacıyla Telif Hakları Mevzuatının Analizi**" 5846 Sayılı kanun tasarısını hazırladık. İki hâkim ve iki akademisyen ile Telif Hakları Genel Müdürlüğü uzmanları tarafından hazırlanan bu tasarı 2018 yılında tartışmalarla rafa kaldırılan yani yasalaştırılmayan tasarıdır. Sonradan çıkan Yapay Zekâ konusu hariç Avrupa Birliği müktesebatı ile tam uyumu sağlayan bu tasarı yürürlüğe girmiş olsaydı günümüzdeki birçok sorun ortadan kalkacağı gibi eser sahipleri de birçok yönden güçlendirilmiş olacaktı. Bu noktada Telif Hakları Genel Müdürlüğü uzmanlarına da içten teşekkür ediyorum. Siyasi atamaların dışında kalan arkadaşların hepsi de meseleye çok hakimler.

Avrupa Birliği yıllık ilerleme raporlarında ve Türkiye Cumhuriyeti'nin uyum için hazırladığı çalışmalarında da 2018 yılında derneğimiz tarafından hazırlanan ve kanunlaştırılmayan yasa tasarısında yer alan hususlar açık alanlar ve düzenleme yapılması gereken alanlar olarak tanımlanıyor. Bu düzenlemeler yapılmıyor. Acaba eser sahipleri güçlendirilmek istenmiyor mu? Ya da sermaye sahipleri mi korunmak isteniyor? Sorularını düşünmemize meydan vermektedir. Bu nedenle ısrarla AB müktesebatının, iç hukukumuzda yerleşmesini savunuyoruz. Yerleşmediği sürece bu alanın kangren olmuş sorunlarının da devam edeceğini öngörmekteyiz. Aksi halde Türkiye de fikri mülkiyet sisteminin Batı karşısında aleyhte konumunu daha da arttıracak ortadadır. Rekabet edebilir gücümüzün azalmasıdır. Artı telif gelirinin ülkemize girmemesidir. Güçlü ve etkili rekabet için eser sahibini güçlü kılmak ve eser üretimi konusunda teşvik etmek birincil önceliğimiz olmalıdır. Dünyadaki yarışı ıskalamamak için 5846 Sayılı yasadaki eksikliklerin mutlaka tamamlanması gerekmektedir.

Bütün bu kaygılarımızı ve önerilerimizi 16 Aralık 2024 tarihinde iki saat boyunca beni dinleme nezaketi ve sabrı gösteren **Cumhurbaşkanlığı Kültür ve Sanat Politikaları Kurulu**'na da arz ettim.

Telif Hakları Sempozyumları süreci içerisinde birçok arkadaşımız/hocamız çok değerli katkılar sundular. Bunlardan bir kısmını ismen de arz etmek isterim: **Dr. Hakan Kaya**'yı bahsetmiştim. Arş. Görevlisi **Ela KARATAY**'da dört sempozyum boyunca çok değerli katkılar sundu. Sempozyum medya ekibimiz de çok başarılı. Ekibin etkin üyesi **Salih ÖZDEMİR** hanım yine burada ve görevinin başında. Benim 2010 yılında İLESAM İstanbul Şube başkanlığı döneminde de yardımcılığımı kabul eden ve halen Telif Hakları Derneği'nde de yönetimde bulunduğumuz **Prof. Dr. Nermin Özcan ÖZER** hocamız beş sempozyumun tümünde de sunuculuk görevini yerine getirdi. Kendisi Marmara Üniversitesinde, musikişinas, diksiyon hocalığı ve geleneksel Türk sanatlarında da ayrıca mahir. **Prof. Dr. Mehmet GENÇ** hocamız ise sempozyumların başarısının en önemli mimarı. Bir o kadar da münzevi. Hiç öne çıkmak istemiyor. Bugün onu sizlere takdim etmekten şeref duyuyorum. Bu bağlamda kendisini sahneye davet ediyorum. Teşekkür belgelerini takdim edeceğiz. Takdim etmesi için de Rektör Yardımcımız Sayın **Prof. Dr. Erkut ALTINDAĞ** hocamızı davet ediyoruz. Aynı şekilde **Prof. Dr. Nermin Özcan ÖZER** hocamıza da teşekkür belgelerini takdim etmesi için 35 yıllık kadim dostum, dava arkadaşım, derneğimizin kurucusu ve genel sekreteri **Prof. Dr. Cemal ZEHİR** hocayı davet ediyorum.

Sözlerime son verirken sempozyum kitabımızın basımına katkılarından dolayı da derneğimiz üyesi **Av. Sedat SAFRAN** kardeşim ile Sempozyumun icrası boyunca bize destek olacak olan Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Kulübü gençlerine de (**Yazgı ÖZBAY, Celal AKKOYUN, Tuğçe AKBAŞ, Zehra Bahar OKUR, Alperen Kaan IRMAK, Salih Mehmet AKÇA, Melek KURŞUN, Ayşenur UZMALI, Rüveyda GÜL, Senanur ŞAHİN, Serkan KURT**) teşekkür ediyorum.

İki gün sürecek olan "**Güzel Sanat Eserlerinde Telif Hakları ve Bağlantılı Haklar**" başlıklı faaliyetimizin de hayırlı sonuçlar doğuracağını bilerek katılımlarınızdan ve desteklerinizden dolayı tekrar ve tekrar teşekkür ediyorum.

AÇILIŞ KONUŞMASI

Prof. Dr. M. Serhat SARISÖZEN

Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dekanı

Değerli Konuklar,

Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, Telif Hakları Derneği ve Doğuş Üniversitesi iş birliğiyle düzenlenen “Güzel Sanat Eserlerinde Telif Hakları ve Bağımlı Haklar Sempozyumu’na hoş geldiniz.

Doğuş Üniversitesi olarak sizleri bu çatı altında ağırlamaktan büyük bir mutluluk ve onur duyuyoruz.

Bu yılki sempozyumumuz, insanlık tarihinin en kadim ifade biçimlerinden biri olan güzel sanat eserlerinin hukuki, estetik ve teknolojik boyutlarını yeniden düşünmek için bir araya geldiğimiz özel bir buluşmadır.

Eserin kalıcı olanla geçici olan, özgünlükle çoğaltılabilirlik, bireyle toplum arasındaki ince çizgide var oluşunu sorguladığı bu çağda; biz hukukçulara düşen görev, sanatın özündeki yaratıcı emeği ve özgünlüğü, dijitalleşmenin getirdiği yeni sınamalar karşısında koruyabilmektir.

Bugün artık bir tuval, yalnızca boya ve fırça ile değil; piksel, algoritma ve yapay zekâ ile de dolmaktadır.

Bir sanat eseri, atölyeden değil, bir ekranın ışığından doğmakta; bir heykelin yerini üç boyutlu dijital bir model, bir galerinin yerini çevrimiçi sergiler almaktadır.

İşte bu yeni evrende, sanatçının eseriyle olan manevi bağı, izleyicinin eserle kurduğu ilişki ve toplumun estetik değerleri yeniden tanımlanmayı beklemektedir.

Bu bağlamda telif hakkı, yalnızca bir hukuki koruma kurumu değil, insan yaratıcılığının kutsallığını muhafaza eden bir medeniyet sözleşmesidir.

Çünkü her fırça darbesi, her çizgi, her dijital iz, insan zihninin ve ruhunun özgün bir tezahürüdür.

Bu özgünlüğün korunması, sadece sanatçının değil, aynı zamanda toplumun kültürel sürekliliğinin de teminatıdır.

Sempozyumumuzun bu yılki bildirileri, sanatın güncel yönelimlerini derinlemesine tartışacak:

Güzel sanat eserlerinin tasarım hukuku ile kesişiminden, NFT’ler ve dijital sanatların telif sorunlarına; yapay zekânın “yaratıcı” sayılıp sayılmayacağı tartışmasından, kamu yararı nedeniyle telif haklarının sınırlandırılmasına kadar uzanan geniş bir yelpazede düşünsel bir zemin oluşturacaktır. Bu tartışmalar, yalnızca hukuk alanında değil, estetik, teknoloji ve felsefe kesişiminde de yeni sorular ve ufuklar doğuracaktır.

Emeğiyle, fikriyle, katkısıyla bu sempozyumun gerçekleşmesini sağlayan Kültür ve Turizm Bakanlığı’na, Telif Hakları Derneği’ne, değerli akademisyenlere, sanatçılara ve tüm katılımcılara içten teşekkürlerimi sunarım.

Bu buluşmanın hem sanatı hem hukuku yeniden düşünmemize vesile olmasını, eser sahibinin emeğine duyulan saygının ve yaratımın özgürlüğünün bir kez daha hatırlanmasını diliyorum.

Saygılarımla.

AÇILIŞ KONUŞMASI

Prof. Dr. Erkut ALTINDAĞ

Doğuş Üniversitesi Rektör Yardımcısı

Saygıdeğer hocalarım, değerli konuklarımız, kıymetli öğrenciler ve sanatın, hukukun, emeğin ışığında buluşan tüm katılımcılar...

Doğuş Üniversitesi adına hepinizi sevgiyle, saygıyla selamlıyorum.

Bugün burada yalnızca bir sempozyumun açılışını yapmak için değil; insanlığın binlerce yıldır üzerinde düşündüğü bir hakikati yeniden hatırlamak için bir araya geldik: **Emeğin kutsallığı.**

İster bir ressamın fırça darbesi olsun, ister bir bestecinin kulağımızda kalan o tek notası, isterse bir akademisyenin uzun yıllarını verdiği düşünsel üretim... Hepsi aynı ortak paydada birleşiyor: **İnsanın ruhundan, zihninden ve alın terinden süzülerek ortaya çıkan eserler.**

Her çağ kendi meydan okumasını getiriyor. Bugün de dijitalleşmenin sınır tanımayan dünyasında, yapay zekânın üretimi dönüştürdüğü bir zamanda, sanat eserinin özgünlüğü, sahibinin korunması, emeğin görünürlüğü ve hukukun bu değişime cevabı, belki de hiç olmadığı kadar önem taşıyor.

Bir fotoğraf karesinin kime ait olduğu, bir dijital illüstrasyonun kim tarafından üretildiği, bir melodinin yapay zekâ mı yoksa gerçek bir sanatçının hissiyle mi doğduğu artık tartışmanın değil, hukukun konusu hâline geliyor.

Tam da bu yüzden, bugün burada yapılan tartışmalar yalnızca akademik değil; **toplumsal, kültürel ve vicdani bir sorumluluğun ifadesi.** Çünkü telif hakkı dediğimiz şey, aslında bir hukuk meselesinden öte, insan emeğine duyulan saygının kurumsallaşmış hâlidir.

Bir toplum, sanatçısına, eser sahibine, düşünürüne nasıl davrandığıyla medeniyet olur; emeğin hakkını korudukça güçlü ve adil olur.

Doğuş Üniversitesi olarak bizler, bilginin yalnızca üretilmesini değil, **korunmasını, saygı görmesini ve geleceğe güvenle taşınmasını** akademik bir sorumluluk olarak görüyoruz.

Bugün burada Türkiye'nin farklı üniversitelerinden, hukukun farklı alanlarından ve sanatın farklı disiplinlerinden konuşmacıları ağırlıyor olmak; üniversitemizin özgül düşünceyi, çok sesliliği ve akademik cesareti desteklediğinin somut bir göstergesidir. Bu sempozyumun; NFT'lerden, dijital sanatın hak sahipliğine, yapay zekânın yarattığı yeni sınavlardan kültürel üretimin hukukla ilişkisine kadar pek çok alanı aynı çatı altında buluşturması bizler için büyük bir gurur.

Umut ederim ki, tartışmalar yalnızca bugüne değil; yarının hukukuna ve sanata da yön verecek yeni fikirlerin başlangıcı olur.

Sözlerime son verirken, bu etkinliğin gerçekleşmesine emek veren tüm akademisyenlerimize, düzenleme kuruluna, değerli konuşmacılara ve öğrencilerimize teşekkür ediyor; **alın terinin, yaratıcılığın ve emeğin değer gördüğü bir gelecek** dileğiyle hepinizi saygıyla selamlıyorum.

Hepiniz Hoş geldiniz...

GÜZEL SANAT ESERİ NİTELİĞİNİ HAİZ TASARIMLAR BAKIMINDAN KÜMÜLATİF KORUMA İLKESİ

Dr. Büşra ŞAHİN AYDIN

*Dr. Arş.Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Ali Fuad Başgil
Hukuk Fakültesi, Medeni Hukuk Anabilim Dalı, E-posta: busra.
sahin@omu.edu.tr, ORCID ID: 0000-0003-1172-3258.*

Ondokuz Mayıs Üni. Ali Fuad Başgil Hukuk Fakültesi

Anahtar Kelimeler: Fikri haklar, telif hakkı, güzel sanat eserleri, tasarım hakkı, kümülatif koruma ilkesi.

ÖZET:

Birbirinden farklı karakterleri bünyesinde barındıran fikri bir ürünün, gerekli şartları taşıması halinde, fikri hukuk mevzuatı kapsamında birden fazla hükmün himaye alanına girmesi olanaklıdır. Kümülatif koruma ilkesi olarak adlandırılan bu durum, tasarımların doğası gereği hem sanatsal hem işlevsel olma eğiliminde bulunmalarından dolayı uygulamada özellikle bu alanda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır¹. Uygulamalı sanat eserleri olarak ifade edilen bu tip tasarımların, tasarım mevzuatının yanı sıra telif hukukundan doğan hukuki koruma mekanizmasına konu olup olamayacağı meselesi ile buna imkân tanınması halinde ortaya çıkacak hukuki sorunların yanı sıra kümülatif koruma ilkesinin yol açtığı birtakım hukuki meselelerin açıklığa kavuşturulması önem arz etmektedir. Birbirinden farklı nitelikte hukuki koruma mekanizması sunan tasarım hukuku ile telif hukukunun karakteristik yapılarından kaynaklanan ayrık özellikler kümülatif koruma ilkesine dair bazı sorunları gündeme getirmektedir. Bir tasarımın her iki alanda korunması kabul edilecek olursa, tasarım hakkı ile telif hakkı bakımından hak sahipliğinin farklı kişilerde olması durumu söz konusu olabilecek ve bu kişiler arasında pek tabii bir menfaat çatışması meydana gelebilecektir. Öte yandan tasarım hakkı ile telif hakkının öngördüğü koruma süreleri birbirinden farklıdır. Aynı şekilde ihlal edilmeleri halinde istenebilecek tazminat miktarları ile ilgili Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile Sınai Mülkiyet Kanunu'nda farklı hükümler yer almaktadır. Son olarak telif hakkının önemli bir kısmını teşkil eden manevi yetkiler tasarım hukukunda önemli ölçüde geri planda kalmakta, hatta adın belirtilmesi yetkisi dışında manevi yetkilerin uygulama alanı bulmadığı görülmektedir. Tüm bu hususlar, bir fikri hak ihlali halinde dayanılacak hukuki kurumun tespitini oldukça önemli hale getirmektedir. İşbu tebliğ uygulamalı sanat eserleri olarak nitelendirilen tasarımlar bakımından, kümülatif koruma ilkesi gereği, telif hukuku ile tasarım hukukundan kaynaklanan korumanın kapsamı ile farklılıklarını ve bu ilkenin

¹ Suluk, Cahit, AB ve Türk Hukukunda Tasarımların Kümülatif Olarak Korunması, FMR, S: 3, C: 3, Yıl: 2001, s. 47; Bozgeyik, Hayri/Er, Sefa, Tasarımlar İçin Kümülatif Koruma, TFM 2019, 5(1), s. 24.

ortaya çıkaracağı hukuki sorunları ele almaktadır.

I. TASARIMLAR BAKIMINDAN KÜMÜLATİF KORUMA İLKESİ

A. Türk hukukunda tasarımların korunmasına ilişkin ilk özel düzenleme, 554 sayılı Endüstriyel Tasarımların Korunması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname² ile 1995 yılında yürürlüğe girmiş sinai hakların bütüncül bir yapıda toplanması amacıyla hazırlanan 6769 sayılı Sinai Mülkiyet Kanunu³'nün 2017 yılında yürürlüğe girmesiyle birlikte ise, 554 sayılı KHK yürürlükten kaldırılmış ve tasarımlara ilişkin hukuki düzenlemeler söz konusu Kanun bünyesine alınmıştır. Tasarımların hukuken korunması ve özellikle bu hukuki koruma mekanizmasının dayanağı noktasında zaman zaman bazı tereddütler ortaya çıkabilmektedir. Zira tasarımların kendine özgü yapısı bu fikri ürünleri kimi zaman dar manada fikri haklara yani fikir ve sanat eserlerine kimi zaman ise sinai haklara yaklaştırmaktadır⁴. Bu çift yönlü özgün yapı, tasarımların hem yaratıcı bir fikrî emeğin ürünü olmaları hem de sanayi ve ticaret alanlarında kullanılabilir olmalarıyla ilişkilidir. Taşdıkları sanatsal değer ve fonksiyonel olma özellikleri ile ön plana çıkan ve uygulamalı sanat eserleri olarak adlandırılan bu tip tasarımların karma ve özgün karakterini tamamlayan önemli bir hukuki yaklaşım olarak kümülatif koruma ilkesi karşımıza çıkmaktadır.⁵

B. Kümülatif Koruma İlkesinin Uygulanma Kriterleri

Bir tasarımın, tasarım hukukundan doğan hukuki koruma mekanizmasının yanı sıra telif hukuku kapsamında bir fikir ve sanat eseri olarak korunabilmesi mümkün müdür? Bu sorunun cevabı aranırken hangi kriterler esas alınmalıdır?

Bu noktada, kümülatif koruma ilkesi bağlamında önemli bir uygulama örneği olarak, Avrupa Birliği Adalet Divanı tarafından verilen "Brompton Bicycle Kararı"⁶'na değinmek gerekir.

1. Avrupa Birliği Adalet Divanı'nın "Brompton Bicycle Kararı"

İngiltere merkezli Brompton Bicycle Ltd., 1975 yılında üç farklı pozisyonda kullanılabilen katlanabilir bir bisiklet tasarlamıştır. Brompton Ltd., bisikletinin katlama mekanizması için bir patent hakkı elde etmiştir. Söz konusu bisiklet mekanizmasının temel özelliği, katlanmamış, beklemede ve katlanmış olmak üzere üç konuma sahip olmasıdır. Bu bisikletin özgün katlanma mekanizması için daha önce alınmış patent hakkının koruma süresinin sona ermesiyle, söz konusu mekanizmanın kullanımı kamuya açık hale gelmiştir.

Spor ekipmanları üretiminde uzmanlaşmış Koreli şirket Get2Get, üç farklı pozisyona katlanabilen (Chedech) ve görünüm olarak Brompton bisikletine benzeyen bir bisiklet üretmiş ve pazarlamıştır. Brompton ve kurucusu SI, Get2Get'e karşı telif hakkı ihlali davası açarak, bisikletin şeklinin kendi özgün tasarımlarından izinsiz olarak kopyalandığını ileri sürmüştür. Dolayısıyla ilgili mahkeme önündeki uyuşmazlık, bisikletler için katlanabilir bir sistem üreten şirket ile benzer bisikletler üreten ve birincisinin telif hakkını ihlal etmekle suçladığı bir Kore firması arasındadır. Brompton Ltd., başvurusunda esas itibarıyla;

2. RG, 27.06.1995, Sayı: 22326.

3. RG, 10.01.2017, Sayı: 29944.

4. Tekinalp, Ünal, *Fikri Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık*, 5. Baskı, İstanbul 2012, Bozgeyik, Hayri/Er, Sefa, *Tasarımlar İçin Kümülatif Koruma*, TFM 2019, 5(1), s. 23.

5. Tekinalp, s. 37.

6. 11 Haziran 2020, C-833/18, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=223082&pageIndex=0&doclang=DE&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=8199467> (E.T. 29.10.2025).

(a) Chedech bisikletlerinin, bu bisikletlere iliştirilmiş ayırt edici işaretlere bakılmaksızın, Brompton Ltd.'nin telif hakkını ve kurucu Sl'nin Brompton bisikletindeki manevi yetkilerini ihlal ettiğine,

(b) Telif haklarını ihlal eden faaliyetlerin durdurulması ve ürünün piyasadan çekilmesine ilişkin bir karar talep etmiştir.

Get2Get firması ise, bisikletin görünümünün, 'teknik işlevleri tarafından dikte edildiğini' yani bisikletin görünümünü belirleyen faktörün, gerekli teknik çözümün kendisi olduğunu ve en işlevsel yöntem olduğu için (daha önce Brompton Ltd.'in patenti kapsamında olan ve daha sonra süresi dolan) söz konusu katlama tekniğini bilinçli olarak benimsediğini ileri sürmüştür.

Brompton Ltd. ve Bay Sl, piyasada üç farklı konuma katlanabilen ve görünüş olarak kendi bisikletlerinden farklı olan başka bisikletlerin de bulunduğunu ve dolayısıyla bisikletleri üzerinde telif hakkına sahip olduklarını ileri sürmüş, bisikletin görünümünün, kendilerinin yaratıcı tercihlerinin ve dolayısıyla özgünlüklerinin varlığını gösterdiğini ifade etmiştir.

Söz konusu uyuşmazlıkla karşılaşan Belçika Mahkemesi, ürünün biçimi, teknik bir sonucun elde edilmesi için zorunluysa, bu şeklin telif hakkı korumasından yararlanıp yararlanamayacağı konusunda tereddüte düşmüş ve konuyu ön karar talebiyle Avrupa Birliği Adalet Divanı'na taşımıştır. Mahkeme'nin dosyayı ABAD'a gönderirken cevabını aradığı soru özü itibarıyla şudur:

"şekli, teknik bir işlevin yerine getirilmesi bakımından gerekli olan bir üründe, özgün bir fikri yaratım söz konusu ise, telif hakkı korumasından yararlanılabilir mi?"

14 Haziran 2018 tarihinde Adalet Divanı'na ulaşan dosyada, Brompton bisikletinin endüstriyel uygulama amaçlı bir tasarım olarak korunduğuna dair herhangi bir gösterge bulunmamaktadır.

Adalet Divanı, bu incelemesinde sınai haklar ile telif hakları arasındaki denge mekanizmasına ilişkin önemli tespitlerde bulunmuştur. ABAD'a göre; patentler ve tasarımların ortak amacı, yeniliği teşvik etmektir. Söz konusu uyuşmazlığa ilişkin dosyayı sevk eden Mahkeme'nin soruları, sınai hak ile telif hakkı korumasının farklı konularını ve hedeflerini ve her ikisinin de temel çıkarlarını dikkate alan daha genel bir bağlamda değerlendirilmedi. Burada bahsi geçen temel çıkarlar arasında teknolojinin ve rekabetin teşviki yer almaktadır. Kümülatif koruma ilkesinin uygulanması, sınai hakların korunması sistemini engelleyecek ve kamu yararına zarar verecek şekilde orantısız bir telif hakkı koruması anlamına gelmemelidir. Patent hakkı sahibine veya bir tasarımın yaratıcısına münhasır kullanım hakkının verilmesi, özellikle kamusal ve özel çıkarlar arasında bir denge sağlamayı amaçlamaktır. Buluş sahipleri ve tasarımcılar, buluş ve tasarımlarından belirli bir süre boyunca yalnızca kendilerinin ekonomik fayda elde etmesiyle ödüllendirilirler; bu da teknoloji alanında rekabeti teşvik eder.

Kamu yararı, söz konusu ürünün geniş çapta tanınması ve böylece diğer araştırmacıların koruma süresi içerisinde yeni buluşlar geliştirebilmeleri veya koruma süresinin sona ermesinden sonra söz konusu ürünü kendi ürünlerinde kullanabilmeleri gerçeğiyle dengelenir. Bir buluşçu veya tasarımcıya tanınan ve kısa sayılabilecek koruma sürelerine doğrudan yansıyan bu denge, telif hakkı korumasına tanınan cömert sürelerle ulaşmak için ayrılan sürenin uzatılması durumunda bozulacaktır.

Tasarımcılar, daha düşük maliyetler ve daha az prosedürel gereklilik (diğerleri-

nin yanı sıra tescil eksikliği) karşılığında, eserlerinin çok daha uzun süreli telif hakkı korumasına sahip olmaları durumunda, sınai hak sisteminden yararlanma teşvikini kaybedeceklerdir. Hukuki kesinlik üzerindeki etki de ihmal edilemez olacaktır: Endüstriyel tasarımlar için zorunlu olan *resmi yayın*, rakiplerin kendi endüstriyel yaratımlarının sınırlarının nerede olduğunu ve korumalarının ne kadar süreceğini kesin olarak bilmeleri anlamına gelir. Sınai hakları ve telif hakkını düzenleyen iki yasal düzenlemenin hedef ve değerlerinin karşılaştırılması, ikincisinin aşırı korumasının birincisini özden yoksun bırakmayı önleyecek şekilde orantılı bir şekilde yapılmalıdır.

AB hukukuna göre, tasarım hakkının sağladığı yasal koruma, telif hakkı korumasıyla güçlendirilebilir. Ancak, bu iki korumanın birbirini tamamlayıcılığı konusunda bazı şüpheler devam etmiş ve özellikle, Üye Devletlerin, endüstriyel tasarımların tipik telif hakkı korumasından yararlanabilmeleri için daha katı özgünlük kriterlerini karşılamalarını zorunlu kılıp kılamayacakları konusunda bir tartışma yaşanmıştır.

Adalet Divanı, *Cofemel*⁷ içtihadına atfla, burada verilen kararın, genel bir kural olarak, tasarımların korunması ve telif hakkıyla ilişkili korumanın kümülatif olarak söz konusu olabileceğini teyit ettiğini belirtmiş ve “eser” kavramının iki unsuru haiz olduğunu vurgulamıştır. Bunlardan ilki, “özgünlük” yani eserin yaratıcısının kişiliğini ve özgür, yaratıcı seçimlerini yansıtmayı; ikinci ise, “belirlilik” yani eserin, yeterli açıklık ve nesnellikle tanımlanabilir olmasıdır. *Cofemel* kararının önemli unsurlarından biri, iddia edilen “eserin” özgünlüğünün estetik unsurlarıyla ilişkilendirilmesine izin vermemesidir.

Mahkeme’ye göre, eğer bir ürünün şekli tamamen teknik zorunluluklarla belirlenmişse ve yaratıcısının özgür seçim yapma imkân ve alanı yoksa, o ürün “eser” olarak kabul edilemez ve telif hukuku korumasından yararlanamaz. Özellikle, bir ürünün/nesnenin ifadesi ya da yansımasının ‘*teknik işlevleri tarafından dikte edildiği*’ durumlarda, özgünlük kriteri karşılanmaz; çünkü bir fikri, uygulamaya koymanın farklı yöntemleri o kadar sınırlıdır ki, fikir ve bu fikrin ifadesi/icrası birbirinden ayıramaz hale gelir. Bu durum, ‘*yazarın yaratıcılığını özgün bir şekilde ifade etmesine ve o yazarın entelektüel bir yaratısı olan bir sonuca ulaşmasına*’ izin vermez. Ancak, ürünün tasarımında teknik amaca rağmen yaratıcı bir seçim sahası ve imkânı mevcutsa ve tasarımcı bu alanda özgün tercihler yapmışsa, ürün telif hukuku korumasından yararlanabilir.

Bu karardan, genel bir kural olarak, şekli, işlevi tarafından belirlenen uygulamalı sanat eserlerinin telif hakkıyla korunamayacağı sonucu çıkarılabilir. Bir uygulamalı sanat eserinin görünümü, *belirleyici bir faktör olarak yalnızca* teknik işlevi tarafından *belirleniyorsa*, telif hakkı korumasına uygun olmayacaktır. Kısacası, özgünlüğün kullanılmasına olanak tanımayan teknik hususların belirlediği tasarımlar telif hakkı korumasından yararlanamaz. Tersine, bir tasarımın yalnızca birkaç işlevsel yönü olması, onu telif hakkı korumasından mahrum bırakmaz.

Mahkeme ayrıca, alternatif şekillerin varlığının veya ihlalde bulunanın niyetinin tek başına belirleyici olmadığını, ek bir kriter olarak değerlendirilebileceğini, ancak yaratıcının şekli seçerken gerçekten özgür iradesini kullanıp kullanmadığının araştırılması gerektiğini belirtmiştir. Bu değerlendirmenin ise, somut olayda ulusal mah-

7.. C-683/17, <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=213597&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=8202141> (E.T. 29.10.2025).

keme tarafından yapılması gerekir.

Esasında bu karar, teknik işlevi bulunan yani uygulamalı sanat eserlerinin belirli koşullar altında eser sayılabileceğini ortaya koyar. *Brompton Bicycle* kararı, bir anlamda sınai hukuk ile telif hukuku arasındaki sınırların esnekliğini göstermektedir. ABAD, teknik zorunlulukların, özgünlük alanını tamamen ortadan kaldırmadığı durumlarda telif hukuku korumasının mümkün olabileceğini vurgulamıştır. Bu içtihat, fikrî ve sınai hakların kesişim noktaları bağlamında önemli bir dönüm noktasıdır. Karar, fonksiyonel ürünlerin yalnızca teknik yönleriyle değil, yaratıcısının özgün tercihleriyle şekillenmiş unsurları açısından da korunabileceğini kabul ederek, tasarım ve telif hakkı koruması arasındaki çizgiyi yeniden tanımlamıştır. Bu karar, uygulamalı sanat eserleri bakımından telif hakkı korumasının sınırlarını netleştirmiş, Doceram⁸ ve Cofemel içtihatları ile birlikte değerlendirildiğinde, telif hakkı ve tasarım hukuku arasındaki sınırların daha sistematik bir şekilde anlaşılmasını sağlamıştır. Özetle; Mahkeme, Doceram kararında, teknik bir zorunluluk varsa tasarım korumasının söz konusu olmayacağını, Cofemel kararında, telif hakkı koruması için özgünlüğün yeterli olduğunu, Brompton kararında ise, teknik işlev unsuru olsa dahi özgünlük varsa telif hakkı korumasının mümkün olabileceğini ifade etmektedir.

2. Türk Hukuku Bakımından Değerlendirme

Kümülatif koruma ilkesine göre; bir tasarımın kendine has özellikleri nedeniyle, aynı anda, birden fazla hukuki koruma rejiminden yararlanabilmesi olanaklıdır. Bu ilke sayesinde bir tasarım, özellikle taşıdığı özgünlük⁹ ve estetik nitelik yönüyle bir güzel sanat eseri olarak mülhaza edilebilirken¹⁰, teknik ve işlevsel boyutlarıyla sınai haklar kapsamında değerlendirilebilir. Nitekim Sınai Mülkiyet Kanunu'nun "Koruma kapsamı ve koruma dışı hâller" başlıklı 58. maddesinin 3. fıkrasındaki; "Bu Kanun kapsamında sağlanan tasarım koruması, 5/12/1951 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda aranan şartları taşıması hâlinde söz konusu Kanunla öngörülen korumaya halel getirmez." hükmü ile Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun güzel sanat eserlerini düzenleyen 4. maddesinin 2. fıkrasındaki; "Krokiler, resimler, maketler, tasarımlar ve benzeri eserlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılması, düşünce ve sanat eserleri olmak sıfatlarını etkilemez." hükmü, söz konusu yaklaşımın Türk fikri hukuk mevzuatındaki yansımalarıdır.

Esasında Türk fikri hukuk mevzuatında da karşılığını bulan bu prensip, bir tasarımın aynı anda birden fazla koruma rejiminden faydalanabilmesini mümkün kılarak, ürünün hem özgün ve sanatsal hem de teknik yönlerinin eş zamanlı olarak gü-

8. <https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9E9C4D6483B3380B07E4BAC5F480D027?text=&docid=195751&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=13242453> (E.T.5.11.2025).

9. "FSEK'e göre, fikir ve sanat eseri, eser sahibinin hususiyetini taşıyan, ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar ve sinema eserleri türlerinden birisi içine giren her nevi fikir ve sanat mahsulü olarak tarif edilmiştir. (FSEK m. 1/B-a). Bu tarife göre bir fikir ürününün eser olarak kabul edilebilmesi için başkin görüşe göre FSEK madde 1/1'de sayılan eserler içinde yer alması (objektif koşul) ve sahibinin hususiyetini taşıması başka bir anlatımla "özgün olma" "yaratıcı özellik taşıması" (sübjektif koşul)un bulunması gerekmektedir." Karar için bkz. Yargıtay HGK., E. 2003/4-260, K. 2003/271, T. 2.4.2003, <https://kazanci.com.tr/> (E.T. 2.8.2021); Farklı hukuk sistemlerinde bu ifade yerine, orijinallik, eserin bireysel karakteri, yaratıcılık gibi kavramlar da kullanılabilir. Bkz. Ateş, Mustafa, *Fikri Hukukta Eser*, Turhan Kitabevi, Ankara 2007, s. 64 vd.; Ayter, Nuşin, *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri*, Sevinç Matbaası, Ankara 1972, s. 40.

10. Güzel sanat eserleri bakımından aranan kriterler bakımından ayrıntılı değerlendirmeler için bkz. Eliri, İsa, *Güzel Sanat Eserlerinde Fikri Mülkiyet Hakları ve Uygulamaları*, Doktora Tezi, Konya 2009, s. 23 vd.

vence altına alınmasını sağlar. Örneğin, bir elektronik aygıtın kullanıcı arayüzünün, bir mobilyanın ya da bir aydınlatma sisteminin tasarımı, bir yönüyle, özgün görsel düzeni ve yaratıcı tasarım unsurlarıyla dar anlamda fikrî hukuk kapsamında korunabilirken; diğer yönüyle, işlevselliğini ve yenilikçi mekanizmasını ön plana çıkaran teknik özellikleri dolayısıyla sınai hukuk kapsamında hukuki güvenceye kavuşabilir. Bu noktada, tasarım hukuku ile telif hukukunun birbirinden farklı koruma mekanizmaları ve kapsamı, kümülatif koruma ilkesinin uygulanmasında çeşitli güçlükler doğurabilir; zira bir tasarımın hem teknik hem de yaratıcı yönlerini eş zamanlı olarak güvence altına almak, hangi hukuki rejimin öncelikli olarak uygulanacağı ve hakların sınırlarının nasıl belirleneceği gibi soruları gündeme getirir.

Türkyargılama hukukunda mahkemelerin, tarafların ileri sürdüğü taleplerle bağlı olması, taleple bağıllık ilkesi olaraklandırılır. Bu ilke, 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 26. maddesinde şu şekilde ifade edilmiştir: *"Hâkim, tarafların talep sonuçlarıyla bağılıdır; ondan fazlasına veya başka bir şeye karar veremez."* Dolayısıyla hâkim, dava konusu uyuşmazlığı ancak tarafların belirlediği sınırlar çerçevesinde inceleyebilir; davacının ileri sürmediği bir hakkı re'sen dikkate alarak karar veremez. Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre de mahkeme, davacının dava dilekçesinde hangi hak ya da haklara dayandığını dikkate almalı ve yalnızca bu hak ya da haklar yönünden inceleme yapmalıdır. Bu kapsamda, şartlar oluşmuş olsa dahi, davacının dayanmadığı bir hukuki sebep veya hak üzerinden hüküm kurulması mümkün değildir¹¹. Bu anlamda davacı yalnızca tasarım hakkına dayanmışsa, mahkemece söz konusu tasarımın telif hukuku kapsamında korunmasına ilişkin bir karar verilemeyecektir. Aksi hâlde, mahkeme dava konusu dışında karar vermiş olacaktır (ultra petita prohibition).

Bu noktada davacının hangi hakka dayanması kendi lehine sonuçlar verir sorusunu irdelemek gerekir.

SMK m.56/f.1 gereğince; *"Tasarım yeni ve ayırt edici niteliğe sahip olması şartıyla bu Kanunla sağlanan haklar kapsamında korunur."* Dolayısıyla Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında tasarımların korunabilmesi için mutlak yenilik şartı aranır. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) kapsamında ise, bir fikri ürünün eser olarak korunabilmesi bakımından hususiyet unsuru ve güzel sanat eserleri bakımından estetik nitelik önem taşır. Bir fikri ürünün eser olarak korunabilmesi için, çalışmanın sahibinin kişisel özelliklerini yansıtmaya yeterlidir. Bu durum, FSEK'in, SMK'ya kıyasla daha esnek bir yaklaşım benimsediğini gösterir. Örneğin, bir ürün estetik veya teknik açıdan başka çalışmalardan tamamen farklı olmasa bile, yaratıcısının özgün katkısını taşıyorsa eser olarak korunabilir. Ancak aynı ürün, tasarım hukuku açısından mutlak yenilik şartını karşılamıyorsa, tasarım hukukundan doğan hukuki koruma devreye girmez. Bu bağlamda SMK tamamen yenilik üzerine kurulu daha katı bir koruma sağladığından, FSEK karşısında dezavantajlı konumdadır.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) m.4 uyarınca; bir fikri ürünün güzel sanat eseri olarak kabul edilebilmesi için estetik bir değere sahip olması şarttır. Bu durum, tasarımların FSEK kapsamında korunmasını sınırlayan önemli bir kriterdir; bu anlamda yalnızca estetik değeri bulunan tasarımlar, eser olarak nitelendirilebilir. Bu kriter esas alındığında tasarım hukuku bağlamında hukuken korunabilecek nitelikte birçok fikri ürün, FSEK kapsamında güzel sanat eseri statüsü kazanamayabilir.

11. Suluk, *Türk Fikri Mülkiyet Hukukunda Güncel Gelişmeler*, MÜSİAD Cep Kitapları: 32, İstanbul 2011, s. 31.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'ndan doğan hukuki koruma mekanizmasının devreye girebilmesi için bir eserin meydana getirilmesi yeterlidir. Eserin meydana getirilmesi ile birlikte başka bir hukuki işlem ya da fiile gerek kalmaksızın eser sahipliği kendiliğinden meydana gelir ve Kanun'dan doğan hukuki koruma mekanizması devreye girer. Sınai haklar bakımından Sınai Mülkiyet Kanunu'ndan doğan hukuki koruma mekanizmasının doğabilmesi, kural olarak tescil ile olanaklıdır. Dolayısıyla bir tasarımın, Sınai Mülkiyet Kanunu'ndan doğan hukuki koruma mekanizmasına muktedir olabilmesi, kural olarak, bu tasarımın tescili ile mümkündür. Bu durum, sınai hakların SMK'dan doğan hukuki koruma mekanizmasına muktedir olabilmesini FSEK'e kıyasla zorlaştıran prosedürel unsurlardan biridir.

Bir eserin sahibi, daima onu meydana getiren kişidir. Eser sahipliğinin bir bütün halinde bir başka kişiye devri olanaklı değildir. Telif hukuku, yalnızca mali yetkilerin devrine izin verir. Eser ile eser sahibi arasında sıkı bir ilişki vardır. Eser sahipliğinin gayrimaddi sahasını teşkil eden manevi yetkiler, bu sıkı ilişkinin bir tezahürüdür ve bunların bir başkasına devri olanaklı değildir. Sınai haklar söz konusu olduğunda ise, eser sahipliğinin gayrimaddi sahasını teşkil eden manevi yetkiler oldukça silikleşir, hatta adın belirtilmesi yetkisi dışında bir manevi yetkiye neredeyse hiç rastlanmaz¹². Zira sınai haklarda, telif hukukunda olduğu gibi, hak sahipliğinin manevi yönünden ziyade mali yönü ön plandadır. Söz konusu sınai ürünlerin, adından da anlaşılacağı üzere, sınai alanda kullanılması ile ticari üretkenlik ve dolaşıma bir katkı sunması beklenir. Dolayısıyla sınai ürünler ile bu ürünleri meydana getiren kişiler arasında, eser sahipliğindeki gibi sıkı bir manevi bağ söz konusu değildir. Bu yönüyle, FSEK'ten kaynaklanan hukuki koruma, SMK'ya oranla tabiri caizse daha güvenli bir liman oluşturur.

Bir başka açıdan, tasarım hakkı ile telif hakkı bakımından ilgili kanunlarda öngörülen koruma süreleri ve bunların başlangıcı birbirilerinden farklıdır. Telif hakkının gayrimaddi sahasını teşkil eden manevi yetkiler herhangi bir süre ile mukayyet olmaksızın sınırsız olarak korunurken¹³, maddi sahasını teşkil eden mali yetkiler, eser sahibinin yaşamı boyunca ve ölümünden itibaren yetmiş yıl müddetince korunur. Tasarım hakkı bakımından Kanun'dan doğan hukuki koruma süresi, tescil tarihinden itibaren beş yıl olmakla birlikte, bu süre belirli aralıklarla yenilenerek toplamda yirmi beş yıla kadar uzatılabilir. Tescilsiz tasarımlar bakımından ise koruma süresi, koruma talep edilen tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihten itibaren üç yıldır (SMK m.69/f.1-2). Bir eserin korunması, meydana getirilmesi anından itibaren söz konusu olurken, tasarım hakkının Kanun'dan doğan hukuki korumaya kavuşma anı, tescilli tasarımlar bakımından tescil başvurusunun yapıldığı tarih, tescilsiz tasarımlar bakımından ise, söz konusu tasarımın kamuya ilk sunulduğu tarihtir. Telif hukuku ile

12. Suluk, *Türk Fikri Mülkiyet Hukukunda Güncel Gelişmeler*, MÜSİAD Cep Kitapları: 32, İstanbul 2011, s.30-31.

13. Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi'nin mükerrer 6. maddesinde; "(1) Eser sahibinin mali haklarından bağımsız olarak ve bu hakların devrinden sonra dahi, eser sahibi, eseri üzerindeki sahipliğini ileri sürmek ve eserin her türlü tahrifine, bozulmasına veya diğer değişikliklerine veya şeref veya itibarına zarar verebilecek her türlü küçük düşürücü fiillere itiraz etme hakkına sahip olacaktır. (2) Yukarıdaki paragrafta uygun olarak, eser sahibine tanınan haklar, kendisinin ölümünden sonra, en az mali hakların ortadan kalkmasına kadar devam edecek ve korumanın talep edildiği ülkenin mevzuatı ile yetki verilen kişiler veya kuruluşlar tarafından kullanılacaktır." şeklinde bir hüküm yer almış ve manevi yetkiler, mali yetkilerden bağımsız bir biçimde ömür boyu korunarak, bunların daha uzun süre, hatta mali yetkilerin sona ermesinden sonra da korunmasına yönelik düzenlemelerin yapılması üye devletlere bırakılmıştır. Bkz. Ayiter, s. 114; Yarsuvat, Duygun, *Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları*, Güryay Matbaası, İstanbul 1984, s. 110-111.

tasarım hukuku arasındaki bu farklılıklar, hak sahiplerinin fikri ve sınai ürünlerini, uzun vadede nasıl koruyabileceklerini ve hukuki stratejilerini doğrudan etkiler. Telif hukukunda öngörülen koruma sürelerinin uzunluğu bu anlamda eser sahiplerine, sınai haklara oranla oldukça avantajlı bir pozisyon sağlar.

Benzer şekilde, ihlal durumunda talep edilebilecek tazminat miktarları açısından da Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile Sınai Mülkiyet Kanunu'nda farklı hükümler öngörülmektedir. Bir fikri ve sınai hakkın ihlali halinde uygulanacak tazminat rejimi, bir yönüyle hak sahibinin uğradığı zararın giderilmesine, bir yönüyle de söz konusu ihlal bakımından caydırıcı bir etmen olarak benzer ihlallerin önlenmesine hizmet eden hukuki bir araç niteliği taşır. 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu'nun 151. maddesine göre, tasarım hakkı sahibi, uğradığı zarar miktarı ile sınırlı bir tazminat talep edilebilir ki bu zarar yoksun kalınan kar ile fiili zararı kapsar. Bu zararın katlanarak artırılması veya cezalandırıcı bir tazminat (punitive damages) sisteminin öngörülmesi gibi bir durum söz konusu değildir. Dolayısıyla tasarım hakkının ihlali halinde talep edilebilecek tazminat zararlarla sınırlıdır ve bu düzenleme biçimi tazminat hukukunun genel prensipleri ve eğilimleri ile örtüşür.

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 68. maddesinde ise, telif hakkı sahibinin yazılı izni olmaksızın eserden istifade edilmesi, yani telif hakkına yönelecek bir tecavüz durumunda, hak sahibinin, belirlenecek emsal lisans bedelinin üç katına kadar tazminat isteyebileceği öngörülmüştür. Dolayısıyla eser sahibinin talep edebileceği tazminat, zararlarla sınırlı olmayıp, uğranılan zararın üç katına kadar tazminat talep edilebilmesi imkânı söz konusudur. Bu düzenleme, telif hakkı ihlallerinin kendine özgü yapısını dikkate alarak, yalnızca hak sahibinin uğradığı zararın giderilmesini değil, aynı zamanda ihlallerin önüne geçilmesini hedefleyen caydırıcı bir mekanizma oluşturur. Böylece tazminat, sadece telafi edici işlevi ile değil, aynı zamanda ihlalde bulunanı ekonomik açıdan cezalandırarak eser sahibinin haklarını daha etkin biçimde koruma işlevi ile de ön plana çıkar.

Tüm bu açıklamalar sonuç itibari ile bizi şu sonuca götürür: Türk hukukunda mevcut durumda telif hakkı sahipleri, haklarının korunması ve ihlallerin önlenmesi bakımından sınaî hak sahiplerine göre, genellikle daha geniş ve esnek bir koruma alanına sahiptir¹⁴. Bu sebeple, bir tasarım aynı zamanda “eser” niteliği taşıyorsa, kümülâtif koruma ilkesi çerçevesinde hak sahipleri tarafından telif hukuku hükümlerine dayanılması büyük önem taşır. Böyle bir yaklaşım, hak sahibine hem daha uzun süreli bir koruma hem ihlal durumlarında daha kapsamlı bir tazminat imkânı sağlar.

II. KÜMÜLATİF KORUMA İLKESİNİN ORTAYA ÇIKARDIĞI BAZI HUKUKİ SORUNLAR

Telif hukuku ile tasarım hukukuna dair kanun hükümlerinde öngörülen koruma süreleri ve bu sürelerin başlangıç anına, hak sahipliğinin gayrimaddi sahasına ilişkin bakış açısına, hak sahipliğini haiz kişilere ve ihlal halinde istenebilecek tazminat miktarlarına ilişkin yukarıda ifade edilen tüm bu farklılıklar, her iki koruma mekanizmasının bir çatışmaya neden olup olmayacağı sorununu gündeme getirmektedir. Örneğin öğretilde, telif hukuku kapsamında tasarım hukukuna kıyasla çok daha uzun süreli bir koruma mekanizması sağlanmasının, tasarımların korunmasındaki temel amacı aşabilecek ve piyasadaki rekabet ortamını olumsuz etkileyebilecek bir etkiye

¹⁴. Suluk, *Türk Fikri Mülkiyet Hukukunda Güncel Gelişmeler*, s. 31.

sebeplene olabileceği ifade edilmektedir¹⁵. Zira tasarıma ilişkin tescil ile sağlanan koruma süresi sona erse dahi, eser sahipliğinden doğan mali ve manevi yetkilere sahip kişi, söz konusu tasarımdan başkalarının yararlanmasını uzun süre engelleyebilir. Bu durum, piyasada tekelleşmeye yol açabilir, tasarımın farklı aktörler tarafından uzun süre serbestçe kullanılmasını engelleyerek hem ticari hayata hem de ekonomik ve teknik gelişime sağlanacak katkıyı sınırlayabilir. Bu nedenle, telif hukuku korumasının tasarımlar üzerindeki etkisi hem yaratıcı teşvik hem de piyasa dinamizmi açısından dengeli bir yaklaşımın benimsenmesini zaruri kılmaktadır. Bu bakımdan öğretilerde, FSEK'teki koruma şartlarının, tasarımlar bakımından daha katı bir şekilde uygulanıp uygulanmayacağı, tasarımların telif hukuku bağlamında korunması açısından standartların sıkılaştırılmasının gündeme gelmesi gerekilene gerekmeyeceği hususları tartışılmaktadır¹⁶. Eğer tasarım, fikir ve sanat eserleri koruması kapsamında çok uzun süre korunursa, tescilsiz veya tescilli tasarım hakkının sağladığı sınırlı korumanın anlamı kaybolabilir. Yani tasarımcılar, FSEK koruması ile çok daha uzun süreli yetkiler elde etmiş olur, bu da piyasadaki dengeyi bozabilir. Daha kısa süreli koruma ise, piyasada daha fazla rekabetin ve yeniliğin önünü açabilir.

Kümülatif koruma ilkesinin Avrupa Birliği hukukundaki dayanağı, 23 Ekim 2024 tarihli ve 2024/2823 sayılı Tasarımların Yasal Korunması Hakkındaki Direktifi¹⁷'in hem 12 numaralı gerekçesinde hem de 23. maddesinde açık biçimde yer almaktadır. Gerekçede; tescilli tasarımların korunması bakımından özel tasarım hukuku ile telif hukuku kapsamında kümülatif koruma ilkesinin oluşturulmasının önemli olduğu; buna göre, tasarım hukuku ile korunan tasarımların, telif hukukunun gereklerini yerine getirmeleri halinde, eser olarak da korunması gerektiği ifade edilmiş, 23. maddede ise, bu yaklaşım somutlaştırılarak şu düzenleme getirilmiştir:

“Bu Direktif uyarınca bir Üye Devlette veya bir Üye Devletle ilgili olarak tescil edilmiş tasarım hakkıyla korunan bir tasarım, tasarımın oluşturulduğu veya tescil edildiği tarihten itibaren, telif hakkı yasasının gereklerinin karşılanması koşuluyla, telif hukuku kapsamında da korunmaya uygundur.”

Bu hükümler, AB düzeyinde tasarım hakkı ile telif hakkı korumasının bir arada var olabileceğini açıkça kabul etmektedir. Ancak telif korumasının kapsamı ve orijinallik ölçütü bakımından üye devletlere geniş bir takdir yetkisi bırakılmıştır.

Yukarıdaki ABAD kararında ifade edildiği gibi, bazı ülkelerde uygulamalı sanat eserleri bağlamında telif hukuku korumasının devreye girebilmesi bakımından daha yüksek bir orijinallik seviyesinin aranması ya da süre kısıtlamaları gibi eğilimler söz konusu olabilmektedir.

1988 tarihli Birleşik Krallık Telif Hakları, Tasarımlar ve Patentler Yasası'nın (“CDPA”) 52. maddesi, endüstriyel olarak üretilmiş belirli sanat eserleri için telif hakkı koruma süresini sınırlayan bir istisna içeriyordu. Bu, söz konusu sanat eserlerinin elliden fazla kopyası yapıldığında, koruma süresinin, yaratıcının ömrü ve ölümünden itibaren yetmiş yıl boyunca telif hakkıyla korunan diğer sanat eserlerine kıyasla yir-

15. Fidan, İsmail, 6769 Sayılı Kanun'un Yürürlüğe Girmesinden Sonra Tasarımların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Yıl: 25, Cilt: 26, Sayı: 2024/1, s.73; tasarımların haksız rekabet hukuku kapsamında korunması bakımından benzer düşünceler için bkz. Akkaş, Seval, Endüstriyel Tasarımların Hukuki Korunması, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006, s.28 vd.

16. Fidan, s. 73.

17. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202402823 (E.T. 6.11.2025).

mi beş yıla sınırlı olduğu anlamına geliyordu. Fakat Birleşik Krallık hükümeti, endüstriyel olarak üretilen ürünleri diğer sanat eserleriyle uyumlu hale getirmeye karar verdi ve 28 Temmuz 2016 tarihinden itibaren, her türlü sanat eserine, yaratıcının ömrü ve ölümünden itibaren yetmiş yıl boyunca telif hakkı koruması sağlandı. Bu, daha önce 52. madde uyarınca yirmi beş yıla sınırlı olan endüstriyel olarak üretilmiş eserler için de geçerli bir değişiklik oldu¹⁸. Zira 1988 tarihli Birleşik Krallık Telif Hakları Yasası'nın 2016 yılında kaldırılan 52. maddesine göre; bir eserin kopyaları olarak değerlendirilebilecek ürünlerin, endüstriyel bir işlemle üretilmesi ve pazarlanması halinde, bunların ilk kez pazarlandığı takvim yılının bitiminden itibaren yirmi beş yıllık koruma süresinin sonunda tasarımın, üretim amacıyla herhangi bir işlem yapılarak kopyalanmasına ve bu şekilde ortaya çıkan ürünlerle ilgili olarak her türlü işlem yapılabilmesine ilişkin bir serbesti tanınmaktaydı. Tasarım eser niteliğini haiz olsa dahi, söz konusu fiillerin telif hakkını ihlal etmeyeceği kabul edilmekteydi. Dolayısıyla eser sahibi, telif hukukundan doğan tam bir koruma mekanizmasının sağlanmasını arzu ediyorsa, söz konusu eseri sınai amaçla kullanmama yolunu tercih edecekti. Eğer eser sahibi, eserin kopyalarının endüstriyel bir işlemle üretilmesi ve pazarlanmasına imkân tanıyor, bir anlamda telif hukukundan doğan koruma mekanizmasını, kendi rızasıyla, tasarım hukukunda öngörülen süre ile sınırlamış kabul ediliyordu.

Türk hukuk doktrininde de benzer görüşlerin sıklıkla dile getirildiği görülmektedir. Özellikle, tasarımların haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korunabilmesi bakımından, tasarım hukukundan doğan koruma mekanizmasının devam ediyor olması gerektiği ifade edilmektedir. Zira tasarım hukukunun temel ilkesi, korumanın süreyle sınırlı olması ve sürenin bitiminde tasarımın toplumun serbest kullanımına bırakılmasıdır. Bu anlayışa göre, koruma süresinin sona ermesine rağmen haksız rekabet hükümlerine başvurulması, söz konusu temel ilkeye aykırılık teşkil eder. Böyle bir durumda, süreyle sınırlı olarak korunan bir hak, fiilen süresiz korumadan yararlanmış olur ki, bu sonuç tasarım hukukunun öngördüğü koruma sistemine uygun düşmez. Tasarım hakkı sahibi, koruma süresi boyunca emek ve yatırımının karşılığını almış, tasarımın iktisadi değerinden faydalanma imkânı bulmuştur. Bu nedenle, koruma süresi sona ermiş tasarımlar bakımından artık haksız rekabet hükümlerine dayanılması mümkün görülmemelidir¹⁹. Yine özellikle tescilli tasarımlar bakımından önem arz eden bir husus olarak, tasarım hukukundan doğan kurallar ile haksız rekabet hukukundan doğan kurallar arasında bir genel hüküm-özel hüküm ilişkisi bulunmakla birlikte tescilli tasarımlar açısından önceliğin hangi hükümlerde olduğu hususu da tartışmalı konulardan biridir²⁰. Fakat telif hukuku ile tasarım hukuku arasında böyle bir genel-özel hüküm ilişkisinin bulunmadığı hususu şüpheden uzaktır. Dolayısıyla bu bağlamda önem arz eden husus, telif hukuku ile tasarım hukuku bakımından Sınai Mülkiyet Kanunu kapsamında öngörülen farklı koruma mekanizmalarının (özellikle de her iki Kanun'da öngörülen farklı koruma sürelerinin), birbirlerinin öz-

18. *Repeal of section 52 of the Copyright, Designs and Patents Act 1988: Guidance for affected individuals, organisations and businesses, chrome-extension://efaidnbnmnnibpcajpcglclefindmkaj/https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a821456ed915d74e34019ce/160408_guidance_s52_final_web_accessible.pdf* (E.T. 29.10.2025).

19. Suluk, Cahit, AB ve Türk Hukukunda Tasarımların Kümülatif Olarak Korunması, FMR, S: 3, C: 3, Yıl: 2001, s. 63; Karaman Odabaşı, Fatma, Uygulamada Fikri Mülkiyet Haklarının Haksız Rekabete Konu Olması, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2015, s. 175; aksi görüş için bkz. Bozgeyik/Er, s. 32.

20. Bozgeyik/Er, s. 31.

ne zarar vermeksizin nasıl bağdaştırılacağı meselesidir. Bu bağlamda ortaya şu sorular çıkmaktadır: Tescilli bir tasarım, tescil ile sağlanan koruma süresi devam ederken yahut sona erdikten sonra, telif hukuku mevzuatı kapsamında korunabilecek midir? Bu koruma sağlanırken diğer telif ürünlere kıyasla ek şartlar aranacak mıdır? Telif hukuku koruması bağlamında aranan temel kriterler ağırlaştırılacak mıdır?

Öte yandan tüm bu ihtimaller tasarım hakkı sahibi ile eser sahibinin aynı kişi olması halinde karşımıza çıkabilecek sorunlar iken, bir başka sorun da tasarımın, tasarımı oluşturan kişiden farklı bir kişi adına tescilli olması durumunda ortaya çıkabilecektir. Eser sahibi ile tasarım hakkı sahibi birbirinden farklı kişiler olduğunda, acaba bu durum zaman zaman eser sahipliğinin özellikle maddi sahasını teşkil eden mali yetkileri kısıtlayacak mıdır? Tasarım hakkı sahibi bir başka kişiye lisans hakkı tanımak istediğinde, ayrıca eser sahibinin izni de gerekli midir? Yoksa, eserin bir başka kişi adına tasarım hakkı sahibi olarak tescil edilmesine izin veren eser sahibi, sonraki hukuki işlemlere müdahale yetkisini kaybetmiş mi kabul edilecektir?

Kıta Avrupası ülkeleri genel olarak, tasarım ve telif hakkının birlikte korunması anlayışını benimsemiş olsalar da bu koruma çoğu zaman yüksek orijinalite kriterleri nedeniyle sınırlı şekilde uygulanabilmektedir. Özellikle uygulamalı sanat eserleri söz konusu olduğunda, güzel sanat eserlerine kıyasla daha sıkı bir değerlendirme yapılabilmekte, birçok Avrupa ülkesinde, bir ürünün biçimi büyük ölçüde işlevsel gerekliliklerden kaynaklanıyorsa, tasarımcının yaratıcı özgürlüğünün sınırlı olduğu ve dolayısıyla telif korumasının doğmayacağı kabul edilebilmektedir. Özellikle Almanya'da, telif hakkı koruması yalnızca "ortalamanın oldukça üzerinde bir estetik ve yaratıcı katkı" içeren uygulamalı sanat eserleri için mümkün görülmekte, Alman Federal Adalet Divanı'nın yerleşik içtihatlarına göre, uygulamalı sanat eserleri için güzel sanat eserlerine kıyasla daha yüksek özgünlük standartlarının (estetik içerik derecesi) mevcudiyeti gerekli kılınmaktaydı.

Esasında Alman hukukunda ve diğer birçok Avrupa ülkesinde benimsenen bu yaklaşımlar sonucunda, Avrupa'da telif hakkı korumasından yararlanabilen tasarım sayısı oldukça sınırlı kalmış, korumadan yararlanan örneklerin büyük kısmını ise tasarım mobilyalar (özellikle sandalyeler, aydınlatma elemanları vb.) oluşturmuştur.

Fakat Alman Federal Adalet Divanı (BGH) tarafından verilen 2014 tarihli "Doğum Günü Treni Kararı (Geburtstagszugentscheidung)²¹"ında, her türlü eserin telif hakkı korumasına hak kazanabilmesi için "yeterli düzeyde özgünlük" gerektirdiği, uygulamalı sanat eserlerinin telif hakkı koruması açısından diğer türlere göre daha yüksek şartlara tabi olmadığı ifade edilmiştir.

Alman Federal Adalet Divanı (BGH), bu kararıyla²² açıkça, uygulamalı sanat eserlerinin telif hakkı korumasının, güzel sanat eserlerinden daha katı şartlara tabi olmadığına karar vermiştir. Dolayısıyla yargıçlar, uygulamalı sanat eserlerinin Alman Telif Hakları Yasası (UrH) kapsamında korunma altına alınabilmesi için belirli bir özgünlük düzeyine sahip olması gerektiği yönündeki önceki içtihatlarını terk etmişlerdir.

Avrupa Birliği Adalet Divanı, kümülatif koruma ilkesine ilişkin kararlarında bazı

21. [https://lexetius.com/2013,4910 \(E.T. 6.11.2025\)](https://lexetius.com/2013,4910 (E.T. 6.11.2025)).

22. Söz konusu karar ile ilgili ayrıntılı açıklamalar için bkz. Kalender, Emre, *Alman Federal Mahkemesi'nin (BGH) 13.11.2013 Tarihli I Zr 143/12 Sayılı "Doğum Günü Treni" Kararının Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Önemi ve Türk Hukukuna Etkisi, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 2015/1, s. 104 vd.*

temel noktalara açıklık getirmiştir. Üye devletler, 23 Ekim 2024 tarihli ve 2024/2823 sayılı Tasarımların Yasal Korunması Hakkındaki Direktif ile yapılan değişiklik öncesinde 98/71 sayılı Direktif'in 17. maddesi uyarınca telif hakkı korumasının koşullarını ve kapsamını belirleme konusunda bir serbestiye sahipti. Ancak, Mahkeme telif hakkı koruma süresi bakımından böyle bir serbestliğin bulunmadığını, bu sürenin, 93/98 sayılı Direktif ile tüm AB üyesi ülkelerde eser sahibinin yaşamı +70 yıl olarak uyumlaştırıldığını, söz konusu Direktif'in, koruma süresi bakımından uygulamalı sanat eserleriyle diğer eser türleri arasında herhangi bir ayırım öngörmediğini, dolayısıyla, 1 Temmuz 1995 tarihi itibarıyla herhangi bir üye devlette telif hakkı korumasına sahip olan tüm eserlerin, bu 70 yıllık korumadan otomatik olarak yararlanmak zorunda olduğunu ifade etmiştir.

III. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Gelinen bu noktada, uygulamalı sanat eserleri bakımından tasarım hukuku ile telif hukuku bağlamında eşdeğer bir koruma mekanizması sağlanmaya çalışıldığı açıkça görülmektedir. Bu bağlamda menkul tescile dayanan bir tasarım hukukunun ve koruma mekanizmasının varlık gayesi tehlikeye mi düşmektedir sorusu akla gelebilir. Esasında tasarım kavramının fikri hukuktaki yeri, tarih boyunca en tartışmalı alanlardan biri olmuştur. Paris Sözleşmesi, uzun bir süre tasarımların korunmasına ilişkin açık bir yükümlülük getirmemiş, ancak 1958 tarihli Lizbon revizyonu ile bu boşluk kısmen doldurulmuştur. Bu revizyonla endüstriyel tasarımların korunması gereği ortaya konulmuş; ne var ki, bu tasarımların tanımı, koruma kapsamı veya yöntemi konusunda herhangi bir açıklama getirilmemiştir. Bu durum, günümüzde dahi şu temel soruları gündemde tutmaktadır: *Tasarımların telif hukuku dışında ayrı bir koruma rejimine gerçekten ihtiyacı var mıdır? Yoksa, mevcut karmaşık sistemin kaldırılıp yerini yalnızca telif hukuku korumasına dayalı basitleştirilmiş bir yapı mı almalıdır? Eğer tasarımlar artık telif hukuku kapsamında tamamen korunabiliyorsa, neden ayrı bir 'tasarım hukuku' rejimine ihtiyaç duyulsun?*

Bu sorular, Avrupa Birliği hukukunda yaşanan gelişmeler ışığında daha da anlamlı kazanmıştır. Çünkü AB düzeyinde, tasarım ve telif hakkı korumasının kümülatif biçimde uygulanabilirliği kabul edilmekte; bu da tasarım hukukunun bağımsız bir koruma alanı olarak varlığını sorgulatmaktadır. Eskiden tasarım koruması, sınırlı bir süre —genellikle 25 yıl— ile yetinirken; telif hakkı koruması istisnai bir durumdu. Oysa günümüzde tablo tersine dönmüştür: Telif hakkı koruma süresi, tasarımlar dâhil olmak üzere tüm eserlerde eser sahibinin yaşamı +70 yıl olarak belirlenmiştir. Ayrıca orijinallik eşiği düşürülmüş ve uygulamalı sanat eserlerinin telif hakkı kapsamında değerlendirilmesi kolaylaşmıştır. AB mevzuatı uyarınca, tescilli tasarımlar artık otomatik olarak telif hakkı korumasından da yararlanabilmektedir. Böylece tasarımlar, Avrupa'da çok katmanlı bir koruma sistemine tabi hale gelmiştir. Bugün bir tasarım aynı anda, telif, tasarım ve marka hukuku ile haksız rekabet hükümleri çerçevesinde korunabilmektedir. Bu durum, tasarım sahipleri açısından son derece güçlü, ancak aynı zamanda karmaşık ve iç içe geçmiş bir koruma ağı doğurmuştur. Dolayısıyla, günümüzde temel tartışma şudur: Tasarım hukuku, artık bağımsız bir varlık alanı olmaktan çıkıp telif hukuku sisteminin içinde mi erimektedir?

Öte yandan eşdeğer bir koruma mekanizmasının getirdiği sorunlar nasıl engellenecektir? Tasarıma tescil ile sağlanan koruma sona erse dahi, telif hukukundan doğan koruma mekanizması devam ettiği sürece, tasarım hukukunun getirdiği koruma

mekanizması ne mana ifade etmektedir, tasarıma ilişkin tescil, tasarımcı haricinde bir kişi adına yapılmışsa, telif hakkı sahibi ile tasarım hakkı sahibi arasındaki menfaat çatışması nasıl giderilecektir?

Pek tabii bu soru ve sorunlara birçok husus eklenebilir. Fakat bu soruların cevabının hem fikri hukukun sistematığı hem de yaratıcı endüstrilerin geleceği açısından belirleyici olacağı hususunun gözden kaçırılmaması da elzemdir. İşbu tebliğ, bir sonuca varmaktan ziyade, bir soruna dinleyicilerin dikkatlerini celbetmek gayesi ile kaleme alınmış olup, bu noktada umuma arz edilen bu sorularla nihayete ermektedir.

KAYNAKÇA:

Tekinalp, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, Vedat Kitapçılık, 5. Baskı, İstanbul 2012.
Bozgeyik, Hayri/Er, Sefa, Tasarımlar İçin Kümülatif Koruma, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 2019, 5(1).

Suluk, Türk Fikri Mülkiyet Hukukunda Güncel Gelişmeler, MÜSiAD Cep Kitapları: 32, İstanbul 2011.

Suluk, Cahit, AB ve Türk Hukukunda Tasarımların Kümülatif Olarak Korunması, FMR, S: 3, C: 3, Yıl: 2001.

Fidan, İsmail, 6769 Sayılı Kanun'un Yürürlüğe Girmesinden Sonra Tasarımların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması, Ankara Barosu Fikri Mülkiyet ve Rekabet Hukuku Dergisi, Yıl: 25, Cilt: 26, Sayı: 2024/1.

Ateş, Mustafa, Fikri Hukukta Eser, Turhan Kitabevi, Ankara 2007.

Ayiter, Nuşin, Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Sevinç Matbaası, Ankara 1972.

Karaman Odabaşı, Fatma, Uygulamada Fikri Mülkiyet Haklarının Haksız Rekabete Konu Olması, Adalet Yayınevi, 1. Baskı, Ankara 2015.

Yarsuvat, Duygun, Türk Hukukunda Eser Sahibi ve Hakları, Güray Matbaası, İstanbul 1984.

Kalender, Emre, Alman Federal Mahkemesi'nin (BGH) 13.11.2013 Tarihli I Zr 143/12 Sayılı "Doğum Günü Treni" Kararının Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Önemi ve Türk Hukukuna Etkisi, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, 2015/1.

Eliri, İsa, Güzel Sanat Eserlerinde Fikri Mülkiyet Hakları ve Uygulamaları, Doktora Tezi, Konya 2009.

Akkaş, Seval, Endüstriyel Tasarımların Hukuki Korunması, Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2006.

<https://lexetius.com/2013,4910> (E.T. 6.11.2025).

Repeal of section 52 of the Copyright, Designs and Patents Act 1988: Guidance for affected individuals, organisations and businesses, chrome-extension://efaidn-bmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://assets.publishing.service.gov.uk/media/5a821456ed915d74e34019ce/160408_guidance_s52_final_web_accessible.pdf (E.T. 29.10.2025).

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=OJ:L_202402823 (E.T. 6.11.2025).

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?jsessionid=9E9C4D6483B3380B07E4BAC5F480D027?text=&docid=195751&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=13242453> (E.T.5.11.2025).

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=213597&pageIndex=0&doclang=EN&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=8202141> (E.T. 29.10.2025).

<https://curia.europa.eu/juris/document/document.jsf?text=&docid=223082&pageIndex=0&doclang=DE&mode=lst&dir=&occ=first&part=1&cid=8199467> (E.T. 29.10.2025).

<https://kazanci.com.tr/> (E.T. 2.8.2021).

Doğuş Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Erkut Altındağ, Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Serhat Sarısözen, Önceki Dekan Prof. Dr. Mustafa Alper Gümüş, Telif Hakları Derneği Genel Başkanı Cafer Vayni, Genel Sekreteri Prof. Dr. Cemal Zehir, Dernek Üyeleri Doç. Dr. Songül Zehir, Dr. Hande Temiz Ve Davetlilerin Bir Kısmı...

YAPAY ZEKANIN FIRÇASI: GÜZEL SANAT ESERLERİNDE HUSUSİYETİN YENİDEN TANIMLANMASI

Ulaş Göker BEKTAŞ

Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fikri Mülkiyet
Hukuku Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi

Lisans Programı (İngilizce) E-posta: ulasgokerbektas@gmail.com, ORCID: 0009-0005-0986-0300

ANAHTAR KELİMELER: Yapay zekâ, fer’i kişilik teorisi, telif hakkı, bağımlı eser sahipliği, hususiyet

ÖZET:

Günümüz dijital çağında yapay zekâ (YZ) teknolojileri yalnızca teknik birer araç olmaktan çıkmış, insanın yaratıcı sürecine dâhil olan özerk sistemlere dönüşmüştür. Kullanıcı komutlarını anlayabilme, yorumlayabilme ve bu komutlar doğrultusunda yaratıcı çıktılar üretebilme kapasitesi, yapay zekâyı telif hukukunun merkezine yerleştirmiştir. Bu durum, özellikle “eser sahipliği” ve “hususiyet” kavramlarının yeniden tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır. Avrupa Birliği’nin 2024 yılında yürürlüğe giren Yapay Zekâ Yasası (AI Act) her ne kadar yapay zekâyı bağımsız bir hak süjesi olarak değil, insan denetimi altındaki bir sistem olarak ele almışsa da bu yaklaşım yapay zekânın otonom üretim kabiliyetini tam anlamıyla yansıtmamaktadır.

Bu çalışma, güzel sanat eserleri ekseninde yapay zekâ üretimlerine ilişkin alternatif bir model önermektedir. Çalışmada geliştirilen **karma hususiyet anlayışı**, bir yapay zekâ üretiminde hem insanın komut düzeyindeki fikrî katkısını hem de algoritmanın kendine özgü üretim biçimini birlikte değerlendiren bir yaklaşımdır. Bu model, klasik “insan merkezli” hususiyet anlayışını korumakla birlikte yapay zekânın yaratıcı potansiyelini göz ardı etmemektedir.

Bu doğrultuda önerilen **fer’i kişilik teorisi**, yapay zekâyı bağımsız bir kişilik tanımadan, kullanıcıya bağımlı şekilde işleyen bir “bağımlı eser sahipliği” modeli ortaya koymaktadır. Böylece hem mevcut telif hukuku sistemine uyum sağlanmakta hem de yapay zekâ üretimlerinin korunabilirliği yönünde dengeleyici bir zemin oluşturulmaktadır.

I. GİRİŞ

Günümüz dünyasında yapay zekâ (YZ, AI) algoritmaları sadece teknik birer araç olmanın ötesine geçmiştir. Söz konusu algoritmaların temelindeki yapay zekâ teknolojisi; kullanıcı komutlarını analiz edebilme ve bu doğrultuda aldığı kararlarla yaratıcı üretimlerde bulunma yeteneğine sahiptir. Başka bir ifadeyle yapay zekâ; verilen komutları anlayabilmekle kalmamakta, onları kendine özgü bir üslupla yeniden biçimlendirerek özgün çıktılara dönüştürmektedir.²³ Bu yönüyle yapay zekâ teknolojisi diğer pek çok hukuk disiplini gibi telif hukukunu da yakından ilgilendirmektedir. Öyle ki, yapay zekâ üretimlerinin kendine özgü niteliği karşısında telif hukukunun

23. Stuart J. Russell and Peter Norvig, *Artificial Intelligence: A Modern Approach* (Pearson, 2020), 4.

'hususiyet' ve 'eser sahipliği' gibi temel kavramlarının yeniden ele alınması ihtiyacı doğmuştur. Bu amaç doğrultusunda atılan adımlardan biri Avrupa Birliği (AB) tarafından hazırlanan ve halihazırda yürürlükte bulunan Yapay Zekâ Yasası'dır (Artificial Intelligence Act).

Çeşitli risk kategorileri baz alınarak yapay zekâ algoritmalarına ilişkin yükümlülükler öngören yasa, yapay zekâyı bağımsız bir hak süjesi olarak tanımlamaksızın gerçek kişi denetimi altında işleyen bir teknoloji olarak ele almıştır.²⁴ Yine hem yerli hem de yabancı hukuki düzenlemeler ve öğretide yapay zekâ algoritmaları eser sahibi olarak kabul edilmemekte, sadece gerçek kişilerin eser sahibi olabileceği düzenlenmektedir.²⁵ Böyle bir yaklaşım söz konusu algoritmaların kullanıcı komutlarına dayalı çalışma biçimi göz önüne alındığında temelsiz gözükmektedir. Buna karşın bu görüşün bütünüyle kabulü de yapay zekâ teknolojisinin, yukarıda da ifade edildiği gibi, kullanıcı komutlarının ötesinde düşünebilme ve üretebilme yeteneğinin gördüğü kadar edilmesine yol açabilecek niteliktedir. Bu nedenle mevcut hukuki çerçeveye uyumlu olmakla birlikte yapay zekanın otonom üretimlerini de nazara alan yeni bir yaklaşımın ortaya konması gerekmektedir.²⁶

Bu çalışmanın amacı esas itibarıyla güzel sanat eserlerini merkeze almakla birlikte diğer eser kategorileri için de benimsenebilecek alternatif bir hususiyet ve eser sahipliği yaklaşımı ortaya koymaktır. Bu doğrultuda çalışma, yapay zekâ algoritmalarına **fer'i kişilik teorisi** çerçevesinde **kullanıcıya bağımlı bir kişilik ve eser sahipliği** tanınmasını öngörmektedir. Fer'i kişilik teorisi ve bağımlı eser sahipliği modeliyle konuya ilişkin özgün bir bakış açısı sunmayı hedefleyen çalışma aynı zamanda yapay zekâ algoritmalarına hukuki kişilik tanınmasını ve tanınmamasını savunan iki uç yaklaşım arasında alternatif bir denge gözetmeyi amaçlamaktadır.

II. HUSUSİYETE İLİŞKİN KLASİK YAKLAŞIM VE GÜZEL SANAT ESERLERİNDE UYGULANMASI

A. GENEL BİR KAVRAM OLARAK HUSUSİYET

Telif korumasının sınırlarının tayininde ve hangi üretimlerin ne ölçüde bu korumadan yararlanabileceğinin belirlenmesinde "hususiyet" kavramı anahtar işlevini görmektedir.²⁷ Çünkü belirli bir üretimin telif korumasından yararlanabilmesi hem ulusal hem de uluslararası hukuki düzenlemelerde sahibinin hususiyetini taşımasına bağlanmıştır. Bununla birlikte hem ulusal ve uluslararası mevzuat hem de öğretide hususiyete dair yeknesak bir tanım tespit etmek zordur. Bunun sebebi konuya ilişkin düzenlemelerde hususiyetin tanımlanması yerine koruma altına alınabilecek eser kategorilerinin sayılması ya da hususiyet yerine ona yakın farklı kelimelerin

24. European Union. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on harmonised rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts. Official Journal of the European Union, L 206, 12 July 2024, Article 3.

25. U.S. Copyright Office, Copyright and Artificial Intelligence Part 2: Copyrightability (January 2025), 13; Appellate Court, Thaler v. Perlmutter, Appellate Court Affirms Human Authorship Requirement for Copyrighting AI-Generated Works, Skadden, March 21, 2025, 3; Fierens, Alexis, and Kaat Scheerlinck, "AI and authorship: Navigating copyright in the age of generative AI," DLA Piper, February 17, 2025, 3; Umut, Altınmakas, "Üretken Yapay Zekâ Tarafından Üretilen Fikri Ürünlerde Yapay Zekânın Eser Sahipliği ve Telif Hakkı," Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 11, no. 1 (2025): 460; Türkiye Cumhuriyeti. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Kanun No. 5846, 1951, m.1/B-a.

26. Aynı yönde bkz. Daniel J., Gervais "The Machine as Author." Iowa Law Review 105, no. 5 (2020): 2070.

27. Gervais, "The Machine as Author," 2070.

kullanılmasıyla yetinilmesidir. Bir örnek vermek gerekirse telif korumasına dair en eski uluslararası metinlerden olan 1886 tarihli Bern Sözleşmesi (Berne Conventi-on) hususiyeti doğrudan tanımlamamaktadır.²⁸ Bunun yerine koruma altına alınacak eserlerin kapsamını belirlemekte ve “her türlü edebiyat, bilim ve sanat alanında-ki üretimin hangi biçimde ifade edildiğine bakılmaksızın koruma altına alınacağını” düzenlemektedir. Bu sebeple hususiyet kavramından ne anlaşılması gerektiği yargı kararları ve öğretiyeye bırakılmıştır.

Türk hukukunda telif korumasına dair temel kanun olan 5846 sayılı Fikir ve Sa-nat Eserleri Kanunu’nda (FSEK) eserden ne anlaşılması gerektiği m.1/B-a’da açıklan-mıştır.²⁹ Buna göre eser, “sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri-ni” ifade eder. Burada da görüldüğü gibi Kanun bir üretimin eser olabilmesi için sahi-binin hususiyetini taşımasını aramakta ama hususiyetin ne olduğuna dair herhangi bir tanım içermemektedir.

Konuya ilişkin Türk hukuk öğretisi incelendiğinde farklı yazarların hususiyeti farklı biçimlerde ifade ettiği görülmektedir.³⁰ Buna karşın yapılan tanımlar birlikte değerlendirildiğinde bazı ortak noktaların tespiti mümkündür. Hususiyet her şeyden önce belirli bir eserin yaratıcısının yarattığı esere kattığı kendine özgü ifade biçimini tarif eder. Başka bir deyişle bir üretimin sahibinin hususiyetini taşıması demek bün-yesinde yaratıcısının imzasını barındırması demektir. Bu imza o üretimin aynı ya da ilgili konuda yaratılmış benzer eserlerden ayırt edilmesini sağlar. Yani yaratıcı belirli bir amaç doğrultusunda bir araya getirdiği ve eserinde somutlaştırdığı malzemeyi kendine has bir yöntem ve üslupla yeniden yansıtır. Söz konusu yöntem ya da üs-lubun somutlaştığı eser bir üçüncü kişi tarafından fark edildiğinde onda daha önce gördüğü benzerlerinden farklı bir yaratımla muhatap olduğu izlenimini uyandırır. Ankara 3. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi de bir kararında hususiyeti “herkes tarafından vücuda getirilememe, yani fikri bir çalışmada ortaya konulan bağımsız bir bilgi, hüner, beceri, yorum, düşünce, özel çaba ve emeğin bulunması” biçiminde ifade etmiştir.³¹ Bununla birlikte Türk yargı kararlarında hususiyet geniş bir yelpa-zede değerlendirmektedir. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Hukuk Dairesi’nin de bir kararında vurguladığı üzere hususiyetin varlığı için eserde somutlaşan ifade biçiminin üst düzeyde yaratıcı veya özgün olması gerekmez.³² Yaratımın aynı ya da benzer amaçla meydana getirilmiş benzerlerinden asgari seviyede ayrışması gerekli ve yeterlidir.

28. *Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, September 9, 1886, as amended.*

29. *Türkiye Cumhuriyeti. Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu. Kanun No. 5846, 1951, m.1/B-a.*

30. Ernst E. Hirsch, *Fikri ve Sınai Haklar* (Ankara AR Basımevi, 1948), 46; Ünal Tekinalp, *Fikri Mülkiyet Hukuku* 5.baskı (İstanbul: Vedat Kitapçılık, 2012), 124; Şafak N. Erel, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, 3. baskı (Ankara: Yetkin Yayınları, 2009), 61; Ozan Yıldız, “Telif Hukuku ve Haksız Rekabet Hukuku Çerçevesinde Eser Adlarının Korunması,” *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi* 26, no. 2 (2020): 1379; Cahit Suluk, Rauf Karasu, Temel Nal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 8. baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2024, 38; Cahit Suluk ve Ali Orhan, *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Cilt II: Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri* (İstanbul: Arıkan Yayıncılık, 2005), 114; Savaş, Bozbel. *Fikri Mülkiyet Hukuku*. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2015.; Hayri Bozgeyik, “Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet,” *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 25, no. 3 (2009): 175.

31. Ankara 3. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2022/216, K. 2023/392.

32. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Hukuk Dairesi, E. 2019/1763, K. 2021/1134.

Telif hukukunun temelini oluşturan önemli kavramlardan biri olarak hususiyet genel çerçevede uluslararası hukuki düzenlemeler ve yargı kararlarında de kendine yer bulmuştur. Bununla birlikte yukarıda Bern Sözleşmesi örnek gösterilirken de açıklandığı üzere uluslararası metinler ve yargı kararları (Türk hukukuna koşut biçimde) belirli bir tanım ortaya koymaktan ziyade hususiyetin tespitinde başvurulacak yöntemleri belirleme gayreti içerisindedir. Hususiyetten ne anlaşılacağı uluslararası metinlerde de her bir devletin kendi iç hukukuna bırakılmıştır.

Avrupa Birliği (AB) hukuku ve Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD, CJEU) kararlarına bakıldığında hususiyetin içeriğinin belirlenmesinde özellikle InfoSoc Direktifi³³ ve *Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening* (kısaca *Infopaq*) kararı ön plana çıkmaktadır.³⁴ Bu çerçevede bir yaratımın telif hukuku korumasından yararlanabilecek bir “eser” niteliğini haiz olabilmesi o çalışmanın “yaratıcının kendi entelektüel yaratımı” olmasına bağlıdır. Başka bir ifadeyle söz konusu yaratım sahibinin “serbest ve yaratıcı seçimlerini” içermeli ve onun “kişisel dokunuşunu” yansıtmalıdır.

İngiliz Hukuku ve geleneksel Anglo-Sakson yaklaşımında hususiyetle aynı anlama gelecek biçimde “özgünlük” (originality) kelimesi kullanılmaktadır. 1916 tarihli çok eski bir karar olan *University of London Press Ltd v University Tutorial Press Ltd* kararında mahkeme özgünlüğün belirlenmesi için “skill, labour and judgement” (beceri, emek ve muhakeme) testine dayanmıştır.³⁵ Bir eserin özgün ve dolayısıyla telif hukukunca korunabilir sayılması için sahibinin emek ve becerisini yansıtmaya gerektiği kabul edildi. Aynı yaklaşım 1964 tarihli *Ladbroke (Football) Ltd v William Hill (Football) Ltd* kararında da pekiştirilmiş ve İngiliz hukukunda hususiyet uzun yıllar emek, beceri ve muhakeme kavramlarıyla özdeşleştirilmiştir.³⁶ Buna karşın bu yöntem günümüze yakın kararlarda AB hukukunun da etkisiyle terk edilmiştir. Öyle ki 2013 tarihli *SAS Institute Inc v World Programming Ltd* kararında özgünlük standartları belirlenirken AB’nin (yukarıda da değinilen) InfoSoc Direktifi’ne gönderme yapılmıştır.³⁷ Sonrasındaki *Banner v Endemol* ve *THJ Systems Ltd v Sheridan* kararlarıyla da “author’s own intellectual creation” yani “eser sahibinin kendi entelektüel yaratımı” ölçütünün benimsenmesi gerektiği ifade edilmiştir.³⁸ Kısacası, İngiliz hukuku da halihazırda hususiyetin varlığı için eser sahibinin yaratıcı seçimlerinin ve kişisel katkısının varlığını aramaktadır. Yani tek başına emek ya da çaba yeterli değildir.

Amerikan hukukundaki yaklaşımı gösteren önemli bir karar ise *Feist Publications, Inc. v. Rural Telephone Service Co.* kararıdır.³⁹ 1991 tarihli karara konu olan olayda Feist, Rural’ın telefon rehberindeki bilgileri kendi rehberini oluşturabilmek adına izinsiz kullanmış ve Rural da bu sebeple telif ihlali iddiasıyla dava açmıştır. ABD Yüksek Mahkemesi, rehberdeki beyaz sayfaların (isim, adres ve telefon listeleri) telif hukukunca korunabilir derecede hususiyet (Kararda yine “özgünlük” biçiminde ifade

33. *European Union. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. Official Journal of the European Union, L 167, 22 June 2001, pp. 15.*

34. *Court of Justice of the European Union (CJEU), Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening, Case C-5/08, ECLI:EU:C:2009:465.*

35. *University of London Press Ltd v University Tutorial Press Ltd [1916] 2 Ch 601 (Ch D).*

36. *Ladbroke (Football) Ltd v William Hill (Football) Ltd [1964] 1 All ER 465 (HL).*

37. *SAS Institute Inc v World Programming Ltd [2013] EWCA Civ 1482.*

38. *Banner v Endemol [2015] EWHC 2600 (Ch); THJ Systems Ltd v Sheridan [2020] EWHC 3380 (Ch).*

39. *Feist Publications, Inc. v. Rural Telephone Service Co., 499 U.S. 340 (1991).*

edilmiştir.) taşımadığına kanaat getirerek salt emek ya da çabanın yeterli olmadığını ifade etmiştir. Bu bağlamda Amerikan hukukunda da bağımsız bir yaratımın ve asgari düzeyde yaratıcılığın varlığı aranmaktadır.

Telif hukukunda eser sahipliği de hususiyet kavramı etrafında şekillenmektedir. Yani bir eserin sahibi, hizmet ilişkisinden doğan eserler gibi istisnalar bir kenara bırakılırsa, kural olarak o esere hususiyetini katan kimsedir.⁴⁰ Bununla birlikte eser sahipliğine ilişkin ve bu çalışmayı da ilgilendiren önemli bir husus mevcut telif hukuku sistemlerde yalnızca gerçek kişilerin eser sahibi olarak kabul edilmesidir. Bu yaklaşım aşağıda yapay zekâ üretimlerine ilişkin açıklamalarda daha detaylı ele alınacak ve özgün bir yaklaşım sunması hedeflenen fer’i kişilik teorisi açıklanırken daha detaylı değerlendirilecektir.

Telif hukukunca korunan eserler, Türk hukukunda kullanılan malzemenin niteliği ve her bir eserin doğası göz önünde tutularak farklı kategoriler altında korunmaktadır. Bir yaratımın eser olarak korunabilmesi için sahibinin hususiyetini içermekten başka söz konusu eser kategorilerinden birine dahil edilebilmesi gerekir. FSEK, bu kategorileri ilim ve edebiyat eserleri, musiki eserleri, güzel sanat eserleri, sinema eserleri ve işleme/derleme eserler olarak belirlemiştir.⁴¹ Kanunda her bir kategori altında sayılan türler örnek kabilinden olmasına karşın eser kategorileri sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesine tabidir. Hususiyet her bir eser kategorisinde farklı biçimlerde ortaya çıkmakta ve kategoriye özgü bir nitelik taşımaktadır. Aşağıda çalışmanın konusunu oluşturması itibarıyla güzel sanat eserlerinde hususiyetin nasıl tespit edildiği ayrıca incelenecektir.

B. GÜZEL SANAT ESERLERİNDE HUSUSİYETİN TESPİTİ

Güzel sanat eserleri, FSEK m.4’te açıkça ayrı bir eser kategorisi olarak hükme bağlanmıştır.⁴² Sınırlı sayı prensibi yalnızca eser kategorileri bakımından uygulanmakta olup kategoriler altında sayılan eser türleri örnek kabilindedir. Bu nedenle güzel sanat eserlerini m.4’te sekiz madde halinde sayılan eser türlerinden ibaret görmemek gerekir. Nitekim maddenin son fıkrasında geçen “...benzeri eserlerin” ifadesi bu olguyu destekler niteliktedir.⁴³ Bununla birlikte hususiyetin güzel sanat eserlerindeki yansıması diğer eser türlerine nazaran bazı özellikler göstermektedir. Bunların en başında ise güzel sanat eserlerini diğer eser kategorilerinden ayıran “estetik değer” ölçütü gelmektedir.⁴⁴ Nitekim bu ölçüt güzel sanat eserlerini düzenleyen m.4’te “...estetik değer taşıyan” denilmek suretiyle açıkça ifade edilmiştir.⁴⁵ Hususiyetin güzel sanat eserleri bakımından arz ettiği özelliklerin uyumsuzluklarda doğru biçimde uygulanabilmesi için öncelikle uyumsuzluk konusunun bir güzel sanat eseri olup olmadığının isabetli biçimde tespit edilmesi gerekir. Çünkü uyumsuzluğun konusu başka bir eser kategorisine giriyorsa hususiyetin o kategoriye uygun yöntemlerle tespit edilmesi gerekir. Bu nedenle güzel sanat eserlerinde hususiyeti incelemeye geçmeden önce kısaca “estetik değer” kavramının açıklanmasında fayda vardır.

40. Türkiye Cumhuriyeti, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu*, Kanun No. 5846, 1951, m.1/B-a.

41. Türkiye Cumhuriyeti, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu*, Kanun No. 5846, 1951, m.2, 3, 4, 5, 6.

42. Türkiye Cumhuriyeti, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu*, Kanun No. 5846, 1951, m.4.

43. Türkiye Cumhuriyeti, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu*, Kanun No. 5846, 1951, m.4.

44. Estetik değere ilişkin daha detaylı bilgi için bkz. Bedia Korkmaz, “Resim Sanatında Estetik Değer,” *Yüksek Lisans Tezi*, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013, 15.

45. Türkiye Cumhuriyeti, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu*, Kanun No. 5846, 1951, m.4.

Estetik değer ölçütü öğretilerde hususiyet kavramından bağımsız olarak ele alınmaktadır. Öyle ki FSEK’te düzenlenen tüm eser kategorileri açısından hususiyetin temel bir koruma şartı olduğu ifade edilmekte, bununla birlikte güzel sanat eserleri söz konusu olduğunda “estetik değer” kriteri yalnızca bu kategoriye özgü bağımsız bir şart olarak ayrıca incelenmektedir.⁴⁶ Bu yöntem esas itibarıyla temelsiz ya da hatalı değildir. Ancak bu çalışmada estetik değer ölçütü hususiyetten bağımsız bir ölçüt olarak değerlendirilmemektedir. Onun yerine estetik değer hususiyetle bağlantılı olarak ele alınmakta ve ölçüde güzel sanat eserlerinin diğer eser türlerinden nasıl ayırt edileceğini ortaya koymaya yeterli olduğu ölçüde sınırlı olarak değerlendirilmektedir. Böyle bir yöntemin izlenmesinin kanımca biri fiili, diğeri de bu çalışma açısından pragmatik olarak nitelendirilebilecek iki sebebi bulunmaktadır: i) Hayatın olağan akışı içerisinde güzel sanat eserleri genellikle toplumun bu alanın gerektirdiği bakış açısı ve eğilime sahip bireylerince meydana getirilmektedir. Çalıştıkları alana göre “ressam”, “heykeltıraş” gibi farklı mesleki unvanlarla anılan bu bireyler, etrafındaki olay ve nesnelere diğer insanlardan farklı bir gözle görebilme ve ifade etme becerisine sahiptir. Bu özelliklere sahip bireyler kendi yaşantılarından ya da hayal güçlerinden hareket ederek bir eser meydana getirdiklerinde bu eser kendiliğinden estetik değere sahip bir biçimde ortaya çıkmaktadır. Genellikle böyle eserlerin sanatçıları, yaratım sürecinde eserin tamamlanabilmesi için gerekli olanın ötesinde ayrı bir “estetik değer” kaygısı gütmemektedirler. Estetik değer, sanatçıların kendi hususiyetlerini içeren ifade biçimlerinde mevcut, içkin bir nitelik olarak eserde kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. ii) Estetik değer yalnızca güzel sanat eserleri için aranıyor olmasına karşın hususiyet tüm eser kategorileri için varlığı aranan temel bir ölçüttür. Bu sebeple estetik değer hususiyet başlığı altında ve onunla bağlantılı olarak ele alınması, bu çalışmada savunulan potansiyel çözüm önerilerinin diğer eser türlerinde de hayata geçirilebilmesi açısından daha faydalı bir yöntem olarak görülmektedir.

Bununla birlikte bazı eser türlerinin hangi eser kategorisi içerisine alınacağı belirlenirken estetik değer ölçütü daha belirleyici ve önemli hale gelmektedir. Bu eser türlerine verilebilecek belki de en iyi örnek fotoğraflardır. “Herkes tarafından rahatlıkla çekilebilecek nitelikte olan”⁴⁷ veya “sıradan fotoğraf olma izlenimi veren”⁴⁸ fotoğraflar her halükârda telif koruması kapsamı dışında kalacaklarından bunlar bakımından estetik değer özel önem arz etmez. Buna karşın en azından asgari düzeyde sahibinin hususiyetini içeren fotoğraflar açısından estetik değer bulunup bulunmadığının tespiti oldukça önemlidir. Şayet böyle fotoğraflarda estetik değer bulunmadığı kabul edilirse bunlar ilim ve edebiyat eseri olarak korunacaktır. Nitekim FSEK m.2/3, “bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleri” demek suretiyle bu hususu açıkça düzenlemektedir.⁴⁹ Buna karşın fotoğrafın estetik değeri haiz olduğu (ya da olabileceği) tespit edildiği durumda ise hususiyet değerlendirmesi güzel sanat eserlerine ilişkin ölçütler dikkate alınarak yapılacaktır. Bu ayrımın önemi değerlendirme yapılırken ölçü kabul edilecek hususiyet eşğin-

46. Mehmet Çağrı Avcioğlu, “FSEK’e Göre Güzel Sanat Eserlerinin Koruma Kapsamı,” Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi, 2021, 22.

47. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 44. Hukuk Dairesi, E. 2020/573, K. 2021/1317, T. 04.11.2021.

48. Ankara 4. Fikri ve Sınâî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2020/296, K. 2022/130, T. 11.05.2022

49. Türkiye Cumhuriyeti, Fikri ve Sanat Eserleri Kanunu, Kanun No. 5846, 1951, m.2/3.

de kendini gösterir. İlim ve edebiyat eserlerinde yaratıcılık alanı daha düşük kabul edildiğinden asgari farklılıklar dahi bu kategoride ayrı bir eserin varlığının kabulünde yeterli sayılabilir.⁵⁰ Buna karşın güzel sanat eserlerinde sanatçı çok daha geniş bir yaratıcılık alanına sahiptir. Bu sebeple hususiyet eşiği bu tür eserlerde çok daha yüksektir. Başka bir ifadeyle ilim ve edebiyat eserlerinde hususiyetin varlığını tespit etmeye yetecek farklılıklar güzel sanat eserleri bakımından yeterli olmayabilir.

Yargı organları eser niteliğini haiz olduğunu tespit ettiği fotoğrafların hangi eser kategorisine dahil edileceğini belirlerken genellikle fotoğrafın çekilme amacını, ortaya çıkan fotoğrafın niteliğini ve fotoğrafta hususiyetin nasıl tezahür ettiğini (fotoğrafın hangi öğelerinde somutlaştığını) nazara alarak karara varmaktadır. İlim ve edebiyat eserlerinde amaç daha ziyade “teknik, bilimsel, öğretici veya açıklayıcıdır.”⁵¹ Buna karşın güzel sanat eserlerinde sanatçı üçüncü kişilerin duygularına hitap etmeyi ve onlarda estetik zevk uyandırmayı hedefler. Bu doğrultuda ilim ve edebiyat eseri niteliğindeki fotoğraflarda hususiyet kendisini fotoğrafın içeriğinde gösterir. Bu durumda fotoğrafçının konuyu belirli bir teknik veya bilimsel amaç doğrultusunda, açıklayıcı bir şekilde sunma biçimi hususiyeti meydana getirir.⁵² Güzel sanat eseri niteliğini haiz fotoğraflarda ise içerikten ziyade ışık, renk ve kompozisyon gibi daha estetik ve biçimsel öğeler ön plana çıkar.⁵³ Böylece fotoğrafın ilgili olduğu “konunun çıplak gözle görülenden başka türlü yansıtılması, fotoğrafçının fotoğrafı çekerken yaptığı hazırlık çalışmaları ve bunun neticesinde fotoğraf üzerine aksettirmiş olduğu estetik unsurlar” fotoğrafa estetik değer katarak onu bir güzel sanat eserine dönüştürür.⁵⁴ Bununla birlikte farklı hukuk sistemlerindeki bazı yargı kararları bu çalışmada benimsenmiş yaklaşıma paralel biçimde estetik değeri başlı başına bir güzel sanat eseri ölçütü olarak değil hususiyetin yanında bir yardımcı unsur kabul etmektedir. Örneğin “kişisel katkı” ve “yaratıcı unsur” ölçütlerine vurgu yapan ABD Yüksek Mahkemesi *Bleistein* kararında mahkemelerin sanatın değerini veya kalitesini değerlendirmesinin mümkün olmadığına işaret etmiştir.⁵⁵

Estetik değere ilişkin açıklamalarda da üzerinde durulduğu gibi güzel sanat eserlerinde hususiyet genellikle eserin ışık, renk, şekil gibi özelliklerinde ortaya çıkmaktadır. Bu kategorideki yaratımlarda eser sahibi üçüncü kişilerin estetik duygularına hitap etmeyi amaçlar. Bununla birlikte güzel sanat eserleri altında sayılan eser türleri de kendi içerisinde bazı farklılıklar göstermektedir. Bu nedenle aşağıda hususiyetin güzel sanat eserlerindeki yansımaları ile ilgili özellik arz eden bazı hususlar üzerinde kısaca durulacaktır:

50. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2001/8275, K. 2002/8839, T. 11.02.2002

51. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2017/134, K. 2020/474, T. 24.06.2020.

52. İstanbul 2. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2016/24, K. 2018/162, T. 08.06.2018; İstanbul 1. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2016/130, K. 2018/462, T. 29.11.2018.

53. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. Hukuk Dairesi, E. 2018/1911, K. 2021/712, T. 02.04.2021; İstanbul 1. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2017/434, K. 2018/373, T. 04.10.2018.

54. İstanbul 2. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2016/24, K. 2018/162, T. 08.06.2018; İstanbul 2. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2018/43, K. 2019/459, T. 12.11.2019; İstanbul 1. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2016/130, K. 2018/462, T. 29.11.2018.

55. *Bleistein v. Donaldson Lithographing Co.*, 188 U.S. 239 (1903); aynı yönde bkz. *Bundesgerichtshof [BGH, Federal Court of Justice], Germany*, I ZR 16/24, I ZR 17/24, I ZR 18/24, 20 February 2025; *Court of Justice of the European Union (CJEU), Cofemel – Sociedade de Vestuário SA v G-Star Raw CV, Case C-683/17, ECLI:EU:C:2019:721, Judgment of 12 September 2019.*

Bunlardan ilki plan ve çizimlerdir. Belirli bir mimari esere ya da tasarıma yönelik plan ve çizimlerde de fotoğraflarda olduğu gibi hususiyetin hangi unsurlarda ortaya çıktığı önem taşımaktadır. Bunun sebebi ilmi nitelikteki plan ve çizimlerde çizimin yalnızca kendisi korunurken estetik değer taşıyan dolayısıyla güzel sanat eseri niteliğini haiz çizimlerde tasvir edilen eser korunmaktadır.⁵⁶ Bu sebeple hususiyet plan ya da çizimin içeriğinde ve bilimsel mahiyetinde kendini gösteriyorsa burada artık FSEK bakımından bir ilim ve edebiyat eserinden söz etmek gerekir. Buna karşın hususiyet eserin renk, şekil ve kompozisyon gibi estetik niteliklerinde kendini gösteriyorsa tasvir edilen eserin kendisi bir güzel sanat eseri olarak korunur.

Diğer bir husus ise sipariş üzerine yapılan üretimlerdir. İstanbul 2. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi bu tür üretimlere ilişkin önemli bir değerlendirmede bulunmuştur. Buna göre “güzel sanat eserlerinde bedii vasıf ön planda olup, sipariş üzerine belli bir zaman kısıtı ile hazırlanan eserlerin nadir bulunan eserler olduğu görüşüne katılmak mümkün olamayacağı gibi hayatın olağan akışına da aykırıdır.”⁵⁷

Yukarıda temel hatlarıyla açıklanmaya çalışılan hususiyetin telif hukukundaki mahiyeti ve güzel sanat eserlerinde görülen yansımaları, yapay zekâ teknolojisinin ortaya çıkışıyla birlikte yeni bir boyut kazanmıştır. Bu yeni boyut hem güzel sanat eserlerinde hem de genel olarak telif hukukunda hususiyet kavramının yeniden ele alınması ve bu kavrama ilişkin yeni bir paradigma geliştirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Bir sonraki bölümde ilk olarak yapay zekanın hayatımıza girişinin telif hukuku açısından sonuçlarına değinilecek ve yeni bir model ihtiyacı daha detaylı açıklanacaktır. Ardından bu ihtiyacın karşılanabilmesi amacıyla özgün bir yaklaşım olarak fer’i kişilik ve bağımlı eser sahipliği modeli önerilecektir.

III.YAPAY ZEKÂ ÇAĞINDA HUSUSİYET VE YENİ BİR PARADİGMA İHTİYACI

Yapay zekâ kullanımı, telif hukuku ve genel olarak fikri mülkiyet hukuku sistemlerinde pek çok yeni ve çözüm bekleyen tartışmaya yol açmıştır. Bununla birlikte yapay zekâ, bir kavram ve teknoloji olarak çok da yeni sayılmaz. Öyle ki yapay zekâ kavramı ve algoritmalarının ortaya çıkışı 1950’li yıllarda Alan Turing’in ortaya attığı “Makineler düşünebilir mi?” sorusu ve bu doğrultuda geliştirdiği Turing Testi ile gerçekleşmiştir.⁵⁸ Dolayısıyla yapay zekâ algoritmaları 20. yüzyılın ikinci yarısından günümüze kadar uzanan bir arka plana sahiptir. Böyle bir arka plana sahip olmasına karşın yapay zekanın bir telif hukuku süjesi olarak ele alınması ise çok yenidir.

Telif hukuku süjesi olarak yapay zekanın yeni yeni tartışılmaya başlanmasının altındaki temel sebep, kullanıcı komutlarını temel alarak kendi başına analiz ve karar süreçlerini yürütebilen, bu süreçlerin neticesinde yaratıcı çıktılar ortaya çıkarabilen çok çeşitli yapay zekâ programlarıdır. Genellikle üretken yapay zekâ (GenAI) olarak da adlandırılan bu tür programlar çalışmaya başlamak için bir kullanıcı komutuna ihtiyaç duyar.⁵⁹ Bu yönden kullanıcılarının komutuna bağımlı nitelik gösterir. Buna karşın kullanıcı komutuyla birlikte aktif hale gelen bu programlar, üretim sürecini kendilerine özgü bağımsız bir yaratım alanı içinde yürütür. Bu sebeple de kullanıcı komutlarını dönüştürebilir, biçimlendirebilir ve sonunda kullanıcının bile komutu ve-

56. Suluk, Karasu ve Nal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, 226

57. *İstanbul 2. Fikri ve Sınai Haklar Hukuk Mahkemesi*, E. 2019/357, K. 2021/145.

58. Alan M. Turing, “Computing Machinery and Intelligence,” *Mind* 59, no. 236 (1950): 450

59. Oracle Türkiye, “Üretken Yapay Zekâ (GenAI) Nedir? Nasıl Çalışır?” Oracle, 11 Şubat 2023, <https://www.oracle.com/tr/artificial-intelligence/generative-ai/what-is-generative-ai/>. [1] (<https://www.oracle.com/tr/artificial-intelligence/generative-ai/what-is-generative-ai/>)

rirken öngörmediği yaratıcı sonuçlar meydana getirebilir.⁶⁰ Bir taraftan başlangıçta kullanıcı komutuna tabi olurken sonrasında o komutun sınırlarının da ötesinde yaratımlarda bulunabilmeleri, yapay zekâ üretimlerini bağımlı ve bağımsız olmak arasında karma bir yerde konumlandırır. Bu konumun da ne ölçüde korunabilir olduğu telif hukuku sistemlerinde yoğun biçimde tartışılmaktadır. Esasında tartışmanın altında kanımca iki temel sorunun yattığını söylemek mümkündür: i) Yapay zekâ üretimleri telif hukuku sistemlerinin düzenlediği biçimde bir hususiyet taşır mı? ii) Bu üretimlerin hususiyet taşıdığı söylenebilirse var olan hususiyet kullanıcıya mı sistemi oluşturan geliştiriciye mi yoksa sistemin kendisine mi atfedilecektir? Başka bir deyişle söz konusu üretimin sahibi kim olacaktır? Konuya ilişkin telif hukuku sistemlerinde atılan adımları ele almadan önce bu iki soruyu biraz daha detaylandırmak gerekir.

Yapay zekâ algoritmalarınca meydana getirilen üretimlerin bir taraftan insan komutlarına tabi olurken diğer taraftan algoritmanın kendisi tarafından şekillenen otonom bir faaliyet neticesinde ortaya çıkması, bu tür ürünlerde hususiyetin ne ölçüde mevcut olabileceği sorusunu gündeme getirir.

Bir görüş yapay zekâ ürünlerinin otomatik bir üretim süreci neticesinde ortaya çıktığından hareket ederek bu ürünleri telif koruması kapsamına dahil etmez. Bu yaklaşım temel dayanağı, telif hakkının temel amacının insan yaratıcılığını teşvik etmek olduğu ve makine üretimlerinin böyle bir yaratıcılığı içermediğidir.⁶¹ Nitekim pek çok telif hukuku sistemi de telif korumasının sağlanabilmesi için insan müdahalesinin ve yaratıcılığının varlığını aramaktadır. Örneğin ABD’de ve AB ülkelerinde yalnızca gerçek kişilerce meydana getirilen üretimlerin telif korumasından yararlanabileceği kabul edilmektedir.⁶² Kısacası bu yaklaşım hususiyeti bütünüyle insan faktörüne indirgemekte ve yapay zekâ üretimlerini eser olarak görmemektedir. Yaklaşım klasik görüşü yansıttığı söylenebilir. Bununla bağlantılı olarak yalnızca gerçek kişiler eser sahibi kabul edilmektedir.

“Devrimci” olarak adlandırabileceğimiz diğer bir görüş ise gelişmiş yapay zekâ sistemlerinin insan yaratıcılığına benzer biçimde özgün ve yaratıcı eserler ortaya koyabileceğini ileri sürmektedir. Bu yaklaşımı savunan yazarlar, yapay zekanın kendi algoritmik süreçleriyle ürettiği eserlerde de hususiyetin bulunabileceğini kabul etmektedir.⁶³

Buna karşın bu görüş mevcut ulusal ve uluslararası telif hukuku sistemlerinde yaygın kabul görmemektedir. Dolayısıyla yapay zekaya eser sahipliği tanıyan bu görüş benimsenmemekte, yalnızca gerçek kişiler eser sahibi olarak tanınmaktadır.⁶⁴

60. Seb Murray, “Study: Generative AI results depend on user prompts as much as models,” MIT Sloan Ideas Made to Matter, August 4, 2025, <https://mitsloan.mit.edu/ideas-made-to-matter/study-generative-ai-results-depend-user-prompts-much-models>. [1](<https://mitsloan.mit.edu/ideas-made-to-matter/study-generative-ai-results-depend-user-prompts-much-models>)

61. Hafız Gaffar and Saleh Albarashdi, “Copyright Protection for AI-Generated Works: Exploring Originality and Ownership in a Digital Landscape,” *Asian Journal of International Law* 15, no. 1 (2025): 27; Anthi Gaidartzi and Irimi Stamatoudi, “Authorship and Ownership Issues Raised by AI-Generated Works: A Comparative Analysis,” *Laws* 14, no. 4 (2025): 57–75

62. *United States Court of Appeals for the District of Columbia Circuit, Thaler v. Perlmutter*, No. 23-5233 (Decided March 18, 2025), <https://media.cadc.uscourts.gov/opinions/docs/2025/03/23-5233.pdf>.

63. Francesca Mazzi, “Authorship in artificial intelligence-generated works: Exploring originality in text prompts and artificial intelligence outputs through philosophical foundations of copyright and collage protection,” *Journal of World Intellectual Property* 27, no. 4 (2024): 414

64. U.S. Copyright Office, “Copyright Registration Guidance: Works Containing Material

Hususiyetin kısmen veya dolaylı olarak bulunabileceğini savunan üçüncü bir görüş daha mevcuttur. Bu görüş, yapay zekâ ile insan arasındaki etkileşimin mahiyetine odaklanır. Buna göre eğer bir insan, yapay zekaya yön veren, yaratıcı seçimler yapan ve son ürünün oluşmasında belirleyici olan aktif bir rol üstleniyorsa ortaya çıkan eserde insana dair bir hususiyetin varlığından söz edilebilir. Buna karşın insan katkısının asgari olduğu durumlarda bu görüş uyarınca telif korumasından bahsedilemez.⁶⁵

Esasında kanımca her üç görüş de kendi içerisinde eksiklikler içermektedir. İlk olarak hususiyeti yalnızca gerçek kişilerle sınırlayan klasik yaklaşım kanımca değişen dünyada yapay zekanın insanlığa sunabileceği faydaları görmezden gelmektedir. Yapay zekâ algoritmaları, doğru kullanıldığı takdirde yaratıcı fikir ve çözümler üretebilme yeteneğine sahiptir. Buna rağmen söz konusu teknolojiyi bütünüyle dışlayan bir telif hukuku sistemi, yeni ve daha nitelikli eserlerin ortaya çıkışını engelleyerek kendi asıl amacıyla çelişebilecek niteliktedir. Bu görüşte eleştirilebilecek diğer bir husus da şudur: Yapay zekâ algoritmaları her ne kadar kendi kendilerine düşünme ve üretme kabiliyetine sahip olsalar da bu özelliklerini kullanabilmeleri kendilerine kullanıcı tarafından uzun ya da kısa bir komut (prompt) yazılmasına bağlıdır. Başka bir deyişle bir kullanıcı, örneğin kullandığı bilgisayarında, yapay zekâ uygulamasını açar ama ona hiçbir şey yazmadan sadece karşısında oturup beklerse söz konusu programın da herhangi bir üretim meydana getirmesi söz konusu olamayacaktır. İşte bu nedenle “tamamen otomatik üretim” ifadesi kendi içerisinde çelişki barındırmaktadır. Her yapay zekâ üretimi bir kullanıcı komutuna dayandığından bu tür üretimler zorunlu bir biçimde insan müdahalesi içerir.

Diğer bir taraftan yapay zekânın eser sahibi olabileceğini savunan devrimci görüşün de tam anlamıyla benimsenmesi kanımca mümkün değildir. Aslında yapay zekanın bu görüşü savunanlarca günümüzün inkâr edilemez bir olgusu olarak ele alınışı çok kıymetlidir. Buna karşın yapay zekâ algoritmalarına şu aşamada bağımsız bir kişilik atfetmek ve onların eser sahibi olabileceğini kabul etmek hem teorik hem de pratik düzlemde pek çok yeni soruna yol açacaktır. Örneğin üçüncü kişilere verdiği zarardan dolayı yapay zekanın ne ölçüde hukuki sorumluluğunun bulunduğu ya da suç sayılan fiillerinden ötürü gündeme gelebilecek cezai sorumluluğu konusunda henüz yeknesak sorumluluk rejimlerinden bahsedebilmek mümkün değildir. Bu sebeple gerekli hukuki zemin oluşturulmadan yapay zekâ algoritmalarına kişilik tanınması hukuk güvenliğini zedeleyici niteliktedir.

Daha ortalama bir çözüm sunmayı amaçlayan üçüncü görüş de esasında bazı yönleriyle klasik görüşü andırmakta ve tatmin edici bir yaklaşım sunmamaktadır. Öncelikle her ne kadar yapay zekâ üretimlerinin hususiyet taşıyabileceğini savunsa da bu görüş de merkeze insanı koymakta ve hususiyetin derecesini gerçek kişi faktö-

Generated by Artificial Intelligence,” Federal Register, March 16, 2023.

65. Brian W. Nolan ve Megan P. Fitzgerald, “Human Input Necessary for Copyrightability of Works Created with Artificial Intelligence,” Mayer Brown, 6 Şubat 2025, <https://www.mayerbrown.com/en/insights/publications/2025/02/human-input-necessary-for-copyrightability-of-works-created-with-artificial-intelligence>; “Copyrightability of AI Outputs: U.S. Copyright Office Analyzes Human Authorship Requirement,” Jones Day, Şubat 2025, <https://www.jonesday.com/en/insights/2025/02/copyrightability-of-ai-outputs-us-copyright-office-analyzes-human-authorship-requirement>; Jackeline Zelaya, “USCO Copyright and AI Report; Part 2: Copyrightability,” Copyright Alliance, 6 Şubat 2025, <https://copyrightalliance.org/ai-report-part-2-copyrightability/>.

rüne göre tayin etmektedir. Diğer bir taraftansa hangi koşullarda gerçek kişi katkısının belirleyici, hangi koşullarda asgari sayılacağı ayrı bir belirsizlik teşkil etmektedir. Çünkü belirleyicilik kavramı salt kullanılma sıklığı ya da miktarı üzerinden anlaşıldığında yanıltıcı olabilir. Örneğin bir yerden bir yere arabayla gitmek istendiğinde arabanın kontağı bir kere çevrilmesine karşın aynı araba yol boyunca deposundaki yakıtı tüketir. Buradan hareketle arabayla ulaşımda asıl belirleyici unsurun yol boyunca kullanıldığı için depodaki yakıt olduğu söylenilirse isabetsiz bir sonuca ulaşılmış olur. Bunun sebebi arabanın deposunda ne kadar yakıt bulunursa bulunulsun anahtar olmadıkça arabanın hareket edemeyeceği dolayısıyla anahtar olmadan yakıtın tek başına anlam ifade edemeyeceğidir. Bu örneğin benzer bir formülasyonunun yapay zekâ algoritmaları için de yapılması mümkündür. Nitekim belirli bir komut farklı algoritmalarda farklı biçimde çalışabileceği gibi iki farklı kullanıcı hesabından aynı programa verilen aynı komut da farklı sonuçlara yol açabilir. Tam da burada yapay zekanın öğrenebilme ve kullanıcı komutlarıyla işlediği bilgiyi hafızasında saklayabilme özelliği devreye girmektedir. Bu sebeple birbirinin tamamen aynısı ya da çok benzeri gibi görünen iki komut eğer kullanıcılardan biri aynı algoritmayı daha uzun süredir kullanıyorsa birbirinden oldukça farklı sonuçlara vücut verebilir. Dolayısıyla salt belirleyicilik üzerinden yapılacak bir değerlendirme de her zaman hakkaniyete uygun sonuçlar doğurmayabilir.

Benzer sorunların güzel sanat eserleri özelinde de mevcut olduğunu söylemek mümkündür. Gerçekten de günümüzde güzel sanat eseri sayılmaya aday üretimlerin yapay zekâ aracılığıyla yapılmasını sağlayan, bu amaca özgülenmiş çok çeşitli algoritmalar bulunmaktadır. Kullanıcı tarafından girilen metinleri fotoğrafa çevirebilen DALL-E ve MidJourney, stil transferi ve görsel dönüşüm için DeepArt ve Artbreeder, video ve animasyon üretimlerinde kullanılan Runway ML ve Sora gibi algoritmalar bunlara örnektir. Ancak tüm bunların dışında da farklı amaçlara yönelik pek çok donanım bulunmaktadır.⁶⁶ Nitekim söz konusu donanımlar kullanılarak üç boyutlu modellemelerin ve dijital heykellerin üretilmesi de mümkün hale gelmektedir. Hem yukarıda adı geçen programların hem de onlar gibi yapay zekâ teknolojisiyle çalışan diğer algoritmaların kullanımı, güzel sanat eserleri özelinde de hususiyetin ve estetik değer üzerinde yeniden düşünülmesi zorunluluğunu doğurmuştur. Çünkü ışık, renk ve kompozisyon gibi bir güzel sanat eserinde hususiyeti yansıtan estetik nitelikli unsurlar da yapay zekâ algoritmalarınca işlenebilmekte ve geliştirilebilmektedir.⁶⁷ Tüm bu gelişmelerin sonunda dünyada yapay zekâ üretimlerinin belirli bir hukuki rejime kavuşturulması adına çeşitli adımların atıldığı gözlenmektedir.

AB tarafından çıkarılan Yapay Zekâ Yasası (AI Act), bu konuda dünyadaki en kapsamlı yasal düzenlemelerden biridir. Burada yapay zekâ sistemleri risk seviyeleri dikkate alınmak suretiyle sınıflandırılmış ve yüksek riskli bulunan uygulamalar için sıkı denetim ve şeffaflık yükümlülükleri getirilmiştir. Bunun yanında telif hakkı mevzuatına uygun hareket edilmesi, eğitim verilerinin kaynağının açıklanması ve hak sahiplerinin rızasının alınması gibi ek yükümlülükler de yasa metninde mevcuttur. Avrupa Komisyonu tarafından 21 Nisan 2021 tarihinde önerilen ve 13 Mart 2024'te

66. Carissa Wong, "AI-generated images and video are here: how could they shape research?" *Nature*, March 7, 2024, <https://www.nature.com/articles/d41586-024-00659-8>.

67. Wong, "AI-generated images and video are here," *Nature*, 2024. <https://www.nature.com/articles/d41586-024-00659-8>

Avrupa Parlamentosu'ndan geçen yasa sekiz gün sonra (21 Mayıs) AB Konseyi tarafından kabul edilmiştir. 1 Ağustos 2024 tarihinde yürürlüğe giren düzenlemenin yasaklara ve yapay zekâ okuryazarlığına ilişkin hükümleri ise 2 Ağustos 2026 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamıştır.⁶⁸ OECD ve G20 gibi uluslararası kuruluşlar, yapay zekaya ilişkin etik ilkeler ve yönetim ilkeleri belirlemiş, insan hakları ve şeffaflık vurgusu yapmıştır.⁶⁹ Türkiye'de de bu doğrultuda AB örnek alınarak bir Yapay Zekâ Yasası hazırlanmıştır. Buna karşın teklif AB'deki benzerine kıyasla dar kapsamlıdır.⁷⁰ Yine 2021-2025 arasını kapsayacak şekilde Ulusal Yapay Zekâ Stratejisi de hazırlanmıştır. Strateji daha ziyade kamu kurumlarının uygulama kapasitesinin artırılması ve bu alanda uzman insan gücü yetiştirilmesini amaçlamaktadır.⁷¹

Her ne kadar yukarıda bazılarına değinilen adımlar yapay zekâ kullanımını belirli yönlerden düzenlemeyi hedeflese de hiçbiri bu alanda sağlam ve tutarlı bir hukuki zeminin inşa edilebilmesi için tek başına yeterli gözükmemektedir. Telif hukuku ekseninde bu durumun temel sebebi alana özgü kavram ve kurumların klasik çerçevede uygulanmaya çalışılmasıdır. Gerek FSEK gerek diğer temel düzenlemelerde ele alındığı şekliyle hususiyet ve güzel sanat eserleri özelinde estetik değer kavramları, yapay zekâ üretimlerinin kendine özgü niteliği karşısında yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle soruna çözüm üretilebilmesi, hususiyete (ve estetik değere ilişkin) yapay zekâ üretimlerini dikkate alan yeni bir yaklaşımın varlığını gerektirmektedir. Aşağıda açıklanacak olan fer'î kişilik modeli ve onunla yakından ilgili olan bağımlı eser sahipliği, esas itibarıyla bu ihtiyacın giderilmesini amaçlamaktadır. Model, hususiyet kavramını yapay zekâ üretimlerine uygun olarak yeniden tanımlamayı ve bu bağlamda eser sahipliği, sorumluluk rejimi konularında da alternatif bir yaklaşım önermeyi amaçlamaktadır. Böylece yapay zekâ üretimlerinin niteliğine ilişkin her ikisinin de çeşitli sakıncaları bulunan klasik ve devrimci görüşleri dengeleyen alternatif bir yol benimsenmesi hedeflenmektedir.

IV.YAPAY ZEKÂ ÜRETİMLERİNDE YENİ BİR PARADİGMA: KARMA HUSUSİYET VE FER'İ KİŞİLİK TEORİSİ

A. YENİ PARADİGMANIN MOTORU: KARMA HUSUSİYET

Hususiyet yalnızca güzel sanat eserleri bakımından değil, telif hukukunca korunan tüm eser kategorileri için aranan bir ölçüttür. Bu sebeple de telif hukukunun temel kavramlarından biridir. Klasik biçimiyle hususiyet, yukarıda da açıklandığı üzere eser sahibinin kişiliğinin ve özgün yaratım iradesinin eserde vücut bulması olarak

68. European Union. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on harmonised rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts. Official Journal of the European Union, L 206, 12 July 2024, Article 3.

69. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), "OECD Principles on Artificial Intelligence," May 2019, <https://oecd.ai/en/ai-principles>; G20, "G20 AI Principles," June 9, 2019, Annex to Ministerial Statement on Trade and Digital Economy, https://www.mofa.go.jp/policy/economy/g20_summit/osaka19/pdf/documents/en/annex_08.pdf.

70. CMS Law-Now, "New Turkish AI Law on the horizon," July 9, 2024, <https://cms-lawnow.com/en/ealerts/2024/07/new-turkish-ai-law-on-the-horizon>. Turkish Law Blog, "Review of Turkey's Draft Artificial Intelligence Law," October 22, 2024, <https://www.turkishlawblog.com/insights/detail/review-of-turkeys-draft-artificial-intelligence-law>.

71. Digital Transformation Office of the Presidency of the Republic of Turkey and Ministry of Industry and Technology, "The Turkey National Artificial Intelligence Strategy (2021-2025)," August 2021, <https://dig.watch/resource/the-national-artificial-intelligence-strategy-2021-2025>. STIP Compass, "National Artificial Intelligence Strategy (2021-2025)," <https://stip.oecd.org/stip/interactive-dashboards/policy-initiatives/2025%2Fdata%2FpolicyInitiatives%2F26590>

kabul edilmektedir. Ancak yapay zekâ üretimlerinin kendine özgü doğası, klasik hususiyet anlayışının sınırlarını zorlamaktadır. Çünkü, günümüzdeki yapay zekâ algoritmaları bütünüyle otonom üretimde bulunmamakta; mutlaka bir kullanıcı komutu (prompt) ile çalışmaktadır. Bu yönüyle esasında her yapay zekâ üretiminin arka planında az ya da çok bir insan dahli bulunmaktadır.

Yapay zekâ tarafından yürütülen üretim süreçlerinin bir kullanıcı komutu (prompt) tarafından tetiklenmesi karşısında hususiyetin tamamen ortadan kalktığı değil, biçim değiştirdiği kabul edilmelidir. İşte bu çerçevede önerilen ve çalışmanın özgün katkısını oluşturan “**karma hususiyet**” kavramı, eserin hem kullanıcı kaynaklı olan hem de algoritmik katkı içeren yönlerini birlikte dikkate alarak fer’i (bağımlı) kişilik teorisinin temelini oluşturmaktadır.

1.Karma Hususiyetin Bileşenleri

Karma hususiyet, iki temel katkı alanının etkileşiminden meydana gelmektedir. Bunlardan ilki **insanı katkı (yaratıcı komut bileşeni)**, diğeri ise **algoritmik katkı (yapay zekâ bileşeni) alanıdır**.

Yapay zekâ üretimlerinde yaratıcı komut bileşenini oluşturan unsurlar kullanıcının:

-Komutlarında biçim, renk, ışık, kompozisyon gibi estetik unsurları tanımlama biçimi,

-Talimatlardaki sözcük seçimi ve cümle yapısı,

-Komutun yaratıcılık düzeyini artıran özgün betimlemeleri,

-Üretim süreci boyunca yaptığı düzeltme, revizyon ve yeni yönlendirmeler

-Nihai seçimi ve eserin tamamlanması kararını vermesi biçiminde somutlaşır.

Bu unsurlar, klasik öğretilerdeki “**eser sahibinin fikri emeği**” kavramının yapay zekâ üretimlerindeki görünüm biçimini oluşturmaktadır.

Eserin algoritmik yönü ise:

-Kullanılan yapay zekâ sisteminin çalışma biçimi,

-Önceki kullanımlardan kaynaklanan öğrenme verileri ve algoritmanın hafızasında depoladığı bilgiler,

-Kullanıcının geçmiş etkileşimlerinden dolayı modelin kişiselleşmiş üretim biçimi,

-Algoritmanın kullanıcı komutunu kavramsal bir dönüşümle yeniden biçimlendirme faaliyeti gibi unsurlardan meydana gelmektedir.

Bu nedenle algoritma eser yaratımı sürecinde yalnızca bir araç değil, **işlevsel bir ortak** konumundadır. Bununla birlikte algoritmanın katkısı tümüyle bağımsız bir iradeye değil, kullanıcı yönlendirmesine bağlı bir yaratıcılığa dayanır.

2.Karma Hususiyet Ölçütleri:

Yapay zekâ üretimleri, birbiriyle etkileşim içindeki iki boyuttan oluşur. Bundan dolayı karma hususiyet modeli gereği bir yapay zekâ üretiminde hususiyetin varlığının kabul edilebilmesi için hem kullanıcı bileşeninin hem de algoritma bileşeninin eserde somutlaşmış olması gerekir. Böyle bir somutlaşmanın belirli bir üretimde mevcut olup olmadığını belirleyebilmek adına aşağıda ele alınan ölçütler kanımca karma hususiyet modeline uygun düşecek niteliktedir.

Kullanıcı Bileşeni Ölçütleri:

-Komutun yaratıcı nitelik taşıması (sıradan, genel veya teknik olmaması)

-Komutun estetik, biçimsel veya kavramsal tercihler içermesi

-Kullanıcının üretim sürecine aktif biçimde katılması (revizyonlar, denemeler, tercihler)

-Nihai çıktının bilinçli bir seçim süreciyle tamamlanması

Algoritmik Bileşen Ölçütleri:

-Yapay zekanın komutu sadece istatistiksel değil, kavramsal düzeyde de yorumlayarak dönüştürmesi

-Modelin önceki deneyimlerine dayanarak kullanıcı adına kişiselleştirilmiş üretimlerde bulunma yeteneği

-Sonucun veri tabanındaki örneklerden farklı ve özgün bir bütün oluşturması

3. Karma Hususiyet Testi

a. Testin İçeriği: Bir yapay zekâ üretiminin telif hukuku bakımından korunabilecek biçimde hususiyet içerdiğinin kabulü için kanımca yukarıda sayılan dört kullanıcı bileşeni ölçütünden en az üç tanesinin ve üç algoritmik bileşen ölçütünün de en az ikisinin üretimde somutlaşmış olması gerekmektedir. Böyle bir uygulamayla karma hususiyette kullanıcı bileşeninin baskın olarak somutlaşmasının aranması, ölçütün mevcut telif hukuku sistemlerine entegrasyonunu kolaylaştırıcı niteliktedir.

Kullanıcı bileşeni ölçütlerinden en az üç tanesinin yapay zekâ üretimde somutlaşması beklentisi, kullanıcının üretimdeki yönlendirici rolünü pekiştirmektedir. Böylelikle sadece gerçek kişilerin eser sahibi olabileceğini öngören FSEK m.8 karşısında karma yaklaşım daha dengeli bir geçişi mümkün kılacaktır. Kullanıcı komutlarının baskın bileşen olarak belirlenmesi tercihi, kanımca yapay zekâ algoritmalarına bu çalışma çerçevesinde atfedilen kişiliğin fer'i (ikincil, tali) nitelikli olmasına da uygun düşmektedir.

Yukarıda söz edilen algoritmik bileşene dair ölçütlerden de en az ikisinin aranması, algoritmaların bu model uyarınca kısmen yaratıcı bir işlev üstlendiğinin kabulüyle yakından ilgilidir.

b. Testin Hedefi: Telif hukukunun ana kavramlardan biri olmasına karşın hususiyet esasen “soyut” nitelik taşımaktadır. Söz konusu soyutluğu da hususiyetin uyumsuzluk konusu üretimler üzerinde mevcudiyetinin belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Karma hususiyet modeline bağlı olarak bu çalışmada ortaya konan Karma Hususiyet Testi, ölçüt bazlı ve sayısal bir nitelik taşıması itibariyle hususiyet değerlendirmesinin daha somut bir biçimde yapılabilmesini amaçlamaktadır. Böyle bir yaklaşımın bir taraftan mahkemeler nazarında hususiyet değerlendirmesini kolaylaştıracağı, diğer taraftan da öğretide konunun daha somut ölçütler çerçevesinde tartışılabilmesine olanak sağlayacağı düşünülmektedir. Böylelikle yapay zekâ algoritmaları kullanılmak suretiyle meydana getirilen üretimler de eser kapsamına dahil edilebilecek ve daha esnek bir telif koruması sisteminin önü açılacaktır.

4. Karma Hususiyetin Bulunmadığı Durumlara Örnekler

Yukarıda açıklanan ölçüt çerçevesinde kanımca aşağıdaki durumlarda ilgili üretimin hususiyet taşımadığı kabul edilmelidir:

-Yaratıcı İrade Taşımayan Komutlar: Komutun yalnızca bir “teknik emir” niteliğinde olduğu durumları ifade eder. (Ör: “Güneşli bir manzara çiz.”)

-Standardize Edilmiş veya Şablon Temelli Sistemler: Burada kullanıcının yaratıcı tercih özgürlüğü bulunmamaktadır.

-Rastgele Üretimler: Üretimlerin kullanıcı komutuyla anlamlı bir ilişki taşımasını ifade eder.

Verilen örnekler ışığında karma hususiyetin yokluğu insan müdahalesinin hiç olmamasından değil, müdahalenin **yaratıcı nitelik taşımamasından** kaynaklanır. Burada verilen örnekler sınırlı sayı ilkesine tabi değildir. Hususiyetin mevcut olup olmadığı her uyumsuzluk özelinde somut olay dikkate alınarak değerlendirilmelidir.

Tüm bunların sonucu olarak, karma hususiyet modelinin temel özelliği, insan faktörünü ve fikri çaba kavramını görmezden gelmeden yapay zekâ üretimlerine de belirli şartlar dahilinde koruma getiren bir yaklaşım içermesidir. Böylece hem yapay zekâ araçlarının sağladığı yeni yaratım imkanlarından faydalanılabilecek hem de bu tür algoritmaların mevcut telif hukuku sistemine entegrasyonu kolaylaşacaktır.

B.FER’İ KİŞİLİK TEORİSİ VE YAPAY ZEKÂNIN ESER SAHİPLİĞİ

Karma hususiyet görüşü çerçevesinde kabul edildiği üzere yapay zekâ üretimleri hem bir insan yaratıcılığı hem de kullanılan yapay zekâ algoritmasının teknik katkısını içerir. Bu sebeple karma hususiyet görüşünün bir gereği olarak algoritmik üretimlerde eser niteliğini haiz çıktının üzerinde kimin hak sahibi olacağına ayrıca ele alınması gerekir. Çalışmada savunulan fer’i kişilik teorisi tam olarak bu ihtiyacı karşılamaya yöneliktir.

1.Fer’i Kişilik Sisteminin Søjeleri

Fer’i kişilik sistemi, yapay zekâ üretimlerine ilişkin üç ayaklı bir sahiplik sistemi öngörmektedir. Birinci ayağı asli eser sahibi olarak algoritma kullanıcısı oluştururken ikinci ve üçüncü ayakta sırasıyla yapay zekâ sistemi ve geliştirici, platform sağlayıcısı gibi isimlerle anılabilecek olan yardımcı hak sahipleri bulunmaktadır.

a. Asli Eser Sahibi (Algoritma Kullanıcısı)

Kullanıcı, eserin ortaya çıkmasını sağlayan komutları veren ve üretim sürecini yönlendiren kişidir. Bu sebeple karma hususiyetin insani bileşenini oluşturan asli eser sahibi, eser sahipliğinin de temelinde yer alır. Bunun bir sonucu olarak kullanıcı, bu modelde eserden doğan mali ve manevi hakların asıl sahibi olarak kabul edilir. Ancak bu sahiplik, fer’i kişiliğin katkısını dışlamaz; tam tersine, onun üzerinden genişler.

b. Fer’i Eser Sahibi (Yapay Zekâ Sistemi)

Yapay zekâ, bu modelde bağımsız bir hak süjesi değildir. Onun yerine kullanıcıya bağımlı bir eser üreticisi konumundadır. Yapay zekâ tarafından sunulan algoritmik katkı bütünüyle bağımsız bir irade alanının ürünü değildir. Bununla birlikte algoritmik üretim, komutla tetiklenir ve algoritmanın kendisine özgü analiz biçiminin devreye girmesiyle nihai şekline bürünür. Bu sebeple algoritmik katkı ayrıştırılabilir bir yaratıcı değeri haizdir. Kısacası algoritma eser sahibini sıfatını temsili ve türevsel biçimde taşır. Bununla birlikte eser sahipliğinden doğan haklar ve borçlar doğrudan doğruya kullanıcı üzerinde doğar.

c. Yardımcı Hak Sahipleri (Geliştirici, Platform Sağlayıcı)

Yardımcı hak sahibi kavramıyla algoritmayı geliştiren ya da onun çalışabilmesi için platform sağlayan gerçek ya da tüzel kişiler kastedilmektedir. Fer’i kişilik teorisi çerçevesinde algoritmayı geliştiren veya barındıran gerçek kişi ya da şirket doğrudan eser sahibi kabul edilmemektedir. Çünkü bu kişiler yalnızca yazılımın altyapısı üzerinde bağımsız bir fikri hak sahibi olarak kabul edilebilirler. Kullanıcı ve algoritma etkileşimiyle gerçekleşen üretim sürecinin doğrudan bir parçası değildirler. Dolay-

sıyla bu kişiler sadece altyapı üzerindeki hakların korumasından yararlanır; üretilen eser üzerinde hak sahipliği iddiasında bulunamazlar.

2. Eser Sahipliğine Bağlı Hakların Fer’i Kişiliğe Dayalı İşleyişi:

Fer’i kişilik modeli, yapay zekâ tarafından gerçekleştirilen üretim faaliyetlerinin algoritmanın kendi adına değil, doğrudan doğruya kullanıcı adına yürüttüğü kabulüne dayanır. Bunun sonucu olarak bu model çerçevesinde yapay zekâ algoritmasınca meydana getirilen eserler üzerindeki haklar doğrudan kullanıcı lehine doğar. Buna karşın esere ilişkin hakların doğumu yapay zekâ katkısına dayandığından eserin ortaya çıkışı fer’i kişilik aracılığıyla gerçekleşmiş sayılır.

Tüm bunların sonucunda karma hususiyet modeline ilişkin açıklamalarda da değinildiği üzere fer’i kişilik modeli FSEK’te ifade edilmiş bulunan “eseri meydana getiren kişi” ifadesini üretim aracını yöneten ve biçimlendiren kullanıcıyı da kapsayacak biçimde genişletmektedir.⁷² Bu modelde algoritma ne klasik anlamda bir araç ne de bağımsız bir süjedir. Başka bir deyişle yapay zekâ, bu model nazarında bağımlı ama aynı zamanda işlevsel bir kişiliğe sahiptir. Bu bağımlılığın kapsamını belirleyen ve hak sahipliğinin sınırını tayin eden ise algoritmanın kullanıcıdır.

Bu doğrultuda fer’i kişilik modelini hem Türk hem de yabancı hukuk sistemleriyle çeşitli yönlerden bağlantılı bir ara modeldir. Model, insan iradesiyle algoritmik üretimi hukuken birbirine eklemleyen bir köprü görevi görmektedir.

3. Fer’i Kişilik Modelinin Hukuk Sistemine Entegrasyonu:

Esasında fer’i kişilik modeli, FSEK’ten tümüyle ayrıık bir yaklaşım içermemektedir. Tam tersine söz konusu model mevcut kavramların daha geniş ve güncel bir perspektifle yeniden ele alınmasını sağlamaktadır. Böylelikle telif hukukunun sınırlarını da yapay zekâ sistemlerinin var olduğu günümüz dünyasının gereklerine uygun düşecek şekilde genişletmeyi hedeflemektedir.

Karma hususiyet modelinde kullanıcı komutlarının baskın bileşen kabul edilmesi hem FSEK ile hem de hususiyeti “eser sahibinin kişiliğini yansıtan özgünlük” biçiminde tarif eden yargı kararlarıyla paralellik göstermektedir. Bununla birlikte model esasen insan katkısı ile algoritmik katkı arasındaki sınırın üzerine inşa edilmiştir. Dolayısıyla klasik telif hukukumuzca tam olarak çizilemeyen söz konusu sınırın görece somut ölçütlerle çizilebilmesine hizmet etmektedir. Bunu yaparken de yapay zekâyı tam bağımsız bir üretici olarak değil, kullanıcıya bağımlı (fer’i, tali, türevsel) bir üretim süjesi olarak konumlandırmaktadır. Böylece FSEK’te bulunan temel düzenlemeler korunurken söz konusu düzenlemelerin algoritmik üretimleri de içerisine alacak şekilde yeniden yorumu söz konusu olmaktadır.

4. Modelin Güzel Sanat Eserleri Üzerinde Uygulanması

Fer’i kişilik modelinin güzel sanat eserleri üzerinde nasıl uygulanabileceğini somut bir biçimde göstermek adına aşağıdaki örnekler yararlı olacaktır:

a. Görsel Sanatlar (DALL-E, Midjourney)

Görsel sanatlar alanındaki olası bir üretim için yapay zekâ aracılığıyla sürrealist bir tablo oluşturmak isteyen bir sanatçıyı düşünebiliriz. Burada sanatçının algoritmaya bir komut vermesi ve verdiği komutta renk paletini, kompozisyonu, ışık yoğunluğunu ve tablonun temasını belirtmesi gerekecektir. Komut programa gönderildikten sonra yapay zekâ tarafından bu tablo üretildiğinde:

⁷². *Türkiye Cumhuriyeti, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, Kanun No. 5846, 1951, m.8.*

-Eser karma hususiyet taşır (Kullanıcı komutu ve algoritma biçimlendirmesi bir aradadır.)

-Eserden doğan haklar kullanıcıya ait olur. Kullanıcı asıl eser sahibidir.

-Üretimin üzerinde gerçekleştirildiği algoritmaya eser sahibine bağımlı bir kişilik ve eser sahipliği atfedilir.

b. Dijital heykel veya mimari tasarım

Bu örnekte de bir mimar yapay zekâ tabanlı bir tasarım yazılımından faydalanaarak özgün bir yapı planı oluşturmak istemektedir. Yazılıma oluşturmak istediği planın en, boy, şekil, renk gibi özellikleri hakkında bilgi veren bir komut girer ve yazılım da mimar için daha önce oluşturduğu çizimlerden yola çıkarak öneriler sunar. Burada da:

-Üzerinde karara varılacak olan planın asli sahibi yazılımın kullanıcısı olan mimar olacaktır.

-Yazılım ise planın fer'i üreticisi ve sahibi olur.

Güzel sanat eserlerine ilişkin somut örnekler de verilmek suretiyle açıklanan karma hususiyet ve beraberinde önerilen fer'i kişilik teorisi, telif hukuku sistemlerinin yapay zekâ algoritmaları yoluyla şekillenen günümüz dünyasına uyum sağlatabilmesi adına önemli bir adımdır. Avrupa Komisyonu da 2021 tarihli ve "Fikri Mülkiyet ve Yapay Zekâ" başlıklı raporunda yapay zekâ üretimlerinin mevcut fikri mülkiyet rejimleriyle tam olarak uyumlu olmadığına işaret etmiştir. Raporla özellikle de eser sahipliği ve orijinallik kriterlerinin yeniden değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Bu raporla birlikte değerlendirildiğinde karma hususiyet ve fer'i kişilik modelinin yerli ve yabancı telif hukuku sistemlerine olası katkısı daha iyi anlaşılacaktır.

V. GENEL DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Yapay zekâ teknolojileri günümüzde teknik bir asistan olmanın ötesine geçerek insan yaratıcılığını dönüştüren yeni bir üretim biçimi meydana getirmiştir. Bunun sonucunda telif hukukunun iki çok temel kavramı olan hususiyet ve eser sahipliğinin yeni bir hukuki düzlemde ele alınması ihtiyacı doğmuştur. Çünkü yapay zekâ vasıtasıyla elde edilen çıktılar, genellikle bir gerçek kişi kullanıcının komutuyla başlayan ve algoritmik bir biçimlendirme ile neticelenen karma bir üretim sürecinin ürünüdür. Dolayısıyla söz konusu ürünler tümüyle insana ait bir eser niteliği taşımadığı gibi tamamen mekanik bir ürün olarak da nitelendirilemez.

Üretim sürecinde görülen bu ikili yapı, telif hukuku sistemlerinde var olan "ya insan ya da algoritma" biçimindeki katı ayrıma dayalı koruma rejimlerinin yetersiz kalmasına yol açmıştır. İşte fer'i kişilik modeli tam da bu yetersizliği giderebilecek, insan yaratıcılığı ile algoritmik üretimi bütünleştiren üçüncü bir yol olarak ortaya çıkmıştır.

Fer'i kişilik modelinin temelinde karma hususiyet teorisi yer alır. Karma hususiyet teorisi, yapay zekâ üretimlerinin hem insani hem de algoritmik nitelikler taşıyan eserler olarak telif hukuku sistemlerince korunabileceğini savunur. Nitekim bu yaklaşım yerli ve yabancı koruma rejimlerince benimsenmiş "eser sahibinin kişiliğini yansıtan özgünlük" ilkesini korurken yapay zekâ sistemlerinin teknik katkısını da nazara almaktadır. Böylece algoritmik üretimlerin de "iki yaratıcı bileşenden oluşan eserler" olarak telif korumasından yararlanabileceği ifade edilmektedir.

Fer’i kişilik modelinde yapay zekâ bağımsız bir hak süjesi değildir. Onun yerine kullanıcı komut ve gözetimine bağlı ikincil bir kişiliği haizdir. Söz konusu algoritmalar kendi başına eser sahibi olmamasına karşın “kişi” kavramı altında hukuk sistemlerince nazara alınması gereken işlevsel ve sui generis (kendine özgü) bir özellik gösterir. Bu nedenle yapay zekâ aracılığıyla yaratılan eserlerde haklar doğrudan kullanıcı lehine doğar. Bu yaklaşım, teknolojinin geldiği noktaya kayıtsız kalmamakla beraber birey merkezli hukuk ilkeleriyle de uyumludur. Ayrıca modelin algoritmik üretimleri ele alış biçimi, AB Yapay Zekâ Yasası gibi temel düzenlemelere de uygunluk göstermektedir.

Sonuç olarak fer’i kişilik modeli sadece soyut ve teknik bir yorum değildir; yapay zekâ çağında insan yaratıcılığını korurken teknolojinin sağladığı yeni olanakları ve üretim kapasitesini de hukuk zemininde görünür kılan yeni bir paradigmadır.

Bu model sayesinde:

- Yapay zekâ üretimleri FSEK kapsamına alınabilir,
- Kullanıcı komutları ve yönlendirmeleri korunabilir,
- Günümüzün gereklerine uygun yeni bir sorumluluk rejiminin tesisi için önemli bir adım atılabilir,
- Ve hem yerli hem de yabancı hukuk düzeni teknolojik gerçeklikten kopmaksızın gelişebilir.

Fer’i kişilik modeli, algoritmaların yaratıcı üretimlerdeki rolünü nazara alırken yaratıcı insan düşüncesinin değerini koruyan bir anlayışın ürünüdür. Bu yönüyle de gelecekte hem Türk hem de uluslararası fikri mülkiyet hukukunun evrimine katkı sunabilecek, dengeli, özgün ve uygulanabilir bir çerçeve sunmaktadır.

KAYNAKÇA:

“Copyrightability of AI Outputs: U.S. Copyright Office Analyzes Human Authorship Requirement.” Jones Day, Şubat 2025, <https://www.jonesday.com/en/insights/2025/02/copyrightability-of-ai-outputs-us-copyright-office-analyzes-human-authorship-requirement>.

Altınmakas, Umut. “Üretken Yapay Zekâ Tarafından Üretilen Fikri Ürünlerde Yapay Zekânın Eser Sahipliği ve Telif Hakkı.” Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 11, no. 1 (2025): 460.

Ankara 3. Fikri ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2022/216, K. 2023/392.

Ankara 4. Fikri ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2020/296, K. 2022/130, T. 11.05.2022.

Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 20. Hukuk Dairesi, E. 2019/1763, K. 2021/1134.

Avcıoğlu, Mehmet Çağrı. “FSEK’e Göre Güzel Sanat Eserlerinin Koruma Kapsamı.” Yüksek Lisans Tezi, Yaşar Üniversitesi, 2021, p. 22.

Banner v Endemol [2015] EWHC 2600 (Ch); THJ Systems Ltd v Sheridan [2020] EWHC 3380 (Ch).

Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works, September 9, 1886, as amended.

Bleistein v. Donaldson Lithographing Co., 188 U.S. 239 (1903).

Bozbel, Savaş. Fikri Mülkiyet Hukuku. İstanbul: Oniki Levha Yayıncılık, 2015.

- Bozgeyik, Hayri. "Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet." *Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi* 25, no. 3 (2009): 175.
- Bundesgerichtshof [BGH, Federal Court of Justice], Germany, I ZR 16/24, I ZR 17/24, I ZR 18/24, 20 February 2025.
- CMS Law-Now. "New Turkish AI Law on the horizon." July 9, 2024, <https://cms-lawnow.com/en/ealerts/2024/07/new-turkish-ai-law-on-the-horizon>.
- Court of Justice of the European Union (CJEU), *Cofemel – Sociedade de Vestuário SA v G-Star Raw CV*, Case C-683/17, ECLI:EU:C:2019:721, Judgment of 12 September 2019.
- Court of Justice of the European Union (CJEU), *Infopaq International A/S v Danske Dagblades Forening*, Case C-5/08, ECLI:EU:C:2009:465.
- Digital Transformation Office of the Presidency of the Republic of Turkey and Ministry of Industry and Technology. "The Turkey National Artificial Intelligence Strategy (2021-2025)." August 2021, <https://dig.watch/resource/the-national-artificial-intelligence-strategy-2021-2025>.
- Erel, Şafak N. *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*. 3. baskı. Ankara: Yetkin Yayınları, 2009, p. 61.
- European Union. Directive 2001/29/EC of the European Parliament and of the Council of 22 May 2001 on the harmonisation of certain aspects of copyright and related rights in the information society. *Official Journal of the European Union*, L 167, 22 June 2001, pp. 15.
- European Union. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024 on harmonised rules on Artificial Intelligence (Artificial Intelligence Act) and amending certain Union legislative acts. *Official Journal of the European Union*, L 206, 12 July 2024, Article 3. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32024R1689>
- Feist Publications, Inc. v. Rural Telephone Service Co., 499 U.S. 340 (1991).
- Fierens, Alexis, and Kaat Scheerlinck. "AI and authorship: Navigating copyright in the age of generative AI." DLA Piper, February 17, 2025, p. 3.
- G20. "G20 AI Principles." June 9, 2019, Annex to Ministerial Statement on Trade and Digital Economy, https://www.mofa.go.jp/policy/economy/g20_summit/osaka19/pdf/documents/en/annex_08.pdf.
- Gaffar, Hafiz, and Saleh Albarashdi. "Copyright Protection for AI-Generated Works: Exploring Originality and Ownership in a Digital Landscape." *Asian Journal of International Law* 15, no. 1 (2025): 27.
- Gaidartzi, Anthi, and Irimi Stamatoudi. "Authorship and Ownership Issues Raised by AI-Generated Works: A Comparative Analysis." *Laws* 14, no. 4 (2025): 57–75.
- Gervais, Daniel J. "The Machine as Author." *Iowa Law Review* 105, no. 5 (2020): Hirsch, Ernst E. *Fikri ve Sinaî Haklar*. Ankara: AR Basımevi, 1948, p. 46.
- İstanbul 1. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2016/130, K. 2018/462, T. 29.11.2018; E. 2017/434, K. 2018/373, T. 04.10.2018.
- İstanbul 2. Fikrî ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2016/24, K. 2018/162, T. 08.06.2018; E. 2018/43, K. 2019/459, T. 12.11.2019.
- İstanbul 2. Fikri ve Sinaî Haklar Hukuk Mahkemesi, E. 2019/357, K. 2021/145.

- İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 16. Hukuk Dairesi, E. 2018/1911, K. 2021/712, T. 02.04.2021.
- İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 44. Hukuk Dairesi, E. 2020/573, K. 2021/1317, T. 04.11.2021.
- Korkmaz, Bedia. "Resim Sanatında Estetik Değer." Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2013, p. 15.
- Ladbroke (Football) Ltd v William Hill (Football) Ltd [1964] 1 All ER 465 (HL).
- Mazzi, Francesca. "Authorship in artificial intelligence-generated works: Exploring originality in text prompts and artificial intelligence outputs through philosophical foundations of copyright and collage protection." *Journal of World Intellectual Property* 27, no. 4 (2024): 414.
- Murray, Seb. "Study: Generative AI results depend on user prompts as much as models." MIT Sloan Ideas Made to Matter, August 4, 2025, <https://mitsloan.mit.edu/ideas-made-to-matter/study-generative-ai-results-depend-user-prompts-much-models>.
- Nolan, Brian W., and Megan P. Fitzgerald. "Human Input Necessary for Copyrightability of Works Created with Artificial Intelligence." Mayer Brown, 6 Şubat 2025, <https://www.mayerbrown.com/en/insights/publications/2025/02/human-input-necessary-for-copyrightability-of-works-created-with-artificial-intelligence>.
- Oracle Türkiye. "Üretken Yapay Zeka (GenAI) Nedir? Nasıl Çalışır?" Oracle, 11 Şubat 2023, <https://www.oracle.com/tr/artificial-intelligence/generative-ai/what-is-generative-ai/>.
- Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD). "OECD Principles on Artificial Intelligence." May 2019, <https://oecd.ai/en/ai-principles>.
- Russell, Stuart J., and Peter Norvig. *Artificial Intelligence: A Modern Approach*. 4th ed. Pearson, 2020, p. 4.
- SAS Institute Inc v World Programming Ltd [2013] EWCA Civ 1482.
- STIP Compass. "National Artificial Intelligence Strategy (2021-2025)." <https://stip.oecd.org/stip/interactive-dashboards/policy-initiatives/2025%2Fdata%2FpolicyInitiatives%2F26590>
- Suluk, Cahit, Rauf Karasu, Temel Nal. *Fikri Mülkiyet Hukuku*. 8. baskı. Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2024, p. 38, 226.
- Suluk, Cahit, ve Ali Orhan. *Uygulamalı Fikri Mülkiyet Hukuku Cilt II: Genel Esaslar Fikir ve Sanat Eserleri*. İstanbul: Arıkan Yayıncılık, 2005, p. 114.
- Tekinalp, Ünal. *Fikrî Mülkiyet Hukuku*. 5. baskı. İst: Vedat Kitap, 2012, p. 124.
- Turkish Law Blog. "Review of Turkey's Draft Artificial Intelligence Law." October 22, 2024, <https://www.turkishlawblog.com/insights/detail/review-of-turkeys-draft-artificial-intelligence-law>.
- Türkiye Cumhuriyeti. *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu*. Kanun No. 5846, 1951, m.1/B-a, m.2, m.3, m.4, m.5, m.6, m.8. <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.3.5846.pdf>
- U.S. Copyright Office. *Copyright and Artificial Intelligence Part 2: Copyrightability*. January 2025, p. 13.
- United States Court of Appeals for the District of Columbia Circuit, Thaler v. Perlmutter, No. 23-5233 (Decided March 18, 2025), <https://media.cadc.uscourts.gov/opinions/docs/2025/03/23-5233.pdf>.

University of London Press Ltd v University Tutorial Press Ltd [1916] 2 Ch 601 (Ch D).

Wong, Carissa. "AI-generated images and video are here: how could they shape research?" Nature, March 7, 2024, <https://www.nature.com/articles/d41586-024-00659-8>.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2001/8275, K. 2002/8839, T. 11.02.2002.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2017/134, K. 2020/474, T. 24.06.2020.

Yıldız, Ozan. "Telif Hukuku ve Haksız Rekabet Hukuku Çerçevesinde Eser Adlarının Korunması." Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi 26, no. 2 (2020): 1379.

Zelaya, Jackeline. "USCO Copyright and AI Report; Part 2: Copyrightability." Copyright Alliance, 6 Şubat 2025, <https://copyrightalliance.org/ai-report-part-2-copyrightability/>.

Prof. Dr. Serhat Sarısozen, Prof.Dr. Mehmet Genç, Cafer Vayni, Elif Çelik Ve Prof. Dr. İsa Eliri...

Telif Hakları Derneği Başkanı Cafer Vayni, Yönetim Kurulu Üyesi ve Sempozyum Sunucusu Prof. Dr. Nermin Özcan Özer'in, Sempozyuma Destek Veren Doğu Üniversitesi Hukuk Kulübü Öğrencilerine Teşekkür Belgelerini Takdimi...

SANATÇI HAKLARINDAN TİCARİ MARKALARA: DİJİTAL ÇAĞDA GÜZEL SANAT ESERLERİNİN ÇİFTE KORUNMASI

Av. İsmail Murat KABAN

av.muratkaban@gmail.com, ORCID: orcid.org/0009-0003-9406-3335

ÖZET:

Dijitalleşme, güzel sanat eserlerinin yalnızca estetik değer taşıyan fikrî ürünler olma niteliğini aşarak, tasarım, marka ve dijital varlık (NFT) rejimleriyle kesişen çok katmanlı bir hukukî koruma alanı içerisinde değerlendirilmesini gerekli kılmıştır. Bu çalışma, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) kapsamında güzel sanat eserlerinin korunmasından hareketle; tasarım ve marka hukukuyla kesişen kümülatif (çifte) koruma imkânlarını, Türk yargı uygulaması ve seçili içtihatlar ışığında incelemektedir. Özellikle grafik eserler, tiplmeler, üç boyutlu karakterler ve dijital sanat örnekleri bakımından, telif–tasarım–marka ilişkisi somut kararlar üzerinden değerlendirilmekte; dijital çağda küçük ve bağımsız eser sahipleri açısından ortaya çıkan riskler ve fırsatlar ortaya konulmaktadır.

ANAHTAR KELİMELER: Güzel sanat eseri, çifte koruma, telif hakkı, tasarım hakkı, marka hakkı,

1. Genel Olarak

Güzel sanat eserleri, klasik anlayışta estetik değeri haiz ve sahibinin hususiyetini taşıyan fikrî ürünler olarak değerlendirilmekteydi. Ancak dijital üretim tekniklerinin gelişmesi, sanatın dolaşım ve ticarileşme biçimlerini dönüştürmüş; sanat eserleri yalnızca sergi salonlarında değil, dijital platformlarda, markaların kimliğinde, ürün ambalajlarında ve hatta blokzincir üzerinde dolaşan varlıklar olarak karşımıza çıkmaya başlamıştır. Bu dönüşüm, tek bir hukukî koruma rejiminin yeterli olmadığı; telif, tasarım ve marka hukukunun birlikte değerlendirilmesini zorunlu kılan yeni bir alan yaratmıştır.

Günümüzde bir güzel sanat eseri, yalnızca estetik bir ifade biçimi olarak değil; aynı zamanda dijital ortamda çoğaltılabilen bir içerik, ticari ürünlere uygulanabilen bir tasarım unsuru ve ayırt edici bir görsel kimlik aracılığıyla marka değerine dönüşebilen bir varlık olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu dönüşüm, sanatın kültürel alanla sınırlı kalmayıp ekonomik sistemin aktif bir unsuru hâline gelmesine yol açmıştır. Sanatçılar artık yalnızca eser üreticisi değil; aynı zamanda eserlerinin kullanımını yöneten, lisanslayan ve ticari değerini organize eden aktörlerdir.

Bu bağlamda, telif hukukunun geleneksel araçlarının dijital çağda sanatçı haklarını tek başına korumakta yeterli olup olmadığı tartışma konusu hâline gelmiştir. Özellikle dijital ortamda dolaşıma giren eserlerde izinsiz çoğaltımın kolaylaşması, sınır ötesi kullanımın artması ve anonim üretim pratiklerinin yaygınlaşması, eser sahipliğinin ispatı ve hakların etkin biçimde korunması bakımından yeni sorunlar doğurmaktadır. Bu nedenle, bazı sanatçıların telif hukukuna ek olarak marka hukukunu da devreye sokarak eserlerini koruma yoluna gittiği görülmektedir.

Bu stratejinin en dikkat çekici örneklerinden biri, kimliği bilinmeyen ancak dünya çapında tanınan sokak sanatçısı Banksy'dir. Banksy, anonim kalmayı bilinçli olarak tercih eden bir sanatçı olmasına rağmen, eserleri küresel ölçekte tanınmakta, sergilenmekte ve ticari dolaşıma girmektedir. Anonimlik, telif hukukunda eser sahipliğini ortadan kaldırmamakla birlikte, özellikle eserlerin ticari kullanımında hak takibini zorlaştırabilmektedir. Bu noktada Banksy, markalaşma yoluyla eserleri üzerinde hukuki koruma alanı yaratmaya yönelmiştir.

Bu yaklaşımın somutlaştığı en önemli örnek, Banksy'nin "**Laugh Now But One Day We'll Be in Charge**" adlı eserine ilişkin olarak Avrupa Birliği Fikri Mülkiyet Ofisi (EUIPO) nezdinde yürütülen marka tescil sürecidir. Söz konusu görsel, Banksy'nin en tanınan ikonografilerinden biri olup, sanatçının kataloglarında, sergilerinde ve ticari ürünlerinde uzun süredir yer almaktadır. Marka başvurusu, Banksy'nin anonim kimliğini temsil eden ve eserlerin doğrulanmasından sorumlu tek resmî yapı olan **Pest Control Office Ltd.** adına yapılmıştır.

EUIPO Temyiz Kurulu tarafından incelenen bu vakada⁷³, başvuru sahibinin markayı yalnızca hukuki bir kalkan olarak değil, aynı zamanda gerçek bir ticari kimlik unsuru olarak kullandığı kabul edilmiştir. Kurul, eser üzerindeki **yaratım atfının (creation credit)** Banksy'ye açık ve tutarlı biçimde bağlanabildiğini; eserin sanat piyasasında Banksy ile özdeşleşmiş güçlü bir görsel kimliğe sahip olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca, ilgili görselin poster, tişört, bardak gibi ürünler üzerinde **gerçek ve sürekli ticari kullanımının** bulunduğu; bu kullanımların fatura, satış kaydı ve kataloglarla desteklendiği görülmüştür.

Bu değerlendirme sonucunda EUIPO, söz konusu marka başvurusunun telif hakkını ikame etmeye yönelik⁷⁴ niyetli bir girişim olmadığı kanaatine varmıştır. Aksine, markanın, telif hukuku ile birlikte ve onu tamamlayıcı nitelikte, eserin ticari kimliğini koruma amacıyla kullanıldığı kabul edilmiştir. Kurul ayrıca, sanatçının anonim kalma tercihini, marka hukukundan yararlanmasını engelleyen bir unsur olarak değerlendirmemiş; kişilerin kimliklerini mümkün olduğu ölçüde gizli tutma hakkına sahip olduklarını açıkça ifade etmiştir.

Bu karar, dijital çağda güzel sanat eserlerinin korunmasında telif ve marka hukukunun birlikte ve dengeli biçimde işletilebileceğini göstermesi bakımından önemlidir. Özellikle anonim veya müstear isimle üreten sanatçılar açısından, eser üzerindeki telif sahipliğinin güçlü biçimde belgelenmesi ve markalaşma sürecinin gerçek ticari kullanım ile desteklenmesi hâlinde, marka hukukunun sanatçı haklarını güçlendiren meşru bir araç olarak işlev görebileceği ortaya konulmuştur.

Bu çerçevede Banksy vakası, dijital çağda sanatçının anonim kalma özgürlüğü ile eser üzerindeki ekonomik ve hukuki hâkimiyetini sürdürme hakkı arasındaki denge, telif ve marka hukukunun kümülatif kullanımı yoluyla sağlanabileceğine ilişkin önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Çağdaş sanat alanında bazı sanatçılar, kişisel isimlerinden ziyade tekrarlayan görsel motifler üzerinden güçlü bir ayırt edicilik inşa etmiş ve bu motifleri çok katmanlı bir koruma stratejisinin merkezine yerleştirmiştir. Bu bağlamda Takashi

73. EUIPO, Fifth Board of Appeal, Decision of 25 October 2022, Case **R 1246/2021-5**

74. Bıçakçı, *Büşra Banksy'nin Bir Eserinin Marka Olarak Korunmaya Devam Etme Yolculuğu: "Laugh Now, But One Day We'll Be In Charge"* <https://iprgezgini.org/2023/03/07/banksynin-bir-eserinin-marka-olarak-korunmaya-devam-etme-yolculugu-laugh-now-but-one-day-well-be-in-charge/>

Murakami'nin çiçek motifleri⁷⁵ ile Yayoi Kusama'nın "polka dots" ve "infinity nets" olarak bilinen nokta desenleri, kümülatif korumanın somut örnekleri olarak öne çıkmaktadır.⁷⁶

Takashi Murakami'nin çok renkli, stilize çiçek motifleri, ilk aşamada FSEK ve AB telif hukuku anlamında özgün birer güzel sanat eseri niteliği taşımaktadır. Bu motifler, aynı zamanda moda ürünleri, aksesuarlar ve çeşitli yüzey tasarımlarında kullanılarak endüstriyel tasarım korumasına da konu olabilmektedir. Murakami'nin Louis Vuitton ile gerçekleştirdiği işbirlikleri,⁷⁷ bu motiflerin yalnızca sanatsal ifade değil, aynı zamanda ayırt edici bir ticari kimlik unsuru olarak algılandığını göstermiştir. Sürekli ve tutarlı kullanım yoluyla, söz konusu motifler tüketici nezdinde belirli bir kaynakla özdeşleşmiş; böylece tescilsiz de olsa kullanım yoluyla ayırt edicilik kazanmış bir marka işareti işlevi görmeye başlamıştır. Bu durum, SMK ve AB marka hukuku bakımından, bir işaretin yalnızca kelime veya logo ile sınırlı olmadığını; belirli desen ve görsel düzenlemelerin de marka işlevi üstlenebileceğini ortaya koymaktadır.

Benzer bir yapı, Yayoi Kusama'nın sanat pratiğinde de gözlemlenmektedir. Sanatçının tekrar eden nokta desenleri ve "infinity nets" olarak adlandırılan yüzey kompozisyonları, zaman içinde Kusama ile özdeşleşmiş güçlü bir görsel dil yaratmıştır. Bu motifler, telif hukuku kapsamında özgün eser niteliği taşıırken; moda ve tasarım alanında kullanıldığında endüstriyel tasarım korumasına konu olabilmekte, Louis Vuitton gibi küresel markalarla yapılan iş birlikleri sayesinde ise marka işlevi kazanabilmektedir. Burada motif, tek başına bir dekoratif unsur olmaktan çıkarak, tüketiciye belirli bir sanatsal kaynağı ve ticari iş birliğini işaret eden ayırt edici bir göstergeye dönüşmektedir.

Bu örnekler, dijital çağda güzel sanat eserlerinin korunmasının artık tek bir hukuki rejimle sınırlı olmadığını; telif, tasarım ve marka hukukunun kesiştiği kümülatif bir koruma alanı içinde değerlendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Özellikle tekrarlayan motifler ve görsel stiller üzerinden inşa edilen "pattern branding" stratejileri, sanatçılara hem eserlerinin estetik bütünlüğünü koruma hem de ekonomik değerlerini sürdürülebilir biçimde yönetme imkânı sunmaktadır. Bu yaklaşım, küçük ve bağımsız eser sahipleri açısından da dijital ortamda görünürlük kazanırken hak kaybına uğramadan var olabilmenin önemli araçlarından biri hâline gelmiştir.

2. NFT'lerin Dijital Çağda Güzel Sanat Eseri Sahibinin Markalaşmasındaki Rolü

Dijital çağ, güzel sanat eserlerinin üretim, dolaşım ve ticarileşme biçimlerini köklü biçimde dönüştürmüştür. Bu dönüşümün en güncel ve tartışmalı araçlarından biri, blokzincir teknolojisine dayanan **Non-Fungible Token (NFT)** uygulamalarıdır. NFT'ler, sanat eserlerinin dijital ortamda benzersiz ve doğrulanabilir bir varlık olarak temsil edilmesini sağlamakta; bu yönüyle sanatçıların hem eserlerini küresel ölçekte dolaşıma sokmalarına hem de kişisel markalarını güçlendirmelerine imkân tanımaktadır.

NFT'ler, klasik telif hukuku sistemine alternatif bir koruma rejimi yaratmamakta; ancak eser sahibinin görünürlüğünü artıran, eserin kökenini şeffaflaştıran ve sanatçının marka kimliğini pekiştiren tamamlayıcı bir araç işlevi görmektedir. Özellikle

75. <https://www.artsy.net/artwork/takashi-murakami-multicolor-superflat-flowers>

76. Gaburga, Kübra Puantiyeli ve Renkli Dünyaların Kraliçesi / Yayoi Kusama <https://sanatkaravani.com/puantiyeli-ve-renkli-dunyalarin-kralicesi-yayoi-kusama/>

77. <https://eu.louisvuitton.com/eng-e1/stories/louisvuittonxmurakami#monogram-multicolore>

dijital sanatçılar açısından NFT, eserin kim tarafından yaratıldığını, hangi bağlamda sunulduğunu ve sanatçı ile nasıl özdeşleştiğini ortaya koyan bir **markalaşma aracı** olarak önem kazanmaktadır.

NFT'ye konu edilen bir sanat eserinde, **token ile eserin kendisi arasında hukuki bir ayırım yapılması zorunludur**. NFT satın alan kişiler, aksi akıllı sözleşmede açıkça belirtilmedikçe, eserin telif haklarını değil; yalnızca NFT'nin temsil ettiği benzersiz dijital varlık üzerinde sınırlı bir hak elde ederler. Bu kapsamda alıcının kazandığı hak, çoğunlukla eserin kendisine değil, esere ilişkin **metadata** (metaveri) ile bağlantılı token mülkiyetine ilişkindir.

NFT'nin temelini oluşturan metadata; eserin tanımı, yaratıcısı, üretim tarihi ve blokzincir üzerindeki kayıt bilgilerini içeren teknik bir veri setidir. Bu veri, eserin telif haklarının devredildiği anlamına gelmemekte; yalnızca eserin dijital temsiline ilişkin doğrulama işlevi görmektedir. Dolayısıyla NFT satışı, kural olarak telif hakkının devri sonucunu doğurmaz.

Bir eserin NFT'ye dönüştürülmesi, telif hukuku bakımından “çoğaltma” ve “umuma iletim” gibi mali haklara temas ettiğinden, bu işlemi yapmaya yetkili kişilerin belirlenmesi önem taşır. Bu bağlamda NFT'ye dönüştürme yetkisi şu kişilere ait olabilir:

Eser sahibi

Eser sahibinden mali hakları devralan veya lisans alan kişi

Fiziki varlığı bulunan bir eserin maliki (ancak yalnızca bu malikliğin mali hakları da kapsamı hâlinde)

Bu kişiler dışında gerçekleştirilen NFT üretimi ve satışı, izinsiz kullanım niteliği taşıyabilecek ve telif hakkı ihlali sonucunu doğurabilecektir.

NFT satışlarında alıcının hangi hakları elde ettiği, tek başına token devriyle değil; birden fazla hukuki unsurun birlikte değerlendirilmesiyle belirlenir. Bu unsurlar şu şekilde sıralanabilir:

Alıcının hukuki konumu (koleksiyoncu, yatırımcı, kullanıcı vb.)

NFT pazaryerinin hüküm ve koşulları

Satıcının satış sırasında belirlediği koşullar

Taraflar arasında akdedilen lisans veya devir sözleşmeleri

Bu çerçevede, NFT platformlarında yer alan genel işlem şartları ile satıcı tarafından sunulan açıklamalar, alıcının hangi haklara sahip olduğunu belirlemede belirleyici rol oynar.⁷⁸

Türk hukuku bakımından, telif haklarının devri veya lisanslanması **şekle bağlı** işlemler olup, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 52. maddesi uyarınca yazılı şekilde yapılmalı ve devredilen haklar açıkça belirtilmelidir. Bu gereklilik, NFT satışları bakımından da geçerliliğini korumaktadır.

Bu bağlamda, eğer NFT satışı sırasında hangi mali hakların devredildiği açık ve belirli şekilde gösterilmişse; NFT platformlarında yaygın olarak kullanılan **onay kutucuğunun işaretlenmesi, dijital sözleşmeler ve dijital imza** yöntemlerinin yazılılık şartını sağlayabileceği kabul edilebilir⁷⁹. Böyle bir durumda, telif hakkının NFT

78. Pinar Çağlayan Aksoy, Zehra Özkan, Telif Hakları Genel Müdürlüğü NFT Fikri Haklar Çerçevesinde Bir Değerlendirme Paneli https://www.youtube.com/live/8-PXM4GQ_Uk

79. Mutlu Yıldırım Köse, Havva Yıldız Fikri Mülkiyet Hakları Perspektifinden Non-Fungible Token (NFT) Kavramı ve Türkiye'nin Pozisyonu <https://turkishlawblog.com/insights/detail/fikri-mulkiyet-haklari-perspektifinden-non-fungible-token-nft-kavrami-ve-turkiyenin-pozisyonu>

satışıyla birlikte devredilmesi veya lisanslanması hukuken geçerli bir işlem niteliği kazanabilecektir.

3. Tasarım Hukuku ile Kesişim: Endüstriyel Tasarım ve Eser Niteliği

6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) m. 55'te tasarım, bir ürünün tümü veya bir parçasının görünümü olarak tanımlanmıştır. SMK m. 58/3 hükmü ise, tasarımın FSEK'te aranan şartları taşıması hâlinde telif hukuku korumasının da devam edeceğini açıkça düzenleyerek kümülatif korumaya kanunî dayanak sağlamıştır.

Yargı uygulamasında, bir tasarımın aynı zamanda güzel sanat eseri sayılabilmesi için, işlevsel amacın ötesine geçen belirgin bir estetik ve sanatsal değer aranmakta; her tasarımın otomatik olarak eser sayılmayacağı vurgulanmaktadır. Nitekim moda tasarımları, mobilyalar veya endüstriyel ürünler bakımından verilen kararlar, bu ayırımın uygulamadaki önemini ortaya koymaktadır.

Buna karşılık, üç boyutlu karakterler, grafik tasarımlar ve ambalaj tasarımları gibi alanlarda, tasarım tescilinin eser sahibine ispat ve tazminat bakımından önemli bir güç sağladığı görülmektedir. Özellikle bir tasarımın tescilli olması, eserin özgünlüğü ve ayırt ediciliği yönündeki tartışmaları önemli ölçüde sınırlamaktadır.

4. Sonuç

Dijital çağda güzel sanat eserleri, tek boyutlu bir telif koruması ile sınırlı kalmamaktadır. Eserler; tasarım, marka ve dijital varlık rejimleriyle iç içe geçerek çok katmanlı bir hukukî statü kazanmaktadır. Bu kümülatif koruma, eser sahiplerine daha güçlü bir hukuki zemin sunmakla birlikte, doğru strateji kurulmadığı takdirde hak kayıplarına da yol açabilmektedir.

Özellikle küçük ve bağımsız eser sahipleri bakımından, eserin niteliğine göre telif korumasının yanında tasarım tescili ve marka stratejisinin birlikte değerlendirilmesi; dijital ortamlarda ise NFT ve benzeri araçların hukuki sonuçlarının dikkatle analiz edilmesi gerekmektedir. Türk hukukunda ve yargı uygulamasında gelişen bu çok katmanlı yaklaşım, önümüzdeki dönemde güzel sanat eserlerinin korunmasında belirleyici olacaktır.

Dr. Hande Temiz, Prof. Dr. Tekin Memiş Ve Cafer Vayni...

FOTOGRAFİK ESERLERDE ESER SAHİPLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ: MAYMUN SELFİE DAVASI ÖRNEĞİ

Av. Yasemin DİKKAYA

Fikri Mülkiyet Hukuku Uzmanı, dikkayasemin@gmail.com, ORCID ID: 0009-0002-4370-9637.

ÖZET:

2011’de İngiliz fotoğrafçı David Slater, Endonezya’da vahşi yaşam fotoğrafları çekmek amacıyla kurduğu makinesini tripod üzerinde bırakmış; meraklı bir makak olan Naruto deklanşöre basarak “maymun selfie” olarak bilinen fotoğrafı çekmiştir. Fotoğrafın dünya basınında yayılması, telif hakkı sahipliğine ilişkin hukuki tartışmaları gündeme getirmiştir. ABD’de hayvan hakları örgütü PETA (“People for the Ethical Treatment of Animals” - Hayvanlara Etik Muamele İçin Mücadele Edenler), Naruto adına telif hakkı talebiyle dava açmış, ancak 2018 yılında ABD 9. Daire Temyiz Mahkemesi, hayvanların anayasal dava ehliyetine sahip olabileceğini, fakat telif hukuku kapsamında yasal ehliyetlerinin bulunmadığını belirterek davayı reddetmiştir. Mahkeme, eser sahipliğinin yalnızca insanlara özgü olduğunu vurgulamış olmasına rağmen dava uzlaşma ile sona ermiştir. PETA, Slater’in fotoğrafı ait tüm telif gelirin %25’ini Naruto’nun yaşadığı maymun barınağına ödeme taahhüdünü içeren bir anlaşmaya vardıklarını kamuya bildirmiştir.

Türk hukukunda da Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) uyarınca eser, yalnızca insan yaratıcılığı sonucu ortaya çıkan özgün bir ürün olarak kabul edilir. Hayvan tarafından üretilen bir fotoğraf, eser niteliği taşımamasına karşın Slater’in kamera kurulumu, ayarları ve kompozisyon planlaması gibi yaratıcı katkıları dikkate alındığında, söz konusu fotoğraf eser olarak nitelendirilebilir ve eser sahibi David Slater olarak kabul edilebilir. Bu dava, eser sahipliğinin sınırlarını test eden sembolik bir örnek olma niteliğindedir.

Bu çalışmada eser sahipliğinin koşulları ile fotoğrafik eserlerde estetik değer ve hususiyet şartı incelenmektedir. Bu eksende, fotoğrafik eserlerde eser sahibi olmanın katkı düzeyinin ölçülmesine ilişkin literatürde gelişen hukuki tartışmalar değerlendirilmektedir.

ANAHTAR KELİMELELER: Telif Hakkı, Eser Sahipliği, Fotoğrafik Eserler, Hususiyet, Naruto v. Slater

I.GİRİŞ

Fikir ve sanat eserlerinin korunması, yalnızca bireysel yaratıcılığın teşviki açısından değil, aynı zamanda kültürel üretimin sürekliliği ve toplumsal gelişimin desteklenmesi bakımından da temel bir işlev üstlenir. Telif hukuku, bireyin yaratıcı emeği ile toplumun bilgiye erişim hakkı arasında hassas bir denge kurar. Türkiye’de bu denge, 1951 yılında kabul edilen ve hâlen yürürlükte olan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) ile sağlanmaktadır. Ancak teknolojik dönüşüm, dijitalleşme ve yapay zekâ gibi yeni üretim biçimleri, “eser” kavramının sınırlarını yeniden tartışmaya açmıştır.

Bu tartışmanın çarpıcı örneklerinden biri, “maymun selfiesi davası” olarak bilinen ve bir hayvanın çektiği fotoğrafın telif hakkına konu olup olamayacağına ilişkin hukuki tartışmalardır. Bu olay, “eser sahibi kimdir?” sorusunu yalnızca insan merkezli bir çerçevede değil aynı zamanda etik, felsefi ve dijital yönleriyle de değerlendirmeyi gerektirmektedir. Zira FSEK’in 1/B maddesi uyarınca “eser”, sahibinin hususiyetini taşıyan bir fikir ve sanat mahsulü olarak tanımlanır. Dolayısıyla, eser sahipliği yaratıcı emeği ve kişisel özgünlüğü zorunlu kılar. Bu çerçevede, insan dışı varlıkların veya yapay zekânın oluşturduğu üretimlerin “eser” olarak kabul edilip edilemeyeceği güncel bir tartışma konusu olmaya devam etmektedir.

FSEK, eserin ortaya çıkmasıyla birlikte tescile gerek olmaksızın koruma sağlar; yani yaratma fiili, korumanın doğması için yeterlidir. Ancak “yaratma gerçeği ilkesi” yalnızca gerçek kişiler için geçerlidir.⁸⁰ Bu durum, tüzel kişilerin veya insan dışı aktörlerin eser sahibi sayılıp sayılmayacağına ilişkin tartışmaları gündem dışı bırakmaktadır. Nitekim ABD’deki “Naruto v. Slater” davasında mahkeme, hayvanların eser sahibi olamayacağına karar vererek bu tartışmayı insan-merkezli fikri mülkiyet anlayışı lehine sonuçlandırmıştır.

Öte yandan dijitalleşme çağında, üretimin doğası değişmiştir. Otomatik sistemler, algoritmalar ve sensör tabanlı makineler aracılığıyla yaratılan fotoğraflar, gelecekte anlamda “hususiyet” veya “yaratıcı emek” ölçütünü karşılayıp karşılamadıkları yönüyle belirsizlik taşımaktadır. Bu belirsizlik, yalnızca hayvanlar veya makineler tarafından oluşturulan içeriklerde değil, aynı zamanda insan katkısının sınırlarının belirsizleştiği tüm yaratımlarda da kendini göstermektedir.

Bu bağlamda, çalışmanın amacı, FSEK’in eser ve eser sahipliği kavramlarını “maymun selfiesi” örneği üzerinden yeniden değerlendirmek, insan dışı yaratımların telif koruması kapsamına girip giremeyeceğini analiz etmek ve bu yönde olası hukukî düzenleme gerekliliklerini tartışmaktır.

Çalışma, klasik telif hukuku kavramlarını dijitalleşme ve post-hümanist düşünce ışığında yeniden yorumlamayı ve bu yorumun günümüzdeki veriler ışığında işlevselliğini sorgulamayı hedeflemektedir

II. MAYMUN SELFİE DAVASI (NARUTO V. SLATER)

Endonezya’nın Sulawesi Adası’ndaki bir koruma alanında yaşayan yedi yaşındaki makak maymunu olan Naruto’nun, vahşi yaşam fotoğrafçısı David Slater’ın kamerasını keşfederek çektiği “selfie”, yalnızca popüler kültürde geniş yankı uyandırmakla kalmamış⁸¹; aynı zamanda telif hakkı sahipliği, eser

80. Ayrıntılı bilgi için bkz. **DİKKAYA, Yasemin:** 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Link Vermekten Doğan Hukuki Sorumluluk, Ankara: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2025.

81. Sacred Monkey Forest Sanctuary (Endonezya) bölgesinde, görevlilerin yiyecek uzatmasıyla maymunların turistlerle etkileşime geçtiği ve bu anların kameralarla kaydedildiği turistik bir uygulama gerçekleştirilmektedir. **Adventure Traveler & Blogger** Instagram hesabı, erişim tarihi: 20.12.2025, <https://www.instagram.com/p/Cy6GYTPsfj/>; monkey_forest_ubud

ve hususiyet kavramlarının sınırlarının tartışılması bağlamında hukuk dünyasında önemli bir dönüm noktası olmuştur.

2011 yılında gerçekleşen bu olay, insan dışı bir varlığın ortaya koyduğu yaratıcı ürünün “eser” olarak kabul edilip edilemeyeceği ve telif hakkı korumasının öznesinin kim olabileceği sorularını gündeme getirerek dijital çağda fikri mülkiyet hukukunun temel ilkelerinin yeniden değerlendirilmesine zemin hazırlamıştır.

Hemen belirtmek gerekir ki, söz konusu fotoğraf ilk olarak Wikimedia Vakfı ile Slater arasında uyuşmazlık konusu olmuştur.⁸² Bununla birlikte, bu çalışma kapsamında yalnızca Naruto'nun davacı sıfatıyla taraf olduğu ve Hayvan Hakları Örgütü PETA'nın “next friend”⁸³ statüsünde bulunduğu uyuşmazlık incelenecektir.

Naruto v. Slater (2018) davasında, davacı olarak Naruto'yu onun adına hareket eden PETA temsil etmiştir. Davalı taraf ise fotoğrafçı David Slater, Wildlife Personalities Ltd. ve Blurb Inc. olmuştur. Davacı taraf, davalıların fotoğrafların gerçek yaratıcısı ve hak sahibiymiş gibi davrandıklarını ayrıca bu fotoğrafları haksız biçimde ticari kazanç elde etmek amacıyla kullandıklarını ileri sürmüştür. Davacılar, söz konusu fotoğrafların yaratıcısının ve hak sahibinin Naruto olduğunu, bu nedenle Naruto'nun münhasır fikri haklarının ihlal edildiğini iddia etmişlerdir. Bu çerçevede, davalıların hukuka aykırı kullanımlarının durdurulması ve ihlalden doğan kazancın davalılar tarafından davacıya aktarılması talep edilmiştir.

Federal ilk derece mahkemesi ise, hayvanlara ABD Telif Yasası (US Copyright Act) kapsamında herhangi bir hak tanınmadığını, bu sebeple Naruto'nun söz konusu yasal düzenlemelere dayanarak dava açma ehliyetinin bulunmadığını (“lack of statutory standing”) belirterek davayı reddetmiştir.

Dava, ABD Dokuzuncu Daire Temyiz Mahkemesi'ne taşınmış ve temel hukuki sorular şu şekilde belirlenmiştir:

1. Naruto'nun telif hakkı sahibi olması mümkün müdür?
2. Hayvanlar federal mahkemede davacı olabilir mi?
3. PETA “next friend” sıfatıyla davayı açabilir mi?
4. Telif Hakkı Yasası hayvanları kapsamakta mıdır?

Bölge Mahkemesi, 1976 tarihli ABD Telif Yasası hükümleri uyarınca hayvanların telif hakkı sahibi olamayacağına karar vermiştir. Gerekçe olarak, yasada “yaratıcı” kavramının yalnızca insanları kapsadığı ve hayvanların hukuki ehliyetinin bulunmadığı ifade edilmiştir.

Temyiz Mahkemesi de aynı yönde karar vermiştir. Kararda, yasa koyucunun hayvanlara telif hakkı tanımak gibi bir niyeti olmadığı vurgulanmıştır. Ayrıca, “eş”, “çocuk”, “yaratıcı” gibi terimlerin yalnızca insanları ifade ettiği belirtilmiştir.

ABD Telif Hakkı Ofisi'nin Compendium of U.S. Copyright Office Practices (ABD Telif Hakkı Ofisi Uygulamaları Derlemesi) adlı belgesinde açıkça ifade edildiği üzere,

Instagram hesabı, erişim tarihi: 20.12.2025, https://www.instagram.com/monkey_forest_ubud/?igsh=NGNqZ3FpczZocXRrS#.

82. **ROSATI, Elconors:** *The Monkey Selfie Case and the Concept of Authorship: An EU Perspective*, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 12/12 (2017), s. 973-974; **GUADAMUZ, Andres:** *The Monkey Selfie: Copyright Lessons For Originality in Photographs and Internet Jurisdiction*, *Internet Policy Review*, 5/1 (2016), s. 2-5.

83. *Next friend, kendi adına dava açma veya hukuki işlem yapma ehliyetine sahip olmayan bir gerçek kişi adına hareket eden kişiyi ifade etmektedir. DENEMEÇ, Işıl Selen -CEYHAN, Miraç: Yapay Zekâ Teknolojilerinin Patent ve Telif Haklarına Etkileri, Dijital Dönüşüm ve Hukuk (Ed. Ziya Akıncı, Yasin Ekmen), İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2024, s. 141.*

yalnızca “insan tarafından yaratılan eserler telif korumasına konu olabilir”. “Works That Lack Human Authorship” (İnsan Kaynaklı Eser Sahipliğinden Yoksun Eserler) başlığı altında, hayvanlar, doğa olayları veya doğaüstü varlıklar tarafından üretilen eserlerin telif korumasından yararlanamayacağı belirtilmiştir. Dolayısıyla, bir maymunun çektiği fotoğraf hukuken eser olarak nitelendirilemez. Bu yaklaşım, insanın yaratıcı katkısını esas alan “insan merkezli yaratım ilkesi”nin bir yansımasıdır.

İlave olarak Mahkeme, PETA’nın Naruto ile anlamlı bir ilişkisi bulunmadığını ve dolayısıyla “next friend” statüsünün geçerli olmadığına hükmetmiştir. Bu tespit, hayvan haklarını savunma amacıyla dahi olsa, temsil ehliyeti bulunmayan kuruluşların doğrudan dava açamayacağını göstermektedir. Ayrıca, davadaki Yargıç N.R. Smith’e ait muhalif görüşe göre ABD Telif Yasası’nda hayvanlara dava hakkı tanınmadığından dolayı, yerel mahkemenin uyuşmazlığı inceleme yetkisi bulunmadığı ve bu nedenle alt kararın onanmaması aksine kaldırılması gerektiği ileri sürülmüştür.

Türk hukukunda ise hayvanların davacı olması mümkün değildir. Türk Medeni Kanunu’na göre (m.8 ve m.48), hak ehliyeti yalnızca gerçek kişilere ve bazı haklar bakımından tüzel kişilere tanınmıştır. Hayvanların tüzel veya gerçek kişi statüsü bulunmadığından, telif hakkı sahibi olmaları hukuken mümkün değildir.

ABD ve Türk hukuk sistemleri, her iki durumda da insan unsurunu zorunlu kılmaktadır. Ancak ABD hukukunda, hayvanların dava ehliyetine ilişkin tartışmalar “Cetacean Community v. Bush” davası ile sınırlandırılmıştır.⁸⁴ Türk hukukunda ise bu konuda doğrudan bir dava bulunmamakla birlikte, 5199 sayılı Hayvanları Koruma Kanunu (HKK) hayvanları canlı varlık olarak değerlendirmekte olup onlara hukuki kişilik tanımamaktadır.⁸⁵ Bu bağlamda, küresel ölçekte büyük yankı uyandıran söz konusu davada, PETA’nın ikna edici ve güçlü hukuki argümanlar geliştiremediği sonucuna varmak mümkündür.

III.FSEK KAPSAMINDA DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Türk hukukunda FSEK m.1/B(b) hükmü uyarınca eser sahibi kavramı “Eseri meydana getiren (...) kişiyi” ifade etmektedir. Eser ise sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini ifade etmektedir. Bununla birlikte fikir ve sanat eserleri hukukunda yaratma gerçeği ilkesi hakimdir. Bu ilkeye FSEK m.8(1)’de “bir eserin sahibi onu meydana getirendir” şeklinde işaret edilmiştir.

Burada iki soru oluşmaktadır: Birincisi eserin kim tarafından meydana getirildiğidir. İkincisi ise, eğer Slater tarafından meydana getirilmişse hususiyet şartı oluşmuş mudur? Bu iki girift mesele, yapay zekâ ile ilgili tartışmalar da göz önüne alındığında Türk hukuku açısından büyük önem taşımaktadır. Buradaki temel kesişim kümesi, doğrudan insan yaratımı olmayan düşünsel yaratımların telif korumasına alınıp alınmayacağıdır.⁸⁶

84. Cetacean davası, ABD’de hayvanların federal dava açma hakkına ilişkin önemli bir emsal niteliği taşımaktadır. Ancak “Cetaceans” davasındaki iddialar davacılaraya yönelik fiziksel zararlarla ilgiliyken, bu çalışmanın konusu olan dava hayvanın ekonomik zararına ilişkindir. Bu ayrımın vurgulanması önemlidir.

85. Türk hukukunda HKK, hayvanlar üzerindeki mülkiyet hakkının sınırsız bir yetki olarak görülemeyeceğini açıkça göstermekte; ayrıca hayvanların yaşam hakkını korumaya yönelik sınırlamaları (Bkz. HKK m.4(a)) güçlendirmektedir. **PEHLİVANOĞLU, Murat Can:** Naruto v. Slater Davasının Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 14/181 (2019), 1776.

86. ŞAHİN, Onur: Telif Hakları Bakımından Bilgisayar Programları: Araışlerlik Serbestisi ile Özgür ve Açık Kaynak Kodlu Programlar, Ankara: On İki Levha Yayınları, Ekim 2021, s. 85.

FSEK'in 4. maddesi uyarınca estetik değere sahip olan fotoğrafik eserler, güzel sanat eseri olarak telif korumasına alınmaktadır. Davaya konu fotoğrafın estetik bir değeri oluşturup oluşturmadığını anlamak için fotoğrafik eserleri yorumlamak gerekir. Uzman fotoğrafçının özel bir poz düzenlemesi, ışık ayarlaması, rötuş yapması ve esere estetik bir değer katması halinde ortaya çıkan fotoğraf, fikir ve sanat eseri olarak korunabilir. Fotoğrafın eser niteliği, yalnızca mevcut görüntünün aktarılmasıyla değil, fotoğrafçının çekim öncesinde yaptığı hazırlıklar ve bu hazırlıkların esere yansmasıyla ortaya çıkar.⁸⁷

Kural olarak, fotoğrafın eser sayılabilmesi için yalnızca hazır bir objenin görüntülenmesi yeterli değildir; planlama ve uygulama aşamasında ortaya konan fikrî çaba, eseri sıradanlıktan çıkararak özgün bir nitelik kazandırmalıdır.⁸⁸ Bu şekilde David Slater'ın maymunların var olduğu tabii bir çevrede kurduğu düzenek, belli bir hazırlık evresinin gerçekleşmiş olduğuna delalet etmektedir. Bu sebeple "maymun selfie"sinin güzel sanat eseri olarak korunması mümkündür.

Ancak, aksi bir takdir söz konusu olursa, FSEK fotoğraflar bağlamında iki seçenek daha sunmaktadır. Bunlardan ilki, ilim ve edebiyat eserlerini hükme bağlayan FSEK m. 2(3)'deki "*Bedii vasfı bulunmayan her nevi teknik ve ilmi mahiyette fotoğraf eserleri*"dir. İkinci ise, FSEK m. 84'e göre, bir işareti, resmi veya sesi nakle yarayan bir araç üzerine tespit eden ya da ticari amaçlarla çoğaltan veya yayan kişi, aynı işaretin, resmin veya sesin üçüncü kişiler tarafından aynı vasitadan yararlanılarak çoğaltılmasını veya yayılmasını engelleyebilir; bu hükme aykırı davranışlar tacir olmasalar dahi haksız rekabet hükümlerine tabi olur ve eser niteliği taşımayan her türlü fotoğraf, benzer yöntemlerle tespit edilen resimler ile sinema ürünleri bakımından da aynı düzenleme uygulanır.

Bu yönden David Slater'ın bahse konu fotoğraf için Türk yargısına başvurması halinde, maymunlarla ilgili "ilmi mahiyette bir fotoğraf" olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceğine bakılabilir ve bu şekilde değerlendirilmesi halinde eser korumasından tam anlamıyla faydalanabilecektir. Diğer bir ihtimal olarak FSEK'in 84. maddesi kapsamında uyarınca fotoğrafın mali haklarının korunması da mümkün olabilir.

KAYNAKÇA:

Adventure Traveler & Blogger Instagram hesabı, erişim tarihi: 20.12.2025, <https://www.instagram.com/p/Cy6GYTPsf/>.

Davaya konu fotoğrafların tümü için bkz., https://www.peta.org/wp-content/uploads/2024/08/Naruto-complaint-3-15CV04324_DocketEntry_09-21-2015.pdf

Davaya konu görsel, https://en.wikipedia.org/wiki/Monkey_selfie_copyright_dispute#/media/File:Macaca_nigra_self_portrait_large.jpg.

DENEMEÇ, Işıl Selen -CEYHAN, Miraç: Yapay Zekâ Teknolojilerinin Patent ve Telif Haklarına Etkileri, Dijital Dönüşüm ve Hukuk (Ed. Ziya Akıncı, Yasin Ekmen), İstanbul: On İki Levha Yayınları, 2024.

87. YAVUZ, Levent-ALICA, *Türkiye-MERDİVAN, Fethi: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Cilt I-II, Ankara: Seçkin Yayınları, 2014, s. 142.*

88. *Fotoğraf eserleri, fotoğrafı çeken ve hazırlayan şahsın sanatkârca görüşünün ve yaratma gücünün içinde ifadesini yansıtan fotoğraflardır. ÖZTAN, Fırat: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara: Turhan Kitabevi, 2008, s. 141; YAVUZ-ALICA-MERDİVAN, s. 142.*

DİKKAYA, Yasemin: 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Link Vermekten Doğan Hukuki Sorumluluk, Ankara: Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2025.

GUADAMUZ, Andres: The Monkey Selfie: Copyright Lessons For Originality in Photographs and Internet Jurisdiction, *Internet Policy Review*, 5/1 (2016), erişim tarihi: 21.12.2025, <https://policyreview.info/pdf/policyreview-2016-1-398.pdf>.

monkey_forest_ubud Instagram hesabı, erişim tarihi: 20.12.2025, https://www.instagram.com/monkey_forest_ubud/?igsh=NGNqZ3FpczZocXRrS#.

ÖZTAN, Fırat: Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara: Turhan Kitabevi, 2008.

PEHLİVANOĞLU, Murat Can: Naruto v. Slater Davasının Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Açısından Değerlendirilmesi, *Bahçeşehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 14/181 (2019), 1757-1789.

ROSATI, Elconors: The Monkey Selfie Case and the Concept of Authorship: An EU Perspective, *Journal of Intellectual Property Law & Practice*, 12/12 (2017), 973-977.

ŞAHİN, Onur: Telif Hakları Bakımından Bilgisayar Programları: Araişerlik Serbestisi ile Özgür ve Açık Kaynak Kodlu Programlar, Ankara: On İki Levha Yayınları, Ekim 2021

YAVUZ, Levent-ALICA, Türkey-MERDİVAN, Fethi: Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Cilt I-II, Ankara: Seçkin Yayınları, 2014.

KAMUYA MAL OLMUŞ KİŞİLERLE YAPILAN RÖPORTAJLARIN BAĞIMSIZ ESER OLARAK YAYIMI HALİNDE TELİF HAKKI SAHIPLIĞI TARTIŞMALARI: “TRUMP TAPES” KARARINDAN HAREKETLE ABD VE TÜRK HUKUKU YAKLAŞIMLARININ KARŞILAŞTIRILMASI

Dr. Murat CANGÜL

Ankara Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğr. Gör., ORCID KOD: 0000-0002-3246-8762

ÖZET:

Kamuya mal olmuş kişilerle gerçekleştirilen röportajlar, sadece kamuoyunu bilgilendirme fonksiyonu ile sınırlı olmayıp, yerine göre bir fikrî emek ürünü olarak değerlendirilmesi gereken eser niteliği de kazanabilir. Bu tür röportajların içeriklerinin, toplumsal belleğe sağladığı katkının yanısıra kamusal tartışmaları da beraberinde getireceği düşünülmektedir. Bu içeriklerin kendisiyle röportaj yapılan tarafından izin verilen kapsamın dışında, bağımsız bir eser olarak yayımlanması halinde hem telif hakkı sahipliği hem de kişilik hakları bakımından çeşitli hukuki sorunların ortaya çıkması muhtemeldir.

ABD’de görülen *Woodward v. Trump* davası, röportajların telif hakkı sahipliği açısından dikkat çekici bir tartışmaya konu olmuştur. Bob Woodward, 2022 yılında ABD Eski Başkanı Donald J. Trump ile yaptığı röportaj kayıtlarını, başlangıçta yalnızca *Rage* adlı kitabında kullanılmak üzere Trump’ın iznine dayanarak yayımlamış; ancak daha sonra bu kayıtları *The Trump Tapes: Bob Woodward’s Twenty Interviews with President Donald Trump* adıyla bağımsız bir sesli kitap, CD ve basılı kitap olarak piyasaya sürmüştür. Bunun üzerine Trump, bu yayın nedeniyle kendisinin de telif hakkı sahibi olduğu iddiasıyla dava açmıştır. Mahkeme, röportajların içeriğinde Woodward’ın telif hakkı sahibi olduğuna, röportaj yapılan kişinin sözlü katkılarının bağımsız **biçimde telif koruması elde edemeyeceğini ve** ortak eser niteliği de taşımadığına hükmetmiştir.

Çalışmamızda ilk olarak ABD Telif Hakkı Kanunu (U.S. Copyright Act), doktrin ve mahkeme kararları çerçevesinde *Trump Tapes* kararının gerekçesi analiz edilecek ve akabinde Türk hukuku bakımından FSEK çerçevesinde röportajların birebir bağımsız bir eser olarak yayımlanması durumunda, röportaj yapan ile kendisi ile röportaj yapılan arasında bir ortak eser üzerinde hak sahipliği ilişkisinin doğup doğmadığı ve kendisi ile röportaj yapılanın verdiği iznin kapsamı dışına çıkılması durumunda hangi hukuki taleplerin ileri sürülebileceği açıklığa kavuşturulacaktır.

Çalışmamızda ayrıca kamuya mal olmuş kişilerle yapılan röportajların haber değeri ve kişilik hakları arasındaki sınırın, telif hakkı sahipliği üzerindeki etkileri de incelenerek, röportajların yayımında rıza, katkı niteliği ve kamu yararı gibi temel ilkelere çerçevesinde çözüm önerileri tartışılacaktır.

ANAHTAR KELİMELER: Telif hakkı-Röportaj-Kamuya Mal Olmuş Kişi-Ortak Eser -Kişilik Hakkı

GİRİŞ

Genel olarak röportajlar ve kamuya mal olmuş kişilerle yapılan röportajların, bağımsız eser olarak yayımlanması halinde telif hakkı sahipliğinin kime ait olacağı sorusu, ABD’de hem normatif kurgu hem de uygulama bakımından tartışılan bir husustur. Bu sorun, 2025 tarihli *Trump v. Simon & Schuster* kararında (“*Trump Tapes*”) yeniden gündeme gelerek, röportajın soru-cevap dizgesinin “üniter eser” olarak mı görülmesi gerektiği, yoksa tarafların katkılarının ayrıştırılarak ayrı ayrı korumaya mı tabi tutulacağı meselesi, Amerikan Telif Hukukunun temel kavramları (*orijinallik, sabitleme/fixation, ortak eser niyeti, federal hükümet eserleri istisnası ve federal kapsama/preemption*) ekseninde sistematik biçimde tartışılmıştır. Mahkeme, röportajı birleşik ve ayrıştırılamaz bir bütün olarak değerlendirerek, röportajı yapan ile kendisi ile röportaj yapılan arasında ortak eser (joint work) iradesinin yokluğu, sabitlemenin muhabir/yazar tarafından gerçekleştirilmesi gerekçeleriyle davacı tarafın telif hakkına yönelik iddialarını reddetmiştir.

Türk hukukunda röportajların eser niteliği ve bunlara ilişkin eser sahipliğinin belirlenmesi, esasen FSEK’te öngörülen **hususiyet (özgünlük)** ölçütü çerçevesinde şekillenir. 5846 sayılı Kanun’un “sahibinin hususiyetini taşıma” şartı, röportajın salt bilgi aktarımını aşan yaratıcı bir anlatım içermesi halinde koruma imkânı tanır. Bununla birlikte röportaj, içerdiği soruların kurgusu, anlatım tarzı ve söyleşinin bütününe yansıyan yaratıcı katkıların niteliği bakımından değerlendirilirken, aynı zamanda **ifade özgürlüğü, kamu yararı, haber verme serbestisi ve güncel olaylara ve haberlere ilişkin vakıaların koruma kapsamı dışında kalması** gibi durumların da göz önünde tutulması gerekecektir.

Bu çalışma, Trump Tapes kararının gerekçesini esas alarak, röportajın bütünlüğü, sabitleme ve otorite (fixation/authority), ortak eser niyeti ve kamu politikası argümanlarını, **FSEK’in hususiyet ölçütü ve eser türlerine ilişkin sistematığı ile Türk basın hukuku ve alıntı serbestisi çerçevesinde** yeniden konumlandırmayı amaçlamaktadır. Bu doğrultuda, **röportajın eser olarak kabul edilebilmesi için uygulanacak değerlendirme kriterleri, muhabir/yazar ile röportaj yapılan kişi arasında telif hakkından doğan yetkilerin kapsamının ne şekilde belirleneceği** ve kamu görevlilerinin açıklamalarının hangi hâllerde koruma dışında kaldığı ve bu durumun kamusal yarar ile ifade özgürlüğü dengesi bakımından ne tür sonuçlar doğurduğu bu çalışmada incelenecektir.

I-TRUMP TAPES KARARI VE KARAR GEREKÇESİNİN ANALİZİ

2022 yılında Amerikalı gazeteci Bob Woodward, Amerika Birleşik Devletleri eski Başkanı Donald J. Trump ile gerçekleştirdiği on dokuz ayrı röportajın ses kayıtlarını, başlangıçta yalnızca *Rage* adlı kitabında kullanmak üzere Trump’ın açık rızasına dayanarak kaydetmiş ve yayımlamıştır. Ne var ki Woodward, söz konusu kayıtları daha sonra “*The Trump Tapes: Bob Woodward’s Twenty Interviews with President Donald J. Trump*” adıyla bağımsız bir sesli kitap, CD ve basılı kitap formatında piyasaya sürmüştür.

Trump, bu yayınların kendisinin de telif hakkı sahibi olduğu, röportaj içeriklerini izinsiz biçimde kullandığı iddiasıyla, Woodward ile yayınevi Simon & Schuster aleyhine yaklaşık 50 milyon ABD doları tazminat talebiyle dava açmıştır.

Davalılar Trump'ın resmi görevleri kapsamında yaptığı röportajların telif hakkını almasının federal yasa tarafından yasaklandığını ve kendisinden önceki hiçbir başkanın başkanlık röportajlarını yayınlamak için telif hakkı talep etmediğini ileri sürmüştür. Ayrıca Woodward röportajlarının kamuoyuna doğru bilgi aktarmaya yardımcı olan "klasik habercilik" anlayışını yansıttığını ve bu nedenle "adil kullanım" kapsamına girdiği savunmasında bulunmuştur.

Mahkeme kararın gerekçesinde⁸⁹ "Bu davada, *The Trump Tapes* adlı eserin **telif hakkı konusuna girip girmediği** hususunda herhangi bir uyumsuzluk bulunmamaktadır. *In re Jackson* kararında da belirtildiği üzere, söz konusu eser, **Copyright Act'in 102 ve 103. maddelerinde** belirtilen telif koruması kapsamına ("subject matter of copyright") dâhildir. Davacının hak iddiasında bulunduğu *The Trump Tapes*'in basılı (paperback) ve sesli kitap (audiobook) versiyonları, sırasıyla "**edebî eser**" (**literary work**) ve "**ses kaydı**" (**sound recording**) niteliğindedir; bu itibarla telif hakkı koruması kapsamına girmektedir." şeklinde belirtmiştir.

Mahkeme hak sahipliği iddiası ile ilgili olarak "Woodward'ın Trump'la yaptığı röportajlar, **işbirliğine dayalı bir faaliyettir**: Woodward sorular yöneltmiş, Trump ise yanıtlar vermiştir. Ancak röportajların davacının etkin katılımını gerektirmiş olması, **Trump'a otomatik olarak kendi yanıtları üzerinde telif hakkı tanındığı anlamına gelmez**. Mahkeme, birçok yargı kararında da vurgulandığı üzere, bir kimsenin bir esere "önemli katkıda bulunmuş" olmasının tek başına o kişi lehine bir telif hakkı doğurmadığını ifade etmiştir. Nitekim, **röportaj yapılan kişinin (interviewee)** röportaj sırasındaki cevapları üzerinde telif hakkı bulunduğuna ilişkin içtihat desteği neredeyse yoktur. Böyle bir yaklaşım, **ABD Telif Hakkı Yasası'nın (Copyright Act)** dayandığı temel ilkelerle de bağdaşmamaktadır. Telif hukukunun işlevi, eser sahibine adil bir ekonomik karşılık sağlamak suretiyle **kamusal yarar yönünden yaratıcı faaliyeti özendirme** olarak tanımlanır. Bu çerçevede, mahkeme, röportajı "sorular" ve "cevaplar" şeklinde iki bağımsız telif hakkı konusu esere bölmenin **telif hukukunun teşvik edici (incentive-based)** amacına aykırı olduğunu kabul etmiştir. Röportajın soru ve cevap bileşenlerinin birbirinden kopartılması, yalnızca **Copyright Act'in temel amaçlarıyla bağdaşmamakla** kalmaz, aynı zamanda röportajın doğasına ilişkin gerçeği de göz ardı eder. Çünkü bir röportaj, **birbirinden kopuk, bağımsız ve rastgele düşüncelerin toplamı** değil, aksine **bütünleşik ve karşılıklı etkileşim içinde gelişen bir fikrî üretim sürecidir**. Bu nedenle mahkeme, **Trump'ın verdiği yanıtların ve Woodward'ın yönelttiği soruların kendi başlarına "bağımsız bir anlam taşımadıkları"** tespitinde bulunmuştur (*Childress v. Taylor*, 945 F.2d 500, 505 (2d Cir. 1991)). Dolayısıyla bu röportajlar, **tarafların etkileşimini yansıtan bütünleşik eserler** olarak değerlendirilmelidir. Mahkeme, Trump'ın röportajlara yaptığı katkıların bu bütünleşik yapının ayrılmaz bir parçası olduğunu ve bu nedenle **Trump'ın katkılarının bağımsız biçimde telif koruması elde edemeyeceğini** hükme bağlamıştır.

Mahkeme davacının sözleşme ihlali iddiası ile ilgili olarak yaptığı değerlendirmede "Davacının Woodward'a yönelttiği sözleşmenin ihlali (breach of contract) iddiasına göre taraflar, "röportaj ses kayıtlarının yalnızca *Rage* adlı tek bir kitabın yazımı amacıyla kullanılabilmesi" konusunda mutabakata varmıştır. Davacıya göre Woo-

89. Case 1:23-cv-06883-PGG Document 83 Filed 07/18/25, [https://copyrightlately.com/pdfviewer/](https://copyrightlately.com/pdfviewer/?auto_viewer=true#page=&zoom=auto&pagemode=none) trump-v-simon-and-schuster-order-on-motion-to-dismiss/?auto_viewer=true#page=&zoom=auto&pagemode=none, erişim tarihi 10.09.2025.

dward, bu kayıtları kullanmak için **sınırlı bir lisansa (limited license)** sahip olduğunu kabul etmiş; Trump da bu lisans kapsamında gerekli röportajları gerçekleştirmiştir. Ne var ki Woodward, **The Trump Tapes** adlı sesli kitabı ve türev eserleri yayımlayarak bu lisansın sınırlarını aşmış ve sözleşme hükümlerini ihlal etmiştir. Mahkeme, genel kural gereği, **yalnızca telif hukukunun tanıdığı münhasır haklara denk düşen korumalar sağlayan sözleşme hükümlerinin Copyright Act tarafından preempted** (öncelikli olarak bertaraf edilmiş) sayılacağını vurgulamıştır. Davacının iddiası, Woodward'ın röportaj kayıtlarını yetkisiz biçimde çoğaltıp dağıttığı yönündedir; bu eylemler ise zaten 17 U.S.C. §106 uyarınca telif hakkı sahibine tanınan münhasır haklardır. Dolayısıyla, davacının iddiası, sözleşmeden değil, **telif hakkı ihlaline ilişkin bir hak iddiasına denk düşmektedir**. Böyle bir iddia, sözleşmeye dayalı ek bir unsur (extra element) taşımadığı için, Copyright Act tarafından **preempted**, yani **telif yasası tarafından zaten kapsanmış** sayılmış ve hukuken dinlenemez bulunmuştur. Başka bir deyişle davacının Woodward'a karşı yönelttiği sözleşmenin ihlali talebi **yalnızca Copyright Act kapsamında korunan hakların ihlaliyle sınırlıdır.**” şeklindeki kanaatiyle sözleşme ihlali iddiasını **bağımsız bir hukuki dayanak** oluşturmadığı için reddetmiştir.

Mahkeme, davacının *The Trump Tapes*'in ortak yazarı olmadığına ve Woodward'ın sorularına verdiği yanıtlar üzerinde bağımsız bir telif hakkı menfaatine sahip bulunmadığına karar verdiği için, davalıların “adil kullanım” (*fair use*) ve “devlet eserleri doktrini” (*government works doctrine*) yönündeki savunmalarını incelememiştir.

Kararın analizine ilişkin görüşlerden birine göre mahkemenin üç temel hükmü isabetli bulunmuştur: (i) tarafların **ortak eser** yaratma yönünde subjektif iradeleleri bulunmadığı için röportajlar **ortak eser** değildir; (ii) soru-cevap formatındaki röportajlar, sorular ve cevaplar ayrıştırılamayacak ölçüde birbirine bağlı olduğundan **“bütünleşik/üniter eser”** olarak değerlendirilmelidir; (iii) röportajların “tespiti” (fixation) fiilen muhabir tarafından gerçekleştirildiğinden, Trump'ın yalnızca kendi cevapları üzerinde müstakil bir telif hakkı ileri sürmesi mümkün değildir. Bununla birlikte yazar, **normatif/doktrinel** açıdan iki noktada tereddütünü ifade etmiştir: (a) Sırf “kayıt düğmesine basan” kişinin muhabir olması nedeniyle, röportajın tek yazarı sayılmasının 1976 Yasası'nın sistematikleşmesiyle tam örtüşmediğini; (b) röportaj gibi ifade üretiminin iki tarafça ortaklaşa gerçekleştiği durumlarda, subjektif ortak-yazarlık iradesi bulunmasa dahi sınırlı bir ortak eser kabulünün teorik olarak mümkün olabileceğini ancak ne var ki yazar, gazetecilik etiği ve kamusal çıkar yönünden, röportajın telifinin kural olarak gazetecide toplanmasını; “çek defteri gazeteciliği”nin (checkbook journalism) teşvik edilmemesi ve kamu görevlilerinin hesap verebilirliğinin korunması açısından daha doğru olduğunu, bu nedenle mahkemenin ulaştığı **sonuç** itibarıyla kararın savunulabilir olduğunu vurgulamıştır.⁹⁰

Kararla ilgili bir başka değerlendirme ise 1976 Telif Hakları Yasası Section 105 uyarınca, **ABD Hükümeti'ne ait eserin** telif korumasından yararlanamayacağı **şeklinde**dir. **Section 101**, “ABD Hükümeti'nin eseri”ni, bir **memur** veya **çalışanın, resmî görevlerinin** parçası olarak hazırladığı eser şeklinde tanımlar. Dolayısıyla, bir kamu görevlisinin **resmî görev gereği** yaptığı açıklamalar veya resmî karar ve işlemlere reh-

90. Tyler Ochoa, https://blog.ericgoldman.org/archives/2025/07/trumps-lawsuit-over-the-trump-tapes-is-dismissed-trump-v-simon-schuster-guest-blog-post.htm?utm_source=chatgpt.com, 09.10.2025 tarihli erişim.

berlik eden ifadeleri, açıkça telif koruması dışında kalır. Bu çerçevede, Woodward'ın Başkan Trump'la yaptığı görüşmelerdeki **başkan sıfatıyla** yapılan açıklamalar, ilke olarak "**ABD Hükümeti eseri**" sayılabilir.⁹¹

II. TÜRK VE ABD LİTERATÜRÜNDE RÖPORTAJ KAVRAMI

Öncelikle röportaj kavramının ABD ve Türk Literatüründe nasıl tanımlandığı ile başlamak bu tür metinlerin eser niteliği ve telif hakkı sahipliği bakımından hangi hukuki ölçütler çerçevesinde değerlendirileceğini ortaya koymak açısından yerinde olacaktır.

Röportaj kelimesinin sözlük anlamı "*Bir veya birden çok kimseye bir konu üzerinde sorular sorarak bilgi almak ve fikrini öğrenmek amacıyla yazılmış gazete veya dergi yazısı; "Radyo ve televizyon habercisinin bir veya birden çok kimseye bir konu üzerinde sorular sorarak bilgi almak ve fikrini öğrenmek amacıyla hazırladığı program; mülakat"* olarak tanımlanmıştır.⁹²

Gazetecilik bağlamında röportaj, "*Okur toplumunun ilgi duyduğu konuları, sorunları, kişileri, yerleri ve olayları tanıtmaya amacıyla ve de içeriğine girerek oluşturulan bir yazı türü*" olarak tanımlanmıştır.⁹³ Gazetecilik literatüründe "söyleşi" kavramı ile röportajın birbirinden farklı olduğu, söyleşinin özünü, soru sorma yoluyla kişinin tutumu ve düşüncelerini öğrenmek ve alınan yanıtlarla konunun aydınlığa çıkarılmasının oluşturduğu, söyleşide, kişi ve konuşulanların dışına çıkılmayacağı özel görüş, duygu ve yorumlara yer verilmediği, röportajda ise bunların tümünün gerçekleştirilebileceği ileri sürülmüştür.⁹⁴ "Röportajın gerçekleri, öznel yaşantılarla harmanladığı, yalın biçimde kaleme alınmış basit haberden, gerçekleri yansıtan karmaşık haberden daha ayrıntılı, daha canlı bir anlatım biçimine sahip olduğu ifade edilmiştir.⁹⁵ Bir başka görüşe göre röportaj, "yaşamın bir kesitini edebiyatla belgeleme sanatı" olarak formüle edilir.⁹⁶

ABD'de ise On dokuzuncu yüzyılın sonlarına ve modern gazeteciliğin yükselişine doğru, röportaj terimi farklı ve daha güncel bir anlam kazanmıştır. 1913 tarihli Webster Sözlüğü, röportajı "*Yayınlanmak üzere bilgi edinme amacıyla yapılan bir sohbet veya sorgulama*" olarak tanımlamış ve bunun "Amerikan gazetelerinde ortaya çıkan, ancak görünüme göre genelleşen yeni bir kullanım" olduğunu belirtmiştir.⁹⁷

ABD'de haber röportajlarının, yayın programcılığında tanıdık ve kolaylıkla ayırt edilebilen bir tür olduğu tarif edilmiştir. Bu türün temelini, geleneksel haber programlarının büyük bölümünü oluşturan tamamen yazılı metinlere dayalı anlatılardan farklı olarak, **nispeten spontane (doğaçlama) bir etkileşim** oluşturur. Tipik bir haber röportajında, **röportajı yapan kişi**, bir **partizan savunucu** ya da **ünlü eğlendirici** değil, **profesyonel bir gazeteci** olarak bilinir. Röportaj yapılan kişiler ise genellikle **kamu görevlileri, uzmanlar veya eylemleri ya da görüşleri haber değeri taşıyan di-**

91. <https://www.lutzker.com/interviews-and-copyright/10.10.2025> tarihli erişim.

92. Bkz. TDK Sözlük, <https://sozluk.gov.tr/>, 10.10.2025 tarihli erişim.

93. Halit Çapın, *Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor*. Milliyet Sanat Dergisi, 1975 S. 147, s. 4.

94. Sedef Kabaş, *Soru sorma sanatı dünyada ve Türkiye'de röportaj ve söyleşi geleneği*. İstanbul: Doğan Kitap.2009, s.41.

95. Hermann Schlapp, *Gazeteciliğe Giriş*. Çev. Işık Aygün. İstanbul: İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları No: 15, 2002, s. 36.

96. Nail Güreli, *Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor*. Milliyet Sanat Dergisi, 1975, S. 147, s.7-8.

97. <https://www.websters1913.com/> 05.10.2025 tarihli erişim.

ğer şahıslardır. Röportaj genellikle **güncel haber olaylarıyla ilgili konulara** odaklanır, oldukça **resmî bir nitelik** taşır ve büyük ölçüde **soru-cevap biçiminde** yürütülür.⁹⁸

III. ABD HUKUKUNDA ESER KAVRAMI VE RÖPORTAJLARDA TELİF HAKKI SAHİPLİĞİ SORUNU

A.ABD HUKUKUNDA ESER KAVRAMI VE HAK SAHİPLİĞİ

ABD’de *Telif Hakları Kanunu* =*Copyright Act of 1976- 17 U.S.C. § 102(a)* hükmüne göre telif hakkı koruması, bu Kanun hükümleri uyarınca, özgün bir fikrî yaratım (*work of authorship*) niteliği taşıyan ve algılanabilir, çoğaltılabilir veya herhangi bir biçimde iletilebilir olmak kaydıyla, bilinen ya da ileride geliştirilecek herhangi bir somut ifade ortamında tespit edilmiş (fixed) eserler üzerinde doğar.⁹⁹

Bir eserin telif korumasına elverişli olup olmadığına ilişkin sorun —telif hakkı sahiplerinin talepleri ile kullanıcıların çıkarları arasında kurulan dengenin en temel bileşenlerinden biridir. Bu bağlamda “özgünlük” kriteri, telif korumasının sağlanabilmesi için gereken eşik niteliğindeki asli koşulu oluşturur ve copyrightability kavramının merkezinde yer alır.¹⁰⁰ Her ne kadar Kanun özgünlüğü tanımlamamış olsa da, Kongre Komisyon Raporlarının, yasama iradesinin mahkeme içtihatlarıyla gelişen özgünlük standardını aynen benimsediğini, “*Original works of authorship*” ifadesinin kasıtlı olarak tanımlanmadığı, amacın, mevcut telif mevzuatı kapsamında mahkemelerce oluşturulan özgünlük standardının aynen muhafaza edilmesi olduğunu, bu standartı; yenilik (novelty), beceri/yaratıcılık derecesi ya da estetik değer gibi unsurları kapsamadığı açıklığa kavuşturulmuştur.¹⁰¹Başka bir deyişle asgari düzeyde yaratıcı bir kıvılcım taşıdığı sürece, sıradan ve vasat nitelikteki eserler dahi telif korumasına hak kazanabilmektedir.¹⁰²

ABD Telif Hakları Kanunu- **Telif hakkı Sahipliği** başlıklı 17 U.S.C. § 201 hükmü¹⁰³ uyarınca; “*Bu Kanun kapsamında korunan bir eser üzerindeki telif hakkı, başlangıçta eserin yazarı veya yazarlarına ait olur. Ortak eserlerin yazarları, söz konusu eser üzerindeki telif hakkının müşterek malikidir. Eserin bir “işveren adına yapılan eser” (work made for hire) niteliğinde olması hâlinde ise, eserin hazırlanmasını sağlayan işveren veya kişi, bu Kanun bakımından “yazar” olarak kabul edilir ve taraflar arasında aksi yönde, kendilerince imzalanmış yazılı bir belgeyle açıkça kararlaştırılmadıkça, telif hakkını oluşturan tüm haklar bu kişiye ait olur.*”

ABD Hukukuna göre ortak eser sahipliği (joint authorship), iki veya daha fazla yazarın kendi bireysel katkılarını tek ve tamamlanmış bir eser oluşturmak amacıyla bir araya getirmeyi amaçlamaları hâlinde ortaya çıkar.¹⁰⁴

ABD Hukukunda “**Tenancy in common**” olarak adlandırılan yaklaşıma göre, her ortak eser sahibi eserin yalnızca katkıda bulunduğu kısmının değil, **eserin bütünü-**

98. Steven E. Clayman, *News Interview*, in *The International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, ed. Neil J. Smelser & Paul B. Baltes, Vol. 16, Amsterdam: Elsevier, 2001, s.10643.

99. <https://www.copyright.gov/title17/title17.pdf>. 14.10.2025 tarihli erişim.

100. Howard B. Abrams, *Originality And Creativity In Copyright Law*, *Law & Contemp. Probs.* Vol.55/2 1992, s.4.

101. Abrams, s.7.

102.David Nimmer, *Copyright In The Dead Sea Scrolls Authorship And Originality*, *Houston Law Review*, Vol.38/1,2001, s.14.

103. <https://www.copyright.gov/title17/92chap2.html>. 14.10.2025 tarihli erişim.

104. Scott C. Brophy, *Joint Authorship under the Copyright Law*, *16 Hastings Comm. & Ent. L.J.* 451 (1994), s.452.

nün sahibidir. Başka bir ifadeyle, her bir yazar ortak eserin tümünün sahibi olarak kabul edilmekte; sahiplik, katkı yapılan belirli bölümlerle sınırlanmamaktadır. Buna ek olarak, ortak eser sahiplerinin katkılarının **nicelik, nitelik veya özgünlük bakımından birbirine eşit olması zorunlu değildir**. Burada aslanan, yapılan katkının belirli bir ağırlık taşımasıdır. Bununla birlikte, ortak eser sahipleri arasında hakların nasıl paylaşılacağına ilişkin bir sözleşme bulunmadığı takdirde, Amerikan hukuk sisteminin ortak eser sahipliğini ancak tarafların katkılarının **yaklaşık olarak benzer kapsamda** olduğu durumlarda tanıdığı görülmektedir.¹⁰⁵

Ortak yazarlardan birinin yaratıcı süreçte baskın, diğerinin ise tali konumda bulunduğu hâllerde, Amerikan mahkemelerinin genellikle **tali yazarın ortak eser sahipliği iddiasını reddetme** eğiliminde olduğu ve tam eser sahipliğini baskın yazara tanıdığı görülmektedir.¹⁰⁶

Ortak eser sahiplerinin tümü, eserdeki telif hakkının **birlikte sahibidir**. Bu durum her bir ortak yazarın eseri **diğerlerinin iznini almaksızın tam olarak kullanma** hakkına sahip olduğu anlamına gelir. Her bir ortağın mali menfaatleri ise **hesap verme yükümlülüğü** aracılığıyla korunmaktadır.¹⁰⁷ Başka bir deyişle her ortak yazar, diğer ortakların iznini almak zorunda olmaksızın, telif hakkını **devredebilir veya basit lisans verebilir**. Bununla birlikte, ortak yazarın tek başına yaptığı kullanım veya lisans sözleşmesinden elde ettiği gelir bakımından, diğer ortak yazarlara karşı **oransal kâr paylaşımı (pro rata accounting)** yükümlülüğü bulunmaktadır.¹⁰⁸

B.ABD HUKUKUNDA RÖPORTAJLARDA TELİF HAKKI SAHIPLİĞİNE İLİŞKİN DOKTRİN VE YARGI YAKLAŞIMLARI

ABD’de geçmişte bazı mahkemeler röportajlara ilişkin olarak kanuni telif hakkı hükümlerinin uygulanabilirliğini uygun görmemişlerdir. Ünlü bir sanatçı olan Cher, *U.S. Magazine* dergisine verdiği özel röportajın, kendisinin rızası olmaksızın başka yayınlarda yayımlandığını ileri sürmüştür. Cher ayrıca, davalıların kendi izni olmadan adını ve fotoğraflarını kullanarak yayınlarını tanıtmak amacıyla reklamlar yayımladıklarını ve yayınladıklarını iddia etmiştir. Mahkeme ise, röportajın izinsiz kullanımına ilişkin olarak 1976 Telif Hakkı Yasası’nı uygulamak yerine, davalıların Cher’in “tanıtım hakkını” (*right of publicity*) hukuka aykırı biçimde ihlal ettikleri sonucuna varmıştır. Oysa Cher’in röportajı ses bandına kaydedilmiş olup, bu nedenle 1976 Yasası anlamında “tespit edilmiş” (*fixed*) bir nitelik taşımaktadır. Dolayısıyla, Cher’in röportajının izinsiz kullanımına ilişkin iddiası, 1976 Telif Hakkı Yasası’nın tanıdığı münhasır haklar kapsamında değerlendirilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.¹⁰⁹

Her ne kadar telif hakkı koruması kanuni düzenlemeye (statutory law) dayansa da **Copyright Act** röportajların nasıl ele alınacağına ilişkin açık bir düzenleme içermemektedir. Kanunda “*röportaj*” kavramına doğrudan yer verilmemiş olup, bu tür eserler ancak “*edebî eser*” (*literary work*) veya “*olgu derlemesi*” (*collection of fact*)

105. Tehila Rozenzwaig-Feldman, *The Author and the Other: Reexamining the Doctrine of Joint Authorship in Copyright Law*, 32 *Fordham Intell. Prop. Media & Ent. L.J.* 172 (2021), s.192-193.

106. Rochelle C. Dreyfuss, *Collaborative Research: Conflicts on Authorship, Ownership, and Accountability*, 53 *Vanderbilt Law Review* 1159 (2000), s.1179.

107. Dreyfuss, 1204.

108. Russ VerSteeg, *Intent, Originality, Creativity and Joint Authorship*, 68 *Brook. L. Rev.* 123 (2002), s.149-150.

109. Andrea S. Hirsch, *Copyrighting Conversations: Applying The 1976 Copyright Act To Interviews*, *The American University Law Review* Vol.31,1982, s.1071 dn.7.

olarak sınıflandırılabilir oldukları ölçüde telif korumasından yararlanabileceği belirtilmiştir.¹¹⁰

Röportajlarda telif hakkı sahipliğinin kime ait olduğu sorusuna ilişkin olarak, mahkeme kararları ve doktrinde farklı sonuçlara yol açan çeşitli yaklaşımlar mevcuttur.

ABD’de bazı mahkemeler, röportaj üzerindeki telif hakkının röportaj yapana ait olduğu görüşünü, röportajcının konuşmayı yeniden kurgulaması, röportaj yapılan kişinin rızasının bulunması ve röportajın tam bir dökümünün bulunmaması ölçütlerine bağlamaktadır. Mahkemeler genellikle röportajın kelimesi kelimesine kaydedilmediği durumlarda telif hakkının röportajı yapana ait olduğu sonucuna varmaktadır. Zira alıntılar kaydedilmemişse, röportaj yapanın büyük olasılıkla ifadeleri kendi anlatım biçimiyle yeniden kurguladığı düşünülmektedir. Bu durumda, röportaj yapılan kişinin alıntılar üzerinde herhangi bir yasal telif hakkı iddiasında bulunması mümkün değildir.¹¹¹

Bu bağlamdaki mahkeme kararlarından *Taggart v. WMAQ Channel 5 Chicago* kararına göre röportajın tamamı üzerindeki telif hakkı gazeteciye aittir. Röportaj yapılan kişinin katkısı ise bağımsız bir eser niteliği taşımadığından müstakil korumadan yararlanamayacağı savunulmuştur. Illinois Güney Bölge Mahkemesi, röportaj yapılan kişinin röportaj üzerinde herhangi bir telif hakkı menfaati bulunmadığına hükmetmiştir. Mahkeme, röportajın bir bütün olarak telif korumasından yararlanamayacağı yönünde bir tespit bulunmamış; yalnızca hak sahipliğinin röportaj yapılan kişiye ait olmadığını ifade etmiştir. Dolayısıyla, taraflardan birinin hak sahipliği dışında bırakılması, dolaylı biçimde telif hakkı sahipliğinin gazeteciye ait olduğuna işaret etmektedir.¹¹²

Rosemont davasında mahkeme, konuşmaların yazılı hâle getirilmiş anlatımlarının, röportajı yapanın “gerçekleşen olayların kendi diliyle ifade edilmiş, kendisine özgü bir versiyonu ve kişisel emeğinin bir ürünü” olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca mahkeme, röportajı yapanın konuşmayı kelimesi kelimesine çözümlenmiş (transkript) olsa dahi, diyalog içindeki kendi katkısının telif hakkı korumasına konu olabilecek bir eser menfaati doğurmak için yeterli olabileceğini kabul etmiştir.¹¹³

Röportajın bir “derleme eser” (*compilation work*) olarak nitelendirilmesi gerektiğini savunan görüşe göre gazetecinin, röportajın yapısı ve düzenlenişi üzerindeki yaratıcı katkısı nedeniyle eser sahibi olduğu ifade edilmiştir. *Quinto v. Legal Times of Washington, Inc.* kararında, mahkeme, röportaj yapılan kişinin açıklamalarının bağımsız bir eser oluşturmadığına ve bu nedenle röportaj üzerinde telif hakkı talep edemeyeceğine hükmetmiştir. Mahkeme, röportajda yaratıcı seçim ve düzenleme unsurlarını gerçekleştiren kişinin gazeteci olduğunu, röportaj yapılan kişinin ise yalnızca bilgi veya fikir sağlayan bir kaynak konumunda bulunduğunu belirtmiştir. Böylece mahkeme, röportajın telif hakkı koruması bakımından “gazetecinin eseri” sayılması gerektiği yönündeki doktrinel yaklaşımı pekiştirmiştir.¹¹⁴

110. *Mary Catherine Amerine, Wrestling Over Republication Rights: Who Owns The Copyright Of Interviews?*, *Marquette Intell. Prop. L. Rev.* Vol. 21:2, 2017, s.163.

111. *Vicki L. Ruhga, Ownership of Interviews: A Theory for Protection of Quotations*, *Nebraska Law Review*, Vol.67/3, 2015, s.685.

112. *Case Taggart v. WMAQ Channel 5 Chicago*. Bkz. *Amerine*, s.164-165.

113. *Case Rosemont Enters. v. Random House, Inc.*, 256 F. Supp. 55, 61 (S.D.N.Y. 1966). Bkz. *Hirsch*, s.1080.

114. *Case Quinto v. Legal Times of Washington, Inc.*, 506 F. Supp. 554 (D.D.C. 1981). Bkz.

ABD doktrininde röportaj yoluyla ortaya çıkan cevapların **önceden var olan unsurlar değil de röportaj anında, eşzamanlı biçimde yaratılan** ifadeler olduğu ve dolayısıyla, röportaj sorularına verilen cevapların, önceden mevcut olguların derlenmesine ilişkin klasik derleme türlerinden farklı olduğu belirtilmiştir.¹¹⁵

Bu konu ile ilgili bir başka mahkeme kararında Davacı Lawrence H. Suid, Haziran 1978'de "*Guts & Glory – Great American War Movies*" adlı kitabı yayımlamıştır. ⁷⁴ Temmuz 1979'da ise *Newsweek Magazine*, John Wayne hakkında Suid'in kitabında yer alan bazı bölümleri —özellikle de film yönetmeni William Wellman ile gerçekleştirdiği röportajlardan alınan **alıntılar**— içeren bir makale yayımlamıştır. Davacı *Lawrence Suid*, *Newsweek Magazine* tarafından hazırlanan makalede, kendisinin yaptığı röportajın içeriğinin izinsiz olarak kullanıldığını iddia etmiştir. Suid, röportajda dile getirdiği düşünce ve ifadelerin kendi telif hakkına tabi olduğunu ileri sürmüştür. Davalı *Newsweek*, metnin bir haber çalışması olduğunu, röportajda yer alan ifadelerin telif korumasına konu olmayacağını savunmuştur. Mahkeme, röportaj yapılan kişinin röportajda dile getirdiği ifadelerin haber değeri taşıyan olgular mahiyetinde olduğu, davacının röportajı bizzat gerçekleştirmiş olsa dahi, söz konusu alıntılar **röportajı veren kişi** tarafından sarf edildiğinden, bu ifadeler üzerinde telif hakkı sahibi olduğunu ileri süremeyeceği ve bu nedenle telif hakkı korumasından yararlanamayacağı sonucuna ulaşmıştır. Mahkeme, röportajın fikrî ve yaratıcı unsurunun gazeteciye ait bulunduğunu, röportaj yapılan kişinin açıklamalarının ise "fikir-ifade ayrımı" ilkesi gereği korunabilir nitelikte olmadığını vurgulamıştır.¹¹⁶

Falwell v. Penthouse International (521 F. Supp. 1204 (W.D. Va. 1981)) kararı, röportajlardaki sözlü ifadelerin telif korumasına konu olup olamayacağına ilişkin Amerikan hukukundaki en tartışmalı dönüm noktalarından biridir. Dava, din adamı Jerry Falwell'in kendisiyle yapılan bir röportajın, *Penthouse* dergisinde rızası dışında yayımlanması üzerine açılmıştır. Mahkeme, Falwell'in kamuya mal olmuş bir kişi olarak, söyleşideki ifadelerinin "*entelektüel veya edebî yaratıcılık*" düzeyine ulaşmadığı, dolayısıyla telif hakkına konu teşkil edemeyeceği sonucuna varmıştır. Bu bağlamda mahkeme, sözlü açıklamaların sıradan fikir veya düşünce aktarımı niteliğinde olduğunu, bunların "literary creation" yani edebî eser kapsamına giremeyeceğini belirtmiştir. Kararın gerekçesi, röportajda yer alan düşüncelerin değil, bu düşüncelerin özgün ve yaratıcı biçimde ifade edilmiş tarzının korunabileceğini kabul eden klasik görüşe dayandırılmıştır..¹¹⁷

Bir başka görüş röportajın "ortak eser" (*joint work*) olarak değerlendirilmesi gerektiğini, bu konuda doktrinde ortak bir telif hakkının mevcut olabilmesi için, birden fazla yazarın eseri, **katkılarının ayrılmaz veya karşılıklı olarak birbirine bağlı unsurlar hâlinde birleşmesi niyetiyle** birlikte yaratmış olmaları gerekeceği bu tür bir incelemede mahkemenin, tarafların **birlikte çalıştıkları sırada sahip oldukları iradeyi (the intentions of both authors at the time that they were working together)** değerlendirmesi gerekeceği ifade edilmiştir.¹¹⁸

Bazı yargı kararlarında röportajın telif hakkının yalnızca röportajı yapana veya

Ruhga, s.685.

115. Miriam Bitton, *Trends in Protection for Informational Works Under Copyright Law During the 19th and 20th Centuries*, *Michigan Telecom & Tech. Law Rev.* Vol 13/1, 2006, 115- 117.

116. *Case Suid v. Newsweek Mag.*, 503 F. Supp. 146 (D.D.C. 1980). Bkz. *Amerine*,s.170-171.

117. *Case Falwell v. Penthouse Int'l*, 521 F. Supp. 1204 (W.D. Va. 1981). Bkz. *Ruhga*, s.681.

118. *William Patry, Patry on Copyright (Thomson West, 2006) ch 5 'Joint Authorship'*.

yalnızca röportaj yapılan kişiye ait olabileceği yönünde örnekler bulunsa da daha isabetli ve dengeli yaklaşımın, röportajın her iki tarafın ortak emeğiyle meydana gelen bir *ortak eser* niteliği taşıdığı yönünde olduğu belirtilmiştir.¹¹⁹

ABD Federal Temyiz Mahkemesi Yedinci Daire (Seventh Circuit), Gaiman v. McFarlane kararında, ortak eser sahipliği için "*de minimis*" standardı benimsenmiştir. Buna göre, ortak yazarın katkısının "*de minimis*" düzeyden fazla olması gerektiği ileri sürülmüş ancak bu katkının bağımsız olarak telif korumasına elverişli olmasının zorunlu olmayacağı belirtilmiştir. Başka bir ifadeyle, mahkeme, bir kişinin ortak eser sahibi sayılabilmesi için eserin bütünüyle bağlantılı yaratıcı bir katkıda bulunmasının yeterli olduğunu, bu katkının kendi başına bağımsız bir eser niteliği taşımasının gerekmediğini kabul etmiştir. Bu yorum, "ortak eser sahipliği" kavramına daha geniş bir anlam kazandırmış ve soyut fikir, bilgi veya yönlendirme gibi katkılarında belirli bir yaratıcı bağ kurulması halinde, ortak eser sahipliğini doğurabileceğini ortaya koymuştur.¹²⁰

Buna karşılık ABD Federal Temyiz Mahkemesi İkinci Daire (Second Circuit) ve Dokuzuncu Daire (Ninth Circuit), tarihsel olarak her bir ortak yazarın katkısının "*bağımsız biçimde telif korumasına elverişli (independently copyrightable)*" olmasını şart koşmuştur. Başka bir deyişle, bu dairelerin içtihatlarına göre bir kimsenin **ortak eser sahibi (joint author)** olarak kabul edilebilmesi için, esere yaptığı katkının yalnızca iş birliği içinde ortaya çıkmış bir unsur olması yeterli değildir. Söz konusu katkı, kendi başına da **eser niteliği taşıyacak ölçüde orijinal ve ifade biçimiyle somutlaşmış** olmalıdır.¹²¹

Röportajlarda telif hakkı sahipliğine ilişkin sorunun çözümünde **parçalı bir alınlar toplamı** yaklaşımından vazgeçilerek, röportajın **tekil, bütüncül bir eser (complete work)** olarak değerlendirilmesi gerektiği belirtilerek ve bu bütünün yaratımında gazetecinin oynadığı rolün dikkate alınması, gazetecinin bu eserin "*yaratıcı beyni*" (*mastermind*) olduğu gerçeğini ortaya koymakta olduğu ileri sürülmüştür. Röportaj bir bütün halinde, her iki tarafın da katkısıyla ortaya çıkan ortak bir yaratım süreci olarak kabul edilirse, bu yaklaşım, röportajın yalnızca beyanların toplamı değil, gazetecinin yönlendirmesiyle biçimlenen yaratıcı bir yapısal bütünlük taşıdığı gerçeğini ön plana çıkarır. Bu tespit, röportajın bir bütün olarak telif hakkı menfaatinin tamamının, eserin yazarı sıfatıyla gazeteciye ait olması gerektiğini göstermektedir.¹²²

ABD Telif Hakları Bürosu (**U.S. Copyright Office**), röportajlardan türetilen eserlerde **ayrı telif haklarının bulunduğu** görüşünü benimsemektedir. Yani, bir röportaj hem röportajı yapan kişiye (interviewer) hem de kendisi ile röportaj yapılan kişiye (interviewee) ait **iki ayrı telif hakkı** doğurabilir. Bu teoriye göre, aksi yönde bir anlaşma bulunmadıkça hem röportajı yapan muhabir hem de röportajı veren kişi, kendi özgün ifadeleri üzerinde ayrı ayrı telif hakkı iddia edebilir.¹²³

Bazı yazarlar da, **röportajların ikiye ayrılabilir eser (two separable works)** olarak değerlendirilmesi gerektiği konusunda **genel bir fikir birliği içindedir.**¹²⁴

119. *Hirsch, s.1082-1083.*

120. *Gaiman v. McFarlane, 360 F.3d 644 (7th Cir. 2004), Amerine, s.175.*

121. *E. Scott Johnson, Avoiding Joint Pain: Treatment of Joint Works of Authorship Conditions, 43 M. B.J. 2010, s.13-14.*

122. *Amerine, s.184-185.*

123. *Compendium II Of Copyright Office Practices § 317 (1984), <https://www.copyright.gov/history/comp/compendium-two.pdf>, 09.11.2025 tarihli erişim.*

124. *Alan Latman, William F Patry and Herbert A Howell, Latman's The Copyright Law (6th edn, BNA Books 1986) 115 n 3.; M. Nimmer, Nimmer on Copyright § 2.02 (rev. ed. 1987).*

Röportajlarda telif hakkı sahipliğine ilişkin ikili yaklaşımın, her iki tarafın menfaatlerinin de korumaya değer olduğundan daha isabetli olacağı savunulmuştur. Röportajı yapanlar, makalelerinin derlenişi ve düzenlenişi üzerinde telif hakkına sahip olmalıdır; ancak kendisi ile röportaj yapılanlar da kendi **birebir ifadeleri** üzerinde telif hakkına sahip olmalıdır. Tarafların kendi katkıları konusunda anlaşmazlığa düşmeleri hâlinde, ikili yaklaşım bazı sorunlar ortaya çıkarabilir. Bununla birlikte, bu zorluklara rağmen, ikili yaklaşım genellikle her iki tarafa da kendi eserleri bakımından hak ettikleri payı verir. Böylece, ikili teori, röportaj veren kişilerin **ifadelerini**, röportajı yapanlar veya üçüncü kişiler tarafından **haksız biçimde kullanılmaya** karşı koruma altına alır.¹²⁵

IV-TÜRK HUKUKUNDA RÖPORTAJLARIN ESER OLMA NİTELİĞİ VE HAK SAHİPLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

A- FSEK ANLAMINDA ESER KAVRAMI

FSEK kapsamında bir eserin varlığı için üç ayrı şart aranmaktadır. Şekli şart, objektif şart ve sübjektif şart olarak sıralanabilecek bu şartlar birlikte bulunduğu takdirde FSEK tarafından korunabilecek bir eserin mevcudiyetinden bahsedilebilir.¹²⁶

5846 sayılı FSEK m.1/B a)'da açıkça eserin, sahibinin hususiyetini taşımasını ve yansıtması gerektiği ifade edilmiştir. Bu bir sübjektif şarttır. Hususiyet, öncelikle bir eserin, sahibine atfedilmesini sağlayan bağımsız bir faaliyet olarak tanımlanmıştır.¹²⁷ Hirsch'e göre hususiyet, herkes tarafından meydana getirilmesi mümkün olmayan çalışmalarda kendini göstermektedir.¹²⁸ Doktrinde Bozbel, fikrî bir çaba neticesinde herkes tarafından ortaya çıkarılması mümkün olmayan bir eserin yaratılması hususiyet şartını sağladığını belirtmiştir.¹²⁹ Öztan hususiyetin belirlenmesinde bir ölçüt verilemeyeceği için bunun eserin içeriğine yani anlatımına bağlı olduğunu dile getirmiştir.¹³⁰ Tekinalp, hususiyetin kendisini üslupta göstereceği, fikri eserde, eser sahibinin anlatımının diğer eserlerden farklılık arz etmesi gerektiği, bu anlatımın iyi veya kötü olmasının bir öneminin bulunmadığı, önemli olanın üslubun eser sahibine özgü olması gerektiği düşüncesindedir ve hususiyetten söz edilebilmesi için belirli bir düzeye ihtiyaç olduğunu, bu düzeyin de eserin sıradan bir eser olmaması şeklinde ortaya çıktığını savunur.¹³¹ Doğan'a göre hususiyet, eser sahibinin, meydana getirdiği fikri ürüne kendi anlatım tarzını, karakterini ve üslubunu ekleyerek benzerlerinden ayırt edilmeyi sağlayan ve özgünlüğe hizmet eden bir kriterdir.¹³²

Fikrî ürünün mutlak surette dış dünyada bağımsız ve yaratıcı bir faaliyet neticesinde ortaya çıkmış olmasının aranmaması gerektiği ifade edilmiştir.¹³³ Bir diğer ifade ile düşüncenin, umumun bilgisine arz edilme şeklinin özgün olup olmaması eserin sübjektif unsurunun varlığını tayin etmekte rol göstermektedir.¹³⁴ Zira aksi takdirde, başka eser veya eserlerden esinlenen bir fikrî düşünce ürünü olan pek

125. *Ruhga*, s.686.

126. *Rauf Karasu / Cahit Suluk/ Temel Nağ, Fikri Mülkiyet Hukuku, Ankara, 2023, s. 70.*

127. *Halil Arslanlı, Fikri Hukuk Dersleri II: Fikir ve Sanat Eserleri (İstanbul: Sulhi Garan Matbaası, 1954), 6.*

128. *Ernest Hirsch, Fikrî ve Sinaî Haklar, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1948, 131.*

129. *Savaş Bozbel, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, İstanbul, 2012, s. 30-32.*

130. *Fırat Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara 2008.s. 94-95.*

131. *Unal Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, İstanbul, 2012, s. 10.*

132. *Beşir Fatih Doğan, "Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Bağlamında Spor Etkinliklerinin Değerlendirilmesi", İMHFD, C. 8, S. 2, 2023, s.725.*

133. *Şafak Erel, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, Ankara,2009, s. 58-61.*

134. *Bozbel, s. 30.*

çok eserin hususiyet şartını sağlamadığından bahisle koruma kapsamı dışında bırakılması söz konusu olacaktır.¹³⁵

FSEK korumasının aradığı subjektif şart olan özgünlük, yeni ve benzersiz anlamlarından ziyade, eserin nüvesini teşkil eden fikir ve düşüncenin kopya edilmemiş olması ve sahibine özgü ifadelerle teecessüm etmiş olmasıdır.¹³⁶

Kanaatimizce hususiyet, eser sahibinin zihni çabasının yaratıcılığa dönüşümü neticesinde ortaya çıkan özgünlük unsuru olarak tanımlanabilir. Hususiyet, eserin sadece teknik veya bilgi aktarımı içeren bir ürün olmasının ötesinde, asgari düzeyde de olsa yaratıcı bir düzenleme tarzının yansımaları olarak algılanmalıdır.

Türkiye'nin de imzalamış bulunduğu Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi m. 2.2'de yer alan "*maddi bir araç üzerine tespit edilmediği...*" ifadesi ile bir fikri ürünün eser olarak kabul edilme koşulu olarak söz konusu fikri ürünün maddi bir şekilde tespit edilmesi gerekliliği objektif şartı karşılamaktadır.

Eser sayılmanın şartlarından biri de şekli şarttır. FSEK'in eseri tanımlayan m.1/B'de dört ana eser grubu sayılmıştır. Bunlar; ilim-edebiyat eserleri, müzik eserleri, güzel sanat eserleri ve sinema eserleridir. Kanunumuz eser gruplarını "numerus clausus" yani sınırlı sayıda olma ilkesine göre düzenlemiştir. Ancak kanun bu eser gruplarının altında saydığı eserler açısından aynı ilkeye bağlı kalmayıp örnekleştirme yapmıştır.¹³⁷

Bu çerçevede, röportajların da eser olarak nitelendirilebilmesi mümkündür. Zira röportajlar, yalnızca bilgi aktarımına dayanan sıradan metinler değil, aynı zamanda gazetecinin veya röportajcının konu seçimi, soru kurgusu, anlatım tarzı ve ifade biçimiyle şekillenen bir fikrî emeğin ürünüdür. Röportajın içeriği, kullanılan dilin üslubu, yönlendirici soruların seçimi ve söyleşinin akışındaki özgün yapı, sahibinin hususiyetini yansıtabilir. Bu yönüyle röportaj, FSEK m.1/B kapsamında doğrudan sayılmamış olsa da kanunun numerus clausus olarak belirlediği eser grupları içerisinde özellikle "ilim ve edebiyat eserleri" kategorisi altında değerlendirilmesi mümkündür.

B. FSEK'E GÖRE ESER ÜZERİNDE HAK SAHİPLİĞİ

Eser Sahibi Kavramı FSEK m. 1/B-b'ye göre; eser sahibi, "*eseri meydana getiren kişi*" olarak tanımlanmıştır. FSEK m. 8/I'de ise; "*Bir eserin sahibi, onu meydana getiren kişidir.*" hükmü bulunmaktadır. Bu hükümlere göre, eseri yaratan kişi, FSEK gereğince eser sahibi olarak nitelendirilmektedir.

ABD Telif Hakları Kanunu'ndan farklı olarak¹³⁸ FSEK, ortak eser sahipliğinde, müşterek eser sahipliği ve iştirak halinde eser sahipliği olmak üzere iki ayrı kategori yaratmıştır. FSEK m.9 hükmü müşterek eser sahipliğini düzenlemektedir. Hükme göre "*Birden fazla kimselerin birlikte vücuda getirdikleri eserin kısımlara ayrılması mümkünse, bunlardan her biri vücuda getirdiği kısmın sahibi sayılır. Aksi kararlaştırılmamış olmadıkça, eseri birlikte vücuda getirenlerden her biri bütün eserin değiştirilmesi*

135. Karasu/Suluk/Nal, s. 43-44; benzer yönde bkz. Arslanlı, s. 6.

136. Akın Beşiroğlu, Fikir Hukuku Dersleri, İstanbul, 2006, s. 71.

137. Suluk, Karasu ve Nal, s. 39; Esra Dardağan, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Haklardan Doğan Kanunlar İhtilafı, Ankara, 2000, s.36.

138. ABD Hukukunda eser üzerinde yalnızca **tek bir ortaklık tipi**, yani joint authorship öngörülmüştür. Bunun dışında Türk hukukundaki gibi "**müşterek**" (katkıları ayrılabilir) ve "**iştirak hâlinde**" (katkıları ayrılmaz) ayrımı mevzuatta yer almamaktadır. Ayrıntılı bilgi için bkz.III-A'daki açıklamalarımız.

veya yayımlanması için diğerlerinin iştirakini isteyebilir. Diğer taraf muhik bir sebep olmaksızın iştirak etmezse, mahkemece müsaade verilebilir. Aynı hüküm mali hakların kullanılmasında da uygulanır.”

Bir kanun şerhinin değişik bölümlerinin farklı yazarlar tarafından kaleme alınması, bir opera eserinde metin ve müziğin biraraya getirilmesi, üç kısımdan oluşan bir müzikalin her kısmının ayrı bir müzisyen tarafından bestelenmesi gibi örnekler müşterek eser sahipliğine örnektir.¹³⁹

Müşterek eser sahiplerinden her birisi, kendi meydana getirdiği bölüm üzerinde bağımsız olarak mali ve manevi haklara sahiptir.¹⁴⁰ Müşterek eser sahiplerinin eserin tümü üzerinde de müşterek eser sahipliğinden doğan mali ve manevi hakları mevcuttur. Müşterek eserin tümü üzerinde kullanabilecekleri ve eser sahiplerinin birlikte hareket etmesini gerektiren bu haklar, eserin değiştirilmesi, yayımlanması ve diğer mali haklar ile sınırlıdır.¹⁴¹

FSEK m.10 hükmü ise iştirak halinde eser sahipliğini düzenlemektedir: “–Birden fazla kimsenin iştirakiyle vücuda getirilen eser ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa, eserin sahibi, onu vücuda getirenlerin birliğidir. Birliğe adi şirket hakkındaki hükümler uygulanır. Eser sahiplerinden biri, birlikte yapılacak bir muameleye muhik bir sebep olmaksızın müsaade etmezse, bu müsaade mahkemece verilebilir. Eser sahiplerinden her biri, birlik menfaatlerine tecavüz edildiği takdirde tek başına hareket edebilir. Bir eserin vücuda getirilmesinde yapılan teknik hizmetler veya teferruata ait yardımlar, iştirake esas teşkil etmez. (Ek: 21/2/2001- 4630/6 md.) Birden fazla kimsenin iştiraki ile vücuda getirilen eser, ayrılmaz bir bütün teşkil ediyorsa bir sözleşmede veya hizmet şartlarında veya eser meydana getirildiğinde yürürlükte olan herhangi bir yasada aksi öngörülmediği takdirde birlikte eser üzerindeki haklar eser sahiplerini bir araya getiren gerçek veya tüzel kişi tarafından kullanılır. Sinema eseri ile ilgili haklar saklıdır.

İştirak halinde eser sahipliğinden bahsedebilmek için eserin birlikte meydana getirilmiş olması, eserin ayrılmaz bir bütün oluşturması ve aynı türden bir eser ortaya konulmuş olması gerekmektedir.¹⁴²

İştirak halinde eser sahipleri, eserin tümü üzerindeki haklarla ilgili devir ve lisans sözleşmesi yapmak, rehin vermek veya ölüme bağlı tasarruflarda bulunmak bakımından diğerlerinden bağımsız olarak hareket etme hakkına sahip değildir. Zira, eser sahiplerinden birinin birlikte yapılacak bir işleme haklı bir sebep olmaksızın izin vermemesi halinde, bu izin mahkemece verilebilir (FSEK m. 10/II).

C.FSEK HÜKÜMLERİNE GÖRE RÖPORTAJIN ESER OLMA NİTELİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

FSEK'in fikir ve sanat eserlerinin çeşitlerinden ilim ve edebiyat eserlerinin düzenlendiği 2. maddesinin 1.fikrasında “Herhangi bir şekilde dil ve yazı ile ifade olunan eserler” den bahsedilmektedir.

Belirtilen hükümden geçen “Herhangi bir şekilde dil ile” ifadesindeki dil ibaresi sözlü eserleri de kapsayacak kadar geniş olduğundan kanunun sözel olarak ifade

139. Bozbel, s. 66.

140. Tekinalp, 2012, § 12 Kn. 17; Öztan, s. 271; Erel, s. 93.

141. Hasan Kadir Yılmaztekin, Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Eser Sahipliği ve Hak Sahipliği ile Bunların Tecavüz Davaları Bağlamında Davacı Sıfatına Etkileri, Adalet Dergisi S.65, 2020, s.512.

142. Bozbel, s.68; Mustafa Ateş, Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması, Ankara,2003, s.82-83.

edilen eserleri kapsam dışında bıraktığı söylenemez. Bu bağlamda radyo, televizyon ve benzeri vasitalarda yapılan konuşmalar, röportajlar eser sayılmanın objektif ve subjektif koşullarını taşımaları halinde sözlü ilim ve edebiyat eseri olarak korunurlar.¹⁴³ Alman hukukunda da dil ile ifade olunan eserlerin bir alt türü olan konuşmalar, eser unsurlarını bünyesinde barındırdıkları sürece eser olarak korunmaktadır. Bu korumanın söyleşi ve röportajları da kapsadığı ifade edilmiştir.¹⁴⁴

Röportajın eser olarak kabul edilmesi için gerekli olan hususiyet şartı, maddi bir şekilde tespit edilebilme gibi şartları da taşıması gerektiği muhakkaktır. Başka bir deyişle röportajın içeriğinin öncelikle “eserin tanımına uygun olması, yani sahibinin hususiyetini taşıması, asgari de olsa yaratıcı düzeyde olması gerekir.

Bir fikri ürünün eser sayılabilmesi için o ürünün bütünüyle yeni bir fikri ürün olması, tek olması, var olandan başka olması şart değildir. Keza fikri hukuk alanında meydan getirilen eserin, paten hukuku alanında olduğu gibi, bilim, edebiyat ve sanat alanına yenilik getiren veya mevcut bir ürünü daha ileri seviyelere çıkaran bir niteliğe sahip olması gerekmektedir.¹⁴⁵

Bir röportajın eser sayılabilmesi için bütünüyle özgün bir konuya işlemesi ya da daha önce hiç ele alınmamış bir olguyu ortaya koyması gerekmez. Önemli olan, röportajı yapanın soru kurgusu, anlatım biçimi ve ifade tarzı ile röportaj yapılan kişinin düşüncelerini aktarma şeklinin, birlikte bir **hususiyet** ortaya koymasındır. Dolayısıyla röportaj, mevcut bir konuyu ele alsada dahi, tarafların kişisel üslubu ve fikrî katkısı eserin özgünlük niteliğini oluşturabilir.

Röportaj kavramı, yapısı gereği iki temel öznenin varlığını gerektirir: röportajı yapan (soruları yönelten ve metni kurgulayan) kişi ile kendisiyle röportaj yapılan (cevapları veren ve içeriğe katkı sağlayan) kişi.

Röportaj denilince akla çoğunlukla bir haber veya güncel olayın aktarımı gelir. Haber veya güncel olaylara yönelik yapılan röportajların yanı sıra kültürel, sanatsal, bilimsel, politik veya düşünsel içerik taşıyan röportajlar da bulunmaktadır. Bu tür röportajlarda amaç yalnızca bilgi aktarmak değil, aynı zamanda bir düşünceyi, sanatsal yaklaşımı veya toplumsal olguyu derinlemesine analiz etmektir. Dolayısıyla bu röportajlar, salt haber verme işlevini aşarak, özgün bir anlatım biçimi ve fikrîsel katkı içeren eser niteliği kazanabilir. Röportajın bu yönü, onu yalnızca bir bilgi aktarım aracı olmaktan çıkarır; yaratıcı emeğin ve düşünsel kurgunun bir ürünü haline getirir. Dolayısıyla, röportajın özgün bir düşünsel ve dilsel çaba ürünü olduğu ölçüde, eser niteliğini kazanması mümkündür.

143. Mustafa Ateş, *Fikri Hukukta Eser*, Ankara, 2007, s.139-140; Bozbel, s.33-34; Suluk/Karasu/Nal, s.88.

144. Beşir Fatih Doğan, “Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Bağlamında Spor Etkinliklerinin Değerlendirilmesi”, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (İMİHD)* C: 8- S: 2, 2023, nakleden Gerhard Schricker / Ulrich Loewenheim, *Urheberrecht Kommentar*, 6. Aufl., Beck, §2 NN.86; München, 2020.

145. Ateş, *Fikri Hukukta Eser*, s.74; Arslanlı, s.3-4.

Kanaatimizce röportaj, salt bir bilgi aktarımı veya soru-cevap tekniğinden ibaret değildir Röportajı yapan kişi, içeriği belirleme, röportaj yapacağı kişiyi belirleme, belirlenen içeriğe ve kişiye yönelik soruların hazırlanışı, söyleşinin akışını düzenleme ve ifadeleri kurgulama tarzı ile metne kişisel bir nitelik kazandırır. Röportajı yapan, sadece röportajın içeriğini aktaran bir aracı olarak değil, ifade akışının kurgulanması ve dilsel ifadenin şekillendirilmesi suretiyle röportaja hususiyet kazandıran yaratım sürecinin öznelerinden biridir. Kendisi ile röportaj yapılan kişi de yerine göre bilgi-uzmanlık ve deneyimlerini aktaran bir kişi olarak röportaja hususiyet kazandıran diğer bir öznedir.

Bu nedenle, röportajın içeriği ve biçimi, sahibinin ya da sahiplerinin hususiyetini taşıdığı ölçüde FSEK m.1/B anlamında eser olarak kabul edilmelidir. Özellikle röportajın dilindeki özgünlük, olay örgüsündeki yapı ve soruların yönlendirme tarzı, eserin fikrî nitelik kazanmasını sağlayan unsurlardır

Yargıtay da somut olayın şartlarına göre röportajların eser niteliği taşıyabileceğini çeşitli kararlarında kabul etmektedir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 23.02.2015 tarihli ve 2014/17228 E., 2015/2414 K. sayılı kararında¹⁴⁶; “Mahkemece iddia, savunma benimsenen bilirkişi raporu ve tüm dosya kapsamına göre davacının televizyon kanalında yayınlanan “Eğrisi Doğrusu” adlı tartışma programındaki açıklamalarının FSEK’nın 2. maddesi uyarınca “dil ile ifade olunan eser” kapsamında olduğu karar verilmiştir.”

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi bir başka kararında¹⁴⁷ “Mahkemece, iddia, savunma ve benimsenen bilirkişi raporuna göre, ... Dergisi’nin Aralık 2010-Ocak 2011 tarihli sayısında yayınlanan ve davacı tarafından hazırlanan “Evde Sauna Keyfi”, “Şehrin İçinde Yeşil Bir Mola”, “ Bu Mekan Ankaralıların Diline Sakız Olacak” ve “Sevgilimi Geri Getir” başlıklı röportajların, FSEK 2. maddesi anlamında ilim ve edebiyat eserleri niteliğinde oldukları, davalı şirketin, eser sahibi olan davacının iznini almaksızın meydana getirdiği eserleri isimsiz olarak yayımlamak suretiyle FSEK 15. maddesinde yer alan eser sahibinin manevi hakkını ihlal ettiği, bununla birlikte anılan derginin çeşitli sayfalarında yer alan reklamların metin ve içerik olarak davacı tarafından meydana getirildiğine ilişkin yeterli delil bulunmadığı gibi, kısa spotlardan oluşan sözcükler içeren reklamların eser niteliğinde olmadıkları, reklamlarda yer alan resim ve fotoğrafların eser niteliği söz konusu olabilir ise de, davacının bu eserler yönünden herhangi bir hak sahipliği iddiası bulunmadığı, davacının sadece bu reklamların siparişlerini kendisinin aldığı ileri sürdüğü, davacı taraf ayrıca telif tazminatı talebinde de bulunmuş ise de, FSEK 18/2. maddesi uyarınca davacının, sigortalı olarak çalıştığı dönem içerisinde işinin gereği olarak meydana getirdiği eserlerden doğan mali hakları kullanma yetkisinin işyeri sahibi olan davalıya ait olacağından herhangi bir hak ihlalinin bulunmadığı gerekçesiyle, davanın kısmen kabulü ile 2.000 TL manevi tazminatın yasal faiziyle birlikte davalıdan tahsiline, fazlaya ilişkin istemlerin ise reddine karar verilmiştir.

D.FSEK HÜKÜMLERİ ÇERÇEVESİNDE RÖPORTAJLARDA TELİF HAKKI SAHİPLİĞİNİN TESPİTİ

Röportajlar genellikle radyo-televizyon-internet yoluyla kamuya sunulmakta-

146. Yarg. 11.HD, 23.02.2015 T., 2014/17228 E. 2015/2414 K. <https://karararama.yargitay.gov.tr/27.10.2025> tarihli erişim.

147. Yarg.11.HD, 21.01.2013 T, 2012/818 E.2013/1154 K, <https://karararama.yargitay.gov.tr/27.10.2025> tarihli erişim.

dır. Röportajlar, gazete, dergi ve kitap vasıtasıyla da kamuya sunulabilir. Röportajın yapılması konusunda röportajı yapan ile röportaj yapılan arasında şifahi bir mutabakatın varlığı söz konusudur. Ancak kendisi ile röportaj yapılan ile herhangi bir sözleşme yapılmadan söz konusu röportajların sesli kitap ve basılı kitap olarak yayınlanması ya da başka mecralarda kamuya sunulması durumunda hak sahipliğine ilişkin çeşitli sorunlar yaşanabilmektedir.

Görüntülü bir röportaj eserinde, kendisiyle röportaj yapılan kişinin, röportajın süresi ve içeriği karşısında, esere etkili katılımı ve özgün olmasındaki rolüne bakılarak ortak eser sahibi sayılmasının mümkün olduğu belirtilmiştir. Röportaj esnasında, kendisine sorulan sorulara kendi iç dünyasındaki birikimlerini yansıtan kişi, röportajı farklı kılmakta, bu anlamda kendisi için manevi bir değer de taşıyan eser için, ortak eser sahibi sayılmasına mâni bir hal bulunmamaktadır. Röportajda, haber verici unsurun yanında, sesin iyi anlaşılır olması, iyi dil kullanımı, canlılık ve akıcılık gibi unsurların da önemli olduğu ifade edilmiştir.¹⁴⁸

Röportaj bir bütün halinde, her iki tarafın da katkısıyla ortaya çıkan ortak bir yaratım sürecidir. Röportajda röportajı yapan tarafından hazırlanan sorular ve kendisi ile röportaj yapılan kişinin verdiği cevaplar karşılıklı olarak anlamlı bir bütün oluşturacaktır. Röportajda karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Türk hukukunda röportajların eser olarak tanınması, sadece hak sahipleri açısından değil iletişim özgürlüğü ve düşünsel çeşitliliğin korunması açısından da önemlidir. Eser niteliği taşıyan röportajlar, toplumsal belleğe katkı sunan, kültürel ve entelektüel bir diyalog biçimi olarak da görülmektedir. Bu nedenle hukuki koruma, gazetecinin ve röportaj yapılan kişinin ortak yaratıcı emeğini kapsayacak biçimde geniş yorumlanmalıdır.

Eser niteliği taşıyan röportajlarda, hak sahipliğinin tespiti eserin hukuki kaderini tayin eden temel unsurlardan biridir. Röportajın oluşumu, bir yandan soruları ve anlatım biçimini kurgulayan gazetecinin düşünsel ve yaratıcı emeğine, diğer yandan ise verdiği cevaplarla eserin fikrî içeriğini şekillendiren kişinin entelektüel katkısına dayanmaktadır. Bu karşılıklı ve ayrılmaz nitelikteki yaratıcı katkılar, birbirinden bağımsız olarak değerlendirilemeyecek şekilde iç içe geçtiğinden röportajın tek bir kişinin eseri olmaktan çıkarak ortak bir fikrî emeğin sonucu olarak ortaya çıkmasına neden olur. Dolayısıyla, bu tür röportajlarda hak sahipliği **FSEK m.10** kapsamında **İştirak halinde eser sahipliği** olarak değerlendirilmelidir. Böylece hem röportajı gerçekleştirenin fikrî emeği hem de röportaj yapılan kişinin özgün anlatımı koruma altına alınmış olur.

D.KAMUYA MAL OLMUŞ KİŞİLERLE YAPILAN RÖPORTAJLARIN HABER DEĞERİ VE TELİF HUKUKU AÇISINDAN KORUNABİLİRLİĞİ

Kamuya mal olmuş kişilerle yapılan röportajlar, FSEK anlamında şartları uygun ise eser sayılabilir. Ancak kamu yararı, basın özgürlüğü ve bilgilendirme işlevi bu korumanın kapsamını daraltabilir. Dolayısıyla, bu tür röportajların korunma düzeyi, somut olayda röportajın haber değeri, özgünlük derecesine ve kullanım amacına göre belirlenmelidir.

Türk hukukunda kamuya mal olmuş kişilerle yapılan röportajlarda telif hakkı

¹⁴⁸. Ramazan Uslu, *Türk Fikir ve Sanat Hukukunda Eser Sahipliği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü, s.23-24; Ali Kaptan, *Radio-Televizyon haberciliği ve Metin Yazma-Röportaj Teknikleri*, T.C. Maltepe Üniversitesi Yayınları No:3, İletişim Fakültesi Yayınları No:2, İstanbul, 1999, s.86.

sahipliği, toplumsal ilgi ile kişisel fikrî katkı arasındaki denge esas alınarak şekillenmelidir. Kamuya mal olmuş kişiyle yapılan röportajlarda, özellikle Cumhurbaşkanı, Bakanlar, milletvekilleri, kamu görevlileri- bürokratlar ve toplumdaki sivil toplum örgütleri başkanları ve kanaat önderleri ile yapılan röportajların konusu çoğu zaman kamuyu ilgilendiren toplumsal bir önem taşımakta; röportajın amacı, kamunun bilgi edinme hakkını gerçekleştirmektir. Bununla birlikte, bu tür röportajların yalnızca kamusal bilgi aktarım aracı olarak görülmesi de doğru bir yaklaşım değildir. Zira kamuya mal olmuş kişi, eğitim aldığı alan itibarıyla kişisel üslubunu, düşünce biçimini ve olaylara bakışını özgün bir anlatım tarzıyla ortaya koymakta ve kendi eğitimi ve deneyimleri çerçevesinde yerine göre bir yorumlama faaliyeti de gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla, bu tür bir röportajın FSEK anlamında “eser” olarak kabul edilmesi halinde, kamuya mal olmuş kişi, sırf röportajın yalın öznesini oluşturan kişi değil, aynı zamanda eserin oluşumuna katkı sağlayan yaratıcı unsur olarak da değerlendirilmesi gereken kişidir. Röportajı yapan ile aralarında aksine bir sözleşme bulunmamakta ise *iştirak halinde eser sahiplerinden biri* olarak kabul edilmesi hakkaniyet açısından daha isabetli bir yaklaşım gibi görünmektedir.

Röportajı hazırlayan gazeteci veya yazar, röportajın fikrî planlamasını, yapısal kurgusunu ve dilsel düzenlemesini üstlenerek eserin “teknik” yönünü oluştururken; röportaj yapılan kamuya mal olmuş kişi, içerik açısından röportaja hususiyet kazandıran fikir, anlatım ve üslubuyla katkı sağlar. Dolayısıyla, iki tarafın da yaratıcı emek ortaya koyduğu bu durumda, FSEK m.10 anlamında ortak eser sahipliği söz konusu olmalıdır.

Ancak Türk Hukuku bakımından röportajların hukuki niteliği ve korunma kapsamı değerlendirilirken, basının haber verme özgürlüğüyle eser sahibinin hakları arasındaki dengeyi de gözetmek gerekir. Bu bağlamda FSEK m. 36 ve m. 37 hükümleri göz önünde tutulmalıdır.

FSEK m. 36, basın içeriğinden iktibas serbestisini düzenleyerek günlük haber ve makalelerin belirli koşullarda yeniden yayımlanmasına imkân tanıırken; FSEK m. 37, bu serbestinin kapsamını genişleterek basına, fikir ve sanat eserlerinden haber ve bilgi verme amacıyla sınırlı ölçüde yararlanma hakkı tanımaktadır. Bu yönüyle, m. 37 hükmü röportajların kamusal haber niteliği taşıyan kısımlarının kullanılmasında temel dayanak teşkil etmektedir.

Bu bağlamda, **Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 37. maddesi**, basına “haber mahiyetinde olmak ve bilgilendirme kapsamını aşmamak kaydıyla” fikir ve sanat eserlerinden bazı kısımları kullanma serbestisi tanımaktadır. FSEK 37. maddesi bir fikir ve sanat eserinden haber amacı ile iktibas yapılmasını konu almaktadır. Maddeye göre, günlük hadiselerle ilgili olarak bir eserden belirli parçaların işaret, ses veya görüntü nakline yarayan vasıtalarla alınması ve bunların çoğaltılması ya da yayımlanması mümkündür. Ancak bu serbestlik, eser sahibinin hukuki menfaatine zarar verecek veya eserden normal yararlanmaya aykırı biçimde kullanılamaz.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu’nun 4630 sayılı Kanun¹⁴⁹ ile değiştirilmesinden önceki halinde, bugünkü “*Haber*” başlıklı 37. madde “*Röportaj*” olarak düzenlenmiş ve basının günlük olaylara bağlı olarak eserlerden yalnızca röportaj mahiyetinde yararlanmasına imkân tanınmıştır. Bu düzenleme, röportajı bağımsız bir eser türü olarak değil, eserlerden sınırlı biçimde yararlanmanın özel bir aracı olarak konum-

149. RG, Kanun No: 4630; Kabul T. 21.02.2001, S. 24335 (1. Mükerrer), T. 03.03.2001.

landirmiştir. 2001 yılında yapılan değişlikle “röportaj” yerine “haber” kavramının benimsenmesi ise serbestinin kapsamını genişletmiş ve kanun koyucunun, röportajı temel olarak haber verme serbestisi içinde değerlendiren yaklaşımını açık biçimde yansıtmıştır. Dolayısıyla bu tarihsel gelişim, kanun koyucunun röportajı otomatik olarak “eser” saymadığını, ancak somut olayda özgünlük ve hususiyet unsurlarının varlığı hâlinde eser korumasının mümkün olabileceğini göstermektedir.

SONUÇ

Trump Tapes kararı, Türk hukuku açısından doğrudan bağlayıcı olmamakla birlikte, önemli bir hususu içermektedir. Kitap yayını hususunda verilen izin kapsamı dışına çıkarak röportajların ayrıca birebir yayınlanması durumunda bir eserin varlığı konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır. Bu durumda ortak eser niyetinin yalnızca bir tarafın sübjektif iradesine indirgenmesi, zayıf konumdaki katkı sahiplerini sistematik olarak dışarıda bırakma riskini taşımaktadır. Kamu yararı doğrultusunda haber verme ve bilgilendirme istisnası dışında kalmak kaydıyla kendisi ile röportaj yapılına eser oluşumuna hiç katkısının olmaması gibi bir değerlendirme isabetli değildir.

Basın özgürlüğü ile kamunun haber alma hakkı, kamuya mal olmuş kişilerle yapılan röportajların mutlak ve sınırsız biçimde ortak eser olarak değerlendirilmesine doğal bir sınır getirir. Zira FSEK m. 36 ve m. 37, röportajların veya bu röportajlardan yapılacak alıntılarının “haber verme” ve “bilgilendirme” amacıyla, eser sahibinin rızası aranmaksızın belirli ölçüde kullanılmasına imkân tanımaktadır. Bu sebeple, Türk hukukunda benimsenmesi gereken yaklaşım, bir taraftan röportajın taşıdığı yaratıcı nitelikleri ve tarafların ortak emeğini gözeten; diğer taraftan ise kamuya mal olmuş kişilerin açıklamalarının demokratik bir zeminde kamu ile paylaşılmasını gereksiz yere kısıtlamayan **dengeli bir koruma modeline** dayanmalıdır.

Somut olayın koşullarına göre, (i) yalnızca haber verme işlevi gören, kısa ve rutin açıklamalar bakımından FSEK m. 37 çerçevesinde geniş bir kullanım serbestisi; (ii) yoğun yorum ve analiz içeren, derinlemesine söyleşiler bakımından ise röportajı yapan ile röportajı verenin birlikte veya sözleşmeyle belirledikleri oranlarda hak sahibi sayılmaları isabetli olacaktır.

Sonuç olarak, Türk hukukunda röportajlara ilişkin olarak FSEK kapsamında her ne kadar açık bir belirleme yer almasa da FSEK’in temel kavramları ve mevcut içtihatlar, esnek bir yoruma müsait bir çözüm sunmaktadır. Güncel haber niteliği taşımayan ve kamu yararı gerekçesiyle sınırlandırmalara tabi olmayan röportajların –özellikle kamuya mal olmuş kişilerle yapılan ve bağımsız eser olarak piyasaya sürülenlerin– eser niteliğinin tereddütsüz kabulü; hak sahipliğinin ise somut olayın özelliklerine göre, taraflar arasında akdedilecek bir sözleşme yoluyla kararlaştırılması, bu tür bir sözleşme yapılmamış ve röportajlar verilen iznin dışına çıkılarak yayın haline getirilmiş ise iştirak hâlinde eser sahipliği hükümlerinin dikkate alınması, yaratıcı emeğin korunmasına yönelik olarak daha isabetli olacaktır.

KAYNAKÇA:

Abrams, Howard. B, Originality And Creativity In Copyright Law, Law & Contemp. Probs. Vol.55/2 1992.

Amerine, Mary Catherine, "Wrestling Over Republication Rights: Who Owns the Copyright of Interviews?", *Marquette Intellectual Property Law Review*, Cilt 21, Sayı 2, 2017.

Arslanlı, Halil, *Fikri Hukuk Dersleri II: Fikir ve Sanat Eserleri*, İstanbul, Sulhi Garan Matbaası, 1954.

Ateş, Mustafa, *Fikir ve Sanat Eserleri Üzerindeki Hakların Kapsamı ve Sınırlandırılması*, Ankara, 2003.

Ateş, Mustafa, *Fikri Hukukta Eser*, Ankara, 2007.

Beşiroğlu, Akın, *Fikri Hukuku Dersleri*, İstanbul, 2006.

Bitton, Miriam, "Trends in Protection for Informational Works Under Copyright Law During the 19th and 20th Centuries", *Michigan Telecommunications and Technology Law Review*, Cilt 13, Sayı 1, 2006.

Bozbel, Savaş, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, İstanbul, 2012.

Brophy, Scott C., "Joint Authorship under the Copyright Law", *Hastings Communications & Entertainment Law Journal*, Cilt 16, 1994.

Clayman, Steven E., "News Interview", *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, Cilt 16, Amsterdam, Elsevier, 2001.

Çapın, Halit, "Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor", *Milliyet Sanat Dergisi*, Sayı 147, 1975.

Doğan, Beşir Fatih, "Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Bağlamında Spor Etkinliklerinin Değerlendirilmesi", *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (İMHD)*, Cilt 8, Sayı 2, 2023.

Doğan, Beşir Fatih, "Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku Bağlamında Spor Etkinliklerinin Değerlendirilmesi", *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (İMHD)*, Cilt 8, Sayı 2, 2023.

Dreyfuss, Rochelle C., "Collaborative Research: Conflicts on Authorship, Ownership, and Accountability", *Vanderbilt Law Review*, Cilt 53, 2000.

Erel, Şafak, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, Ankara, 2009.

Eric Goldman Technology & Marketing Law Blog (Tyler Ochoa), "Trump's Lawsuit Over the Trump Tapes Is Dismissed", <https://blog.ericgoldman.org>, erişim tarihi: 09.10.2025.

Gürel, Nail, *Sanat Dergisinin Soruşturması: Röportaj Yazarları, Röportajın Bir Edebiyat Dalı Olduğunda Birleşiyor. Milliyet Sanat Dergisi, 1975, S. 147,*

Hirsch, Andrea S., "Copyrighting Conversations: Applying the 1976 Copyright Act to Interviews", *American University Law Review*, Cilt 31, 1982.

Hirsch, Ernest, *Fikrî ve Sinaî Haklar*, Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1948.

Johnson, E. Scott, "Avoiding Joint Pain: Treatment of Joint Works of Authorship Conditions", *Minnesota Bar Journal (M.B.J.)*, Cilt 43, 2010.

Kabaş, Sedef, *Soru Sorma Sanatı: Dünyada ve Türkiye'de Röportaj ve Söyleşi Geleneği*, İstanbul, Doğan Kitap, 2009.

Kaptan, Ali, *Radyo-Televizyon Haberciliği ve Metin Yazma-Röportaj Teknikleri*, İstanbul, Maltepe Üniversitesi Yayınları, 1999.

Karasu, Rauf / Suluk, Cahit / Nal, Temel, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Ankara, 2023.

Latman, Alan / Patry, William F. / Howell, Herbert A., *Latman's The Copyright Law*, 6. Baskı, BNA Books, 1986.

- Lutzker & Lutzker, "Interviews and Copyright", <https://www.lutzker.com/interviews-and-copyright/>, erişim tarihi: 10.10.2025.
- Nimmer, Melville B. / Nimmer, David, Nimmer on Copyright, (rev. ed.), 1987.
- Nimmer, Melville B. / Nimmer, David, Nimmer on Copyright, 2000.
- Nimmer, David, Copyright In The Dead Sea Scrolls Authorship And Originality, *Houston Law Review*, Vol.38/1,2001.
- Öztan, Fırat, *Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku*, Ankara, 2008.
- Patry, William, *Patry on Copyright*, Thomson West, 2006.
- Rozencwaig-Feldman, Tehila, "The Author and the Other: Reexamining the Doctrine of Joint Authorship in Copyright Law", *Fordham Intellectual Property, Media & Entertainment Law Journal*, Cilt 32, 2021.
- Ruhga, Vicki L., "Ownership of Interviews: A Theory for Protection of Quotations", *Nebraska Law Review*, Cilt 67, Sayı 3, 2015.
- Schlapp, Hermann, *Gazeteciliğe Giriş*, çev. Işık Aygün, İstanbul, İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Yayınları, 2002.
- Schricker, Gerhard / Loewenheim, Ulrich, *Urheberrecht Kommentar*, 6. Auflage, München, Beck, 2020.
- Tekinalp, Ünal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, İstanbul, 2012.
- Türkiye, 4630 sayılı Kanun, Kabul Tarihi: 21.02.2001, Resmî Gazete, Sayı 243.
- Türk Dil Kurumu, "Güncel Türkçe Sözlük", <https://sozluk.gov.tr/>, erişim tarihi: 10.10.2025.
- United States Copyright Office, "Title 17 of the United States Code", <https://www.copyright.gov/title17/title17.pdf>, erişim tarihi: 14.10.2025.
- United States Copyright Office, "Title 17 U.S.C. Chapter 2", <https://www.copyright.gov/title17/92chap2.html>, erişim tarihi: 14.10.2025.
- Uslu, Ramazan, *Türk Fikir ve Sanat Hukukunda Eser Sahipliği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (t.y.).
- VerSteeg, Russ, "Intent, Originality, Creativity and Joint Authorship", *Brooklyn Law Review*, Cilt 68, 2002.
- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 23.02.2015 T., 2014/17228 E., 2015/2414 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim tarihi: 27.10.2025.
- Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, 21.01.2013 T., 2012/818 E., 2013/1154 K., <https://karararama.yargitay.gov.tr>, erişim tarihi: 27.10.2025.
- Yılmaztekin, Hasan Kadir, "Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Uyarınca Eser Sahipliği ve Hak Sahipliği ile Bunların Tecavüz Davaları Bağlamında Davacı Sıfatına Etkileri", *Adalet Dergisi*, Sayı 65, 2020.
- Webster's Revised Unabridged Dictionary (1913), <https://www.websters1913.com/>, erişim tarihi: 05.10.2025.

GÜZEL SANAT ESERLERİNİN YENİDEN YORUMLANMASI: TELİF HUKUKUNDA SINIRLAR VE SANATSAL İFADE ÖZGÜRLÜĞÜ, CEZAI HÜKÜMLER BAĞLAMINDA DEĞERLENDİRME

Doç. Dr. Sinan BAYINDIR

Piri Reis Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi, Avukat.

Av. Beyza BAYINDIR

Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi.

ÖZET:

Bu çalışma, güzel sanat eserlerinin dijital çağda yeniden yorumlanması faaliyetlerini (parodi, kolaj, pastiş, yapay zekâ üretimleri), telif hukuku ve sanatsal ifade özgürlüğü arasındaki dengenin korunması bağlamında incelemektedir. Eser sahibinin manevi ve mali haklarının korunması ile sanatçıların ifade özgürlüğünün sınırlandırılmaması arasındaki zorunlu denge ve konunun cezai boyutu incelemenin temelini oluşturmaktadır. Burada Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) çerçevesinde işleme eser ve alıntı serbestisi kavramları ele alınarak, ulusal hukukun dijital yeniden yorumlamalara ilişkin halihazırdaki yeterliliği sorgulanmaktadır. Bu çalışma, ulusal çerçevenin ortaya konulmasının ardından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM) ve Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) kararları ışığında karşılaştırmalı bir perspektif sunmayı amaçlamaktadır. Çalışma, sanatsal özgürlük ile telif hakları arasındaki dengeyi günümüz dijital üretim pratikleri bağlamında irdeleyerek, olası cezai sonuçları da ortaya koymakta ve çözüm önerileri geliştirmektedir.

ANAHTAR KELİMELEER: Güzel sanat eserleri, yeniden yorumlama, telif hukuku, işleme eserleri, cezai sorumluluk.

1. GİRİŞ

Sanat, insanlık tarihi boyunca toplumsal gelişmelerin, kültürel aktarımların, duygu ve düşüncelerin ifade edilmesi için en güçlü araçlardan biri olmuştur. Günümüzde teknolojinin hızla ilerlemesiyle birlikte sanatsal üretim biçimleri de değişmiş ve gelişmiştir. Dijital çağın getirdiği yeniliklerle birlikte kolaj, parodi ve yapay zekâ destekli üretimler gibi yeni ifade biçimlerinin yaygınlaşması, yeniden yorumlama kavramını gündeme getirmiştir.

Yeniden yorumlama, bir eserin estetik veya kavramsal düzeyde farklı bir bağlamda yeniden işlenmesini ifade eder. Bu olgu, bir yandan kültürel mirasın ve yaratıcılığın sürekliliğini sağlarken, diğer yandan eser sahibinin mali ve manevi haklarının korunması gerekliliğini doğurmaktadır. Ancak kimi durumlarda, eser sahibinin haklarını koruma çabası sanatsal ifade özgürlüğüyle çatışma potansiyeli taşımaktadır. Do-

layısıyla, dijital çağın sunduğu yeni üretim olanakları karşısında, telif hakkı koruması ile ifade özgürlüğü arasındaki sınırların yeniden değerlendirilmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, güzel sanat eserlerinin yeniden yorumlanması sürecinde ortaya çıkan hukuki sorunları 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) ve özellikle işlenme eser ile alıntı serbestisi kavramları çerçevesinde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada, dijital çağdaki yeniden yorumlama faaliyetlerinin hukuki meşruiyetinin, FSEK hükümlerinin ifade özgürlüğünü önceleyen bir perspektifle yorumlanmasına bağlı olduğu savunulacaktır. Ayrıca konu, FSEK m. 71 kapsamındaki cezai sorumluluk boyutuyla ele alınacak; AİHM ve ABAD içtihatları ışığında karşılaştırmalı bir değerlendirme yapılacaktır.

2. Sanatsal Bağlam: Yeniden Yorumlama (Kendine Mal Etme)

Geleneksel sanat anlayışı yaratıcılık kavramını yoktan var etme ile özdeşleştirirken, Postmodernist dönem bu algıyı kökten değiştirmiştir. Yüksek sanatın dokunulmazlığını yitirdiği bu yeni dönemde, sanatçılar mevcut imgeleri kullanarak yeni anlamlar üretme yoluna gitmişlerdir.¹⁵⁰

Bu bağlamda, sanat tarihinde kendine mal etme olarak adlandırılan pratik, salt bir alıntının ötesine geçerek bağımsız bir ifade biçimi haline gelmiştir.¹⁵¹

Kendine mal etme; sanatçının önceden var olan sanat eserlerinden, reklam görsellerinden veya kültürel ürünlerden aldığı imgeleri, kendi sanatsal amacı doğrultusunda yeni bir bağlama oturtmasıdır.¹⁵² Bu yöntem, kolaj, parodi veya pastiş ile benzerlikler gösterse de temel fark, sanatçının kaynak eseri gizleme çabasında olmamasıdır. Aksine, kendine mal etme yöntemini icra eden sanatçı, kaynak eserin tanınırlığından faydalanarak izleyiciyi orijinal eser ile yeni eser arasındaki anlam farkını sorgulamaya davet eder.¹⁵³

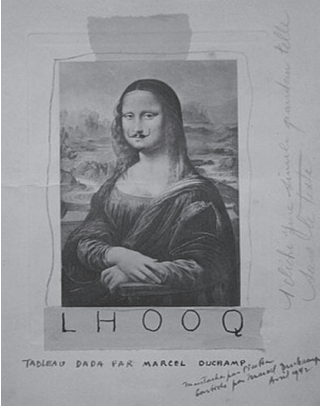
Bu akımın en çarpıcı örneği, Marcel Duchamp'ın 1919 tarihli "L.H.O.O.Q." adlı eseridir. Duchamp, Leonardo da Vinci'nin Mona Lisa tablosunun ucuz bir kartpostal kopyasını almış, üzerine kurşun kalemle bir bıyık ve sakal çizmiştir. Eserin altına yazdığı ve Fransızca okunuşuyla müstehcen bir kelime oyununa (*Elle a chaud au cul*- Kızın kalçaları yakıyor/ateli) karşılık gelen "L.H.O.O.Q." harfleriyle sanatçı, sadece görsel değil, anlamsal olarak bir eylem de gerçekleştirmiştir. Bu eylem, sanatın kutsal ve dokunulmaz havasını yıkarak, bir başkasının eserini alıp ona yeni ve yıkıcı bir anlam yüklemenin manifestosu niteliğindedir.

150. Bkz. Jameson, Fredric, *Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism*. Durham: Duke University Press. s.54,65-65. (1991). (<https://web.education.wisc.edu/halverson/wp-content/uploads/sites/33/2012/12/jameson.pdf>) (E.T.25.12.2025)

151. Burunsuz, Muteber, *Postmodern Sanatta Eser ve Kavram Bileşenleri Üzerine Bir Değerlendirme*, *Yıldız Journal of Art and Design*, C. 7, S. 2, 2020, s. 156.

152. Marter, John (Ed.), *The Grove Encyclopedia of American Art*, Vol. 1, New York: Oxford University Press, 2011, s.108 https://www.researchgate.net/publication/305948911_The_Grove_encyclopedia_of_American_art_Edited_by_Joan_M_Marter_New_York_Oxford_University_Press_2011_5_vols_III_ISBN_9780195335798_99600_hardc (over (E.T. 06.12.2025); Tüzün, Mustafa / Korkmaz, Yıldız, *Postmodernizm ve Kendine Mal Etme*, *International Social Sciences Studies Journal*, 2021, s. 5565.

153. Çakıroğlu, Elif, *Postmodernizm Sürecinde Kendine Mal Etme: Lluis Barba'nın Yapıtlarının Göstergelerarasılık Bağlamında İncelenmesi*, *The Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, C. 11, S. 2, 2021, s. 491.

Marcel Duchamp, 1919, L.H.O.O.Q.¹⁵⁴

Hukuki açıdan asıl kritik nokta da buradadır: Ortaya çıkan bu ürün, kaynak eserin kötü bir kopyası/intihali midir, yoksa onun anlamını değiştiren bağımsız ve yeni bir eser midir?

2.1. Sanatsal Üretim Biçimleri ve Yeniden Yorumlama Türleri

Dijital çağda yeniden yorumlama faaliyetleri, teknik yöntemleri ve hukuki nitelikleri bakımından farklılık gösteren dört ana kategoride toplanabilir. Bu kategorilerin her biri, FSEK kapsamında farklı izin ve ihlal tartışmalarını da beraberinde getirmektedir.

A. Parodi (Yansılama): Parodi, ciddi sayılan bir eserin biçimini bozmaksızın, içeriğini değiştirerek gülünç veya eleştirel bir etki yaratma sanatıdır.¹⁵⁵ Etimolojik ve tarihsel kökeni itibarıyla parodi, daha önceye ait bir metnin uyumsuz bir çerçeveye oturtularak ironi yoluyla dönüştürülmesini ifade eder.¹⁵⁶ Parodide esas olan, ana eserin içeriğinin değiştirilerek ondan yeni bir bağlam yaratılmasıdır; bu noktada parodi, orijinal eserden ayrışır.^{157,158}

Hukuki açıdan parodiyi diğer ihlal türlerinden ayıran temel ölçüt, kaynak eserle kurduğu eleştirel nitelikte olan mesafedir. Parodi, doğası gereği tanınan bir eseri çağrıştırmak zorundadır. Ancak bu çağrışım, kaynak eserin pazar payını çalmak için değil, onu eleştirmek veya dönüştürmek amacıyla yapılır. Asıl eserden ayrışma noktasında, izleyicinin hem asıl eseri tanıması hem de parodi ile yaratılan farkı algılayabilmesi gerekmektedir.¹⁵⁹

154. Marcel Duchamp, 1919, L.H.O.O.Q <https://en.wikipedia.org/wiki/L.H.O.O.Q> (E.T. 01.01.2026).

155. Türk Dil Kurumu, Parodi, Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 12.12.2025).

156. Rose, Margaret, Parodi, Antik, Modern ve Postmodern, (Çev. Cansu Dikme), Ankara: Hece Yayınları, 2016 s.5-10. Vardar, Tuna / Kınık, Mustafa, Sanat Tarihine Geçmiş Eserlerin, Günümüz Sanatsal Tasarımlarına Etkilerinin Pastiş ve Parodi Kavramları Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Konya Sanat Dergisi, S. 4, 2021, s. 20.

157. Koç, Okan, Komik Olanın Peşinde Parodi, Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi, C. CIX, S. 767-768 Kasım-Aralık 2015, s. 233.

158. Margoni, Thomas, The Digitisation Of Cultural Heritage: Originality, Derivative Works And (Non) Original Photograph, Institute for Information Law, University of Amsterdam, s.30 <https://www.ivir.nl/publicaties/download/1507.pdf>. Bkz. I ZR 264/91 (BGH) of 11.03.1993 [Asterix-Persiflagen]. <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=BGH&Datum=11.03.1993&AktENZEICHEN=I%20ZR%20264/91> (E.T. 03.12.2025).

159. Civliz, Sümeyra İlhan, Resim Sanatında Anamorfizm ve Pastiş Uygulamaları, International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR), C. 10, 2023, s. 32.

B. Pastiş (Öykünme): Pastiş, asıl eserin kopyası niteliğinde olmayan, ancak başka bir sanat eserinden ödünç alınan tarz ve unsurlar kullanılarak yapılan bir türdür. Sanatçının sanat tarihine özgü bir eseri kopya etmek yerine, özgün üslubunu da belirgin bir şekilde yansıtan yeni bir yapı inşa etmesi anlamına gelir. Bu yöntem, eski dönem güzel sanat eserlerinden ilham alarak, sanat tarihine özgü referanslarla yeniyeye ulaşma çabasıdır.¹⁶⁰

C. Kolaj ve Montaj: Kolaj, birbirine benzemeyen, birbiri ile alakalı olmayan öğelerin (fotoğraf, gazete küpürü, nesne vb.) bir araya getirilerek yeni bir anlamsal bütün oluşturulması tekniğidir.¹⁶¹ Montaj ise, birbiriyle ilişkisi olmayan parçaların gerçek yaşamdaki fonksiyonlarını yitirerek yeni bir gerçeklik olgusu meydana getirmesidir.¹⁶²

Dijital teknolojiler, bu yöntemleri fiziksel kes-yapıştır tekniğinden dijital olarak dönüştürmüştür.¹⁶³ Hukuki açıdan bu teknik ve yöntemler, FSEK m. 6 anlamında işlenme eser tanımına en yakın duran pratiklerdir. Zira sanatçı, hazır görsel veya nesne kullanırken, aslında başkasına ait olan ve korunan bir materyali de çoğaltmakta ve işlemektedir.

D. Yapay Zekâ Üretimleri: Makine öğrenmesi ve derin öğrenme teknolojilerine dayanan üretken yapay zekâ, insan müdahalesi olmaksızın görsel ve metinsel ürünler ortaya koyarak yaratıcılık kavramı ile ilgili yeni dönüştürmüştür. Örneğin, 2018 yılında yapay zekâ tarafından üretilen *Edmond de Belamy* portresinin Christie's müzayedesinde 432.500 dolara satılması¹⁶⁴ veya Midjourney ile üretilen bir eserin güzel sanatlar yarışmasında ödül alması¹⁶⁵ bu teknolojinin sanatsal etkisini kanıtlamıştır.

Ancak bu üretim biçimi, telif hukukunda iki temel sorunu gündeme getirir: İlk olarak, yapay zekâ sistemleri milyarlarca telifli veriyi hem kendini geliştirmek için hem de kullanıcıların beklentilerini karşılayabilmek amacıyla kullanmaktadır. İkinci olarak, 5846 sayılı FSEK, eser sahipliğini münhasıran gerçek kişilere atfetmektedir. Yapay zekâ hukuken bir kişilik taşımadığından ve hususiyet unsuru insan bilincine dayandığından, mevcut mevzuatta yapay zekâ üretimlerinin eser olarak korunması tartışmalıdır.¹⁶⁶ Sanatçı Refik Anadol'un MoMA'daki *Unsupervised* çalışması gibi örnekler, veri setlerinin sanatsal bir malzemeye dönüştüğü hibrit modeller sunsa da¹⁶⁷ yaratıcı özne sorunu hukuken varlığını korumaktadır.

3. Kavramsal Çerçeve ve Hukuki Nitelendirme

3.1. Korumanın Temeli: Güzel Sanat Eseri ve Estetik Değer (Bedii Vasıf)

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserlerini Koruma Kanunu'nun (FSEK) 1/B maddesinin

160. Vardar / Kınık, s. 18.

161. Lynton, Norbert, *Modern Sanatın Öyküsü*, (Çev. Cevat Çapan / Sadi Özış), İstanbul: Remzi Kitabevi, 2009, s. 64.

162. Yılmaz, Mehmet, *Modernizmden Postmodernizme Sanat*, Ankara, Ütopya Yayınevi, 2013, s. 189.

163. Kılıçoğlu, Berna, *Kolaj Tekniğinin Medya Teknolojileriyle Dönüşümü Bağlamında Bir İnceleme, Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat*, C. 9, S. 18, 2024, s. 16.

164. Cohn, Gabe, *AI Art at Christie's Sells for \$432,500*, *The New York Times*, 25 Ekim 2018. <https://www.nytimes.com/2018/10/25/arts/design/ai-art-sold-christies.html>.

165. ArtDog İstanbul, *Yarışmayı Yapay Zekâ Kazandı*, 11 Eylül 2022, <https://artdogistanbul.com/yarismayi-yapay-zeka-kazandi> (15.11.2025).

166. Eken, Begüm, *Marka ve Fikri Mülkiyet İlişkisi, Dijitalleşen Sanat ve Tasarımda Türkiye'deki Eser Haklarına Dair Bir İnceleme*, *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 13, 2022, s. 562; Coşkun, Cumhuriyet, *Sanat ve Tasarım Alanında Üretken Yapay Zekâ Sistemleri*, *Art-e Sanat Dergisi*, C. 17, S. 33, 2024, s. 478.

167. Coşkun, s. 479.

de eser kavramı; “sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri” şeklinde tanımlanmıştır. Türk hukukunda bir fikri ürünün hukuken eser vasfını kazanabilmesi ve korumadan yararlanabilmesi için kanunun aradığı hem sübjektif hem de objektif şartların bir arada bulunması gerekmektedir. Bu kapsamda sanatçı tarafından ortaya çıkarılan ürünün ilk şartı, sahibinin hususiyetini taşımasıdır. İkinci ve objektif şart ise ürünün yasada sınırlı sayı (numerus clausus) ilkesine göre belirlenmiş eser türlerinden birine girmesidir.¹⁶⁸

Yasal şartların yanı sıra, fikri olarak ortaya konulan şeyin üçüncü kişilerce algılanabilir düzeyde şekillenmiş/objektifleşmiş olması şartı da aranır.¹⁶⁹ Eseri meydana getirmek için oluşturulmuş düşünce ve yorumlar, üçüncü kişilerin algılayabileceği şekilde dış dünyaya yansıtılmadığı ve sadece fikir/düşünce aşamasında kaldığı sürece korunmaz. Yargıtay kararlarında da vurgulandığı üzere; fikrin kendisi değil, büründüğü şekil ve biçim korunmaktadır.¹⁷⁰

FSEK sistematüğünde eser türleri çeşitli başlıklar altında sayılmış olsa da yeniden yorumlama pratikleri esasen güzel sanat eserleri (m. 4) ve işlenme eserler (m. 6) kategorileri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu nedenle çalışmamızda musiki, sinema veya ilim-edebiyat eserlerine değinilmeyecek; inceleme FSEK m. 4 ve m. 6 kapsamında yürütülecektir.

FSEK m. 4 uyarınca bir ürünün güzel sanat eseri olarak korunabilmesi için, genel şartların yanı sıra estetik değere (bedii vasfa) sahip olması da zorunludur. Kanun koyucu; yağlı boya tablolarından heykellere, grafik eserlerden moda tasarımlarına kadar geniş bir yelpazeyi bu madde altında saymıştır. Yargıtay ve doktrin, bu estetik değer varlığını sübjektif bir beğeniye göre değil, eserin sanatsal bir saikle ve göze hitap eden bir formda yaratılmış olmasına göre değerlendirmektedir.¹⁷¹

Yeniden yorumlama sanatı açısından kritik nokta tam da burada ortaya çıkmaktadır. Sanatçının mevcut bir nesneyi veya eseri alıp dönüştürmesi sürecinde, ortaya çıkan yeni ürün estetik değer taşıyan yeni ve bağımsız bir eser midir, yoksa kaynak esere yönelik bir ihlal midir? Yeniden yorumlanan bir eserin FSEK m. 4 korumasından yararlanabilmesi için, basit bir kopyalamanın ötesine geçerek estetik bir bütünlüğe ulaşması gerekir. Dolayısıyla yeniden yorumlanan eserin hukuki statüsü belirlenirken, klasik eser tanımından ziyade, müdahalenin niteliği ve ortaya çıkan ürünün dönüştürücü etkisi belirleyici olacaktır.

3.2. Hukuki Statü Sorunu: İşlenme Eser mi, Bağımsız Eser mi?

168. Özkan, Aras, *Yapay Zekâ Tarafından Üretilen Fikir ve Sanat Ürünlerinin Korunması*, TBB Dergisi, C.164, 2023 s.221, Kılıçoğlu, Ahmet, *Sinai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022, s.128-129.

169. Doktrinde “çifte karakterli eser” olarak da nitelendirilen işlenme eserlerde, işleyen hakkı Suluk, Cahit/ Karasu, Rauf/ Nal, Temel, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, Eylül 2024, s.74; Tekinalp, Ünal, *Fikri Mülkiyet Hukuku*, Ankara, Vedat Kitapçılık, 2012, s.121.

170. Suluk/Karasu/Nal s. 79; Yargıtay 11. Hukuk Dairesi E.2006/12890, K.2007/14256 sayılı kararında; eser olarak fikrin kendisinin değil, büründüğü şeklin ve biçimin korunduğunu belirtmiş ve genel ve soyut bir ifadeyle dışa yansıtılan fikirlerin de eser vasfına sahip olmayacağına karar vermiştir. <https://www.lexpera.com.tr/>.

171. Yargıtay 11.H.D 26.01.2021 tarihli E.2020/1245 K.2021/469 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/> Karşılaştırmalı görüşler için Bkz: Erel, Şafak, *Türk Fikir ve Sanat Hukuku*, 2. Baskı, Ankara: İmaj Yayıncılık, 1998, s. 46; Tekinalp, Ünal, *Eser Sahipliği Haklarının Genişletilmesi Açısından Yaşal Sistemimizin Değerlendirilmesi*, Yazar Hak ve Sorumlulukları Sempozyumu, 1978, s. 48; Öztan, Fırat *Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler*, Prof. Dr. Ali Bozer’e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998, s. 110.

Yeniden yorumlama sanatının hukuka uygunluğu; sanatçının eyleminin FSEK sistematüğinde işlenme, iktibas veya serbest yararlanma/esinlenme kategorilerinden hangisine girdüğünün tespitine bağlıdır.

3.2.1. İşleme Eser Kriterleri

FSEK m. 1/b ve m. 6 uyarınca işlenme eser; “diğere bir eserden istifade suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan ve işleyenin hususiyetini taşıyan” fikir ve sanat mahsulleridir. Bu tanımdan hareketle, bir yeniden yorumlamanın işlenme eser sayılabilmesi için; yeni eserin, asıl eserden bağımsız olmaması, yani asıl eserin tanınabilir şekilde varlığını sürdürmesi¹⁷² ve işleyenin, asıl esere kendi yaratıcı çabasını ve özgünlüğünü katarak onu dönüştürmesi¹⁷³, asıl eser sahibinin haklarına zarar getirmemesi ve asıl eserle aynı kategoride olması gerekir¹⁷⁴.

Sanatçının, mevcut bir tabloyu dijital ortamda veya bir fotoğrafı kolaj tekniğıyle dönüştürmesi (FSEK m. 6/5 uyarınca güzel sanat eserinin bir şekilden diğere şekle sokulması¹⁷⁵) tipik bir işlenme faaliyetidir. Ancak hukuk düzeni, bu yaratıcı çabayı korurken asıl eser sahibinin haklarını da gözetir. İşlenme eser sahibi, asıl eser sahibinden izin almadığı eser sürece, ortaya çıkardığı eseri ticari olarak kullanamaz.¹⁷⁶

3.2.2 Serbest Yararlanma (Esinlenme) Sınırı

Yeniden yorumlamanın hukuki statüsünü belirleyen asıl ayırım, işlenme ile esinlenme arasındaki ince çizgidir. Eğer sanatçı, kaynak eserden yararlanmakla birlikte; o eserin temel karakteristiğini silikleştirmiş, onu sadece bir ham madde olarak kullanıp tamamen bağımsız ve özgün bir eser ortaya koymuşsa, artık bir işlenme eserden değil, bağımsız eserden söz edilir.¹⁷⁷

İşlenme Eser: Asıl eser, yeni eserin içinde hâkim unsur olarak varlığını sürdürür.

Esinlenme: Asıl eser, yeni eserin içinde erimiş, sadece bir ilham kaynağına dönüşmüştür.

Esinlenme bir sanatçının başka bir eserden veya sanat akımından yararlanarak, ilham alması sonucu özgün bir eser yaratması anlamına gelmektedir.¹⁷⁸ Esinlenerek bir eser meydana getirilirken daha önceden var olan eserlerden yararlanır. Esinlenme bu yönüyle hukuka uygun alıntı olarak da adlandırılmaktadır.¹⁷⁹

Esinlenme yolu ile vücuda getirilen bir eserin, hukuken korunabilir bağımsız bir nitelik kazanması için işlenme eser kategorisinden ayrışması gerekmektedir. İşlenme eserlerde asıl eser sahibinin hususiyetini korunarak üzerine yeni, yaratıcı unsurlar eklenirken, esinlenmede önceki eserden alınan unsurlar, yeni eserin özgün yapısı içinde sadece yaratıcı bir tetikleyici veya hareket noktası işlevi görür.¹⁸⁰

172. Suluk / Karasu / Nal, s. 106; Kılıçoğlu, s. 147.

173. Suluk / Karasu / Nal, s. 104; Eliri, İsa, *Güzel Sanat Eserlerinde Fikri Mülkiyet Hakları ve Uygulamaları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, S. 23, 2010, s. 98.

174. Özdero, Teknail, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Düzenlenen Suçlar*, Oniki Levha Yay., İstanbul 2021, s.141.

175. Bayındır, Sinan, *5846 Sayılı Kanun Kapsamında Fotoğrafik Ürünlerin Eser Vasfına İlişkin Bir Değerlendirme*, Hukuk ve Sanat, 6. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021, s. 346.

176. Suluk/Karasu/Nal s.104; Demirbaş, Ali, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Mali Hakların Tecavüzünde Hak Sahibine Sağlanan Koruma*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014, s.18

177. Suluk / Karasu / Nal, s. 106-107.

178. Şanlı, Şeyda, *Müzik Eserleri Özelinde Şarkılara Esinlenme Halinin Değerlendirilmesi*, Terazi Hukuk Dergisi, C.O, S. 228, Ağustos 2025, ss.122-131, s.126.

179. Şanlı, s.122-131.

180. Üner, Özkan Zehra *Karşılaştırmalı Hukuk Bakış Açısıyla Telif Haklarında Parodi Amaçlı Kullanımlar*, Oniki Levha Yayıncılık, 2022, ss.264-267.

Sonuç olarak; Türk hukukunun sınırlı sayı ilkesi ve güzel sanatlarda iktibas yasağı, yeniden yorumlama sanatçıları için esinlenme savunmasına veya işlenme eser statüsünde izin alma zorunluluğuna itmektedir.

3.2.3. Yeniden Yorumlamanın Hukuki Statüsü

Yeniden yorumlama faaliyetlerinin Türk hukukundaki en yakın karşılığı işlenme eser kavramıdır. FSEK m. 6 ve m. 1/B uyarınca işlenme eser, “diğer bir eserden istifa suretiyle vücuda getirilip de bu esere nispetle müstakil olmayan” fikir ve sanat mahsulleridir. Bir yeniden yorumlamanın işlenme eser sayılabilmesi ve dolayısıyla telif korumasından yararlanabilmesi için iki temel şart aranır:

Hususiyet: İşleyen (yorumlayanın) kendine özgü hususiyetini taşıması.

Bağılılık: Asıl esere sadık kalınması veya asıl eser sahibinin haklarına zarar verilmemesi.

İşte tam bu noktada hukuki çatışma doğmaktadır. İşlenme eser sahibi, asıl eserden bağımsız bir telif hakkına sahip olsa da (FSEK m. 6/son), bu hakkı kullanabilmesi asıl eser sahibinin iznine bağlıdır. Yeniden yorumlama sanatçıları ise genellikle bu izni almadan, sanatsal ifade özgürlüğü kapsamında hareket etmektedir. Bu durum, eylemin bir işlenme eser yaratımı mı, yoksa izinsiz işlenme mi olduğu sorusunu gündeme getirir.¹⁸¹

Eser sahipliği, kural olarak eseri meydana getiren kişiye aittir (FSEK m. 8/1). Yeniden yorumlama süreçlerinde asıl sorun, eseri meydana getiren asıl sanatçı ile onu dönüştüren ikinci sanatçı arasındaki hak sahipliği mücadelesidir.

3.3. Güzel Sanatlarda İktibas Yasağı

FSEK m. 35, ilim ve edebiyat eserlerinde belirli şartlarla (kaynak gösterme, ölçülülük) eser sahibinin izni olmaksızın alıntı yapılmasına izin verir. Serbestinin temel amacı, kültürel bilgi akışını ve bilimsel tartışmayı teşvik etmektir.¹⁸²

Ancak yeniden yorumlama sanatı açısından, büyük bir hukuki engel söz konusudur: FSEK m. 35, lafzı itibarıyla güzel sanat eserlerinden doğrudan alıntı yapılmasına izin vermemektedir. Yasa koyucu, bir tablonun veya fotoğrafın bir başka eserde aynen veya değiştirilerek kullanılmasını, iktibas serbestisi kapsamında değil, izne tabi bir kullanım olarak görme eğilimindedir.

4. Dijital Çağda Telif Haklarının Dönüşümü

4.1 Dijital Üretim Biçimlerinin Telif Korumasına Etkisi

Telif hakkı, yaratıcının emeğini koruyarak kültürel ve sanatsal zenginliğin devamlılığını sağlayan temel bir mekanizmadır. FSEK sistematüğinde, sahibinin hususiyetini taşıyan, objektif olarak algılanabilen ve tasarrufa elverişli olan her türlü fikir ve sanat ürünü koruma altındadır.¹⁸³ Kanun koyucu, bu korumayı eser sahibinin ya-

181. Doktrinde “çifte karakterli eser” olarak da nitelendirilen işlenme eserlerde, işleyen hakkı asıl eser sahibinin hakkından bağımsız doğsa da (FSEK m. 6/son), bu hakkın kullanımı asıl eser sahibinin inhisari yetkisine (işlenme hakkı, FSEK m. 21) tabidir. İzin alınmaksızın yapılan işlenmeler, asıl eser sahibinin mali ve manevi haklarına tecavüz teşkil eder. Detaylı bilgi için bkz. Tekinalp, s. 156-158; Suluk / Karasu / Nal, s. 145 vd.; Şenol Ercoşkun, Kübra, Mali Hakları veya Kullanım Hakkını Devralanların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması. Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 3, S. 1, Haziran 2013, s.46. Sanatsal ifade özgürlüğü savunması bağlamında karşılaştırmalı hukuk örneği için Bkz. US Supreme Court, Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. v. Goldsmith, 598 U.S. 2023. https://www.supremecourt.gov/opinions/22pdf/21-869_87ad.pdf.

182. Öncü, Özge, Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İktibas Serbestisi ve Sınırları, Ankara: Yetkin Yayınları, 2010, s. 6.

183. Suluk/Karasu/Nal s.73-82, Demirbaş s.10

şamı boyu ve ölümünden itibaren yetmiş yıl ile sınırlandırarak, eserin nihayetinde kamuya mal olmasını ve toplumsal faydayı hedeflemiştir.¹⁸⁴

Ancak dijitalleşme süreci; üretim, paylaşım ve çoğaltım pratiklerinde köklü bir dönüşüm yaratmıştır. İnternet ve sosyal medya platformlarının yayılım gücü, eserlerin dijital ortamda anlık ve sınırsız çoğaltımını mümkün kılmaktadır. Bu durum, fikri mülkiyet hakları bağlamında eser sahibinin manevi ve mali haklarının fiilen korunmasını zorlaştırmakta, izinsiz kullanımların takibini imkânsız hale getirmektedir.¹⁸⁵

Doktrinde istisnalar ve kısıtlamalar olarak adlandırılan; eğitim, haber verme veya kamu yararı gibi amaçlarla eser sahibinden izin alınmaksızın yararlanma halleri, dijital çağda sınırları en çok zorlanan alanlardan biridir.¹⁸⁶ Dijital ortamdaki yeniden yorumlama/üretim faaliyetleri, kullanıcıların, çoğu zaman farkında olmadan, ihlaline neden olmakta; bu da telif hukukunun katı sınırlarının esnetilmesi ihtiyacını doğurmaktadır.¹⁸⁷

Teknolojinin dönüşümü ile bilgisayar ve yapay zekâ destekli programlar aracılığıyla üretilen güzel sanat eserleri de hukuki bir belirsizlik yaratmaktadır. Her ne kadar hukukumuzda “mekanik araçların eserin meydana getirilmesinde kullanılması kural olarak mümkündür”¹⁸⁸ denilse de yapay zekanın otonom üretimleri karşısında FSEK’in insan merkezli yapısının güncellenmesi gerekliliği doktrinde yoğun olarak tartışılmaktadır.¹⁸⁹

4.2. Özgünlük ve Yenilik Kriterlerinin Dijital Bağlamda Değerlendirilmesi

Telif hukukunda korumanın temel şartı olan hususiyet, dijital üretim ortamlarında tespiti giderek zorlaşan bir kavrama dönüşmüştür. Geleneksel sanat üretiminde eserin biricikliği, onun fiziksel varlığıyla doğrudan ilişkiliydi. Nitekim Walter Benjamin, 1935 tarihli eserinde bu durumu; “Bir sanat eserinin en mükemmel yeniden üretimi bile bir unsurdan yoksundur: Zaman ve mekândaki varlığı, bulunduğu yerdeki benzersiz varoluşudur” sözleriyle ifade etmiştir.¹⁹⁰

Dijital bir dosyanın kopyası, aslından farksızdır ve mekân zaman bağlamından kopuktur.¹⁹¹ Yapay zekâ ve otomatik üretim araçlarının kullanımı, insanın yaratıcı rolünü gölgede bırakmakta bu da eserin koruma şartı olan hususiyet kavramının nesnel olarak tespitini zorlaştırmaktadır.¹⁹² Günümüzde özgünlük, yalnızca biçimsel

184. Turhan, Metin, *Geleneksel ve Elektronik Eser Sahiplerinin Telif Hakları, Dijital Haklar Yönetimi, Bilgi Dünyası Dergisi Üniversite ve Araştırma Kütüphanecileri Derneği*, C. 17, S. 1, 2016, s. 63.

185. Suluk, Cahit, *Dijitalleşmenin ve Özellikle Yapay Zekanın Çıkardığı Telif Sorunları ve Çare Arayışları*, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi, S. 2, 2025, s. 956.

186. Kaynak, Selva / Koç, Serhat, *Telif Hakları Hukuku’nun Yeni Macerası: Sosyal Medya, Folklor/Edebiyat Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi*, C. 21, S. 83, 2015, s. 392.

187. Özdal, Mehmet Akif, *Yapay Zekâ ile Üretilen Görsel ve İllüstrasyon Eserlerinin Telif Hakları, Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi*, C. 4, S. 1, 2024, s. 11.

188. Ayiter, Nuşin, *Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri*, Ankara: Sevinç Matbaası, 1981, s. 198.

189. Suluk, s. 958.

190. Benjamin, Walter, *Pasajlar*, (Çev. Ahmet Cemal), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002; Ayrıca bkz. Walter Benjamin, *Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretilbildiği Çağda Sanat Yapıtı*, (Çev. Osman Akınhay), İstanbul, Agora Kitaplığı, 2012, s. 53.

191. *Dijitalleşmenin eserin “fiziki mülkiyet” bağını kopardığı ve kopyanın asıldan ayırt edilemez hale geldiği tartışması için* Bkz. Manovich, Lev, *The Language of New Media*, MIT Press, 2001, s. 52. https://dss-edit.com/plu/Manovich-Lev_The_Language_of_the_New_Media.pdf (E.T. 12.11.2025).

192. İnsan katkısının olmadığı veya araçların yaratıcı süreci domine ettiği durumlarda korumanın reddedildiği güncel bir karar için Bkz. ABD Bölge Mahkemesi’nin Thaler v. Perlmutter kararı (No. 1:22-cv-01564, D.D.C. Aug 18, 2023. Mahkeme bu kararında, “insan yazarlığının” (human authorship) telif korumasının temel şartı olduğunu ve yapay zekâ

farklılığa değil, aynı zamanda insanın yaratıcı kararına ve estetik müdahalesine dayandırılmalıdır.

5. Yeniden Yorumlama Faaliyetlerinin İhlal Potansiyeli: Haklar Bağlamında Bir İnceleme

Sanatsal bir yeniden yorumlama eylemi, doğası gereği mevcut bir eserin maddi veya dijital formunun kullanılmasına dayandığından, asıl eser sahibinden izin alınmaksızın gerçekleştirilmesi halinde FSEK kapsamında korunan haklarla çatışmaktadır. Sanatçının ifade özgürlüğü savunması ile eser sahibinin mülkiyet ve manevi bütünlük iddiası arasındaki bu gerilim, özellikle manevi ve mali haklar ekseninde somutlaşmaktadır.

5.1. Manevi Hakların İhlali Riski

Yeniden yorumlama faaliyetlerinde en sık gündeme gelen hukuki sorun, FSEK m. 16'da düzenlenen "*Eserde Değişiklik Yapılmasını Menetme Hakkı*"dır. Sanatçı, bir başka eseri alıp keserek, üzerine boyayarak, farklı biçimlere sokarak veya dijital yöntemlerde kullanarak, o eseri dönüştürerek kullandığında, teknik anlamda asıl eserin bütünlüğüne müdahale etmektedir. Eser sahibinin izni olmadıkça eserde, adında veya mahiyetinde değişiklik yapılamaz. Ancak FSEK m. 16/3 uyarınca bu yasak mutlak değildir; değişikliğin yasaklanabilmesi için eser sahibinin şeref ve itibarını zedeleyecek mahiyette olması veya eserin mahiyetini bozması gerekmektedir.¹⁹³

Dolayısıyla, her yeniden yorumlama otomatik olarak manevi hak ihlali sayılmaz. Yargıtay ve öğretideki hâkim görüşüne göre, yapılan müdahale eserin sanatsal değerini düşürüyor, sahibini kamuoyu nezdinde küçük düşürüyor veya eserin özgün karakterini tamamen yok ediyorsa manevi tazminat ve cezai sorumluluk doğacaktır.¹⁹⁴

Bununla birlikte, FSEK m. 15'te düzenlenen "*Adın Belirtilmesi Yetkisi*" de yeniden yorumlama eserlerinde sıklıkla ihlal edilmektedir. Kendine mal etme sanatçıları, genellikle ortaya çıkardıkları işin tamamen yeni ve kendilerine ait olduğunu iddia ederek, kaynak eserin sahibine atf yapmaktan kaçınmaktadır. Bu durum, eser sahibinin manevi haklarına açık bir tecavüz niteliğindedir.¹⁹⁵ Adın belirtilmesini isteme yetkisi FSEK'de yer verilen bütün eser türleri bakımından geçerli bir haktır.¹⁹⁶

5.2. Mali Hakların İhlali Riski

Yeniden yorumlamanın hukuki niteliği bir işlenme ise, FSEK m. 21 uyarınca işlenme hakkı münhasıran asıl eser sahibine aittir. İşlenme eser, asıl eserden bağımsız bir korumaya sahip olsa da, bu hakkın kullanımı asıl eser sahibinin mali haklarını devretmesine veya izin vermesine bağlıdır.¹⁹⁷ Asıl eser sahibinden izin alınmadığı sürece, ortaya çıkan yeni eser ne kadar yaratıcı olursa olsun, hukuken bir izinsiz işlenme statüsündedir ve asıl eser sahibinin potansiyel gelir kaybına yol açmaktadır.

tarafından otonom üretilen çıktılarının bu şartı sağlamadığını hükme bağlamıştır. <https://www.wipo.int/wipolex/en/members/profile/WIPOLEX?activeCollection=laws&collection=laws&collection=treaties&collection=judgments> (E.T.04.11.2025).

193. Kılıçoğlu, s. 267; Suluk / Karasu / Nal, s. 118.

194.. Öztan, s. 318.

195. Suluk / Karasu / Nal, s. 117.

196. Bayındır, Sinan, *Başkasının Eserini Sahiplenme Suçu* (FSEK m.71/1-2), Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk'a Armağan, Editör: Mahmut Koca, Seçkin Yayıncılık, Ankara, ss.1163-1206, 2020, s.884.

197. Tekinalp, s. 157; Yavuz, Levent / Alica, Türkay / Merdivan, Fethi, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu*, Cilt: II, Ankara, Seçkin Yayıncılık, 2014, s. 890.

Ayrıca, izinsiz oluşturulan bu yeniden yorumlamaların sergilenmesi, satılması veya kataloglarda basılması; asıl eser sahibinin çoğaltma (FSEK m. 22) ve yayma (FSEK m. 23) haklarının ihlali anlamına gelir. Özellikle dijital sanat eserlerinde¹⁹⁸ ve uygulamalarında, eserin kopyalanması ve dolaşıma sokulması maliyetsiz ve hızlı olduğundan, ihlalin etki alanı genişlemektedir.¹⁹⁹

6. Cezai Sorumluluk

Fikir ve sanat eserlerinin korunması, yalnızca özel hukuk bağlamında bir tazminat meselesi değil, aynı zamanda kamuyu ilgilendiren bir ceza hukuku sorunudur. Ticaretle Bağlantılı Fikri Mülkiyet Hakları Anlaşması (TRIPS) m. 61 uyarınca üye ülkelere getirilen yükümlülükler doğrultusunda, 5846 sayılı FSEK'in 71. maddesinde eser sahibinin manevi ve mali haklarına yönelik ihlaller suç olarak düzenlenmiştir. Bu kapsamda, bir eseri eser sahibinden izin almaksızın değiştirmek, kaynak göstermeksizin iktibasta bulunmak veya izinsiz çoğaltıp yaymak cezai yaptırıma tabidir²⁰⁰. Bu kapsamda izinsiz olarak bir eserin değiştirilmesi FSEK m. 71/I-1 hükmünde cezai yaptırım altına alınmıştır. Bu suçla korunan hukuki değer eser sahibinin manevi ve mali haklarıdır. Burada fail tarafından yapılan değişikliğin boyutunun az veya çok olması veya değişikliğin hangi yöntem kullanılarak yapılmış olduğu önem taşımaz.²⁰¹ Bu bakımdan suç serbest hareketli bir suçtur²⁰². Suçun faili bakımından kanunda bir özgüleme yapılmadığından eser sahibi dışındaki herkes bu suçun faili olabilir. Suçun mağduru ise eseri izinsiz olarak işlenen veya değiştirilen kimsedir. Fail tarafından yapılan değişikliğin kendi kişisel alanı içerisinde kalması halinde suç oluşmaz²⁰³. Bu suç ancak kasten işlenebilen bir suçtur.

Ancak, yeniden yorumlama niteliğindeki üretimlerde suçun oluşup oluşmadığı her zaman net değildir.

İşlenme eser, asıl eserden bağımsız olmayan ancak işleyeninin hususiyetini taşıyan bir fikir ürünüdür. FSEK m. 21 uyarınca işlenme hakkı münhasıran eser sahibine aittir ve izinsiz işlenme, mali haklara tecavüz oluşturur. Ancak cezai sorumluluk bağlamında, sanat özgürlüğü ile mülkiyet hakkı arasında bir denge gözetilmelidir. Parodi, kolaj veya montaj gibi yöntemlerle üretilen ve asıl eseri dönüştürücü bir nitelikte ele alan çalışmalar, ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilebilir. Eğer yeniden yorumlama, asıl eserin temel unsurlarını değiştirmeden, özgün bir katkı sunmadan sadece ticari saiklerle yapılıyorsa FSEK m. 71 kapsamındaki suçlar oluşabilir. Sanatın doğası gereği eleştirel olduğu gözetilerek, cezai sorumluluğun tespitinde ölçülülük ilkesi esas alınmalı ve dar yorum benimsenmelidir.

7. Sanatsal İfade ve Telif Hakkı Dengesi

Sanatsal ifade özgürlüğü ile telif hakları arasındaki çatışma, uluslararası yargı

198. *Dijital sanat eseri ve dijitalleştirilmiş sanat eseri ayrımı için bkz. Aslan, Belgin, Dijital Sanat ve Fikri Haklar*, Ankara: Turhan Yayıncılık, 2025, s. 44 vd.

199. *Suluk / Karasu / Nal*, s. 124.

200. 5846 sayılı FSEK m. 71/I-1 hükmünde "Bir eseri, icrayı, fonogramı veya yapımı hak sahibi kişilerin yazılı izni olmaksızın işleyen, temsil eden, çoğaltan, değiştiren, dağıtan, her türlü işaret, ses veya görüntü nakline yarayan araçlarla umuma ileten, yayımlayan ya da hukuka aykırı olarak işlenen veya çoğaltılan eserleri satışı eden, satan, kiralamak veya ödünç vermek suretiyle ya da sair şekilde yayan, ticarî amaçla satın alan, ithal veya ihraç eden, kişisel kullanım amacı dışında elinde bulunduran ya da depolayan kişi hakkında bir yıldan beş yıla kadar hapis veya adli para cezasına hükmolunur denilmiştir.

201. *Özderiyol, Teknail*, s.195.

202. *Ateş, Mustafa, Fikri Hakların Cezai Himayesi*, Ankara: Adalet Yayınları, 2024, s. 87.

203. *Özderiyol*, s.197.

içtihatlarında sıkça ele alınmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), *Ashby Donald ve Diğerleri v. Fransa* kararında, telif hakkı korumasının ifade özgürlüğüne bir müdahale oluşturabileceğini kabul etmekle birlikte, müdahalenin meşruiyetini değerlendirirken kamu yararı ve ticari amaç kriterlerine odaklanmıştır. Mahkeme, ticari gayenin baskın olduğu ve kamu yararına katkının azaldığı durumlarda devletin takdir marjının geniş olduğunu belirtmiştir.²⁰⁴

Avrupa Birliği Adalet Divanı (ABAD) ise *Deckmyn* kararında parodi istisnasını tanımlamıştır. Divan'a göre parodi, var olan bir eseri çağrıştırmakla birlikte ondan belirgin şekilde farklılaşmalı ve mizahi bir ifade içermelidir. Parodinin özgün bir karakter taşıması şartı aranmasa da, eser sahibinin meşru menfaatleri ile ifade özgürlüğü arasında adil bir denge kurulmalıdır.²⁰⁵ Paris İstinaf Mahkemesi'nin *Playmobil/Mona Lisa* kararında da vurgulandığı üzere, parodik bir eser (La Joconde Playmobil) özgün bir yaratım olarak telif korumasından yararlanır; ancak bu parodik eserin üçüncü kişilerce izinsiz kullanımı ihlal teşkil eder.²⁰⁶

ABD hukukunda ise denge Adil Kullanım (Fair Use) doktrini ile sağlanmaktadır. *Campbell v. Acuff-Rose Music* kararında belirtildiği üzere, kullanımın dönüştürücü niteliği belirleyicidir. Yeni eser, orijinalin yerine geçmekten ziyade ona yeni bir anlam, estetik veya mesaj katıyorsa adil kullanım kapsamında değerlendirilir.²⁰⁷ Bu doktrin, telif hakkını mutlak bir mülkiyet hakkı olarak değil, sanatsal gelişimi teşvik eden bir araç olarak yorumlamaktadır.

Dönüştürücü kullanım kavramının sınırlarını daha da genişleten ve sanatçının niyetinden ziyade eserin algısına odaklanan en çarpıcı örneklerden biri ise 2013 tarihli *Cariou v. Prince* davasıdır.²⁰⁸

Dava konusu olayda, kendine mal etme sanatının önde gelen isimlerinden Richard Prince, fotoğrafçı Patrick Cariou'nun Jamaika'daki Rastafaryanları belgelediği *Yes Rasta* isimli kitabındaki 35 adet fotoğrafı izin almaksızın kolajlarında ve tablolarında kullanmıştır. İlk derece mahkemesi, Prince'in eserlerinin orijinal fotoğrafları doğrudan yorumlamadığı veya eleştirmediği gerekçesiyle dönüştürücü olmadığına ve telif hakkı ihlali oluşturduğuna hükmetmiştir.

Ancak ABD 2. Temyiz Mahkemesi bu kararı bozarak telif hukuku literatürüne makul gözlemci ve farklı estetik kriterlerini kazandırmıştır. Mahkeme, bir eserin adil kullanım kapsamında dönüştürücü sayılabilmesi için orijinal eseri mutlaka eleştirmesi veya ona atıfta bulunması gerekmediğine karar vermiştir. Temyiz Mahkemesi'ne göre asıl sorulması gereken soru şudur: "Makul bir gözlemciye göre, yeni eser orijinalinden temelden farklı bir estetik sunuyor mu?"

Mahkeme, Cariou'nun sakin, klasik ve özenle oluşturulmuş portrelerine karşılık; Prince'in eserlerinin kaba, sarsıcı, telaşlı ve kışkırtıcı bir estetiğe sahip olduğunu

204. AİHM, *Ashby Donald ve Diğerleri v. Fransa*, B. No: 36769/08, 10.01.2013. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115979> (E.T.13.12.2025).

205. ABAD, *Deckmyn / Vandersteen Mirasçıları*, C-201/13, 03.09.2014. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62013CJ0201> (E.T.14.12.2025).

206. Paris İstinaf Mahkemesi (*Cour d'Appel de Paris*), 20/18194, 30.09.2022. <https://www.euipo.europa.eu/law/recent-case-law/the-court-of-appeal-in-france-ruled-that-la-joconde-playmobil-can-be-protected-by-copyright> (E.T.03.12.2025).

207. *Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc.*, 510 U.S. 569 (1994). <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/510/569/>

208. *Cariou v. Prince*, 714 F.3d 694 (2d Cir. 2013). <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/ca2/11-1197/11-1197-2013-04-25.html> (E.T.17.12.2025).

tespit etmiştir. Bu estetik farklılaşma, eserin yeni bir ifade, anlam ve mesaj taşıdığı için yeterli görülmüştür. Bu karar ile dönüştürücülük testi, sanatçının subjektif niyetinden çıkarılarak, eserin görsel etkisine ve izleyicinin algısına kaydırılmıştır.

8. Sonuç ve Değerlendirmeler

Güzel sanat eserlerinin yeniden yorumlanması, dijital çağın en temel ifade biçimlerinden biri haline gelmiştir. Ancak bu pratikler, eser sahibinin mali ve manevi hakları ile sanatçının yaratma özgürlüğü arasında sürekli bir gerilime neden olmaktadır. Türk hukukunda FSEK, eser sahibini güçlü bir şekilde korurken, dijital üretim biçimleri ve yapay zekâ teknolojileri karşısında klasik eser ve ihlal tanımları yetersiz kalabilmektedir.

Yeniden yorumlama faaliyetlerinin kategorik olarak yasaklanması veya tamamen serbest bırakılması yerine, adil sınırlar içinde yönlendirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, Türk hukuk mevzuatında “*adil kullanım*”, “*parodi istisnası*” ve “*dijital yararlanmaya*” ilişkin açık düzenlemelerin yapılması bir zorunluluktur. Hukukun amacı yaratıcı özgürlükleri bastırmak değil; eser sahibinin haklarını korurken, toplumsal kültürün zenginleşmesine katkı sağlayan sanatsal ifade özgürlüğünün de sürdürülebilirliğini sağlamaktır.

Günümüzde dijitalleşme ve teknolojik alandaki hızlı gelişim ceza normlarının bu gelişime ayak uydurmasını güçleştirmektedir. Öyle ki yeni ihlal biçimlerinin ortaya çıkması ve ihlalin etki alanının ve boyutlarının oldukça genişlemiş olması eser sahibinin haklarına yönelik olarak etkin bir cezai korumanın temini bakımından değişen ihtiyaçlara göre ceza normların revize edilmesi ciddi bir ihtiyaçtır.

KAYNAKÇA:

ASLAN, Belgin; Dijital Sanat ve Fikri Haklar, Turhan Yay., Ankara 2025.

ATEŞ, Mustafa; Fikri Hakların Cezai Himayesi, Adalet Yay., Ankara 2024.

AYİTER, Nuşin; Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, Ankara: Sevinç Matbaası, 1981.

BAYINDIR, Sinan; 5846 Sayılı Kanun Kapsamında Fotoğrafik Ürünlerin Eser Vasfına İlişkin Bir Değerlendirme, Hukuk ve Sanat, 6. bs., Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.

BAYINDIR, Sinan; Başkasının Eserini Sahiplenme Suçu (FSEK m.71/1-2), Prof. Dr. Mehmet Emin Artuk’a Armağan, Ed. Mahmut Koca, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2020.

BENJAMİN, Walter; Pasajlar, Çev. Ahmet Cemal, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002.

BENJAMİN, Walter; Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretilbildiği Çağda Sanat Yapıtı, Çev. Osman Akinhay, İstanbul: Agora Kitaplığı, 2012.

BURUNSUZ, Muteber; Postmodern Sanatta Eser ve Kavram Bileşenleri Üzerine Bir Değerlendirme, Yıldız Journal of Art and Design 7, no. 2 (2020).

CİVLİZ, Sümeyra İlhan; Resim Sanatında Anamorfizm ve Pastiş Uygulamaları, International Journal of Social and Humanities Sciences Research 10 (2023).

COHN, Gabe; AI Art at Christie's Sells for \$432,500, The New York Times, October 25, 2018. <https://www.nytimes.com/2018/10/25/arts/design/ai-art-sold-christies.html> (E.T. 03.12.2025).

COŞKUN, Cumhuri; Sanat ve Tasarım Alanında Üretken Yapay Zekâ Sistemleri, Art-e Sanat Dergisi,17, no. 33 (2024).

ÇAKIROĞLU, Elif; Postmodernizm Sürecinde Kendine Mal Etme ve Lluís Barba'nın Yapıtlarının Göstergelerarasılık Bağlamında İncelenmesi, Turkish Online Journal of Design Art and Communication 11, no. 2 (2021): 490–504.

DEMİRBAŞ, Ali; Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Mali Hakların Tecavüzünde Hak Sahibine Sağlanan Koruma, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.

EKEN, Begüm; Marka ve Fikri Mülkiyet İlişkisi, Dijitalleşen Sanat ve Tasarımda Türkiye'deki Eser Haklarına Dair Bir İnceleme, IBAD Sosyal Bilimler Dergisi, 13 (2022).

ELİRİ, İsa; Güzel Sanat Eserlerinde Fikri Mülkiyet Hakları ve Uygulamaları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 23 (2010).

EREL, Şafak N.; Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 2.Baskı., Ankara: İmaj Yayıncılık, 1998.

JAMESON, Fredric; Postmodernism, or, The Cultural Logic of Late Capitalism. Durham: Duke University Press. s.54,65-65. (1991). <https://web.education.wisc.edu/halverson/wp-content/uploads/sites/33/2012/12/jameson.pdf>

KAYNAK, Selva ve KOÇ, Serhat; Telif Hakları Hukuku'nun Yeni Macerası: Sosyal Medya, Folklor/Edebiyat 21, no. 83 (2015).

KILIÇOĞLU, Ahmet M.; Sınai Haklarla Karşılaştırmalı Fikri Haklar, Ankara: Seçkin Yay., 2022.

KILIÇOĞLU, Berna; Kolaj Tekniğinin Medya Teknolojileriyle Dönüşümü Bağlamında Bir İnceleme, Uluslararası Disiplinlerarası ve Kültürlerarası Sanat 9, no. 18 (2024).

KOÇ, Okan; Komik Olanın Peşinde Parodi, Türk Dili, Dil ve Edebiyat Dergisi C. CIX, S. 767-768 Kasım-Aralık 2015.

LYNTON, Norbert; Modern Sanatın Öyküsü, Çev. Cevat Çapan ve Sadi Öziş, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2009.

MANOVICH, Lev; The Language of New Media, Cambridge, MA: MIT Press, 2001. https://dss-edit.com/plu/Manovich-Lev_The_Language_of_the_New_Media.pdf (E.T.14.01.2026)

MARGONİ, Thomas; The Digitisation Of Cultural Heritage: Originality, Derivative Works And (Non) Original Photograph, Institute for Information Law, University of Amsterdam, <https://www.ivir.nl/publicaties/download/1507.pdf>.

MARTER, John (Ed.); The Grove Encyclopedia of American Art, Vol. 1,

New York: Oxford University Press, 2011. https://www.researchgate.net/publication/305948911_The_Grove_encyclopedia_of_American_art_Edited_by_Joan_M_Marter_New_York_Oxford_University_Press_2011_5_vols_III_ISBN_9780195335798_99600_hardcover.

ÖNCÜ, Özge; Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İktibas Serbestisi ve Sınırları, Ankara: Yetkin Yayınları, 2010.

ÖZDAL, Mehmet Akif; Yapay Zekâ ile Üretilen Görsel ve İllüstrasyon Eserlerinin Telif Hakları, Disiplinlerarası Yenilik Araştırmaları Dergisi 4, no. 1 (2024).

ÖZDERYOL, Teknail; Fikir ve Sanat Eserleri Kanununda Düzenlenen Suçlar, Oniki Levha Yay., İstanbul 2021.

ÖZKAN, Aras; Yapay Zekâ Tarafından Üretilen Fikir ve Sanat Ürünlerinin Korunması, TBB Dergisi, C.164, 2023.

ÖZTAN, Fırat; Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda İşlenme Eserler, Prof. Dr. Ali Bozer'e Armağan, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü, Ankara, 1998.

ROSE, Margaret; Parodi, Antik, Modern ve Postmodern, Çev. Cansu Dikme, Ankara: Hece Yayınları, 2016.

SULUK, Cahit; Dijitalleşmenin ve Özellikle Yapay Zekanın Çıkarıldığı Telif Sorunları ve Çare Arayışları, Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi 2 (2025).

SULUK, Cahit, KARASU, Rauf, NAL, Temel; Fikri Mülkiyet Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2024.

ŞANLI, Şeyda; Müzik Eserleri Özelinde Şarkılara Esinlenme Halinin Değerlendirilmesi, Terazi Hukuk Dergisi, C.0, S. 228, Ağustos 2025.

ŞENOL, Kübra Ercoşkun; Mali Hakları veya Kullanım Hakkını Devralanların Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Kapsamında Korunması, Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi 3, no. 1 (2013).

TEKİNALP, Ünal; Eser Sahipliği Haklarının Genişletilmesi Açısından Yasal Sistemimizin Değerlendirilmesi, Yazar Hak ve Sorumlulukları Sempozyumu, Ankara, 1978.

TEKİNALP, Ünal; Fikri Mülkiyet Hukuku, Beta Yay., İstanbul 2012.

TURHAN, Metin; Geleneksel ve Elektronik Eser Sahiplerinin Telif Hakları, Dijital Haklar Yönetimi, Bilgi Dünyası 17, no. 1 (2016).

TÜZÜN, Mustafa ve YILDIZ, Korkmaz; Postmodernizm ve Kendine Mal Etme, International Social Sciences Studies Journal (2021).

ÜNER, Özkan; Zehra Karşılaştırmalı Hukuk Bakış Açısıyla Telif Haklarında Parodi Amaçlı Kullanımlar, Oniki Levha Yayıncılık, 2022.

VARDAR, Tuna/KINIK, Mustafa; Sanat Tarihine Geçmiş Eserlerin Günümüz Sanatsal Tasarımlarına Etkilerinin Pastiş ve Parodi Kavramları Çerçevesinde Değerlendirilmesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya Sanat Dergisi S.4 (2021).

YAVUZ, Levent, ALICA, Türkay ve MERDİVAN, Fethi; Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Yorumu, Vol. 2, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2014.

YILMAZ, Mehmet; Modernizmden Postmodernizme Sanat, Ankara: Ütopya Yayınevi, 2013.

ABAD, Deckmyn / Vandersteen Mirasçıları Kararı, C-201/13, 03.09.2014. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:62013CJ0201>.

ABD Bölge Mahkemesi, Thaler v. Perlmutter Kararı, No. 1:22-cv-01564 (D.D.C.,

18 Ağustos 2023). <https://www.wipo.int/wipolex/en/members/profile/WIPOLEX?activeCollection=laws&collection=laws&collection=treaties&collection=judgments>.

AİHM, Ashby Donald ve Diğerleri v. Fransa Kararı, B. No: 36769/08, 10.01.2013. <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-115979>.

Paris İstinaf Mahkemesi (Cour d'Appel de Paris), 20/18194 sayılı Karar, 30.09.2022. <https://www.euipo.europa.eu/law/recent-case-law/the-court-of-appeal-in-france-ruled-that-la-joconde-playmobil-can-be-protected-by-copyright>.

Yargıtay 11. Hukuk Dairesi, E. 2006/12890, K. 2007/14256 sayılı Karar <https://www.lexpera.com.tr/>.

Yargıtay 11.HD 26.01.2021 tarihli E.2020/1245 K.2021/469 kararı, <https://www.lexpera.com.tr/>.

I ZR 264/91 (BGH) of 11.03.1993 [Asterix-Persiflagen] <https://dejure.org/dienste/vernetzung/rechtsprechung?Gericht=BGH&Datum=11.03.1993&Aktenzeichen=I%20ZR%20264/91>.

Türk Dil Kurumu, Parodi, Güncel Türkçe Sözlük, <https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 12.12.2025).

ArtDog İstanbul, Yarışmayı Yapay Zekâ Kazandı, 11 Eylül 2022, <https://artdogistanbul.com/yarismayi-yapay-zeka-kazandi>.

US Supreme Court, Andy Warhol Foundation for the Visual Arts, Inc. v. Goldsmith, 598 U.S. 2023. https://www.supremecourt.gov/opinions/22pdf/21-869_87ad.pdf.

Campbell v. Acuff-Rose Music, Inc., 510 U.S. 569 (1994). <https://supreme.justia.com/cases/federal/us/510/569/>.

Cariou v. Prince, 714 F.3d 694 (2d Cir. 2013). <https://law.justia.com/cases/federal/appellate-courts/ca2/11-1197/11-1197-2013-04-25.html>.

Şair-Yazar Ali Hakkoymaz Ve Cafer Vayni...

YAPAY ZEKADAN FAYDALANAN SANATÇILARIN FİKİR VE HAK İHLALİ CEZA HUKUKUNDAN KAYNAKLANAN SORUMLULUĞU VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Çağatay ÇINAR
Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi

GİRİŞ: YAPAY ZEKÂ SANATININ HUKUKİ KONUMU

A. Yapay Zekâ Sanatının Tanımı ve Kapsamı:

209

Türk dil kurumu sözlüğünde zekâ terimi “insanın düşünme akıl yürütme objektif gerçeklik algılama yargılama ve sonuç çıkarma yeteneklerinin tamamı anlık, dirayet ve feraset olarak tanımlanmaktadır.”²¹⁰

Yapay ise “Doğadaki örneklerine benzetilerek insan eliyle yapılmış veya üretilmiş; yapma, bileşimli, suni, tasni, sentetik, doğal karşıtı, yapmacık” olarak tanımlanmaktadır.

Yapay zekayı bu tanımlardan ve öğretilerdeki diğer bazı görüşlerden hareket ederek “Doğadaki örneklerle benzetilerek büyük veri setlerini analiz eden algoritmalar, programlar aracılığıyla, insanın akıl yürütme, sonuç çıkarma ve deneyimle öğrenme yeteneklerini; bir bilgisayara, siber ağlara veya bunlardan destek alan otonom şekilde hareket eden veya etmeyen makine ve varlıklara kazandırma faaliyeti...” olarak tanımlayabiliriz.²¹¹ Bu faaliyetin güncel ürünleri, yalnızca akıl yürütmeyi değil, aynı

209. İş bu görsel “kendini ve yapay zekayı bir resimle ifade eder misin?” komutu yapay zekaya girilerek Google Gemini adlı yapay zeka programı tarafından oluşturulmuş bir görseldir.

210. Bkz. <https://sozluk.gov.tr/>

211. İ. Sucu- E. Ataman, *Dijital Evrenin Yeni Dünyası Olarak Yapay Zekâ ve Her Filmi Üzerine Bir Çalışma*, *Yeni Medya Elektronik Dergisi*, Cilt: 4, Sayı: 1, s.41; Ayrıca bkz. Avrupa Yapay Zekâ Tüzüğü'nün 3.maddesinin 1. Fıkrası burada yapay zekâ: “...değişen seviyelerde özerklikle çalışmak üzere tasarlanmış ve konuşlandırıldıktan sonra uyarlanabilirlik sergileyebilen ve açık veya örtük hedefler için, aldığı girdiden, fiziksel veya sanal ortamları etkileyebilecek tahminler, içerik, öneriler veya kararlar gibi çıktıların nasıl üretileceğini çıkaran makine tabanlı bir sistem” olarak tanımlanmıştır. Bkz. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (Erişim Tarihi: 20.11.2024) Çağatay Çınar, *Yapay Zekâ Yoluyla Üretilen Müzik Eserlerinin Sinema Eserlerinde*

zamanda amaç odaklı olarak yeni ve özgün içerik üretme (Generative AI) yeteneğini de kapsamaktadır.”

Bir görüşe göre sanat ise duygu ve düşüncelerin belirli teknik ve estetik kurallara göre maddelerle maddede ifade edilmesi olayı olarak tarif edilebilir.²¹² “Ancak bilgisayar, siber ağların, ortamların olduğu günümüzde sanatı “duygu ve düşüncelerin belirli teknik ve estetik kurallara göre madde ile maddede, siber ürünler yoluyla siber ortamlarda ifade edilmesi olayı” olarak tanımlamak daha doğru olacaktır.”

“Yapay zekâ sanatını ise “Yapay zekanın da kısmen veya tamamen dahil edilerek duygu ve düşüncelerin belirli teknik ve estetik kurallara göre madde ile maddede, siber ürünler yoluyla siber ortamlarda ifade edilmesi olayı” olarak tanımlayabiliriz.”

B. Temel Hukuki Sorun:

Burada Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) 1 B- a maddesi kendi bünyesinde hukuk konuma haklardan yoksun bırakmayacağı eseri şu şekilde tanımlamaktadır: *Eser sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat musiki güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleridir.* Buna göre kanunun lafından anlaşılan iki şart vardır bunlardan biri sahibinin hususiyetini taşıması ikincisi ise musiki, güzel sanatlar, edebiyat bilim ve sanat eseri, derleme eserler sınıflarından birine dahil olmasıdır.

Buna göre yapay zekâ tarafından meydana getirilen fikri ürünlerin eser olarak değerlendirip değerlendirilmeyeceği bakımından esas belirleyici olan sübjektif şart hususiyettir.

Hususiyet Tekinalp'e göre anlatım üzerinde somutlaşan ve sanatçının kişiliğini yaratıcılığını ve eser üzerindeki fikri çabasını yansıtan mührüdür.²¹³

Bununla beraber hususiyet yalnızca üsluba indirgenemez bu bağlamda hususiyet eser sahibinin iş dünyasından esere yaptığı katkıların bütününe ifade etmektedir.

Genel kullanıma açık yapay zekâ sistemleri, mevcut veri setlerini işleyerek çıktı üretmektedir. Bu üretim süreci, insan müdahalesinin bulunmadığı durumlarda, aşağıda belirtilen metodolojik benzerlikler yoluyla ciddi etik ve hukuki sorunları beraberinde getirmektedir:

Klonlama (Replikasyon): Başkasının çalışmasının aslına sadık kalarak, herhangi bir değişiklik yapılmaksızın sunulması.

Blok Kopyalama: Tek bir kaynaktaki metnin özgün kısımlarının yapısal değişikliğe uğratılmadan devralınması.

Kılık Değiştirmiş İntihal (Bul-Değiştir): İçeriğin özü korunurken yalnızca anahtar kelimelerin eş anlamlılarıyla değiştirilmesi.

Algoritmik Remiks: Farklı kaynakların, söz dizimsel bir uyum yakalanarak harmanlanması.

Öz-İntihal (Geri Dönüştürme): Yazarın veya sistemin daha önceki verilerinin kaynak gösterilmeden sisteme dahil edilmesi.

Mozaikleme (Mezleme/Lapa): Birçok kaynaktan alınan materyalin karmaşık

Kullanımından Doğan Cezai Sorumluluk, 4. Telif Hakları Sempozyumu: Sinema Endüstrisinde Telif Hakları, Akıl Fikir Yayınları, 2025, s.114

212. Tamer Kavuran; Sanat ve Bilim’de Gerçek Kavramı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 15 Yıl: 2003/2 (225-237 s.), s.226; Cahit Kinay, “Sanat Tarihi Ders Notları”, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü, Ankara 1974, s.5.

213. Ünal Tekinalp, “Fikri Mülkiyet Hukuku”, İstanbul Vedat Yayıncılık, 5. bası, 2012 s. 105

bir şekilde birleştirilerek özgünlük illüzyonu yaratılması.

Agregasyon (Toplama): Uygun kaynak gösterilse dahi, hiçbir orijinal katkı içermeyen derleme niteliğinde kalması.²¹⁴

Bu yöntemlerle ortaya konulan ürünler, doğrudan bir insan zekasının ve yaratıcılığının ürünü olmadıkları sürece, FSEK bağlamında eser niteliği kazanamazlar.

Buradaki esas problem İnsan faktörünün de yapay zekayla birlikte devreye girmesidir. Zira üretiminde bilgisayarların rol aldığı fikri ürünler öğretilen bilgisayar üretimi ve bilgisayar destekli olarak ikiye ayrılmaktadır. Bu ayrımın önemi fikri ürünün eser olarak değerlendirilmesinde ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda bilgisayar üretimi olan fikri ürünler insan çabasının olmaması nedeniyle eser olarak kabul edilmemektedir. Öte yandan Amerikan telif hakları ofisi uygulamalarının 306 paragrafının ilk cümlesinde “ofisin ancak bir insan tarafından meydana getirilen orijinal fikri ürünleri” eser olarak tescil edeceği açıkça belirtilmiştir.²¹⁵

Ancak buradaki sorun «bilgisayar destekli olarak» ve «bilgisayar üretimi şeklinde» yapılan ayrımın Yapay zekâ teknolojileri bakımından işlevsiz kalabilme sorunudur. Örneğin 2018 yılında Yapay zekâ tarafından meydana getirilen bir portre açık arttırmada 432.500 dolara alıcı bulmuştur. Bu portre de Yapay zekâ bakımından insan müdahalesi olmadan meydana getirilememiştir öyle ki bir çalışmada insanların yardımı olmasaydı Yapay zekâ Edmond de Belamy adlı resim eserini meydana getiremezdi ifadesi kullanılmıştır.²¹⁶

²¹⁷**NFT (Non-Fungible Tokens Nitelikli Fikri Tapu);** blok zinciri teknolojisiyle mülhrlenmiş, kopyalanamayan ve birbirinin yerine geçemeyen **benzersiz dijital sahiplik belgeleridir.** Dijital sanat, müzik veya sanal mülk gibi her türlü fikri ürünün veya varlığın dijital dünyadaki **tekilliğini ve mülkiyetini** temsil eden bir tür kriptografik sertifikadır.²¹⁸ İşte 2022 yılında NFT aracılığıyla mimari, resim ile yapay zekâ tekniklerini bir arada kullanan bir başka sanatçı Refik Anadol 1.3 milyon dolara eserini satmıştır.²¹⁹

214. Turnitin, “The Plagiarism Spectrum: Tagging 10 Types of Unoriginal Work”, <https://www.turnitin.com/static/plagiarism-spectrum/> (Erişim Tarihi: 03.11.2025).

215. Barış Gözübüyük, *Yapay Zekanın Meydana Getirdiği Fikri Ürünlerle İlişkin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, *Kırkkale Hukuk Mecmuası Cilt:1, Sayı:1, Nisan 2021*, s.65 Gözübüyük bu bağlamda “yapay zekanın en azından yarı otonom biçimde hareket ederek meydana getirdiği fikri ürünler eserdir” şeklinde yapılacak bir düzenlemenin isabetli olabileceği, Böylelikle, yapay zekanın tamamen otonom biçimde hareket ederek meydana getirdiği fikri ürünlerin eser olarak kabul edilmesi mümkün olabileceği görüşündedir.

216. BBC, “Yapay zekanın yaptığı portre 432 bin dolara satıldı” başlıklı 26 Ekim 2018 tarihli haber <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-45987201> (Erişim Tarihi:10.12.2025); Gözübüyük, s.64

217. Tuğçe Düzgüner- Levent Sezal; *NFT’ler, Metaverse ve Kripto Paralar: Yeni Dijital Ekonomi*, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Gordion Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:1 Sayı:1, 2025, s.2

218. “Türk Sanatçının NFT Eseri 1.3 Milyon dolara Satıldı.” isimli 11 Mayıs 2022 tarihli Hürriyet Gazetesi ve İhlas Haber Ajansı Haberi için bkz. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turk-sanatcinin-nft-eseri-1-3-milyon-dolara-satildi-42060311> (Erişim Tarihi:10.10.2025)

219. Çınar, s.121

Türk sanatçının NFT eseri 1.3 milyon dolara satıldı

Güncelleme Tarihi: Mayıs 11, 2022 13:23

#Refik Anadol

#NFT

#Casa Batllo

İHA

Oluşturulma Tarihi: Mayıs 11, 2022 12:51 · İdk okuma

EN

Yine yapımcıları tarafından bir güzel sanat ürünü üretmekle görevli Her hafta 70 bine yakın görüntü oluşturan Botto, toplamda 5 milyon dolardan fazla satış gerçekleştirmiştir. Botto, Merkeziyetsiz Otonom Organizasyon (DAO) tarafından yönetilen bir Yapay zeka sanatçısıdır. bu görüntülerden hangilerinin satılacağını insanlardan oluşan BottoDAO topluluğu oylamaktadır. Fakat bu satışlar neticesinde bu eserlerin FSEK bağlamında eser vasfı ülkemizde taşıyıp taşıyımamasının sorgulanması gerekir.

Kanaatimce Botto adlı organizasyonda da görüldüğü üzere; her ne kadar süreç yapay zeka tarafından yürütülüyor gibi görünse de, sistemi yönlendiren ve üretilen sayısız çıktı arasından hangisinin 'eser' vasfı taşıdığını tayin eden özne yine insandır. Dolayısıyla, yapay zeka ile yaratılan ürünlerde **insan faktörü yaratıcı süreç üzerinde fonksiyonel bir hakimiyet kurmuşsa ve insanın estetik müdahalesi neticesinde ortaya çıkan üründe bir özgünlük (hususiyet) söz konusuysa**, bu yapıtların FSEK bağlamında eser olarak değerlendirilmesi mümkündür. Aksi halde, insan zekasının dokunmadığı, tamamen mekanik ve algoritmik süreçlerin ürünü olan yapıtların eser korumasından yararlanması düşünülemez.²²⁰ Yapay zeka ile üretim sürecinde, etkin insan müdahalesi neticesinde özgün bir eser ortaya konulmuşsa; hak sahipliğinin bu müdahaleyi gerçekleştiren gerçek kişiye ait olması asıldır. Ancak, şayet söz konusu yaratıcı müdahale bir yatırımcı tarafından sağlanan imkanlar çerçevesinde veya bir hizmet ilişkisi içerisinde gerçekleştirilmişse; hak sahipliğinin (özellikle mali haklar bakımından) bu yatırımı yapan gerçek veya tüzel kişiye aidiyeti gündeme gelebilecektir.²²¹

C. Sorumluluk Çerçevesinin Çizilmesindeki Sorunlar

Bütün bu verdiğimiz örneklerdeki esas sorun; FSEK'in eski bir kanun olmasından ötürü, yapay zekâ ve bununla üretilen eserler konusunda bir düzenlemeye yer

220. Aynı görüşte Suna Savaş, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Yapay Zeka Tarafından Meydana Getirilen Eserlerde Hak Sahipliği, Adalet Yayınları, 2024, s.115*

221. NTV 13 Şubat 2025 tarihli haber <https://www.ntv.com.tr/n-life/kultur-ve-sanat/scarlett-johanssonin-basi-yapay-zeka-ile-dertte-gerceklikle-bagimizi-kaybetme-riskimiz-var,8gk1DAWOO0WOH5l2n7hhog> (Erişim Tarihi:15.10.2025)

vermemesi ve bunun yanında, bilgisayar programlarından öte **geleneksel** «bilgisayar destekli olarak» ve «bilgisayar üretimi şeklinde» yapılan ayrımın, yapay zekâ teknolojileri karşısında işlevsiz kalması sorunudur.

Klasik bilgisayar destekli çalışmalarda (Örn: Photoshop), insan (sanatçı) her fırça darbesine karar verir. Yapay zekâda ise insan, sisteme sadece metinsel bir girdi (prompt) verir ve yapay zekâ, kendi algoritmik kararlarıyla (hukuki açıdan hususiyetten yoksun) çıktıyı otonom olarak üretir. Bu durum, insan katkısının sınırını belirsizleştirmektedir.

Ayrıca yapay zekâ, intihal riskine neden olan metotları (klonlama, remiks, lapa yapma vb.) otonom olarak gerçekleştirebilir. Bu, geleneksel “bilgisayar üretimi” tanımına yakındır; ancak bu, yapay zekânın başkalarından alınan eserlerin belli bir bölümünden yararlanmış olması ihtimalini barındırır.

Bir başka önemli sorun da; yapay zekânın eğitiminde kullanılan ses ve görüntülerin sosyal medyada profili açık sitelerden alınması sonucunda, çeşitli ünlülerin sesi ve sanal görüntüsü ile **izinsiz** müzik veya reklam filmi çekilmesidir.

Bu işlevsizlik, yapay zekânın ürettiği çıktı FSEK m. 71 anlamında bir suç teşkil ettiğinde (örneğin, kasıtlı olarak bir telifli eseri izinsiz çoğaltma), cezai sorumluluğun kime yükleneceği sorusunu da doğurmaktadır. Bu noktada, yapay zekâ, Türk Ceza Kanunu (TCK) anlamında kişi (fail) olarak kabul edilemez. Bir makine ve araçtan ibarettir. Yapay zekânın kendi iradesi, kusur yeteneği ve kasıt unsuru bulunmadığı için doğrudan cezai sorumluluğu yoktur.

Ancak sorumluluğun atfedilmesinde (failin tespitinde) büyük bir sorun yaşanmaktadır.

Mesela aşağıdaki olayda sorumluluk kime ait olacaktır? ²²²

Haberler > Yabancı Haberler > Scarlett Johansson'ın başı yapay zeka ile dertte: Gerçeklikle bağıımızı kaybetme riskimiz var

Scarlett Johansson'ın başı yapay zeka ile dertte: Gerçeklikle bağıımızı kaybetme riskimiz var

13.02.2025 10:29

Haber Merkezi Paylaş <

Kariyeri boyunca akıllara kazınan pek çok karaktere hayat veren Hollywood yıldızı Scarlett Johansson, yapay zeka kullanımı hakkında dikkat çekici açıklamalarda bulundu.

Marriage Story, Lucy, Ghost in the Shell ve Bir Konuşabilse gibi başarılı yapımlarla tanınan ABD'li oyuncu Scarlett Johansson yapay zeka tarafından oluşturulan bir reklamda adının ve yüzünün kullanılmasıyla gündeme gelmişti.

maximum

Uluslararası Suc ve Ceza Film Festivali başladı

Denize kıyas olmanın şehrinde somon unlarıyorlar: Rusya ve Çin'den de tale...

Bunun öncesinde yine bu sanatçının yapay zekâ ile yaşadığı bir başka problem de şu habere konu olmuştur.²²³

222. BBC'nin 21 Mayıs 2024 tarihli haberi bkz. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c51134e86glo> (Erişim Tarihi:15.02.2025)

223. Halil Kaya ve Kemal Köymen. “Veri Madenciliği Kavramı ve Uygulama Alanları”. Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi Cilt: 6, Sayı: 2, 2008, s. 159

Scarlett Johansson: OpenAI sohbet robotunun sesimi taklit etmesine şoke oldum kızdım

21 Mayıs 2024
Görselleştirme 23 Mayıs 2024

Mevcut bu olayda Scarlett Johansson'ın yapay zekâ tarafından önce sesi OpenAI'de kullanılmış sonrasında ise kendisinin yine yapay zeka tarafından bir reklamda yüzü ve adı kullanılmıştır.

Bu işlevsizlik, Yapay zeka'nin ürettiği çıktı FSEK m. 71 anlamında bir suç teşkil ettiğinde (örneğin, kasıtlı olarak bir telifli eseri izinsiz çoğaltma), cezai sorumluluğun kime yükleneceği sorusunu da doğurmaktadır. Yapay zekâ, Türk Ceza Kanunu (TCK) anlamında kişi (fail) olarak kabul edilemez. Bir makine ve araçtan ibarettir. Yapay zeka'nin kendi iradesi, kusur yeteneği ve kasıt unsuru bulunmadığı için doğrudan cezai sorumluluğu yoktur. Ancak sorumlulukta atfında kime sorumluluğu atfedileceği büyük bir sorundur.

I. FİKRİ HAK İHLALİ (FSEK) BOYUTUNDA SORUNLAR:

A. Veri Madenciliği (Data Mining)

Yapay zekanın tam bir işlev görmesi için belli eserler ve bilgilerin kendisine yükletilmesi tanıtılması suretiyle eğitim verilmesi gerekir. Veri madenciliği (data mining); “devasa veri setleri içerisinde yapay zekâ algoritmaları yardımıyla gizli kalmış, anlamlı ve işe yarar bilgilerin ayıklanması sürecidir. Bir nevi, karmaşık veri yığınları arasından değerli ‘bilgi parçacıklarını’ bulup çıkarma işlemidir.”²²⁴ Yapay zekanın eğitim sürecinde kullanılacak nitelikli verinin hazırlanması bu yöntemle sağlanır.” İşte bu süreçte yani yapay zekâ eğitimlerinde özellikle **veri setlerinin kullanımında, izin alınmamış ve telif hakkı bulunan** gerçek eserlerin kullanılması söz konusu olabilmektedir. Bu durum, FSEK m.71/1.1 anlamında **izinsiz çoğaltma ve işleme** hakkı ihlalini doğurmaktadır. Bu sorunun çözümü için uluslararası alandaki en önemli adım Avrupa Birliği Telif Hakkı Direktifi ile AB nezdinde atılmaya çalışılmıştır.

AB Telif Hakkı Direktifi (Direktif (EU) 2019/790... **3. ve 4. Maddelerinde** yapay zekânın telif hakkına konu eserleri eğitimde kullanılabilceği ancak bunun için:

224. Bkz. Directive (Eu) 2019/790 Of The European Parliament and of The Council of 17 April 2019 <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj/jeng> (Erişim Tarihi:10.09.2025)

1. Yine hak sahibinden **izin alınması** gerektiğini (temel kural),
2. Ve en önemlisi; **“opt-out” (reddetme)** hakkı kullanılarak hak sahibinin eserini bu amaçla kullanmayı reddetmesi halinde, eserlerinin veri madenciliğinde **kullanılmayacağını** belirtmektedir.²²⁵

Bu yönden “opt-out” (reddetme) hakkına ilişkin düzenlemenin ivedilikle ülkemiz mevzuatına getirilmesi ve FSEK’te veri madenciliği faaliyetlerini ve telifli eserlerin eğitimde kullanım sınırlarını netleştiren düzenleme yapılması şarttır.

Yapay zekâ alanındaki AB’de en kapsamlı düzenleme, 2024 tarihli ve 2024/1689 sayılı **Avrupa Yapay zekâ Yasası (AI Act)** ile hayata geçirilmiştir. Bu düzenleme ile yapay zekâ sistemleri risk temelli bir sınıflandırmaya tabi tutulmuş; “sosyal puanlama” gibi temel hakları tehdit eden yüksek riskli uygulamalar yasaklanmıştır. Düzenleme, “sağlayıcı” ve “operatör” ayrımı yaparak her iki aktöre farklı yükümlülükler yüklemiş ve m. 99 kapsamında ağır idari yaptırımlar öngörmüştür.²²⁵ Özellikle fikri mülkiyet hukuku açısından kritik öneme sahip olan **m. 53/1(c)** hükmü, veri madenciliği (data mining) yoluyla telifli eserlerin rızasız kullanımını engellemeyi hedeflemektedir. Bu madde uyarınca sağlayıcılar, 2019/790 sayılı AB Direktifi’nin 4(3) maddesinde düzenlenen “hakların saklı tutulması” (**opt-out**) mekanizmasına uymak ve AB telif hukukuyla uyumlu politikalar geliştirmekle mükellef kılınmıştır. Bu sürecin denetimi için ise Avrupa Birliği bünyesinde merkezi bir **Yapay Zekâ Ofisi** ihdas edilmiştir.

Buna karşın ülkemizde durum oldukça düşündürücüdür. 2024 yılı itibarıyla trafik denetimlerinde ve radar sistemlerinde yapay zekalı kamera uygulamalarına geçilerek teknolojinin “cezalandırma” imkanlarından yararlanılmaya başlanırsa da²²⁶; telif hakları, kişilik haklarının korunması ve veri güvenliği gibi “hak koruma” alanlarında 2025 yılı başı itibarıyla hala spesifik bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. Bu durum, teknolojik imkanların denetim mekanizmalarında hızla kabul görmesine rağmen, hak sahiplerinin korunması noktasında mevzuatın geriden takip edildiği bir hukuki korumasızlık hali yaratmaktadır.

B. İhlalin Sonucu: Yapay Zekâ Mahsulü Benzerlik (İntihal)

1. “Aşırı Benzerlik” Kriteri

Yapay zekâ tarafından üretilen mahsulün (çıktının), yapay zekâ’nın eğitim setinde yer alan **özgün bir esere** veya **sanatçının ayırt edici üslubuna/stiline** aşırı ve bariz bir şekilde benzemesi, telif hakkı ihlal riskini doğurur.

Sinema ve Kişilik Hakları Bağlantısı: Aşırı benzerliğin en çarpıcı örneklerinden biri, **Deepfake** teknolojisi ile ünlü kişilerin (örneğin Scarlett Johansson gibi kimselelerin) sesinin veya görüntüsünün taklit edilerek filmlerde, reklamlarda veya müzik eserlerinde **izinsiz** kullanılmasıdır. Bu durum, sadece telif hakkını değil, aynı zamanda o kişilerin **isim, görüntü ve ses üzerindeki kişilik haklarını** da ihlal etmektedir.

2. Hukuki İntihal ve Nicel Sınır Önerisi

Yapay zekâ çıktısındaki aşırı benzerlik sonucunda, eser sahibinin **manevi ve mali haklarının** (özellikle **çoğaltma** ve **yayma** haklarının) ihlali söz konusu olmaktadır. Bu yönde hukuki intihal ve nicel sınır önerisinde bulunmaktayız. Özellikle **edebî**

225. *Büşra Kaynak Balta, Eser Kavramı ve Yapay Zekâ Ürünleri, Seçkin Yayınları, 2.baskı, 2025 s.96-110*

226. 06.11.2024 tarihli Trafikte yapay zekâ dönemi: Hız ihlali denetimlerinde onlarca kişiye ceza yağdı başlıklı haber: <https://gazeteoksijen.com/turkiye/trafikte-yapay-zeka-donemi-hiz-ihlali-denetimlerinde-onlarca-kisiye-ceza-yagdi-227382> (Erişim Tarihi:02.10.2025)

eserler yönünden yapay zekâdan yararlanmada, yapay zekâ çıktısında kullanılan telif hakkına konu metinlerin oranının toplam eserin %20 veya %25'i ile sınırlandırılması yönünde, FSEK'e bir düzenleme getirilmesi öneri olarak düşünülebilir. Bu nicel sınır, yaratıcı Yapay zekâ kullanımını teşvik ederken, birebir kopyalamayı engelleme amacı taşımaktadır. Öte yandan normal intihallere yönelik olarak zaten bu yönde pek çok üniversite bu yönde %20-30 arası sınırlama yönetmelik ve uygulama esasları ile getirmiştir.²²⁷ Bu bağlamda yapay zeka yönünden bu sınırların getirilmesini önermekteyiz.

II. CEZA HUKUKU SORUMLULUĞU (TCK VE FSEK M. 71-76)

A. Yasal Düzenleme ve Maddi-Manevi Unsurlar

Yapay zekâ aracılığıyla gerçekleştirilen ihlallerde, korunan hukuki değerlerin niteliğine göre ikili bir ayırım yapılmalıdır. Bu ayırım, yapılan ihlalin bir esere mi yoksa sıradan bir insana karşı yapıldığı noktasında uygulanacak kanun maddesini belirleyecektir.

1. Eser Odaklı İhlaller: Mevcut Eserlerin Yapay Zekâ ile İstismarı (FSEK m. 71-72)

Bu başlık altında korunan değer, insan yaratıcılığının ürünü olan "eser"dir. Yapay zekâ burada mevcut bir eseri kopyalamak veya teknolojik önlemleri aşmak için bir araç olarak kullanılırsa FSEK kapsamında sorumluluk gündeme gelecektir.

İzinsiz İşleme ve Çoğaltma (m. 71):

Yapay zekanın, veri setinde bulunan telifli bir eserin "hususiyetini" taşıyan parçaları kopyalayarak çıktı üretmesi halidir. Bu durum, m. 71/1 ve m. 71/3 uyarınca cezai sorumluluk doğurur.

Teknolojik Önlemlerin Aşılması (m. 72):

Yukarıda bahsettiğimiz Scarlett Johanson ile ilgili fiilin Türkiye'de gerçekleştiğini düşünelim. Şayet yapay zekâ programı, Scarlett Johansson'ın oynadığı **bir film dosyasındaki** (eser) DRM şifresini kırmak ve o filmde veri çekmek amacıyla tasarlanmışsa; bu programı üreten ve dağıtanlar FSEK m. 72 uyarınca cezalandırılır.

2. Süje Odaklı İhlaller: Bir Eserin Değil Bir İnsan Kimliğinin, Sesi ve Görüntünün Yapay Zekâ ile Klonlanması (TCK m. 134-136 / 245-A)

Bu Scarlett Johanson ile ilgili korunan değer, eserden bağımsız olarak insanın "kişilik hakları" ve "biyometrik verileri"dir. Scarlett Johansson vakasındaki temel tartışma buradadır. Bu fiil ülkemizde gerçekleşmiş olsa kanımızca şu suçlar oluşacaktır.

Kişisel Verilerin ve Özel Hayatın İhlali (TCK m. 134-136):

Ses tonu ve yüz hatları "özel nitelikli kişisel veri"dir. Sanatçının sesinin rızasız işlenmesi TCK m. 135-136; bu sesin taklit edilerek bir kurguda kullanılması ise TCK m. 134 (Özel Hayatın Gizliliği) kapsamında suç teşkil eder.

Bilişim Sistemine Müdahale (TCK m. 245/A):

Yapay zekâ, sanatçının bir eserinden değil de **şahsi cihazlarından veya korunan bir bilişim sisteminden** ham ses/görüntü verisi çekmek oradaki teknolojik korumayı aşmak için kullanılıyorsa, FSEK m. 72 değil, TCK m. 245/A (Yasak Cihaz veya Programlar) uygulama alanı bulur. Burada eleştirilecek kanunumuzda önemli sorunlar da

227. Örneğin İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması İntihal Yazılım Programı Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları <https://share.google/OKEvIXmNxuHxaFqin> (Erişim tarihi:10.10.2025)

vardır. Mesela FSEK m.72 FSEK m.245/A ile aynı ağırlıkta bir eylem olmasına karşın FSEK m.72'nin cezası FSEK m.245/A dan daha hafiftir bu ayrıca bir eleştiri konusu olabilir.

Diğer taraftan özel hukuk açısından ise bu durum "Tanınırlık Hakkı" (Right of Publicity) ve "Haksız Rekabet" zemininde korunmaktadır. Kişinin sesinin veya görüntüsünün yapay zekâyla taklit edilmesi, kişilik hakkına hukuka aykırı bir saldırdır. Bu kapsamda TMK m24-25 gereği saldırının durdurulması, önlenmesi ve manevi tazminat davası açılması mümkündür. Bir ticari işletmenin, ünlü bir sanatçının sesini/ görüntüsünü yapay zekâ ile kopyalayarak, o sanatçıya ödemesi gereken bedelden kaçınması ve onun marka değerinden haksız fayda sağlaması (free-riding), dürüstlük kuralına aykırı bir ticari uygulamadır. Bu durum, TTK m.54-55 bağlamında haksız rekabet sorumluluğunu doğuracaktır.

B. Sorumluluğun Tespiti ve Faillik Meselesi

Ceza hukukunda sorumluluk, fiili gerçekleştiren gerçek kişi üzerinde yoğunlaşır. Yapay zekâ sistemlerinin hukuki kişiliği bulunmadığından, sorumluluk ağındaki aktörlerin rolleri şu şekilde ayrıştırılmalıdır:

-Yapay zekâyı bir araç olarak kullanarak, belirli bir eserin taklit edilmesi veya çoğaltılması yönünde sisteme spesifik komutlar (prompt) veren kişi "doğrudan fail"dir. Örneğin; "X sanatçısının Y tablosunun aynısını, sadece fırça tekniklerini değiştirerek yeniden üret" komutunu veren kullanıcı, ihlal teşkil eden fiil üzerinde fonksiyonel hakimiyet kurmaktadır. Bu durumda bu eseri yaratımı kullanan ve ticari amaçla umuma arz eden kişinin cezalandırılması gerekir.

-Eğer yapay zekâ sistemi, telifli eserleri sistematik olarak taklit etmeyi kolaylaştıracak bir yapıda kasten tasarlanmışsa veya ticari işleyişi doğrudan bu hak ihlalleri üzerine kasten kurgulanmışsa; geliştiricinin "yardım eden" veya duruma göre "azmettiren" sıfatıyla sorumluluğu gündeme gelebilir. Özellikle sistemin koruyucu filtreler barındırmaması ve ihlali teşvik etmesi, geliştiricinin sorumluluğunu pekiştiren bir unsurdur.

-Suçun bir şirket faaliyeti çerçevesinde işlenmesi halinde; TCK m. 20 uyarınca tüzel kişilere hapis cezası verilemez. Ancak, suçun işlenmesiyle elde edilen haksız menfaatin varlığı halinde tüzel kişiler hakkında m. 60 uyarınca "**Tüzel Kişilere Özgü Güvenlik Tedbirleri**" (izin iptali veya müsadere) uygulanması mümkündür.

III. SONUÇ VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Ülkemiz ve ilgili bakanlıklar, ne yazık ki yapay zekâ gibi yıkıcı teknolojik gelişmelere yönelik mevzuat çözümlerini geriden takip etmektedir. Oysaki teknolojik rekabette ve fikir-sanat eserlerinin niceliksel/niteliksel korunmasında başarı kazanılması; Avrupa ve ABD ile eş zamanlı, hatta daha dinamik mevzuat çözümlerinin hayata geçirilmesine bağlıdır. Bu tebliğim, sadece mevcut hukuki durumu tespit etmekle kalmayıp, somut bir reform paketi mahiyetinde şu çözüm önerilerini sunmaktadır:

A. İdari Yapılanma ve Denetim Mekanizması: "Ulusal Yapay Zekâ Ofisi"Kurulması:

Yapay zekâ alanındaki hukuki boşluğun giderilmesinde ceza hukuku, ancak özel hukuk ve idare hukuku düzeni tesis edildikten sonra devreye girmesi gereken bir "son çaredir" (**ultima ratio**). Bu kapsamda:

Bağımsız Otorite ve Koordinasyon:

AB Yapay Zekâ Yasası (AI Act) m. 53 ve 54 düzenlemeleri referans alınarak; BTK veya TÜBİTAK bünyesinde ya da bağımsız bir idari otorite olarak ivedilikle bir “**Ulusal Yapay Zekâ Ofisi**” kurulmalıdır. Bu ofis; idari kolluk, düzenleme ve kabahat cezası uygulama yetkileriyle donatılmalı; KVKK, Rekabet Kurumu ve Telif Hakları Genel Müdürlüğü arasındaki eşgüdümü tek merkezden sağlamalıdır.

Sicil ve Sorumlu Ataması:

KVKK-VERBİS benzeri bir sicil kurularak, yaratıcı yapay zekâ sağlayıcılarına kayıt zorunluluğu getirilmelidir. Her model için –Basın Kanunu’ndaki yazı işleri müdürü veya KVKK’daki veri sorumlusuna benzer şekilde– eser sahiplerinin itirazlarını hukuken muhatap alacak bir “**Yapay Zekâ Sorumlusu**” atanması yasal bir zorunluluk haline getirilmelidir.

Opt-Out (Ret) Hakkı: Eser sahiplerinin, çalışmalarının yapay zekâ eğitiminde kullanılmasını “makine tarafından okunabilir” şekilde reddetme (**Opt-Out**) hakkı yasal güvenceye kavuşturulmalıdır.

Kademeli Başvuru Yolu:

Eser sahibi, ihlal iddiasını önce “Yapay Zekâ Sorumlusu”na iletmeli; **30 gün** içinde sonuç alamadığı takdirde Yapay Zekâ Ofisi’ne başvurabilmelidir. Bu kararlara karşı idari yargı yolu açık tutulmalıdır.

Yapay Zekâ Kullanım Sınırı:

Yapay zekâ çıktısındaki aşırı benzerlik sonucunda, eser sahibinin manevi ve mali haklarının (özellikle çoğaltma ve yayma haklarının) ihlali söz konusu olmaktadır. Ancak yapay zekadan yararlanmanın tümünden yasaklanması teknolojik gelişmelerin önünü kesebilir, ülke olarak Fikir ve Sanat Eserleri bağlamında nicelikte Avrupa ve Dünya’nın gerisine düşmemize sebep olabilir. Yapay zekanın kullanımının yasaklanması değil kontrolü ve sınırlandırılması gerekir. Bu yönde hukuki intihal ve nicel sınır önerisinde bulunmaktayız. Özellikle edebî eserler yönünden yapay zekâdan yararlanmada, yapay zekâ çıktısında kullanılan telif hakkına konu metinlerin oranının toplam eserin %20 veya %25’i ile sınırlandırılması yönünde, FSEK’e bir düzenleme getirilmesi öneri olarak düşünülebilir.

Dijital İz (Metadata/Filigran):

Ticari Yapay Zekâ çıktılarında, yüksek benzerlik durumlarında otomatik engelleme veya “AI üretimi” olduğunu belirten silinemez dijital izler ekleme zorunluluğu getirilmelidir.

İdari Yaptırımlar: AB müktesebatına paralel olarak, kurul kararlarına uyulmaması veya ağır ihlaller durumunda şirket cirosunun **%7’sine varan** idari para cezaları verme yetkisi kurulacak Ulusal Yapay Zekâ Ofisi’ne tanınmalıdır.

B. Ceza Hukuku ve Mevzuat Uyumlaştırması

Ceza hukuku sorumluluğunun sınırlarını netleştirmek adına:

FSEK Reformu:

FSEK m. 71’e; yapay zekâ ile üretilen, hususiyet taşımayan ancak mevcut eserleri istismar eden çıktılara yönelik, İngiliz ve ABD hukukundaki güncel yaklaşımları da barındıran özel bir fıkra eklenmelidir veyahut yeni çağın gereklerine uygun yapay zekâ ile ilgili düzenlemelerde içeren yeni ve modern bir Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu çıkarılmalıdır.

Eğitim Kitleri Üzerindeki Sorumluluk:

Eser sahibince izin verilmeyen eserlerin “eğitim kiti” (training data) olarak kullanılması; eylemin niteliğine göre **kasten işlenmesi halinde suç, taksirle işlenmesi halinde ise kabahat** olarak tanımlanmalıdır.

Biyometrik Veri Uyumlaştırması:

Yapay zekanın ses ve görüntü işleme süreçleri, TCK m. 134-136 bağlamında spesifik suç tipleri olarak **KVKK hükümleriyle uyumlaştırılmalıdır**. Böylece kişisel verilerin korunması ile bilişim suçları arasındaki gri alan ortadan kaldırılmalıdır.

Hukuk, teknolojinin hızına her zaman yetişemeyebilir; ancak teknolojinin yarattığı hak ihlallerini dindirecek adalet duygusuna sahiptir. Önerilen bu yapay zekâ regülasyonları; idari denetim, özel hukuk koruması ve ceza hukuku yaptırımlarıyla örölmüş, adaleti sağlayacak bütünleşik bir “hukuki kalkan” görevi görecektir.

KAYNAKÇA:

BBC'nin 21 Mayıs 2024 tarihli haberi bkz. <https://www.bbc.com/turkce/articles/c51134e86glo> (Erişim Tarihi:15.02.2025)

Çınar, Çağatay; Yapay Zekâ Yoluyla Üretilen Müzik Eserlerinin Sinema Eserlerinde Kullanımından Doğan Cezai Sorumluluk, 4. Telif Hakları Sempozyumu: Sinema Endüstrisinde Telif Hakları, Akıl Fikir Yayınları, 2025, s.113-127

Directive (Eu) 2019/790 of The European Parliament and of The Council of 17 April 2019 <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2019/790/oj/eng> (Erişim Tarihi:10.09.2025)

Düzgüner, Tuğçe – Sezal, Levent; NFT'ler, Metaverse ve Kripto Paralar: Yeni Dijital Ekonomi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Gordion Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:1 Sayı:1, 2025, s.1-14

Gazete Oksijen 06.11.2024 tarihli Trafikte yapay zekâ dönemi: Hız ihlali denetimlerinde onlarca kişiye ceza yağdı başlıklı haber: <https://gazeteoksijen.com/turkiye/trafikte-yapay-zeka-donemi-hiz-ihlali-denetimlerinde-onlarca-kisiye-ceza-yagdi-227382> (Erişim Tarihi:02.10.2025)

Gözübüyük, Barış; *Yapay Zekanın Meydana Getirdiği Fikri Ürönlere İlişkin 5846 Sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki Sorunlar ve Çözüm Önerileri*, Kırıkkale Hukuk Mecmuası Cilt:1, Sayı:1, Nisan 2021, s.54-81

İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması İntihal Yazılım Programı Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları <https://share.google/OKEvIXmNxuHxaFqin> (Erişim tarihi:10.10.2025)

Kavuran, Tamer; Sanat ve Bilim'de Gerçek Kavramı, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 15 2003/2 s.225-237

Kaya Halil- Köymen, Kemal. “Veri Madenciliği Kavramı ve Uygulama Alanları”. Fırat Üniversitesi Doğu Araştırmaları Dergisi Cilt: 6, Sayı: 2, 2008, s.159-164

Kınay, Cahit, “Sanat Tarihi Ders Notları”, Gazi Eğitim Enstitüsü Resim-İş Bölümü, Ankara, 1974, s. 5

NTV 13 şubat 2025 tarihli haber <https://www.ntv.com.tr/n-life/kultur-ve-sanat/scarlett-johanssonin-basi-yapay-zeka-ile-dertte-gerceklikle-bagimizi-kaybetme-riskimiz-var,8gklDAWOO0WOH5I2n7hhog> (Erişim Tarihi:15.10.2025)

Savaş, Suna; Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Yapay Zekâ Tarafından Meydana Getirilen Eserlerde Hak Sahipliği, Adalet Yayınları,2024

Sucu, İ, - Ataman, E.; *Dijital Evrenin Yeni Dünyası Olarak Yapay Zekâ ve Her Filmi Üzerine*

Bir Çalışma, Yeni Medya Elektronik Dergisi, Cilt:4 Sayı:1,2020, s.40-52.

Tekinalp, Ünal; "Fikri Mülkiyet Hukuku", İstanbul Vedat Yayıncılık, 5. bası, 2012

Turnitin, "The Plagiarism Spectrum: Tagging 10 Types of Unoriginal Work", <https://www.turnitin.com/static/plagiarism-spectrum/> (Erişim Tarihi: 03.11.2025).

Türk Sanatçının NFT Eseri 1.3 Milyon Dolara Satıldı. İsimli 11 Mayıs 2022 tarihli Hürriyet Gazetesi ve İhlas Haber Ajansı Haberi için bkz. <https://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/turk-sanatcinin-nft-eseri-1-3-milyon-dolara-satildi-42060311> (Erişim Tarihi:10.10.2025)

<https://sozluk.gov.tr/>

GÜZEL SANAT ESERLERİ BAĞLAMINDA DÖVME SANATI VE TELİF HAKLARI

Dr. Öğr. Üyesi S. Özgür MEMİŞOĞLU
Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi

ÖZET:

Dövme uygulamalarının kişinin vücuduna gerçekleştirilmesi, eser sahipliği, mali ve manevi hakların kullanımı ile hak ihlali değerlendirilmesi bakımından özgün hukuki sorunlar doğurmaktadır. Bu çalışmada, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında dövmelerin güzel sanat eseri olarak korunması şartları, eser sahipliği senaryoları ve özellikle dövme sanatçısının hakları ile dövmenin vücuduna uygulandığı kişinin hakları arasındaki menfaat çatışması ele alınmaktadır. Çalışma, ABD yargı kararlarından “*Roger LaDouceur v. Macado’s Inc.*”, “*Sedlik v. Von Drachenberg (Kat Von D)*”, “*Whitmill v. Warner Bros. (Hangover II)*” ve “*Solid Oak Sketches v. 2K Games (NBA 2K)*” uyuşmazlıklarını incelemekte ve buradan çıkarılan ilkeleri Türk hukuku perspektifinden değerlendirmektedir.

GİRİŞ

Dövme uygulamaları; kişiliğin korunması hukukundan sağlık ve ceza hukukuna, borçlar hukukundan fikri mülkiyet hukukuna kadar son derece geniş bir perspektifi ilgilendirmekte ve farklı hukuk dallarının uygulama alanına giren bir çeşitlilik sergilemektedir.²²⁸ Bu çeşitlilik içerisinde fikri mülkiyet hukuku bakımından öne çıkan temel mesele, dövme sanatçısının yarattığı estetik tasarımın bir başka kişinin vücudunda kalıcı olarak yer almasıdır. Eserin, bir başka kişinin vücudunda oluşması ve o kişinin vücudunun bu fikri ürünün ana materyali haline gelmesi, dövme sanatını diğer güzel sanat eserlerinden farklılaştıran temel unsurdur.

Ayrıca dövme, çağdaş görsel kültürde yalnızca kişisel bir ifade aracı olmaktan çıkmış; spor, sinema, dijital oyun ve sosyal medya ekonomisi içinde sürekli dolaşıma giren bir görsel unsur hâline gelmiştir. Bu dönüşüm, dövmenin telif hukukundaki yerini pratik bakımdan önemli kılmaktadır. Nitekim sorun, sadece dövmenin eser sayılıp sayılmamasından ibaret değildir. Asıl güçlük, bir yandan dövme yaratan sanatçının mali ve manevi hakları, diğer yandan dövmenin işlendiği kişinin beden bütünlüğü, kişilik hakkı ve kendi görünümü üzerindeki tasarruf serbestisi arasında kurulacak dengede ortaya çıkar²²⁹.

Bu çalışmada öncelikle dövmelerin 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK)²³⁰ kapsamında güzel sanat eseri olarak korunma şartları incelenmekte, ardın-

228. Bu çalışma, 5. Telif Hakları Sempozyumu’nda (Doğuş Üniversitesi ve Telif Hakları Derneği iş birliği, 28-29 Kasım 2025, İstanbul) sunulan tebliğin özet halidir.

229. Tevetoğlu, Mete, “Dövme Sanatçılarının Telif Haklarına Dair Tartışmaların Fikri Hakların Aılışmadık Bir Sınırı Olan Mekânsal Gerçeklik Algısı İstisnası Bakımından Değerlendirilmesi”, *Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi*, C. 9, S. 1, 2023, s. 63-65; Perzanowski, Aaron, “Tattoos & IP Norms”, *Minnesota Law Review*, C. 98, 2013, s. 532-539.

230. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK), RG 13.12.1951/7981, yürürlük: 01.01.1952.

dan eser sahipliğine ilişkin farklı senaryolar tartışılmaktadır. Akabinde, ABD yargı kararları üzerinden dövme telif hakkı uyuşmazlıklarının ana hatları ortaya konulmakta ve bu kararlardan çıkarılan ilkeler Türk hukuku perspektifinden değerlendirilmektedir.

I. Dövmelerin FSEK Kapsamında Güzel Sanat Eseri Olarak Korunması

A. Eser Kavramı ve Hususiyet Şartı

FSEK m.1/B-a hükmüne göre eser, sahibinin hususiyetini taşıyan ve Kanun'da sayılan dört eser kategorisinden birine giren her türlü fikir ve sanat mahsulüdür²³¹. Bir fikri ürünün eser olarak kabul edilebilmesi için iki temel şartın birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir: Birincisi, eserin Kanun'da öngörülen kategorilerden birine dahil olması (şekli şart); ikincisi ise eserin, sahibinin hususiyetini taşıması (subjektif şart). Hususiyet (bireysellik) kavramı, eserin sahibinin kişisel özelliklerini, yaratıcılığı- nı ve üslubunu yansıtmaya anlamına gelmektedir.

Eserin belirli bir kalite düzeyine ulaşması aranmaz; sıradan olandan ayrılan, yaratıcısının bireysel ifadesini barındıran her fikri ürün hususiyet taşır. FSEK m.4 hükmü, güzel sanat eserlerini düzenlemektedir. Bu maddeye göre güzel sanat eserlerinin estetik değere sahip olması gerekmektedir. Estetik değer kavramı, herkes tarafından beğenilen veya hoşlanılan evrensel bir güzellik ölçüsünü ifade etmemektedir. Aksine, eser sahibinin kendi somut güzellik ölçülerine göre ve hususiyetini yansı- tacak biçimde esere yüklediği nitelik, hukuki anlamda estetik değer olarak kabul edilmektedir.

B. Dövmelerin Güzel Sanat Eseri Niteliği

FSEK m.4/1-1'deki "*benzeri usullerle maden, taş, ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler*" ifadesi, numerus clausus ilkesinin benimsenmediğini göstermekte; insan derisi üzerine uygulanan dövmelerin de bu kapsama dahil edilebilmesine olanak tanımaktadır. Dövmeler, FSEK bakımından özellikle hususiyet ve estetik değere sahip olma şartlarını taşımaları halinde güzel sanat eseri olarak korunmaya uygundur.

Dövmenin insan vücuduna işlenmesi, koruma şartı olarak dikkate alınmaz. Zira FSEK bakımından eserin algılanabilir bir biçim kazanması yeterli olup, belirli bir malzeme veya yüzey üzerine tespit zorunluluğu bulunmamaktadır. Dolayısıyla dövme tasarımının hususiyet taşıması ve estetik değere sahip olması halinde, bu tasarım insan derisi üzerine uygulanmış olsa dahi güzel sanat eseri olarak FSEK korumasından yararlanacaktır.

Bu noktada dövmenin insan derisine uygulanmış olması tek başına korumaya engel değildir; hukuken önem taşıyan, vücut yüzeyine işlenen figüratif anlatımın öz- gün bir estetik ifade oluşturup oluşturmadığıdır²³².

231. *Türk hukukunda bir fikrî ürünün eser sayılabilmesi için sahibinin hususiyetini taşıması ve kanunda öngörülen eser kategorilerinden birine girmesi gerekir. Ercan, Cannur, "Fikri Hak Kavramı ve Eser Sahibinin Manevi Haklarının Genel Anlamda Kişilik Hakkıyla İlişkisi", TAAD, Y. 12, S. 46, 2021, s. 380-385; Kılıçoğlu, Ahmet M., "Eser Sayılmayan Fikri Ürünler ve Eserin Adı ve Alametleri Üzerindeki Haklar", Yaşar Üniversitesi E-Dergisi, C. 8, Özel Sayı, 2013, s. 1586-1588.*

232. *Kılıçoğlu, s. 1590-1591. Karşılaştırmalı öğretimde de aynı sonuca ulaşılmaktadır. Dövmelerin hem orijinallik hem de tespit (fixation) koşullarını karşılayabileceği; insan bedeninin, dövme bakımından bir ifade vasıtası olarak düşünülmesine kategorik bir engel bulunmadığı savunulmaktadır. M. King, Yolanda, "The Challenges 'Facing' Copyright Protection for Tattoos", Oregon Law Review, C. 92, 2013, s. 149-157. Ayrıca dövmenin telif korumasına elverişli bir*

II. Dövmelerde Eser Sahipliği

Eser sahipliği açısından FSEK m.8/1 uyarınca bir eserin sahibi, onu meydana getirendir. Dövme sanatında eser sahipliği bakımından üç farklı senaryo söz konusu olabilir. İlk senaryoda, dövme üçüncü bir kişiye ait bir çizim veya tasarımın bire bir uygulanması şeklinde gerçekleşmektedir. Bu durumda dövmenin birebir uygulanması çoğaltma olarak kabul edilebilir ve mali hak ihlali riski doğabilir. Öte yandan, üçüncü kişiye ait çizimin dövme sanatçısının veya müşterinin tercihi doğrultusunda değiştirilmesi halinde, ortaya çıkan ürün bir işleme eser niteliği kazanabilecektir. Gerçek hak sahibinden izin alınmaksızın yapılan uygulama çoğaltma; eserde değişiklik yapılarak uygulanan hallerde ise işleme eser sorununu gündeme getirir.

İkinci senaryoda, dövme sanatçısı müşterisi için kişiye özgü bir tasarım geliştirmektedir. Bu durumda eser sahibinin dövme sanatçısı olduğu, vücuduna dövme uygulanan kişinin ise yalnızca uygulama üzerinde hak sahibi olduğu kabul edilmelidir. Doktrinde, taraflar arasında zımni bir münhasır olmayan lisans sözleşmesinin varlığının kabulü savunulmaktadır.²³³ Bu zımni lisans sayesinde, dövme uygulanan kişiye söz konusu dövmeyi kamusal alanda teşhir edebilme yetkisi tanınmış olmaktadır.²³⁴

FSEK m.48 ve m.52'deki şekil şartlarının emrediciliğine rağmen, dövme uygulamasının doğası gereği, yazılı lisans sözleşmesinin bulunmadığı hallerde zımni bir lisans ilişkisinin varlığı savunulabilir. Nitekim dövme endüstrisindeki teamüllerin müşteri özerkliğini merkeze aldığı; dövme sahibinin, vücudundaki imgeyi hayatının olağan akışı içinde kullanma serbestisinin güçlü bir sektör normu olarak benimsendiğini gösterir.²³⁵ Yine dövme sahibine tanınan zımni lisansın, kişinin normal yaşam seyri boyunca dövmeyi taşımasını ve görünür kılmasını kapsadığı; buna karşılık üçüncü kişilerin dövmeyi bedenden kopararak müstakil ticari kullanıma konu etmesini otomatik olarak meşrulaştırmadığı düşünülebilir.

Türk hukuku bakımından da benzer bir sonuca ulaşmak isabetlidir. FSEK'in manevi hakları ile TMK m. 23-25'te korunan beden bütünlüğü ve kişilik hakkı birlikte değerlendirildiğinde, dövme sahibinin kamusal görünürlüğünü sanatçının iznine bağlayan katı bir yorum kabul edilmeyebilir.²³⁶

Kanaatimizce sanatçının adının her görünümde belirtilmesini isteme veya dövme üzerinde her değişikliği mutlak biçimde yasaklama yönündeki talepler, dövme bağlamında doğrudan uygulanamaz. Aksine bir yorum, dövme sahibinin bedeni üzerinde fiili bir denetime yol açar. Buna karşılık aynı zımni lisansın kapsamı da sınırsız olmamalıdır. Dövme sahibi, dövmeyi bedeninden bağımsız bir logo veya marka

sanat formu olarak kabulünün mümkün olduğu, asıl meselenin bu korumanın beden özerkliğini ortadan kaldırmayacak biçimde sınırlandırılması olduğu belirtilmektedir. Cummings, David M., "Creative Expression and the Human Canvas: An Examination of Tattoos as a Copyrightable Art Form", University of Illinois Law Review, 2013/1, s. 315-318.

233. Dövme sanatçısının, dövmeyi uyguladığı kişinin bu dövmeyi kamusal alanda sergileyeceğini bilerek ve kabul ederek eseri uygulaması, münhasır olmayan zımni bir lisans ilişkisinin doğmasına yol açar. Bu yaklaşım, aşağıda incelenecek olan ABD içtihadında "Solid Oak Sketches" kararında da benimsenmiştir.

234. Dövme yaptıran kişi, bedeni üzerinde yer alan görseli günlük hayatında taşımak, görünür kılmak, fotoğraflarını paylaşmak ve kendi görünümünü ticari veya ticari olmayan bağlamlarda kullanmak ister. Telif hukukunun bu hayat gerçekliğine tamamen kayıtsız kalması mümkün değildir. Bu nedenle öğretimde ve yabancı içtihadta, dövme sanatçısı ile dövme sahibi arasında en azından zımni, münhasır olmayan bir lisans ilişkisinin bulunduğu yönünde bir eğilim vardır. Tevetoğlu, s. 66-67; Perzanowski, s. 537-538.

235. Perzanowski, s. 537-538.

236. Ercan, s.400-402.

olarak piyasaya sürmek isterse, artık eser sahibinin mali haklarına uymalıdır.

Üçüncü senaryoda ise dövme sanatçısının geliştirdiği tasarıma müşteri de yaratıcı katkı sunmaktadır²³⁷. Bu halde FSEK m.9-m.10'daki şartlar karşılandığı ölçüde iştirak halinde eser sahipliği söz konusu olabilecektir.

Dövmeler için herhangi bir tescil sistemi bulunmadığından, hak sahipliğinin ispatı önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada, dövme tasarımının figüratif eser niteliğinden hareketle tasarım hukuku çerçevesinde korunması da düşünülebilir. Bu bağlamda 6769 sayılı Sınai Mülkiyet Kanunu (SMK) kapsamında dövme tasarımlarının tasarım olarak tescili, hak sahipliğinin ispatına yönelik alternatif bir koruma yolu sunabilir. Kümülatif koruma ilkesi gereği, aynı fikri ürün hem FSEK hem de SMK kapsamında korunabilir.

III. Dövme Üzerindeki Telif Haklarına İlişkin ABD Yargı Kararları

A. Whitmill v. Warner Bros. (Hangover II, 2011)

Dövme sanatçısı Victor Whitmill, Mike Tyson'ın yüz dövmesinin "The Hangover Part II" filminde ve tanıtım materyallerinde izinsiz kullanıldığı gerekçesiyle Warner Bros. aleyhine telif hakkı ihlali davası açmıştır²³⁸. Davacıya göre, neo-kabile tarzındaki yüz dövmesi orijinallik şartını karşılamaktadır. Dövme sanatçısının, dövmenin kişinin vücudunda kaldığı sürece o kişinin kimliğinin bir parçası haline geleceğine dair zımni bir lisans vermesi söz konusu olmakla birlikte, dövmenin Tyson dışında bir başkasının yüzünde kullanılması bu zımni lisansın kapsamını aşmaktadır. Davalı Warner Bros., kullanımın parodi niteliğinde olduğunu savunmuştur. Dava sulh yoluyla sonuçlanmıştır.

Bu dosyanın önemi, yayımlanmış bir esas hüküm içermesinden değil, sektörel algıyı değiştirmesinden kaynaklanır. Uyuşmazlık, dövmenin telif korumasına tümüyle yabancı bir nesne olarak görülmediğini; en azından ciddi bir telif iddiasının mahkeme önüne taşınabildiğini göstermiştir. Bununla birlikte, dosyada yayımlanmış bir esas karar bulunmadığı için, kararın bağlayıcı ilke çıkarmaya elverişli olmadığı özellikle vurgulanmalıdır²³⁹.

B. Roger LaDouceur v. Macado's Inc. (2015)

Dövme üzerindeki hak sahipliği tartışmasını konu alan bir diğer uyuşmazlık,

237. Yolanda M. King, "The Enforcement Challenges for Tattoo Copyrights", *J. Intell. Prop. L. Vol.22* (2014) s.40-41.

238. S. Victor Whitmill v. Warner Bros. Entertainment Inc., No. 4:11-cv-00752-CDP (E.D. Mo.). Davaya konu dövme kopyasının filmde ve reklam/promosyon materyallerinde kullanıldığını ileri sürül iddialar açısından bkz. *Verified Complaint for Injunctive and Other Relief*, doc. 1, ¶¶ 13-19 (28 Apr. 2011). Davalının fair use (adil kullanım) ve parodi (parodi) savunmalarına yönelik tartışmalar için bkz. *Redacted Transcript of Proceedings on Motion for Preliminary Injunction*, doc. 56, at 4-5 (hearing held 24 May 2011; filed 21 June 2011). Tarafların uzlaşmaya vardığına ilişkin bkz. *ADR Compliance Report by Neutral*, doc. 58 (21 June 2011). Davanın kesin olarak sona erdiğine ilişkin bkz. *Order of Dismissal*, doc. 59 (22 June 2011) Reuters. Uzlaşma şartlarının açıklanmadığına ilişkin bkz. "Hangover" Tattoo Lawsuit Settled (21 June 2011).

<https://app.midpage.ai/document/whitmill-v-warner-bros-entertainment-1000005989947>
<https://docs.justia.com/cases/federal/district-courts/missouri/moedce/4%3A2011cv00752/113287/1>

<https://www.abc.net.au/news/2011-06-21/hangover-tattoo-lawsuit-settled/2766132> (Erişim Tarihi: 03.09.2025)

239. Whitmill uyuşmazlığında yayımlanmış bir esas hüküm tespit edilemediğinden, burada çıkarılan sonuçlar bağlayıcı bir karar metninden değil; şikâyet dilekçesi, ara karar ve dava dosyası kaydından hareketle sınırlı biçimde kurulmaktadır. King, "The Challenges 'Facing' Copyright Protection for Tattoos", s. 139-148; Cummings, s. 294-299.

Roger LaDouceur isimli dövme sanatçısının Macado's restoran zinciri aleyhine açtığı davadır. Uyuşmazlığın konusu, LaDouceur'un 2013 yılında yaratarak müşterisinin bacağına uyguladığı Frankenstein canavarı dövmesinin, davalı restoran zinciri tarafından yemek takımlarında, garson üniformalarında ve sosyal medya tanıtımlarında izinsiz olarak kullanıldığı iddia edilmesidir²⁴⁰. LaDouceur'un tasarımı, klasik Frankenstein karakterine monokl, kırışık dudak ve boyun civataları gibi özgün unsurlar eklenmesi suretiyle oluşturulmuştur. Davalı Macado's restoran zincirinin, davacının dövme tasarımını kendi pazarlama materyallerinde izinsiz olarak kullandığı iddia edilmiştir. Roger LaDouceur'un Macado's restoran zincirine karşı açtığı dava, dövmenin bizzat beden üzerinde değil; bedenden koparılarak promosyon ve işletme ticari materyalinde kullanılması sorununu ortaya koymuştur. Dava, nihayetinde davacının gönüllü olarak davadan vazgeçmesi ile sona ermiştir.

Bu uyuşmazlıktan yayımlanmış esasa yönelik bir karar elde edilememektedir. Buna rağmen dava, dövme sahibinin kendi bedeniyle görünmesi ile dövme figürünün işletme tarafından bağımsız bir pazarlama işareti gibi çoğaltılması aynı şey olmadığını ortaya koymuştur. Bu durumda telif ihlali riski çok daha yüksektir.

Roger LaDouceur uyuşmazlığı, dövme telif hakkı tartışmasında özellikle dövme görselinin bedenden ayrıştırılarak bağımsız ticari materyallerde kullanılmasına ilişkin bir örnek olarak önem taşır. Bununla birlikte, dosyada yayımlanmış bir esas karar metnine ulaşılmadığından, bu uyuşmazlık "mahkeme dövmelerin telif hakkına tabi eserler olduğunu açıkça tespit etmiştir" biçiminde aktarılamaz. Davanın en önemli katkısı, dövmenin kişinin bedeni üzerindeki olağan görünürlüğü ile dövme tasarımının bedenden koparılarak müstakil bir pazarlama görseline dönüştürülmesi arasında telif hukuku bakımından önemli bir fark bulunduğudur²⁴¹. Ayrıca, bir eserin salt internette mevcut olmasının ticari kullanıma açık olduğu anlamına gelmeyeceği düşünülmektedir.

C. Solid Oak Sketches v. 2K Games (NBA 2K, 2020)

Yayımlanmış ve sistematik gerekçe içeren en önemli kararlardan biri, "Solid Oak Sketches v. 2K Games" davasıdır. Uyuşmazlık konusu, Eric Bledsoe, LeBron James ve Kenyon Martin üzerinde bulunan beş dövmenin NBA 2K oyununda kullanılmasının telif ihlali oluşturduğu iddiasıdır. Dövme sanatçılarının mali haklarını devralan Solid Oak Sketches LLC, NBA 2K basketbol oyununun yapımcıları 2K Games ve Take-Two Interactive aleyhine dava açmıştır. Dava konusu, üç NBA oyuncusuna (Eric Bledsoe, LeBron James ve Kenyon Martin) yapılan beş adet dövmenin video oyununa birebir aktarılmasından kaynaklanan telif hakkı ihlali iddiasıdır²⁴². New York Güney Bölge Mahkemesi, davalı lehine özet karar (*summary judgment*) vererek davayı üç ayrı gerekçeyle reddetmiştir.

240. "Roger LaDouceur v. Macado's Inc.", Virginia Western District Court, No. 7:15-cv-00588. Açık erişimde teyit edilebilen kayıtlar, davanın 30.10.2015'te açıldığını ve 12.05.2016 tarihli bir "Notice of Voluntary Dismissal" ile sona erdiğini göstermektedir. Ayrıca bkz. https://www.pacermonitor.com/public/case/9730870/LaDouceur_v_Macados%2C_Inc_et_al?utm_source
<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=1f444780-a9a8-428e-87d4-cc1e97605feb> (Erişim Tarihi 20.10.2025)

241. Perzanowski, s. 537-538.

242. "Solid Oak Sketches, LLC v. 2K Games, Inc.", 449 F.Supp.3d 333 (S.D.N.Y. 2020), No. 16-CV-724-LTS-SDA.

İlk olarak, mahkeme kullanımının *de minimis* düzeyde kaldığını tespit etmiştir. Dövmelerin oyunda küçük, belirsiz ve çoğu zaman fark edilmesi güç öğeler olduğu kabul edilmiştir²⁴³. İkinci olarak, dövme sanatçılarının oyunculara zımni ve münhasır olmayan bir lisans verdiği kabul edilmiştir. Oyuncular, dövmeleri kendilerinin bir parçası olarak kullanmak üzere zımni lisansa sahip olduğu; davalının kullanım yetkisininin de bu zincirden türediği belirtilmiştir²⁴⁴. Üçüncü olarak ise, dört adil kullanım faktörünün tamamının davalı lehine olduğu tespit edilmiştir²⁴⁵. Zira dövmelerin oyuna aktarılmasının amacının dövme tasarımlarını bağımsız biçimde sömürmek değil, oyuncuların gerçekçi görünümünü sağlamaktır. Bu gerekçelerle “*fair use*” değerlendirilmesinde de davalı lehine sonuca varılmıştır²⁴⁶.

Kararın Türk hukuku bakımından en önemli öğretisi, “*gerçekçi tasvir*” ihtiyacı ile “*bağımsız ticarileştirme*” arasındaki farkı somutlaştırmasıdır. Oyuncunun görünümünün parçası olarak kalan kullanım ile dövmenin başlı başına ekonomik çekim unsuru hâline getirildiği kullanım aynı yoğunlukta değerlendirilemez.

Ancak bu karar, “*Alexander v. Take-Two Interactive*” kararıyla birlikte değerlendirilmelidir. Zira Alexander davasında jüri, farklı bir sonuca ulaşarak dövmelerin video oyunlarında kullanılmasının adil kullanım olmadığına karar vermiştir²⁴⁷. İki kararın çelişkili görünmesi, video oyunlarında dövme kullanımına ilişkin ABD hukukundaki belirsizliği gözler önüne sermektedir. Buna karşılık, 2024 yılındaki “*Hayden v. 2K Games*” kararında jüri, zımni lisans savunmasını kabul etmiştir²⁴⁸.

D. Sedlik v. Von Drachenberg (Kat Von D) (2024-2026)

Telif hukuku açısından en güncel ve en nüanslı uyuşmazlık, fotoğraf ile dövme arasındaki ilişkiyi tartışan *Sedlik v. Von Drachenberg* davasıdır. Dosyada davacı fotoğrafçı Jeff Sedlik, Miles Davis’e ait bir fotoğrafının Kat Von D tarafından bir dövme için referans alınmasını ve bu süreçte yapılan sosyal medya paylaşımlarını telif ihlali olarak ileri sürmüştür. Bölge mahkemesi 31 Mayıs 2022 tarihli kararında, davalıların dövme yapılmadan önce izin veya lisans almadığını tespit etmekle birlikte, özellikle benzerlik ve savunmalar bakımından yargılamayı gerektiren noktalar bulunduğunu kabul etmiştir²⁴⁹. Bu uyuşmazlıkta, ünlü dövme sanatçısı Katherine von Drachenberg

243. *De minimis* kullanım tespiti: Mahkemeye göre (i) dövmeler oyundaki 400’den fazla oyuncudan yalnızca 3’ünde yer almaktadır; (ii) dövmeler oyun sürecindeki hızlı hareket nedeniyle oyuncular tarafından net olarak görülememektedir; (iii) dövmeler gerçek boyutlarının yaklaşık %4,4 ile %10,96’sı oranında gösterilmektedir. 449 F.Supp.3d 333, 341-343.

244. Zımni lisans açısından dövme sanatçıları, dövmelerin oyuncuların kimliklerinin bir parçası haline geleceğini ve oyuncuların kamusal alanda, televizyonda ve diğer medya mecralarında bu dövmelerle görüneceğini bilerek uygulamışlardır. Oyuncular da NBA aracılığıyla görünüm haklarını *Take-Two’ya* lisanslamıştır. 449 F.Supp.3d 333, 343-345.

245. Mahkeme, 17 U.S.C. § 107 kapsamındaki dört faktörün tamamının davalı lehine olduğunu tespit etmiştir. Dövmelerin oyuncuların gerçekçi tasvirini oluşturmak amacıyla kullanılması dönüştürücü kabul edilmiş; dövmelerin kendileri de yüksek düzeyde ifade gücü taşımayan, yaygın dövme motiflerinden kopyalanmış tasarımlar olarak nitelendirilmiştir. 449 F.Supp.3d 333, 345-350.

246. *Solid Oak Sketches*, 449 F. Supp. 3d 333, özellikle s. 344-350; ayrıca Tevetöğlu, s. 68-70.

247. “*Alexander v. Take-Two Interactive Software, Inc.*”, Case No. 3:18-cv-966 (S.D. Ill. 2022). Jüri, davalının WWE güreşçisi Randy Orton’ın dövmelerini WWE 2K video oyunlarında kullanmasının adil kullanım olmadığına karar vermiş ve davacı Catherine Alexander lehine 3.750 USD fiili tazminata hükmetmiştir. Mahkeme *de minimis* savunmasını reddetmiştir.

248. “*Hayden v. 2K Games, Inc.*”, Case No. 1:17-cv-2635 (N.D. Ohio 2024). Jüri, 19 Nisan 2024 tarihinde davalıların NBA oyuncularının dövmelerini NBA 2K oyunlarında kullanmasının zımni lisans kapsamında olduğunu karar vermiştir.

249. *Sedlik v. Von Drachenberg*, No. 2:21-cv-01102-DSF-MRW (C.D. Cal. 31.05.2022), summary judgment order, s. 5, 15 ve 29.

(Kat Von D), caz müzisyeni Miles Davis'in fotoğrafçı Jeff Sedlik tarafından 1989 yılında çekilen portresinden esinlenerek arkadaşının koluna bir dövme yapmış ve bu süreci sosyal medyada paylaşmıştır²⁵⁰. Jeff Sedlik'in Miles Davis portre fotoğrafı, 1989 yılında çekilmiş ve JAZZIZ dergisinin kapağında yayımlanmıştır. Sedlik, telif hakkının ihlal edildiğini ileri sürerek 2021 yılında dava açmıştır. Davacı, dövmenin fotoğrafın salt kopyası olduğunu, herhangi bir dönüştürücü kullanımın (*transformative use*) söz konusu olmadığını ve dolayısıyla adil kullanım savunmasının uygulanamayacağını ileri sürmüştür. Davalı ise fotoğrafın yalnızca bir başlangıç noktası olarak kullanıldığını; Miles Davis'in saçına duman efektleri ve negatif boşluk eklenerek farklı bir imaj yaratıldığını savunmuştur.

Federal Bölge Mahkemesi önündeki yargılamada jüri, davalı tarafından oluşturulan dövme, eskiz ve dört sosyal medya paylaşımının dava konusu fotoğrafla esaslı benzerlik (*substantial similarity*) taşımadığı sonucuna varmıştır. Dokuzuncu Daire de 2 Ocak 2026 tarihli yayımlanmış kararında bu sonuca müdahale etmemiş; jüri hükmünün, anılan eserler bakımından en azından içsel benzerlik (*intrinsic similarity*) bulunmadığı yönündeki değerlendirmeye dayandığını, bu nedenle dışsal benzerlik (*extrinsic similarity*) incelemesine ayrıca girilmesine gerek bulunmadığını belirtmiştir. Bu itibarla, kararın bu kısmında dövme, eskiz ve söz konusu dört paylaşım bakımından telif hakkı ihlali iddiası, esaslı benzerlik unsurunun gerçekleşmediği kabulü üzerinden reddedilmiştir²⁵¹. Ancak kararda dövme ile sosyal medya paylaşımlarını birlikte değerlendirerek sanki her ikisi için de hem benzerlik yokluğu hem adil kullanım sonucuna varıldığı düşünülmemelidir.

Yukarıda belirtildiği üzere, Dokuzuncu Daire, 2 Ocak 2026 tarihli kararında, dövme, eskiz ve dört sosyal medya paylaşımından oluşan altı eser bakımından jüri hükmünü, bu eserlerin dava konusu fotoğrafla esaslı benzerlik (*substantial similarity*) taşımadığı yönündeki bulgu üzerinden onamıştır. Mahkeme, jüri bu eserlerin en azından içsel benzerlik (*intrinsic similarity*) göstermediği sonucuna vardığından, dışsal benzerlik (*extrinsic similarity*) incelemesine ayrıca girmemiştir. Buna karşılık adil kullanım (*fair use*) değerlendirmesi, davalının sosyal medya paylaşımlarının tamamı bakımından değil; yalnızca dövme yapım sürecini gösteren ve fotoğrafın yeniden üretimini içeren dört adet *Process Posts/Images* (süreç paylaşımı/görseli) bakımından yapılmıştır. Mahkemeye göre jüri, bu paylaşımların, asli işlevi Miles Davis portresini sunmak olan fotoğrafı ikame etmekten ziyade davalının dövme yaratım sürecini göstermeye yöneldiği; ayrıca bu kullanımla ticari kazanç arasında bir bağ kurulmadığı ve itiraz edilen kullanımın özellikle sosyal medya bağlamında fotoğrafın lisans bedeline konu edilmesi açısından somut bir zarara yol açtığına ispatlanmadığını sonucuna makul olarak varabilirdi²⁵². Bu sebeple "*Sedlik*" kararının en isabetli yorumu, dövme ve tüm sosyal medya içerikleri bakımından tek ve birleşik bir "*hem benzerlik yokluğu hem de adil kullanım*" sonucuna varıldığı değil; esaslı benzerlik ile adil kullanım meselelerinin farklı eser grupları bakımından, farklı gerekçelerle ele

250. "*Sedlik v. Von Drachenberg*", No. 2:21-cv-01102-DSF-MRWx (C.D. Cal. 2021); *Ninth Circuit temyiz kararı*: 2 Ocak 2026 (*per curiam*), Nos. 24-3367.

251. *Sedlik v. Von Drachenberg*, No. 24-3367, slip op. 6-7, 14-16 (9th Cir. Jan. 2, 2026).

252. "*Sedlik v. Von Drachenberg*", No. 24-3367, slip op. 14-16 (9th Cir. Jan. 2, 2026); "*Sedlik v. Von Drachenberg*", No. 24-3367, mem. 2-5 (9th Cir. Jan. 2, 2026); ayrıca bkz. "*Andy Warhol Found. for the Visual Arts, Inc. v. Goldsmith*", 598 U.S. 508, 528 (2023).

alındığı yönündedir.

Kanaatimizce, “*Sedlik*” kararının adil kullanım (*fair use*) bakımından işaret ettiği esas nokta, davalının sosyal medya paylaşımlarının tamamının değil; yalnızca dava konusu fotoğrafın doğrudan yeniden üretildiği dört adet süreç paylaşımı görselinin farklı bir kullanım amacı taşıdığıdır. Nitekim eşzamanlı memorandum kararında, söz konusu paylaşımların Miles Davis portresini ikame etmekten ziyade dövmenin yapı- lış sürecini göstermeye yöneldiği; bu kullanım ile ticari kazanç arasında doğrudan bir bağ kurulamadığı ve davacının özellikle somut zararını ortaya koymadığı kabul edil- miştir²⁵³. Bu çerçevede davalının dövme ücret karşılığı değil hediye olarak yap- ması ve müşterinin Miles Davis’e kişisel bir yakınlık duyması, kararın baskın unsuru olarak değil; kullanımın amacı ve niteliğine ilişkin değerlendirmeyi destekleyen bağ- lamsal olgular olarak yorumlanmalıdır. Buna karşılık, dövmede yaratıcı eklemeler olarak “*duman*” unsuru ile “*negatif boşlukların*” varlığı veya *fan art* (hayran sanatı) normu gibi unsurların kararın dayandığı hukuki gerekçeler arasında sayılması isabet- li görünmemektedir. Dolayısıyla “*Sedlik*” karardan çıkarılabilecek doktrinel sonuç, dövmenin uygulandığı sürece ilkin görsel paylaşımların, belirli koşullarda, telif koru- masına konu bir fotoğrafı içerseler dahi, izinsiz kullanım olarak değil; farklı bir ileti- şim amacına hizmet eden yardımcı anlatım araçları olarak değerlendirilebileceğidir.

SONUÇ

Dövme sanatçılarının eserleri, hususiyet göstermeleri ve estetik değere sahip olmaları halinde FSEK kapsamında güzel sanat eseri olarak kabul edilecek ve telif hakkı korumasından yararlanacaktır. Dövme sanatçıları, eserlerinin üzerinde hem mali hem de manevi haklara sahip olacaktır. Ancak sanatçının mali ve manevi hak- larını tanıırken, dövme sahibinin beden bütünlüğünü, kişilik hakkını ve kendi görü- nümüyle kamusal hayata katılma özgürlüğünü de aynı ölçüde ciddiye alan dengeli bir yorum yapılmalıdır. Bununla birlikte, dövmenin insan vücuduna uygulanması, mali ve manevi haklar bakımından özel sınırlamalar doğurmaktadır. Bu sınırlamalar şu şekilde özetlenebilir: Birincisi, eser sahibinin adının belirtilmesi hakkının (FSEK m.15) dövme sahiplerinde fiilen kullanılamaması. İkincisi, eserde izinsiz değişiklik yapılma- sını men hakkının (FSEK m.16) dövme sahibinin vücut bütünlüğü hakkı karşısında sınırlandırılması. Üçüncüsü, taraflar arasında zımni ve münhasır olmayan bir lisans ilişki- sinin doğması; bu lisans kapsamında dövme uygulanan kişiye eseri kamusal alanda teşhir etme yetkisinin tanınması.

ABD yargı kararlarından çıkarılan ilkeler, Türk hukuku bakımından da yol göste- rici sayılabilir. Özellikle *de minimis* kullanım, zımni lisans ve adil kullanım kavramları, dövme telif uyuşmazlıklarının çözümünde tartışılacak argümanlardır.

Örneğin *Sedlik* karardan çıkarılabilecek doktrinel yorum, dava konusu fo- toğrafi içeren her dövmenin veya her sosyal medya paylaşımının kendiliğinden adil kullanım (*fair use*) kapsamında kalacağı yönünde olmamalıdır. Kararın daha sınırlı ve temkinli yorumlanması gerekli olup; yalnızca fotoğrafın kullanıldığı süreç paylaşımı/görseli (*Process Posts/Images*) bakımından, bu kullanımın “*fotoğrafın asli işlevini ikame etmekten çok dövme yapım sürecini göstermeye yönelmesi*”, “*bu kullanımla ticari kazanç arasında doğrudan bir bağ kurulamaması*” ve özellikle sosyal medya

253. *Sedlik v. Von Drachenberg*, No. 24-3367, mem. 3-5 (9th Cir. Jan. 2, 2026); ayrıca aynı dosya, *slip op.* 7-8.

kullanımına özgü “zararın somut delillerle ispatlanamaması” halinde, adil kullanım değerlendirmesinin davalı lehine sonuçlanabileceği düşünülmelidir. Buna karşılık, eserin başka bir mecra (insan bedenine) aktarılmış olması, taraflar arasındaki kişisel bağ veya kullanımın dolaylı tanıtım etkisi gibi unsurlar tek başına belirleyici ölçütler olarak değil; kullanımın amacı, ticari niteliği ve pazar üzerindeki etkisini değerlendirmede yardımcı deliller olarak ele alınmalıdır. Bu yorum, mahkemenin yayımlanmış karar ile aynı günlü memorandumun birlikte okunmasından hareketle önerilebilecek sınırlı bir doktrinel çıkarımdır.

Öte yandan uygulamada eser niteliği taşıyan dövmelere ilişkin mali hakların devrine veya lisansına ilişkin yazılı sözleşmelerin yapılmaması hem ispatı zorlaştırmakta hem de kullanım kapsamını belirsizleştirmektedir. Bu yüzden dövme sanatçısı ile müşteri arasında kurulacak sözleşme ilişkisinde, tasarımın kime ait olduğu; üçüncü kişi eserlerinden yararlanılıp yararlanılmadığı; dövme sahibinin olağan görünümü kapsamında dövmesinin kullanım serbestisi karşısında dövmenin tek başına (bedenden bağımsız) ticari kullanımın izne tabi tutulup tutulmayacağı; hatta üçüncü kişilerin film, oyun, reklam veya pazarlama gibi ticarileştirme taleplerinde ayrıca izin gerekip gerekmediği gibi hususların açıkça belirtilmesi isabetli olacaktır. Böyle bir şeffaflık hem sanatçının eser sahipliği iddiasını hem de dövme sahibinin kendi görünümü üzerindeki meşru beklentisini daha öngörülebilir hale getirebilecektir. Sonuç olarak, dövme sanatı ve telif hakları meselesi, Türk hukukunda henüz yargısal içtihatlarla şekillenmeyi bekleyen, güncel ve özgün bir tartışma alanıdır. FSEK’in güzel sanat eserleri kategorisinin dövme sanatını da kapsıyor olması, uluslararası yargı kararlarıyla birlikte değerlendirildiğinde, Türk doktrinine bu alanda özgün katkılar sunabilme imkânı vermektedir.

FOTOĞRAFIN ESER SAYILMASI: TÜRK HUKUKU VE KARŞILAŞTIRMALI HUKUKTA KRİTERLER, İÇTİHATLAR VE YAPAY ZEKÂ KULLANIMINA İLİŞKİN GÜNCEL BİR DEĞERLENDİRME²⁵⁴

Arş. Gör. Ela KARATAY

Doğuş Üniversitesi Hukuk Fakültesi Ticaret Hukuku ABD
Araştırma Görevlisi.

ÖZET:

Bu çalışmada, fotoğrafın eser niteliğinin belirlenmesinde kullanılan kriterler Türk hukuku ve karşılaştırmalı hukuk perspektifinden incelenecektir. Türk hukukunda 5846 sayılı FSEK kapsamında “hususiyet” ve “estetik değer” kriterleri, öğreti ve güncel Yargıtay kararları ışığında ele alınacak; karşılaştırmalı hukukta ise “human authorship” ve “originality” kriterleri değerlendirilecektir. Ayrıca yapay zekâ destekli fotoğrafların telif hukuku kapsamındaki yeri, özellikle karşılaştırmalı hukuktaki güncel düzenlemeler çerçevesinde incelenecek ve uygulamaya dönük çıkarımlar ortaya konulacaktır.

ANAHTAR KELİMELE: Fotoğraf, Eser Niteliği, Eser Sahipliği, Hususiyet, Estetik Değer.

GİRİŞ

Hukumumuzda fotoğrafa ilişkin yasal düzenlemeler, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu²⁵⁵ (“FSEK”) yani sıra çeşitli kanunlarda yer almaktadır. Bir kişinin fotoğrafı; kişilik hakkı olarak 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu²⁵⁶, kişisel veri olarak 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu²⁵⁷ ve suç unsurları mevcut ise 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu²⁵⁸ kapsamında korunmaktadır. Fotoğrafın FSEK kapsamında korunması, eser niteliğinde olan ve eser niteliğinde olmayan fotoğrafların korunması şeklinde bir ayırım ile ele alınabilir. Bu nedenle fotoğrafın eser niteliğinin belirlenmesi önem taşır. Türk Hukuku ve karşılaştırmalı hukuk incelendiğinde fotoğrafın eser olarak nitelendirilmesindeki temel noktanın, eser sahibinin hususiyetini taşıması olduğu görülmektedir²⁵⁹. Diğer eser türlerinde de temel nokta bu olmakla birlikte, fotoğrafın eser sayılmasının diğer eserlere göre, daha yoruma açık/göreceli olduğu

254. Bu çalışma T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı katkılarıyla Doğuş Üniversitesi ve Telif Hakları Derneği iş birliği ile 28-29 Kasım 2025 tarihlerinde gerçekleştirilen “Güzel Sanat Eserlerinde Telif Hakları ve Bağlantılı Haklar” konulu 5. Telif Hakları Sempozyumu kapsamında sunulan tebliğin tam metnidir.

255. Kanun No: 5846, Kabul Tarihi: 05.12.1951, RG: 13.12.1951, S. 7981.

256. Kanun No: 4721, Kabul Tarihi: 22.11.2001, RG: 08.12.2001, S. 24607.

257. Kanun No: 6698, Kabul Tarihi: 24.03.2016, RG: 07.04.2016, S. 29677.

258. Kanun No: 5237, Kabul Tarihi: 26.09.2004, RG: 12.10.2004, S. 25611.

259. Strömholm, Gunnar, “European Originality: A Copyright Chimera, Intellectual Property and Information Law. Essays in Honour of Herman Cohen Jehoram”, Editörler: Jan J. Kabel, Gerard J.H.M. Mom, Kluwer Law International, 1998, s. 75; <https://www.scandinavianlaw.se/pdf/42-5.pdf>, E.T. 17.12.2025; Tekinalp, Ünal, Fikri Mülkiyet Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, 1999, s. 110 vd.; Moore, Adam D., Intellectual Property&Information Control: Philosophic Foundations and Contemporary Issues, New Jersey, 2001, s. 27 vd.; Öztan, Fırat; Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara, 2008, s. 81 vd.; Suluk, Cahit/Karasu, Rauf/Nal, Temel; Fikri Mülkiyet Hukuku, Güncellenmiş 8. Baskı, Ankara, 2024, s. 74 vd.; Erdil, Engin; İçtihatlı ve Gereççeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, 1. Baskı, İstanbul, 2005, s. 12 vd.; Erdil, Engin; Fikri Mülkiyet Hukuku Ders Kitabı, Yeniden Yazılmış 2. Baskı, İstanbul, 2021, s. 5 vd.

söylenbilir²⁶⁰. Fotoğrafın eser sayılmasının tarihçesi incelendiğinde de bu durum göze çarpmaktadır²⁶¹. Özellikle akıllı telefonların yaygınlaşması ile günlük hayatın ayrılmaz bir parçası gelen fotoğraflarda, son zamanlarda yapay zekânın kullanılması, diğer alanlarda olduğu gibi kaçınılmaz olarak ilgili hukuki tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Bu çalışmada fotoğrafın eser sayılması, Türk hukuku ve karşılaştırmalı hukukta kriterler, içtihatlar ve yapay zekâ kullanımına ilişkin güncel bir değerlendirme yapılacaktır. Konu, öncekte tarihçe ve ilgili FSEK maddeleri ve Yargıtay kararları, ardından karşılaştırmalı hukuk kapsamında ve özellikle 2025 yılı başında²⁶² United States Copyright Office tarafından yayımlanan Copyright and Artificial Intelligence Part 2: Copyrightability²⁶³ kapsamında ele alınacaktır. En sonda ise şahsi değerlendirmeler ve çözüm önerileri sunulacaktır.

1. Fotoğrafın Eser Sayılması ile İlgili Hukukumuzdaki Kanuni Düzenlemeler, Öğreti ve Yargı Kararlarının İncelenmesi

1.1. Fotoğraf ile İlgili Hukukumuzdaki Kanuni Düzenlemeler

Tarihimizde telif haklarına ilişkin mevzuatlar olan 1857 tarihli Telif Nizamnamesi, 1870 tarihli Telif ve Tercüme Nizamnamesi, 1910 tarihli Hakkı Telif Kanunu kapsamında fotoğraf eserlerine ilişkin doğrudan bir düzenleme bulunmamaktadır ve fotoğraf, yalnızca bir çoğaltma aracı olarak kabul edilmiştir²⁶⁴. 1951 tarihli 1 Ocak 1952'de yürürlüğe giren FSEK ile fotoğraf eser olarak nitelendirilmiş ve korunmaya başlanmıştır.

1.1.1. Konunun FSEK Kapsamında Ele Alınması

FSEK çerçevesinde bir fotoğrafın eser olarak nitelendirilmesi için, diğer eser türlerinde olduğu gibi, tasarrufa elverişli ve üçüncü kişilerce algılanabilir nitelikte bir fotoğraf olmalı -öğretide objektif şart olarak nitelenmektedir-, bu fotoğraf kanunda sınırlı olarak sayılan eser kategorilerinden birine dahil olmalı -öğretide şekli şart olarak nitelenmektedir- ve eser sahibinin hususiyetini -öğretide subjektif şart olarak nitelenmektedir- taşımalıdır²⁶⁵. Bu nitelikleri haiz bir fotoğraf var ise öğretide "yaratma gerçeği ilkesi" olarak nitelenen ilke uyarınca eseri yaratan kişi, tescil vb. herhangi başka bir prosedür gerekmeksizin, eserin sahibi olmaktadır²⁶⁶.

Fotoğrafın eser niteliği ile ilgili FSEK kapsamındaki maddeler şu şekilde ele alınabilir: Fotoğraf eserleri, ilim ve edebiyat eserlerinin sayıldığı FSEK m. 2/b. 3 ve güzel sanat eserlerinin sayıldığı FSEK m. 4/b. 5 kapsamındadır. Eser niteliği taşımayan fotoğraflar ise FSEK m. 84 ve m. 86 kapsamında korunmakta olup, bunlar bu çalışmanın konusu dışında kalmaktadır²⁶⁷.

260. Yasaman, Hamdi; Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, 2006, s. 135 vd.; Beşiroğlu, Akın; Fikir Hukuku Dersleri, 4. Baskı, İstanbul, 2006, s. 118 vd.

261. Beşiroğlu, age., s. 118 vd.; Telif haklarının tarihçesine ilişkin bir çalışma için bkz. Metin Turan, "Çağlar Boyu Düşünce Özgürlüğü: Türkiye'de ve Dünyada Telif Haklarının Tarihsel Gelişiminin Değerlendirilmesi", Türk Kütüphaneciliği, C. 30, S. 2, 2016, s. 206-235.

262. United States Copyright Office, "Copyright and Artificial Intelligence Part 2: Copyrightability", <https://www.copyright.gov>, E.T.: 17.12.2025.

263. Hirsch, Ernst, Fikri ve Sınai Haklar, 1948, s. 152; Arslanlı, Halil, Fikri Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri, 1954, s. 24; Ayiter, Nuşin, Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, 1981, s. 15 vd.; Erel, Şafak N., Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 1. Basım, 1988, s. 10 vd. Ayrıca Osmanlı'da telif mevzuatı ile ilgili bir çalışma için bkz. Çakmak, Diren, "Osmanlı Telif Hukuku ile İlgili Mevzuat", Türkiyat Araştırmaları Derneği, S. 21, 2007, s. 191-234.

264. Suluk/Karasu/Nal, age., s. 74 vd.; Erdil, Ders Kitabı, s. 5 vd.; Öztan, age., s. 81 vd.; Tekinalp, age.; s. 110 vd.; Erdil, Şerh, s. 13-15.

265. Suluk/Karasu/Nal, age., s. 80, 110; Erdil, Ders Kitabı, s. 40. Ayrıca eser sayılma yönünden önem taşımayan hususlar için bkz. Öztan, age., s. 99 vd.; Beşiroğlu, age., s. 164 vd.; Tekinalp, age.; s. 136 vd.; Erdil, Şerh, s. 15-16.

266. Yargıtay 11. HD., E. 2023/6002 K. 2024/7584 T. 24.10.2024.

267. Suluk/Karasu/Nal, age., s. 94 vd.; Erdil, Ders Kitabı, s. 12; Öztan, age., s. 126 vd.; Tekinalp, age.; s. 125 vd.;

1.1.2. İlim ve Edebiyat Eseri Olan Fotoğraflar ve Güzel Sanat Eseri Olan Fotoğraflar

İlgili maddelerden -FSEK m. 2/ b. 3 ve FSEK m. 4/b. 5- anladığımız üzere gerek estetik değere sahip olan fotoğraflar gerek estetik değere sahip olmayan teknik ve bilimsel fotoğraflar, şartları sağlaması durumunda, eser sayılmaktadır. Sempozyum konusu kapsamında bu çalışma konusu güzel sanat eseri olan fotoğraf eserleri olmakla birlikte, böyle bir ayrımın mevcudiyetini belirtmekte fayda bulunmaktadır.

İlim ve edebiyat eseri olan fotoğraflarda hususiyetin varlığı gerekmele beraber bu tür eserler için katı kurallar getirilememektedir²⁶⁸; benzer teknik ve bilimsel konular, eserlerde kaçınılmaz benzerliklere sebep olabilmektedir. Bu nedenle bu kategorideki fotoğraflardaki hususiyetin tespitinde, “konudan ziyade şekil” unsuru ön plana çıkmakta olup bu bakımdan güzel sanat eseri olan fotoğraflardaki orijinallikten “daha az bir orijinallik” arandığı tespiti yapılabilmektedir²⁶⁹. Belli bir seviyede “bağımsız fikri bir çaba” var ise, örneğin bir cerrahın belli bir ışık tekniği ve kurgu ile çektiği ameliyat fotoğrafları gibi, bu kategori kapsamında eser sayılabilmektedir. Sonuç olarak, bunların bir taraftan eser olarak korunma sınırına kolayca ulaşabildiği, ancak diğer taraftan ise korunma kapsamının dar olduğu görülmektedir.

Anılan ayrımın pratikteki önemi, bir fotoğrafın her iki kategoriye birden giren bir eser niteliği taşıyıp taşıyamayacağı, bu mümkün ise hangi kanun hükmüne dayanılması gerekeceği ve açık bir kanuni düzenlemenin bulunup bulunmadığı sorularında somutlaşmaktadır. Bu bağlamda korumanın nasıl sağlanacağı, kanunda bir açıkça düzenlenmemektedir. Öğretide, fotoğraf eserlerinin teknik ve bilimsel niteliklerinin yanı sıra estetik değer taşımaları durumunda, bunlar ilim ve edebiyat eseri nitelikleri yanı sıra güzel sanat eseri niteliği de haiz olduğundan bir nevi çifte koruma altına alınması gerektiği yani her iki kategori bakımından da korunması gerektiği belirtilmektedir²⁷⁰. Fotoğrafın FSEK m. 2 kapsamında mı, yoksa FSEK m. 4 kapsamında mı değerlendirileceği ayrımı, mali hak ve tazminat bedellerinin belirlenmesinde önem taşımaktadır. Örneğin, bir inşaat projesi için çekilmiş, estetik niteliği olmayan fotoğraflar FSEK m. 2 kapsamında korunmaktadır. Bu eserlerin hukuka aykırı kullanımı halinde telif bedelleri belirlenirken, fotoğraf uzmanları yerine benzer alanda çalışan araştırmacıların görüşü alınmalıdır. Öte yandan, bir mimari projesi için çekilmiş, estetik niteliği olan fotoğraflara ilişkin telif bedeli belirlenirken, fotoğraf uzmanlarından görüş alınmalıdır.

1.2. Fotoğrafın Eser Sayılması ile İlgili Öğretideki Görüşlerin İncelenmesi

Öğretide fotoğraf eserlerinin, ışık enerjisi kullanılarak üretilen resimler olduğu ve dijital fotoğrafların da şartları sağlamaları halinde güzel sanat eseri veya ilmi ve teknik eser olarak korunabildiği belirtilmektedir²⁷¹.

Diğer güzel sanat eserlerinde olduğu fotoğraftaki estetik değer terimiyle ekseriyetle kastedilen bir eserin karakterinin belirlenmesine getirilen ölçüttür. Eserin, “estetik duygu uyandırmak amacıyla seyretme duygusuna” hitap etmesi hâlinde, öğretide aksi yönde görüşler olmakla birlikte kanaatimizce, çirkin veya rahatsız edici nitelikteki bir fotoğrafın dahi sevimsiz ya da kısmen ilginç bulunma gibi duygular uyandırması durumunda eser niteliğini haiz olduğu kabul edilmelidir²⁷². Aksi yöndeki bir yaklaşım, telif korumasını kişiye ve zamana göre değişken bir niteliğe büründürerek, çoğunluğun estetik anlayışına uymayan eserlerin telif koruması dışında kalması sonucunu doğuracaktır.

1.3. Fotoğrafın Eser Sayılması ile İlgili Yargı Kararlarının İncelenmesi

268. Erdil, Şerh, s. 29; Yargıtay 11. HD., E. 2022/5295 K. 2024/1814 T. 06.03.2024.

269. Erdil, Şerh, s. 30.

270. Erdil, Ders Kitabı, s. 16; Öztan, age., s. 141; Erdil, Şerh, s. 69-70.

271. Suluk/Karasu/Nal, age., s. 99; Tëkinalp, age., s. 129.

272. Fikir ve sanat eserleri hukukundaki milletlerarası anlaşmalar ile ilgili temel bilgileri içeren bazı eserler için bkz. Öztan, age., s. 37 vd.; Beşiroğlu, age., s. 119 vd.

Hususiyet unsuru Türk mahkemelerince, “kopya olmayan minimum yaratıcılık” şeklinde yorumlanmakta olup, bu yaklaşımın öğretilerdeki görüşler ve ülkemizin taraf olduğu “Bern Sözleşmesi” ve TRIPS (“Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights”) gibi uluslararası anlaşmalar²⁷³ ile örtüştüğü söylenebilir.

Yargıtay kararları incelendiğinde, fotoğrafların eser niteliğinin tespitinde; (i) öncelikle kişilerce algılanabilir fikri bir ürün olan fotoğrafın bulunması, (ii) bu fotoğrafın estetik değere (bedii vasfa) sahip olması, (iii) sahibinin hususiyetini taşıması; fotoğrafın, rutin ve sıradan olandan farklı olarak, fotoğrafçının bireysel düşünüş biçimini, bakış tarzını veya sanatsal ifade gücünü yansıtmaya gerektiği yönündeki kriterlerin arandığı görülmektedir²⁷⁴. Öte yandan, fotoğraf eserlerinin yapısı gereği bu eser türünde hususiyet kriterinin diğer eser türlerine kıyasla daha sınırlı olduğu göz ardı edilmemelidir.

Yargıtay kararları, bilirkişilerin hangi hukuki çerçevede değerlendirme yapacaklarına ilişkin olarak mahkeme yönlendirmesine ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir. Uygulamada, uzmanlar eser üzerinde inceleme yaparak görüş bildirirse de çoğu zaman telif hukuku ilkelerinin göz ardı edildiği söylenebilir. Bu kapsamda, mahkemenin bilirkişiden ne tür bir inceleme talep ettiğini ve hangi sorulara cevap beklediğini açıkça belirtmesinde fayda bulunmaktadır²⁷⁵.

2. Fotoğraf ve Yapay Zekâ

2.1. Genel Olarak

Akıllı telefon kullanımının yıllar içinde hızla artması ve neredeyse herkes tarafından benimsenmesinde olduğu gibi, yapay zekânın da kısa sürede yaygınlaşacağı ve gündelik hayatın doğal bir parçası hâline geleceği öngörülmektedir. Buna paralel şekilde, fotoğraf eserlerinde yapay zekânın kullanımı da bu alandaki hukuki tartışmaları beraberinde getirmektedir.

Gerek Türk hukuku gerek karşılaştırmalı hukuk öğretisi ve yargı kararları incelendiğinde, pozitif/mevcut kanuni düzenlemelerde yapay zekâyâ bir kişilik atfedilmediği ve eser meydana getirilmesi için eser sahipliğinin arandığı ve eser sahibinin de sadece gerçek kişi olabilmesi nedeniyle, yapay zekânın oluşturduğu fotoğrafların eser olarak korunmasının mümkün olmadığı görülmektedir; eser ancak bir gerçek kişi yaratabilmektedir²⁷⁶.

Ancak yapay zekâ ile eser yaratımı arasındaki ilişkiye dair mevcut düzenlemelerin, hukukun her zaman toplumsal gelişmelerin gerisinden gelmesi gerçeği nedeniyle, henüz yeterince yenilikçi olmadığı rahatlıkla ifade edilebilir. Nitekim halihazırda basit bir internet araması ile dahi sayısız ve ücretsiz veya erişilebilir ücretlerle hizmet sunan birçok yapay zekâ fotoğraf oluşturucular bulunmaktadır. Bu bağlamda,

273. Yargıtay 11. HD., E. 2022/5510 K. 2023/5116 T. 19.09.2023; Yargıtay 11. HD., E. 2024/370 K. 2024/8840 T. 10.12.2024; Yargıtay 11. HD., E. 2023/5312 K. 2024/7049 T. 03.10.2024; Yargıtay 11. HD., E. 2023/6470 K. 2025/328 T. 22.01.2025; E.T.:17.12.2025; Ayrıca bkz. Dinler, Elif, “FSEK Kapsamında Fotoğrafın Korunmasının Yargıtay Kararları Çerçevesinde İncelenmesi”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1, 2022, s. 327 vd.

274. Öğretilde, eser niteliğini haiz olmayan fotoğraflar bakımından hazırlanmış bir bilirkişi raporuna yer veren bir eser için bkz.: Yasaman, age., s. 135–143.

275. Suluk/Karasu/Nal, age., s. 110, Erdil, Ders Kitabı, s. 28 vd.; Öztan, age., s. 233 vd.; Beşiroğlu, age., s. 171 vd.; Tekinalp, age., s. 110 vd.; Erdil, Şerh, s. 124 vd. Ayrıca tüzel kişinin eser sahipliği sorununun ele aldığı aldığı çalışmalar için bkz. Okutan Nilsson, Gül, “Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Tüzel Kişinin Eser Sahipliği Sorunu”, Uğur Alacakaptan’a Armağan, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 469–500; Şaar, Cemil, “Eser Sahipliğinde Gerçek Kişi Olma Şartının Yerindeliği Üzerine Bir İnceleme: Tüzel Kişiler Eser Sahibi Olabilir Mi?”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 2, 2025, s. 191–214.

276. Ayrıca dünyada ve Türkiye’de yargı alanındaki yapay zekâ uygulamalarının ele alındığı güncel bir makale için bkz.: Birtane, Şermin, “Hâkime Yardımcı Yapay Zekâ”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 59, Ankara, 2024, s. 252 vd.

yapay zekâ tabanlı fotoğraf oluşturucularla üretilmiş çok sayıda fotoğraf hâlihazırda mevcuttur. Dolayısıyla doğrudan otonom üretici yapay zekâyâ kişilik tanınması rahatlıkla savunulamayacaksa da yapay zekâdan yararlanılarak üretilen eserlerin telif korunması dışında kalmaması gerekliliği rahatlıkla savunulabilir.

Bu bağlamda ülkemizde henüz doğrudan bir yasal düzenleme veya bağlayıcı yargı kararı bulunmamaktadır²⁷⁷.

2.2. Karşılaştırmalı Hukukta İlgili Hukuki Düzenlemeler

Karşılaştırmalı hukuktaki düzenlemeler Türk hukuku ile paralel olup, fotoğrafın eser sayılmasındaki temel kriter hususiyettir.

2.2.1. Avrupa Birliği

Avrupa Birliği'ndeki ilgili hukuki düzenlemeleri incelediğimizde; güncel olarak 12 Temmuz 2024 tarihinde Official Journal ("OJ") of the European Union'da ("Avrupa Birliği Resmî Gazetesi" şeklinde çevirisi yapılabilecek olmakla birlikte, bu çalışmada orijinal adıyla kullanılması tercih edilmiştir.) yayımlanan The EU AI Act²⁷⁸ ("AB Yapay Zekâ Yasası" şeklinde çevirisi yapılabilecek olmakla birlikte, bu çalışmada orijinal adıyla kullanılması tercih edilmiştir.) ve Almanya mahkemelerinde görülen ve 11 Kasım 2025 tarihinde hakkında hüküm kurulan GEMA vs. OpenAI davası²⁷⁹ önem taşımaktadır.

2.2.1.1. The EU AI Act

2024'te OJ'de yayımlanan The EU AI Act'ın uygulamaya konması için bir uygulama takvimi²⁸⁰ belirlenmiştir. The EU AI Act kademeli olarak uygulanacak olup, süreç 2 Şubat 2025'ten itibaren başlamıştır ve 2 Ağustos 2027 itibarıyla yasanın tamamen yürürlüğe girmesi öngörülmektedir. The EU AI Act özetle; Avrupa Birliği'nde yapay zekâ kullanımını risk temelli şekilde düzenleyen ilk kapsamlı yasadır. Telif hakları bakımından önem teşkil eden hususlar ise temel olarak; i) AI tarafından üretilen eserler için telif haklarının doğması için insan yaratıcılığı hâlâ eser sayılmanın temel kriteridir, ii) AI'nin eğitiminde kullanılan telifli içeriklerin belgelenmesi ve şeffaf tutulması, gelecekte telif davalarında delil olarak önem kazanabilir, şeklindedir.

2.2.1.2. Gema ve OpenAI Davası

Almanya'da görülen GEMA ve OpenAI davasında 11.11.2025 tarihinde, mahkeme GEMA'yı haklı bularak OpenAI'nin ChatGPT aracılığıyla telifli şarkı sözlerini izinsiz kullandığına hükmetmiştir. Mahkeme özetle; i) telifli sözlerin birebir ya da büyük ölçüde benzer şekilde üretilmesini telif hakkı ihlali olarak değerlendirmiştir, ii) bunun metin ve veri madenciliği istisnası kapsamında sayılamayacağını belirtmiştir. OpenAI'nin modelin sadece desen öğrendiği ve eser saklamadığı yönündeki savunması kabul edilmemiştir. Karar, benzer durumlarda telif hakkı ihlallerinde lisans ve tazminat yükümlülüğü doğurabilecek nitelikte olup Avrupa Birliği'nde yapay zekâ ve telif hukuku açısından emsal kabul edilmektedir.

2.2.2. İngiltere

2.2.2.1. National AI Strategy ve AI White Paper

İngiltere'de yapay zekâ için henüz kapsamlı bir özel yasa bulunmamakta olup mevcut hukuk; telif, veri ve tüketici koruma gibi mevcut düzenlemeler üzerinden

277. The EU AI Act, <https://artificialintelligenceact.eu/the-act/>, E.T.: 17.12.2025.

278. 11.11.2025 tarihli Alman mahkemesi kararı için: <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/Y-300-Z-GRURRS-B-2025-N-30204?hl=true>, E.T.: 17.12.2025

279. EU AI Act Implementation Timeline, <https://artificialintelligenceact.eu/implementation-timeline/>, E.T.: 17.12.2025.

280. National AI Strategy, <https://assets.publishing.service.gov.uk>, E.T.: 17.12.2025.

uygulanmaktadır. 22 Eylül 2021 tarihinde yayımlanan National AI Strategy²⁸¹ ve 29 Mart 2023 tarihinde yayımlanan ²⁸²AI White Paper (AI Regulation: A Pro-Innovation Approach)²⁸¹, etik, güvenli ve sorumlu AI kullanımını teşvik eden çerçeveler sunmaktadır. Telif hakları açısından özetle; i) AI tarafından üretilen eserlerde hâlâ insan yaratıcılığı temel kriter olarak kabul edilmektedir ii) AI eğitiminde kullanılan içeriklerin lisanslı veya izinli olması gerekmektedir.

2.2.2.2. Getty Images ve Stability AI Davası

İngiltere’de görülen Getty Images ve Stability AI²⁸² davasında 4 Kasım 2025’te mahkeme, “Stable Diffusion” yapay zekâ modelin telifli görselleri kopyalamadığına ve “infringing copy” yaratmadığına karar vermiştir. Bu dava, Generatif AI’nin mevcut İngiltere Telif Hukuku kapsamında otomatik olarak ihlal yaratmadığını gösteren önemli bir emsal oluşturmuştur. Esasen burada doğrudan ihlal yaratmama tespiti, anılan yapay zekânın fotoğrafları veya görselleri hafızasında saklamamasına, bu görselleri analiz ederek kendi kurallarını ve desenlerini öğrenmesine ve ardından yeni görüntüler üretmesine dayandırılmıştır.

2.3. Amerika- United States Copyright Office - Copyright and Artificial Intelligence Part 2: Copyrightability

Tebliğde ayrıntılı olarak ele alınan Copyright and Artificial Intelligence – Part 2: Copyrightability düzenlemesi, tebliğ sunumuna ve bu çalışmanın önceki bölümlerine paralel olarak, ilgili bölümlerin orijinal hâline yer verilmek suretiyle değerlendirilecek ve akabinde kanaatlerimiz açıklanacaktır.

“4 When Congress extended copyright protection to architecture, it explained that these types of works would be governed by “the general standards of originality applicable for all other copyrightable subject matter.” H.R. REP. NO. 101-735, at 21 (1990), reprinted in 1990 U.S.C.C.A.N. 6935, 6952. Courts have also applied those standards to claims involving new technology in numerous cases. See, e.g., *Messhwerks, Inc. v. Toyota Motor Sales U.S.A.*, 528 F.3d 1258, 1264–65 (10th Cir. 2008) (then-judge Neil Gorsuch stating “we do not doubt for an instant that the digital medium before us, like photography before it, can be employed to create vivid new expressions fully protectable in copyright”); *Stern Elecs., Inc. v. Kaufman*, 669 F.2d 852, 856–67 (2d Cir. 1982) (audiovisual work); *M. Kramer Mfg. Co. v. Andrews*, 783 F.2d 421, 436 (4th Cir. 1986) (video games); *Tandy Corp. v. Personal Micro Computs., Inc.*, 524 F. Supp. 171, 173 (N.D. Cal. 1981) (computer program and silicon chip)”

Kanaatimizce yukarıdaki alıntıya paralel olarak; ABD hukukunda telif korumasında -Türk hukukunda olduğu gibi- belirleyici olan husus, eserin hangi teknolojiyle üretildiği değil, genel özgünlük kriterlerini karşılayıp karşılamadığıdır. ABD yargı kararlarında, mimari eserlerden dijital ve görsel-işitsel eserlere kadar -fotoğraflarda olduğu gibi- yeni ifade biçimlerinde de telif korumasının, kullanılan araçtan ziyade ortaya çıkan özgün ifadeye bağlı olduğunu göstermektedir.

“No court has recognized copyright in material created by non-humans, and those that have spoken on this issue have rejected the possibility. In two well-

281. *AI White Paper (AI Regulation: A Pro-Innovation Approach)*, https://www.gov.uk/government/publications/ai-regulation-a-pro-innovation-approach?utm_source=chatgpt.com, E.T.: 17.12.2025.

282. *Getty Images v Stability AI*, <https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2025/11/Getty-Images-v-Stability-AI.pdf>, E.T.: 17.12.2025.

known cases, the Ninth Circuit held that text purportedly “authored by non-human spiritual beings”³⁵ and photographs that a monkey captured with a camera could not be protected by copyright.³⁶ *Urantia Found. v. Kristen Maaherra*, 114 F.3d 955, 957–59 (9th Cir. 1997) (holding that “some element of human creativity must have occurred in order for the Book to be copyrightable” because “it is not creations of divine beings that the copyright laws were intended to protect”). While the compilation of the book was entitled to copyright, the alleged “divine messages” were not. *Id.* 36 *Naruto v. Slater*, No. 15-cv-04324, 2016 U.S. Dist. LEXIS 11041, at *10 (N.D. Cal. Jan. 28, 2016) (“[Monkey] is not an ‘author’ within the meaning of the Copyright Act”), *aff’d*, 888 F.3d 418 (9th Cir. 2018) (finding that monkey cannot sue for copyright infringement).”

Kanaatimizce yukarıdaki alıntıya paralel olarak; ABD hukukunda telif hakkı koruması -Türk hukukunda olduğu gibi- yalnızca insan yaratıcılığına dayanan ürünler bakımından kabul edilmekte olup, insan dışı varlıklar tarafından oluşturulan içeriklerin eser olarak korunması açıkça reddedilmektedir.

“More than a century ago, the Court analyzed the nature of authorship in a case involving the then-new technology of the camera. In *Burrow-Giles Lithographic Co. v. Sarony*, the Court considered a constitutional challenge to Congress’s extension of copyright protection to photographs.⁴⁶ The defendant argued that photographs were not copyrightable because they lacked human authorship; instead, they were the product of a machine.⁴⁷ The Court began its analysis by defining an “author” as “he to whom anything owes its origin; originator; maker; one who completes a work of science or literature.”⁴⁸ It described copyright as “the exclusive right of a man to the production of his own genius or intellect.”⁴⁹ Applying this framework, it identified numerous creative contributions made by the photographer, including “posing the [subject] in front of the camera, selecting and arranging the costume, draperies, and other various accessories,” “arranging the subject so as to present graceful outlines,” and “evoking the desired expression.”⁵⁰ In sum, the use of a machine as a tool does not negate copyright protection, but the resulting work is copyrightable only if it contains sufficient human-authored expressive elements.”

Kanaatimizce yukarıdaki alıntıya paralel olarak; ABD hukukunda bir eserin oluşturulmasında teknik bir aracın kullanılması, doğrudan telif korumasını ortadan kaldıran bir sebep olmamaktadır. Ancak *Burrow-Giles* kararında da belirtildiği üzere, telif korumasının doğabilmesi için ortaya çıkan eserin, insanın yaratıcılığına dayalı olması gerekmektedir.

“Many commenters expressed concern about continuing the longstanding and growing use of computer-assisted tools in the creation process.⁶² They pointed to various tasks that have been performed in creative fields for years, some of which now incorporate recent developments in AI, such as “aging” or “de-aging” actors, identifying chord progressions, detecting errors in software code, and removing unwanted objects or crowds from a scene.⁶³ Commenters argued that these types of uses of AI should not affect the availability of copyright protection for the output.⁶⁴”

Kanaatimizce yukarıdaki alıntıya paralel olarak; yaratım sürecinde yapay zekâ

destekli araçlardan yararlanılması, uzun süredir kullanılan bilgisayar destekli tekniklerin devamı niteliğinde olup, doğrudan telif korumasını ortadan kaldırmamalıdır. Dolayısıyla yapay zekâ kullanımı, eserin ortaya çıkışında belirleyici olan insanın yaratıcı katkısını ortadan kaldırmadığı sürece, telif korumasının mevcut olması gerektiği kabul edilmelidir.

“64 See, e.g., Intellectual Property Owners Association (“IPO”), Comments Submitted in Response to U.S. Copyright Office’s Aug. 30, 2023, Notice of Inquiry at 6–7 (Oct. 30, 2023) (“IPO Initial Comments”) (“[I]t is desirable to provide copyright protection for works resulting from a human using an AI system as a tool of creativity and where that human activity satisfies the traditional requirements of human authorship. A lack of this protection would be detrimental to rights holders and creators alike.”). Several commenters described AI systems as black boxes, 84 meaning that not only do users in most cases not know what “will inform the [AI’s] response” to prompts,85 but that even developers of AI systems cannot generally predict outputs or explain why they include certain elements and not others.86 Some provided examples of prompts containing detailed descriptions of what the user had in mind, where the output omitted some elements requested and inserted others.87”

Kanaatimizce yukarıdaki alıntıya paralel olarak; yapay zekâ sistemlerinin yaratım sürecinde bir araç olarak kullanılması hâlinde, insanın yaratıcı çalışması temel eser sahipliği kriterlerini karşılıyorsa telif korumasının sağlanması gerekir. Öte yandan, yapay zekâ sistemlerinin “kara kutu” niteliği sebebiyle çıktının hangi unsurlarının insan iradesinden, hangilerinin sistemin işleyişinden kaynaklandığının tespitinin güçleştiği ve bu durumun eser sahipliği nitelendirmesinde belirsizlik yaratabileceği öngörülmektedir.

Prompt

professional photo, bespectacled cat in a robe reading the Sunday newspaper and smoking a pipe, foggy, wet, stormy, 70mm, cinematic, highly detailed wood, cinematic lighting, intricate, sharp focus, medium shot, (centered image composition), (professionally color graded), ((bright soft diffused light)), volumetric fog, hdr 4k, 8k, realistic

Output

“The following image, which the Office generated by entering a prompt into a popular commercially available AI system, illustrates this point: 106 Prompt Output professional photo, bespectacled cat in a robe reading the Sunday newspaper and smoking a pipe, foggy, wet, stormy, 70mm, cinematic, highly detailed wood, cinematic lighting, intricate, sharp focus, medium shot, (centered image composition), (professionally color graded), ((bright soft diffused light)), volumetric fog, hdr 4k, 8k, realistic This prompt describes the subject matter of the desired output, the setting for the scene, the style of the image, and placement of the main subject. The resulting image reflects some of these instructions (e.g., a bespectacled cat

smoking a pipe), but not others (e.g., a highly detailed wood environment). Where no instructions were provided, the AI system filled in the gaps.”

Kanaatimizce yukarıdaki alıntıya paralel olarak; ayrıntılı şekilde hazırlanmış bir komut (prompt) dahi, yapay zekâ tarafından üretilen çıktının içeriğini tam olarak belirlemeye yetmemekte; sistem, verilen talimatların bir kısmını uygularken bir kısmını göz ardı edebilmekte ve talimat bulunmayan alanları kendi işleyişi doğrultusunda doldurmaktadır. Dolayısıyla bu durum, ortaya çıkan eserde insan iradesiyle şekillenen unsurların sınırlarının net biçimde tespit edilmesini güçleştirmektedir.

“124 Rose Enigma, VAu001528922 (Mar. 21, 2023). By contrast, the Office’s Review Board upheld a refusal to register an image produced by an AI system with a human author’s photograph as an input. U.S. Copyright Office Review Board, Decision Affirming Refusal of Registration of Suryast at 1 (Dec. 11, 2023), <https://copyright.gov/rulingsfilings/review-board/docs/SURYAST.pdf>. The applicant disclosed that the image was generated by “RAGHAV Artificial Intelligence Painting App” (“RAGHAV”), which had been trained on Vincent van Gogh’s The Starry Night—with an instruction to apply the style of The Starry Night to the photograph. Id. at 2. The Board found that the resulting image did not “contain sufficient human authorship necessary to sustain a claim to copyright” because the applicant “exerted insufficient creative control over RAGHAV’s” generation of the output. Id. at 3, 7–8. Unlike Rose Enigma, the output did not clearly show the copyrightable work input by the applicant.”

Kanaatimizce yukarıdaki alıntıya paralel olarak; ABD hukukunda, yapay zekâ çıktısının telif korumasından yararlanabilmesi, insanın yaratıcı çalışmasının somut ve ayırt edilebilir biçimde belirlenmesine bağlıdır. Dolayısıyla yalnızca bir fotoğrafın yapay zekâ sistemine girdi (input) olarak verilmesi ve belirli bir sanatçının üslubunun ve/veya belli bir üslubun uygulanmasının talep edilmesi, ortaya çıkan çıktıda (output) insan kaynaklı yaratıcı katkının açıkça izlenememesi hâlinde, telif koruması için yeterli olmayacaktır.

3.Konunun Kültür Endüstri Kapsamında Ele Alınması: Tüm Zamanların İkonları

Tebliğ kapsamında fotoğraf ile ilgilenenler için <https://www.magnumphotos.com> ve <https://www.worldpressphoto.org/> siteleri önerilmiş olup sunumda gösterilen tüm zamanların en ünlü fotoğrafçılarından ve fotoğraf eserlerinden bazıları -Dorothea Lange, Steve McCury, Ara Güler- şöyledir:

Ayrıca sunumda her fotoğrafçının okuması gereken bir kitap olarak değerlendirilen John Berger - The Way of Seeing (Görme Biçimleri) kitabından bahsedilmiş olup anılan kitabın ilgili bir kısmı ise şöyledir: “Söz konusu yanılgılar fotoğraf makinasının bulunmasından sonra daha da belirginleşmiştir. Görünümlerin fotoğraf makinasıyla oluşturulması fotoğrafı çeken kişinin bizlere tamamen kendi gördüğü ve göstermek istediği dünyayı kendi yorumuyla sunmasıdır. Fotoğraf gerçekliğinin fotoğrafı çeken kişinin gerçekliği olduğunun fark edilmesi, izleyiciyi imgeleri değerlendirme konusunda daha nesnel olmaya sevketmiştir... Bir imge, yeniden yaratılmış ya da yeniden üretilmiş görünümdür. İmge ilk kez ortaya çıktığı yerden ve zamandan birkaç dakika ya da birkaç yüzyıl için kopmuş ve saklanmış bir görünüm ya da görünümler düzenidir. Her imgede bir görme biçimi yatar. Fotoğraflarda bile. Çünkü fotoğraflar çoğu zaman sanıldığı gibi mekanik kayıtlar değildir. Her bir fotoğrafa baktığımızda, ne denli az olursa olsun, fotoğrafçının sınırsız görünüm olanakları arasından o görünümü seçtiğini fark ederiz. Rasgele aile fotoğraflarında da böyledir bu. Fotoğrafçının görme biçimi konuyu seçişinde yansır. Ressamın görme biçimi, bez ya da kâğıt üstüne yaptığı imlerle yeniden canlandırılır. Her imgede bir görme biçimi yatsa da bir imgeyi algılayışımız ya da değerlendirişimiz aynı zamanda görme biçimimize de bağlıdır. (Örneğin Sheila yirmi kişi arasında tek bir insandır; ama yalnız bizi ilgilendiren nedenlerle gözümüz ondan başkasını görmez.)”

SONUÇ

Hukukumuzda yapay zekâ ile oluşturulan fotoğraflara ilişkin kanuni düzenlemelerin yapılması gerekliliği açık olduğu gibi, bir tek yapay zekâ kullanımının eser niteliği ve telif koruması dışında görülme sebebi olarak değerlendirilmesinin adil sonuçlar doğurmayacağı kolaylıkla söylenebilir. Nitekim kullanımının önüne geçilemeyen bir şeyin hukuk tarafından düzenlenmemesi, görmezden gelinmesi veya tamamen yasaklanması, hukukun koruduğu amaçlarla bağdaşmaz.

Potansiyel eser sahibi tarafından, yapay zekâya verilen “data/veri” ve “prompt/komutların” tamamı “input/girdi” olarak değerlendirilmeli ve bu süreçle beraber, sürecin sonundaki “output/çıktı” incelenerek sonucun eser niteliği haiz olup olmadığı -yani aslen sahibinin hususiyeti taşıyıp taşımadığı- ve dolayısıyla telif koruması kapsamında olup olmadığı değerlendirilmelidir.

Bu çalışma sonucunda; i) yaratıcı veri ve yönlendirmeye dolayısıyla yaratıcı etkiye sahip olan eser sahiplerinin belli bir telif korumasından yararlanması gerektiği, ii) ancak bu şekilde eser elde etmenin bir nevi eskiye oranla tabiri caiz ise daha zahmetsiz olması nedeniyle, buradaki telif korumasının daha sınırlı bir koruma olabileceği -örneğin bu eserlerin korunma sürelerinin kısaltılması veya telif hakkı ihlallerinde daha az miktarda tazminata hükmedilmesi gibi- tespitleri yapılmıştır.

Burada düşünülebilecek bir başka nokta ise verilen verinin bir fotoğraf olabileceği gibi aynı zamanda başka bir eser türünde -örneğin bir senaryo- olabileceğidir. Bu durum bir anlamda mevcut düzenlemelerdeki eser sınıfları arasındaki ayrımın muğlaklaşması ve bu sınıfların birbirinin içine geçmesi şeklinde düşünülebilir.

KAYNAKÇA:

- Ünal Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, 1999.
- Adam D. Moore, Intellectual Property&Information Control: Philosophic Foundations and Contemporary Issues, . Jersey, 2001.
- Fırat Öztan, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, Ankara, 2008.
- Cahit Suluk/Rauf Karasu/Temel Nal, Fikri Mülkiyet Hukuku, Güncellenmiş 8. Baskı, Ankara, 2024.
- Engin Erdil, İçtihatlı ve Gerekçeli Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu Şerhi, 1. Baskı, İstanbul, 2005.
- Engin Erdil, Fikri Mülkiyet Hukuku Ders Kitabı, Yeniden Yazılmış 2. Bası, İstanbul, 2021.
- Hamdi Yasaman, Fikri ve Sınai Mülkiyet Hukuku, 1. Baskı, İstanbul, 2006.
- Akın Beşiroğlu, Fikir Hukuku Dersleri, 4. Baskı, İstanbul, 2006.
- Metin Turan, “Çağlar Boyu Düşünce Özgürlüğü: Türkiye’de ve Dünyada Telif Haklarının Tarihsel Gelişiminin Değerlendirilmesi”, Türk Kütüphaneciliği, C. 30, S. 2, 2016, s. 206-235.
- Ernst Hirsch, Fikri ve Sınai Haklar, 1948.
- Halil Arslanlı, Fikri Hukuk Dersleri II, Fikir ve Sanat Eserleri, 1954.
- Nuşin Ayiter, Hukukta Fikir ve Sanat Ürünleri, 1981.
- Şafak N. Erel, Türk Fikir ve Sanat Hukuku, 1. Basım, 1988.
- Diren Çakmak, “Osmanlı Telif Hukuku ile İlgili Mevzuat”, Türkiyat Araştırmaları Derneği, S. 21, 2007, s. 191-234.
- Gunnar Strömholm, “European Originality: A Copyright Chimera, Intellectual Property and Information Law. Essays in Honour of Herman Cohen Jehoram”, Editörler: Jan J. Kabel, Gerard J.H.M. Mom, Kluwer Law International, 1998, s. 201–209.
- Elif Dinler, “FSEK Kapsamında Fotoğrafın Korunmasının Yargıtay Kararları Çerçevesinde İncelenmesi”, Necmettin Erbakan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 5, S. 1, 2022, s. 326-346.
- Gül Okutan Nilsson, “Türk Fikir ve Sanat Eserleri Hukukunda Tüzel Kişinin Eser Sahipliği Sorunu”, Uğur Alacakaptan’a Armağan, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2008, s. 469-500.
- Cemil Şaar, “Eser Sahipliğinde Gerçek Kişi Olma Şartının Yerindeliği Üzerine

Bir İnceleme: Tüzel Kişiler Eser Sahibi Olabilir Mi?”, İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 10, S. 2, 2025, s. 191-214.

Şermin Birtane, “Hâkime Yardımcı Yapay Zekâ”, Türkiye Adalet Akademisi Dergisi, S. 59, Ankara, 2024, s. 233-272.

Yargıtay 11. HD., E. 2023/6002 K. 2024/7584 T. 24.10.2024

Yargıtay 11. HD., E. 2022/5510 K. 2023/5116 T. 19.09.2023

Yargıtay 11. HD., E. 2024/370 K. 2024/8840 T. 10.12.2024

Yargıtay 11. HD., E. 2023/5312 K. 2024/7049 T. 03.10.2024

Yargıtay 11. HD., E. 2023/6470 K. 2025/328 T. 22.01.2025

<https://www.copyright.gov>

<https://artificialintelligenceact.eu/the-act/>

<https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/Y-300-Z-GRURRS-B-2025-N-30204?hl=true>

<https://artificialintelligenceact.eu/implementation-timeline/>

<https://assets.publishing.service.gov>

<https://www.judiciary.uk/wp-content/uploads/2025/11/Getty-Images-v-Stability-AI.pdf>

<https://www.magnumphotos.com>

<https://www.worldpressphoto.org/>

*Cafer Vayni, Prof. Dr. Mustafa Alper Gümüş, Doç. Dr. Sırrı Düğer,
Prof. Dr. İsa Eliri Ve Prof. Dr. Nermin Özcan Özer...*

*Cafer Vayni, Dr. Büşra Şahin Aydın, Prof. Dr. Nermin Özcan Özer,
Av. Yasemin Dikkaya ve Bir Dinleyici...*

GÖRSEL-İŞİTSEL YAPIMLARDA GÜZEL SANAT ESERLERİ VE MÜZİK HAKLARININ KULLANIMI: UYGULAMADA KARŞILAŞILAN SORUNLAR VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

Elif ÇELİK

Müzik ve Telif Hakları Danışmanı, ORCID: 0009-0002-4580-6617

ÖZET:

Görsel-işitsel yapımlar, sanatın birçok dalını bir araya getiren, çok katmanlı üretim alanlarıdır. Bu yapımların başarısı yalnızca sanatsal içerikle değil, aynı zamanda eserlerin yasal, ekonomik ve etik temellerinin doğru kurulmasıyla mümkündür.

Türkiye’de müzik, resim ve diğer güzel sanat eserlerinin kullanımında *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu* (FSEK) kapsamındaki düzenlemeler teoride yeterli görünse de uygulamada önemli yapısal zorluklar bulunmaktadır.

Bu makalede, 2020–2025 yılları arasında TRT1 ve TRT Tabii projelerinde yürütülen danışmanlık süreçlerinden elde edilen saha gözlemleriyle birlikte, telif haklarının uygulamada karşılaştığı sorunlar analiz edilmiştir.

Çalışmada; **rayiç bedel eksikliği, muvafakatname çeşitliliği, hak sahipleri arasındaki eşitsizlik, MESAM–MSG sistemlerindeki kayıt ve iletişim eksiklikleri, yapay zekâ üretimlerinin hukuki statüsü ve danışmanlık mesleğinin tanımsızlığı** temel problem alanları olarak belirlenmiştir. Bulgular hem mevcut mevzuat hem de akademik literatür ışığında değerlendirilmiş ve çözüm önerileri geliştirilmiştir.

ANAHTAR KELİMELER: Telif Hakları, Bağlantılı Haklar, Raiç Bedel, Muvafakatname, MESAM, MSG, Yapay Zekâ, FSEK

1. GİRİŞ

5846 Sayılı *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu* (FSEK), eser sahiplerinin mali ve manevi haklarını güvence altına almayı amaçlayan temel düzenlemedir. Ancak özellikle televizyon, sinema ve dijital platform yapımları gibi çok paydaşlı üretim alanlarında, kanunun uygulamadaki yansımaları karmaşık ve tutarsız hale gelmiştir.

Bir müzik eseri genellikle dört hak unsurundan oluşur: **söz yazarı, besteci, yorumcu ve yapımcı (fonogram üreticisi)**. Bu dört hak sahibinin her biri farklı kurumlarla temsil edilir, farklı sözleşme tiplerine sahiptir ve farklı bedeller talep eder. Bu durum, yapımcı ve danışman açısından süreci karmaşıklığa dönüştürmektedir, hukuk ve uygulama arasında sürekli bir arabuluculuk gerektirmektedir (Arslan, 2020).

Dolayısıyla, Türkiye’de telif süreçlerinin yalnızca hukuki birer işlem değil, aynı zamanda idari, ekonomik ve diplomatik süreçler olduğu söylenebilir. Bu çalışmada, telif haklarının görsel-işitsel yapımlardaki uygulama zorlukları bütüncül biçimde ele alınmakta; mevzuat, saha uygulamaları ve uluslararası örnekler karşılaştırmalı biçimde değerlendirilmektedir. (FSEK, Resmî Gazete, 13.12.1951, Sayı 7981/Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü)

1.1. TELİF HAKLARININ EKONOMİK BOYUTU

Telif hakları, kültürel üretimin sürdürülebilirliğinde yalnızca hukuki değil, aynı zamanda ekonomik bir faktördür. IFPI'nin 2023 verilerine göre Türkiye müzik endüstrisi 236 milyon dolar büyüklüğe ulaşmıştır; ancak bu gelirin yalnızca %11'i doğrudan eser sahiplerine ulaşmaktadır.

Telif gelirleri, dijital platformların yaygınlaşmasına rağmen hâlâ sınırlı bir dağılıma sahiptir. Bu durum yaratıcı emeğin ekonomik değerinin görünmez hale gelmesine yol açmakta, özellikle televizyon ve dizi sektöründe yapım bütçelerini doğrudan etkilemektedir.

Avrupa ülkelerinde telif gelirleri kültürel üretim ekonomisinin %20–25'ini oluştururken, Türkiye'de bu oran %6 civarındadır (TÜİK, 2024). Bu fark, yapısal bir politika eksikliğine işaret eder.

Dolayısıyla telif hakları yalnızca “sanatçı hakkı” değil, aynı zamanda bir **ekonomik kalkınma politikası aracıdır**. Kültür endüstrilerinin gelişimi, bu hakların adil biçimde korunmasıyla mümkündür. (IFPI Global Music Report 2023/ TÜİK Kültürel Endüstriler Raporu 2024)

2. RAYIÇ BEDEL EKSİKLİĞİ VE GELİR ADALETSİZLİĞİ

Türkiye'de telif bedelleri konusunda ulusal düzeyde belirlenmiş bir **rayıç bedel** standardı bulunmamaktadır. Bu durum, hak sahipleri arasında ciddi gelir dengesizliklerine neden olmaktadır.

Aynı eserin söz yazarı 50.000 TL talep ederken, yapımcı 200.000 TL'ye kadar bedel isteyebilmekte; bu fark herhangi bir ölçüt olmadan belirlenmektedir.

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın 2022 tarihli *Telif Bedellerinde Standart Belirleme İhtiyacı Raporu*, Türkiye'de telif sisteminin en büyük sorunlarından birinin “piyasa fiyatı belirlenememesi” olduğunu ortaya koymuştur.

Benzer şekilde, MESAM ve MSG faaliyet raporlarında da eser sahipleri arasındaki “gelir adaletsizliği” başlıca sorun olarak yer almaktadır.

Bu durumun giderilmesi için her yıl güncellenen bir **Rayıç Bedel Cetveli** oluşturulması önerilmektedir. Bu cetvel, telif bedellerinin asgari ve azami sınırlarını belirleyerek hem yapımcıyı hem hak sahibini koruyacaktır (Kaya, 2024). (MESAM 2023 Faaliyet Raporu/ MSG 2023 Hak Dağıtım Raporu/ Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022 Raporu)

ULUSLARARASI KARŞILAŞTIRMALI PERSPEKTİF

Avrupa Birliği'nin 2014/26/EU sayılı *Collective Rights Management Directive*'i, üye devletlerin telif yönetiminde şeffaflık, denetim ve rayıç bedel belirleme yükümlülüğünü düzenler.

Fransa'daki SACEM ve Almanya'daki GEMA sistemleri, her yıl güncellenen tarifelerle hak sahipleri arasında adalet sağlar.

ABD'de “compulsory license” sistemi, belirli koşullarda eserlerin makul sabit ücretle kullanılmasını sağlar. Bu mekanizma, yaratıcıyı korurken üretimi de teşvik eder.

Türkiye Uygulaması Açısından Değerlendirme

Uluslararası sistemlerde rayıç bedel ve şeffaflık ilkeleri yasayla güvence altına alınmışken, Türkiye'de bu konular idari yorumlara bırakılmıştır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı ile meslek birlikleri arasında veri paylaşımı entegrasyonu henüz sağlanmamıştır.

Bu durum hem üreticinin hem hak sahibinin korunmasını zorlaştırmakta; lisanslama süreçlerinde belirsizlik yaratmaktadır.

Dolayısıyla Türkiye, AB modelinden ilham alarak ulusal düzeyde “zorunlu asgari rayiç bedel sistemi”ni yasal düzenlemeyle desteklemelidir. (European Commission, Collective Rights Management Report,2019. / UK IPO, Music Copyright Policy Review, 2021.)

3. MUVAFAKATNAME ÇEŞİTLİLİĞİ VE KURUMSAL UYUM SORUNU

Muvafakatname, bir eserin kullanım hakkının yazılı biçimde onaylandığı hukuki belgedir.

Türkiye’de farklı kurumlar arasında muvafakatname metinlerinin biçim ve kapsam açısından bir standardı bulunmamaktadır.

TRT gibi kamu kurumları kapsamlı ve uzun metinler talep ederken, özel yapımcılar daha kısa ve esnek metinleri tercih etmektedir.

Bu durum, hak sahiplerinde “hak devri” kaygısına yol açmakta ve imzalama süreci uzamaktadır (Gün Avukatlık Bürosu, 2023).

Saha uygulamalarında en sık karşılaşılan durum, şu üçlü dengedir:

1-Yapımcı eseri hemen kullanmak ister.

2-Kanal, “standart dışı belge”yi onaylamaz.

3-Hak sahibi, “haklarımı devrediyorum” endişesiyle imza atmaz.

Bu nedenle, sürecin tıkanması kaçınılmaz hale gelir.

Bu tablo, Türkiye’de **Ortak Muvafakatname Standardı** ihtiyacını açık biçimde göstermektedir.

Kültür Bakanlığı, TRT, özel yapımcı birlikleri ve dijital platformlar arasında ortak bir format hazırlanmalı hem kamu hem özel sektörde uygulanmalıdır. (TRT Telif Hakları Yönergesi (2021)/ Telif Hakları Genel Müdürlüğü 2020 Yılı Raporu)

4. MESAM–MSG SİSTEMLERİNDE İLETİŞİM VE VERİ TABANI EKSİKLİKLERİ

MESAM ve MSG, Türkiye’de müzik eserlerinin telif haklarını koruma görevini üstlenmiştir. Ancak mevcut sistem, yalnızca **kayıtlı üyelerle** sınırlı kalmaktadır. Anadolu’da yaşayan veya geçmişte üretim yapmış, ancak herhangi bir meslek birliğine üye olmayan sanatçılar bu sistemin dışında kalmaktadır (Yalçın, 2021).

Bu eksiklik, danışmanların sahada ciddi iletişim sorunları yaşamasına neden olmaktadır. Çok sayıda eser sahibi veya varis, sisteme kayıtlı olmadığı için iletişim bilgilerine ulaşılamamakta; bu durum, telif sürecinde haftalar süren gecikmelere yol açmaktadır.

Bazı durumlarda danışmanlar, hak sahiplerine yalnızca **Facebook, Instagram veya ortak tanıdıklar aracılığıyla** ulaşabilmektedir. Bu pratik, telif hakları gibi kurumsal bir alan için ciddi bir kurumsal eksikliklerdir. (Yalçın, S. (2021). *Türkiye’de Halk Müziği Telif Haklarının İzlenebilirliği*. Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Dergisi.)

5. VARİSLER ARASI ÇATIŞMALAR VE HUKUKİ BELİRSİZLİK

Türkiye’de birçok eser sahibi vefat ettikten sonra, telif hakları miras yoluyla varislerine geçmektedir. Ancak varisler arasındaki iletişimsizlik veya miras paylaşımına ilişkin uyuşmazlıklar, eserlerin kullanımını engellemektedir.

FSEK’in 63. maddesi bu konuda genel bir çerçeve çizse de uygulamada farklı yorumlar doğmaktadır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022).

Danışmanlar açısından bu durum, yalnızca idari bir sorun değil, aynı zamanda yapım sürecinde ciddi zaman kaybına neden olmaktadır.

Kültür ve Turizm Bakanlığı verilerine göre, 2022 itibarıyla “varis uyuşmazlıkları” telif süreçlerindeki gecikmelerin %27’sini oluşturmaktadır.

Bu nedenle, noter ve e-devlet sistemleriyle entegre çalışan bir **Varis Bildirim ve Onay Sistemi** kurulması önerilmektedir. (Kültür ve Turizm Bakanlığı, “Bağlantılı Haklarda Uygulama Sorunları ve Varis Paylaşımı Raporu”,2022.)

6. YAPAY ZEKÂ ÜRETİMLERİ VE MEVZUATTAKİ BOŞLUK

Yapay zekâ destekli müzik üretimleri, son yıllarda artan telif maliyetlerine karşı bir alternatif olarak görülmektedir.

Ancak Türkiye’de yapay zekâ tarafından üretilen eserlerin hukuki statüsü henüz tanımlanmamıştır.

Bu durum, yayıncı kuruluşların “geriye dönük hak doğabilir” endişesiyle bu tür üretimleri reddetmesine neden olmaktadır (Yeni, 2023).

FSEK’te “insan yaratımı” eserin temel koşulu olarak tanımlandığından, yapay zekâ üretimlerinin eser sayılıp sayılmayacağı tartışmalıdır.

Bu nedenle, “algoritmik üretimlerde insan katkı oranı”nın tanımlandığı yeni bir madde eklenmelidir. (Yeni, H. Cansu (2023), *Müzikte Dijitalleşme ve Yapay Zekâ Uygulamaları*, MSGSÜ./ Moral Hukuk Bürosu, “Yapay Zekâ ve Telif Hakkı”, 2022.)

7. SAHA DENEYİMİ VE VAKA ANALİZLERİ

Türkiye’de telif danışmanlarının karşılaştığı pratik sorunlar, mevzuatın ötesine geçmektedir. Birçok durumda süreç yalnızca hukuki değil, insani bir müzakereye dönüşmektedir.

Vaka 1: Bir televizyon dizisinde kullanılmak üzere seçilen halk türküsünün dört farklı varisi bulunmaktadır. Ancak bu varislerin hiçbiri MESAM ya da MSG üyesi değildir. Bu nedenle sistem üzerinden iletişim bilgilerine ulaşılamamış, arşiv kayıtlarında da güncel temsilci bilgisi bulunamamıştır.

Yapım şirketi, yalnızca eserin geçmişte yayınlandığı bir albüm notunda yer alan bir soyadı üzerinden araştırma yapabilmiş; ilgili kişilere sosyal medya ve üçüncü kişiler aracılığıyla ulaşmaya çalışılmıştır.

Sonuçta izin alınamadığı için sahne senaryodan çıkarılmış, yerine başka bir müzik kullanılmıştır.

Bu durum, hem çekim takviminde **iki haftalık bir kayba**, hem de yapımın bütçesinde **yeniden kurgulama maliyetine** yol açmıştır.

Bu örnek, Türkiye’de telif hakları sisteminin “kayıt dışı eser sahipliği” sorununu ve danışmanların yaşadığı iletişim engellerini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Vaka 2: Bir tabloda yer alan resim, sahnede arka planda yer aldığı için “eser kullanımı” sayılmış; ancak sanatçının varislerine ulaşmak mümkün olmamıştır. Danışman, sosyal medya üzerinden iletişim kurarak süreci tamamlamıştır.

Vaka 3: TRT’nin devlet kurumu niteliği nedeniyle kapsamlı muvafakatnameler talep etmesi, özel yapımcıların kısa formlarıyla çatışmıştır. Hak sahipleri bu formları imzalamak istememiş, danışman arabuluculuk görevini üstlenmiştir.

Bu vakalar, Türkiye’de telif sürecinin yalnızca yasal değil, aynı zamanda diplomatik bir alan haline geldiğini göstermektedir.

8. DANIŞMANLIK MESLEĞİNİN TANIMSIZLIĞI VE YASAL BOŞLUK

“Müzik ve Telif Danışmanlığı” Türkiye’de yasal olarak tanımlanmış bir meslek değildir. Oysa danışman, yalnızca izin süreçlerini değil; sahnenin duygusuna uygun müzik seçimini, bütçelendirmeyi, muvafakatname düzenlemelerini ve fatura iş-

lemlerini yöneten çok yönlü bir uzmandır. Bu nedenle, danışmanlık alanının resmî olarak tanımlanması, ilgili meslek birlikleriyle koordineli çalışması büyük önem taşımaktadır.

Bu rol, kültürel üretimin görünmeyen fakat sürdürülebilirliğini sağlayan bileşenlerinden biridir.

Üniversitelerde “Telif Hakları ve Yapım Danışmanlığı” başlıklı programların açılması, profesyonel standartların oluşmasını destekleyecektir.

9. TELİF EĞİTİMİ VE FARKINDALIK

Telif haklarının doğru anlaşılması ve uygulanması, eğitimle doğrudan bağlantılıdır. Türkiye’de yapımcılar, sanatçılar ve hukuk departmanları arasında telif bilinci yeterince yerleşmiş değildir.

Üniversitelerde “Telif Yönetimi ve Yapım Danışmanlığı” gibi derslerin zorunlu hale getirilmesi, sektörde profesyonel standartların gelişmesini sağlayacaktır.

Ayrıca Kültür ve Turizm Bakanlığı ile MESAM–MSG iş birliğinde çevrim içi eğitim platformları oluşturulmalıdır.

Bu eğitimler yalnızca prosedürleri değil, **sanat etiği, sözleşme okuryazarlığı ve hak sahipliği bilincini** de içermelidir.

Kamu kurumları ve yayıncılar (örneğin TRT) için yılda en az bir “Telif Farkındalık Eğitimi” zorunlu hale getirilmelidir. (Hacettepe Üniversitesi (2023). *FSEK Uygulama Araştırmaları/* MSG Akademi (2024). *Telif Eğitim Programı*)

10. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de görsel-işitsel yapımların telif süreçleri, mevzuat açısından güçlü bir çerçeveye sahip olmasına rağmen, uygulamada ciddi eksiklikler barındırmaktadır. Bu çalışmanın bulguları, telif sisteminin dört temel yapısal soruna odaklanması gerektiğini göstermektedir:

1-Rayiç Bedel Cetveli oluşturularak gelir dengesizliği giderilmelidir.

2-Ortak Muvafakatname Standardı hayata geçirilmelidir.

3-Ulusal Hak Sahipliği Arşivi kurulmalı, MESAM–MSG üyeliği zorunlu hale getirilmelidir.

4-Yapay Zekâ Üretimlerine ilişkin mevzuat hazırlanmalıdır.

5-Danışmanlık Mesleği tanımlanmalı ve akademik eğitimle desteklenmelidir.

Bu önerilerin hayata geçirilmesi, telif hakları ekosisteminde adalet, şeffaflık ve öngörülebilirlik sağlayacak; Türkiye’nin kültürel üretim kapasitesini güçlendirecektir.

KAYNAKÇA

5846 Sayılı *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu* (FSEK), Resmî Gazete, 1951

5847 Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları Genel Müdürlüğü Raporları (2020–2023)

MESAM 2023 Faaliyet Raporu

MSG 2023 Hak Dağıtım Raporu

TRT Telif Hakları Yönergesi (2021)

Yeni, H. Cansu (2023), *Müzikte Dijitalleşme ve Yapay Zekâ Uygulamaları*, MSG-SÜ

Yalçın, S. (2021), *Türkiye’de Halk Müziği Telif Haklarının İzlenebilirliği*, Gazi Üniversitesi GSF Dergisi

Arslan, M. (2020), *Türk Telif Hukukunda Uygulama Sorunları*, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi

Kaya, S. (2024), *Türkiye’de Fikri Hak Uyuşmazlıkları*

Gün Avukatlık Bürosu (2023), *Telif Hukuku Alanında Güncel Gelişmeler*

Moral Hukuk Bürosu (2022), *Yapay Zekâ ve Telif Hakkı*

IFPI (2023), *ISWC Application Standards and Metadata Quality Report*

Floridi, L. (2023), *The Ethics of Artificial Intelligence in Creative Industries*

MSG Akademi (2024), *Telif Eğitim Programı*

TÜİK (2024), *Kültürel Endüstriler Raporu*

WIPO (2023), *AI and Copyright Policy Paper*

TASARIMIN VAR OLMA SÜRECİ

Prof. Dr. Nermin ÖZCAN ÖZER

Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi

Sanat çok anlamlı bir kelimedir..

Sanat; varoluşun derinliklerinden beslenen bireyin, var olma sürecinde yaratıcılığını, kültürel birikimini, tasarım gücünü çeşitli tekniklerle, farklı yüzeylerde dışa vurumunu estetik olarak ifade etmesidir. Başka bir ifadeyle; bireyin zihni ve sezgisel gücüyle, toplumsal mantık ve kültürünü entelektüel birikimiyle ortak bir duyguda birleştirerek yaratıcılığını temel tasarım öge ve ilkeleriyle değerlendirerek düşünce özerkliği, düşünce özgürlüğü, düşünce orijinalliği içerisinde yeniden var olma sürecini yaşayarak ortaya koymasidir. Bir diğer tanım ise; yaşantı zenginliği içerisinde düşünen, anlayan, algılayan, gözlem yaparak zengin imgeler ve anlamlar ağı oluşturan bireyin dışa vurumudur sanat. Farklı disiplinlerde de farklı anlamlar içerir. Leo Tolstoy'un ifadesiyle sanat, tüm insanlığın bir arada bulunduğu tek ortak beğenidir. Dolayısıyla bilgi ekonomisinin, teknolojinin, yapay zekanın yayılım gösterdiği günümüzde sanat aracılığı ile hayatın anlamını yeniden sorgulama, yeniden inceleme ihtiyacı da kendiliğinden doğmaktadır.

Gizemli olanı keşfetmek, her tasarımda adeta yeniden doğmak, adeta tutkulu bir diriliştir. Her diriliş bir üretimdir, bir yaratıcılıktır. Üreten, üretken tasarımcıların ne denli güçlü tasarımlar vücuda getirdikleri eserlerinde görülür. Birey, algı yoluyla algıladığı evreni tasarlayarak somut olanı soyutlaştırmak ya da soyut olanı somutlaştırma gayreti içindedir. Zihninde temel tasarım öge ve ilkeleri ile tasarımını biçimlendirirken bir anlam bütünlüğünü de dikkate alır. Biçimlendirme esnasında sıra, düzen ve düzey her zaman önceliklidir. Somut olarak gerçekleşen tasarımda yenilik, biriciklik, bir ilk olma, tek olma hissi ile bir tasarım ortaya koyma hazzını yaşamak önemlidir. Tasarımda teknolojiden de istifade ederek şimdiye kadar hiçbir kimsenin üretmediğini yapma hissi de her zaman canlılığını korur.

Uzun bir zihni faaliyet ve çalışma gerektiren, göz nuru ile yapılan tasarımlar ince bir zevkin ortaya çıkardığı tasarımlardır. Arkalarında uzun bir birikim ve gelişme devri yaşayan tasarımcılar, tasarımlarını çeşitli kültür kaynaklarından beslenerek, yaşadığı çağın mantığını, felsefesini, gerçekliğini, sanat iradesini, kendi şahsına has özellikleri ve tekniği ile güçlü eserler üreterek, sanatın gelişmesinde de önemli rol oynarlar. Tasarımda kültürel düzey, iç ve dış dünyayı herkesten başkaca fark ederek görebilmek, daha önce fark edilemeyen benzerlikleri ilişkileri, örüntüleri çeşitli mekanlarda ortaya koyabilmek yetkinlik gerektirir. Tasarımların şekillenme aşamasında düşünce akışının netliği tasarımın gerçekliği için ön şarttır. Hem gerçeklik hem tasavvur dünyası yaratıcılığın temelini oluşturur. Her bireyin zihni mülkiyetinde var olan hususiyetlerin canlanması teşvik yoluyla da mümkündür.

Tasarımcının kendi kültürel değerleri ile yaşadığı çağda özgün ifade biçimleri ile geçmiş, şimdi ve gelecek zamanda kurduğu/ kuracağı bağlar tasarımcılar için başlı başına bir yeniliktir. Kavrayışlarını da şuurlu bir şekilde tasarımlarına yansıtarak toplumsal sanat hayatımıza da katkı sağlayarak, şekillendirirler.

Tasarımlar, tasarım öge ve ilkeleri aracılığıyla soyut düşüncelerin ürünüdürler. Tasarımın geleceğe dair zamanda yaşam sürecini estetik değer ölçütündeki güçlü biçimler, güçlü renkler vb belirleyici olurlar. Eşsiz güzellikte canlılık taşıyan, özgün, biricik vb emek yoğun tasarımlar her zaman izleyici ile bütünleşmek isterler.

Tasarımcılar içinde yaşadığı devrin şahitleri olarak da bugüne değin ele alınan konuları, üslupları, dünya görüşlerini özenle, titizlikle tasarladıkları tasarımları da sergilediğinde, dünya sanat çevreleri açısından da takip edilebilme fırsatını bulurlar. Sergileme yolu ile kamuoyuna tesir edebilme imkanını yakalarlar.

Geleneği de takip etme eğiliminde olan tasarımcılar, tasarımlarında çeşitli kombinasyonlar dener ve uygularlar. Temsil edilen, belirgin biçimler çoğu kez hakikati önceleyerek dikkati çeken tasarımlardır. Tasarımlarda, tasarım olasılıkları oluştururken meydana çıkan mevcut boşlukların değerlendirilmesi önemli ve anlamlıdır. Kapsayıcı veya tamamlayıcı bir nitelik taşıması da tasarımın kurgusunu şekillendirir.

Genç tasarımcı, belki de öncü sayılabilecek tasarımları ile (yeni akım, yeni teknik vb) ileride, gelecekte zamanı yenecek olanlardır. Kendine özgü hayal dünyasını, klasik veya fantastik öğelerle kurgulayan tasarımcı yeni ve taze bir hava içerisinde sürpriz sayılabilecek tasarımlarıyla sanatı zenginleştirebilirler. Tasarımcı, içinde yaşadığı zamandaki tasarımlarıyla gelecek dönemin bir hazırlık safhasını teşkil etmektedir.

Tasarımcı, karmaşık yapıların bir düzene dönüşmesini sağlamaya çalışırken sınırlılık içerisinde sınırsızlığı egemen kılmak ister ve bu şekilde de izleyiciye takdim eder. Tasarımlar, anıların, birikimin, eğitimin, kültürün, hayal gücünün eşsiz, özel bir şekilde tasarımcıya ait vurgularıdır. Tasarımlar, işin doğası gereği düşüncelerin denge, düzen, istikrar ve uyumun vb. somut olarak cisimleşmesidir. Böylece belirgin bir anlam kazanarak var olurlar.

Sanat kavramların anlam derinliği ve tutarlılığı ile bireylerin bu kavramları kavrayış derinliği de önem taşır. Sanatsal alanla ilgili bakış ve görüş açılarına göre diğer disiplinlerle (psikoloji, sosyoloji, antropoloji, ilahiyat, fizyoloji, felsefe, tarih, coğrafya, edebiyat, matematik, geometri, ekonomi, eğitim bilimleri, iletişim, estetik, metafizik vb.) ilişkiler ve bu konudaki kuramsal yaklaşımlar arasındaki farklılıklar göz önünde tutulmalıdır. Çünkü bakış açısı algı alanına gönderme yaparken, görüş açısı düşünce alanı ile ilgilidir. İnsanlar kavramlarla düşünür. Kavramlar düşünülerek anlamlandırıldığında derin bir düşünce yapısına sahip olunur. Kavramlarla düşünürken düşüncelerle görme imkânı sağlanır. Tasarımların gücü düşüncelerin niteliğine bağlıdır. Tasarımlar düşüncelerde tomurcuklanır ve sonrasında meyve verirler. Düşünmek bazen bireyin iç sesiyle hasbihal etmesidir. Platon'un dediği gibi "ruhun kendi kendine konuşmasıdır".

Tasarımlar, temel tasarım öğeleri ve ilkeleri ile bir yüzey üzerinde dans ederek ortaya çıkan ürünlerdir. Yapılan dansın sahnesi tasarımın çerçevesi olarak düşünülebilir. Tasarıma bakan bir göz bu dansın mükemmelliğini iç dünyasında hisseder ve varoluş sevincini tadar.

Sanat eseri insan olarak kendini anlamaya yönlendirici bir niteliğe de sahiptir. Sanat eserini ortaya koyan bilinç, bireysel yani tasarımcının bilincidir. Bilincin uyanışıyla zihne akın eden simgesel görüntülerin, matematik ve geometrik olarak somutlaştırmak bir sanat zekasını gerektirir. Sanat anlayışı derinleştikçe insanın özgürlük ve özgünlüğü de artar. Tasarımlardaki sonsuz olan çizgiler, renkler vb evrenin bütünlüğünü yansıtarak insan ruhunun sonsuzlukla görsel olarak ilişki kurmasına yol açar.

Tasarımların anlam derinliği ve bireylerin kavrayış derinliği birbiriyle örtüştüğünde tasarımların ortaya çıkışı daha başka bir anlamda karşımıza çıkar. Bireyin kendini anlaması, kendi olma bilinci ve bir eser ortaya koyma duygusu iç içe geçer. Tasarımların simgesel görüntü olarak zihinde tasarımlanması sanat bilincinin özgürlüğünü, özgünlüğünü, biricikliğini de ortaya çıkarır.

Bireylerin beleklerinde oluşan tasarımlar, çizilmeye başlandıktan sonra bireyin bilincini yönlendirici etkisini sürdürerek çizimlerine yansıtır. Çizimlerinde ustalık kazandıkça tasarımlarla ilgili düşüncelerindeki duyarlılık ve derinlik artar. İlk başta hatalarını fark edemeyen görmeyen gözler daha sonra tasarımların matematik, geometrik, mimari boyutlarındaki oranlarını kavrayarak, orantsızlıkları daha kolay fark eder hale gelir.

Tasarımlar olguları birbirine iletişim-etkileşim içinde ifade ederek sayfa mekânında yer alır. Tasarımın özgünlüğü, simgelerin anlamı, anlam ilişkilerinin irdelenmesi, mekân algılanmasındaki etkin biçimlendirmeler yoluyla ortaya çıkar. Böylece ortaya çıkan tasarım hem bireysellik hem de evrensellik özelliğine sahip olur.

Tasarımlar insan zihninin matematik, geometri, mantık ve mimari boyutlarının en somut göstergesi olarak kendini ortaya koyar. Geometrik, matematiksel kompozisyonlarda önce tasarımın ritimsel iskeleti oluşturulur. Çizgilerin değişim, dönüşüm çizgilerinin geometrik sürekliliği bir soyutlama sonucudur. Tasarımların çiziminde insan zihninin grafik etkinliği tasarıma da yansır. Tasarımlarda farklı özellikler (çizgiler, kıvrımlar, sarmallar vb) egemen olabilir. Özellikle tasarımda etkin olan faktörler (sarmallar, daireler, birleşen birleşmeyen uzantılar, birbirini kesen eğriler vb.) tasarımın özünü oluşturur. Bu öz renklerle anlam kazanarak bilinci uyandırır ve bilince kendi oluşunu hatırlatır. Tasarımlar, insan ruhunun derinliğine doğru titreşimler, salınımlar ve tınlamalar yaparak etkili olurlar.

Tasarımların bazen serbest, bazen belli açılarla yer alması bazen de yığılmalar halinde olması vb. farklı biçimlerin oluşmasına yol açar. Tasarımların akışkanlığı, bölümlenerek küçülmeleri, biçimlerin tekrarları, sonsuza ilerleyen düzenli veya düzensiz sarmallar bir hareket, bir canlılık ve süreklilik oluşturması su gibi akıcı olmalarını sağlar. Bütün bu olaylarda renklerin de biçimlerle ortaklaşa kendi varoluşlarını sergilemelerinden söz edilebilir.

Tasarımlarda matematik ve geometrik oranlamalar göze hitap edecek şekilde kâğıdın yüzeyine yansıtılacak şekilde biçimlenir. Bu boyut ilişkilerinin olumlu şekilde somutlaşması ve yansımasına "tasarımın güzelliği" denir. Zevkle ve coşkuyla tasarlanan tasarımlardaki simgelerin, formların, motiflerin, figürlerin vb. zihindeki oranları, geometrik nitelikleri birbirleriyle ilişkili ifadeleri çoğaltır ve çeşitlendirir. Birbirleriyle özdeşleşenler ilişkisizlik içinde değildirler. İçsel karakter gösterirler. Tasarımcının içselliği, temel tasar unsurları ile sonsuz sayılacak dışsallığa dönüşür. İçsel anlatımın dışsallaşarak sonsuzluk kazanmasıdır. "Dışsal yanda ise, kendisini bütünüyle keşfedebilen bakışa sunmak ister kendini" (Deleuze,2006).

Tasarım öncelikle estetik yanı ile göze hitap eder, diğer yanı ile zihne seslenir. Bu açıdan tasarım düşüncesindeki ideal paylaşımlar özgün olarak tasarıma bakan ile birliktelik özelliğini ortaya çıkarır. Kâğıdın yüzeyine yansıyarak görünüm kazanan tasarımlar, ahenkli, melodik yapıda, ritimli bir şekilde yer alabilir. Kapladığı düzlemde bir biçim olarak kendini gösterir.

Hayali görüntülerde görüntüler arası ilişkiler özgür, tasarımsal görüntüler de görüntüler arası ilişkiler üst düzey bilinçlilik gerektirir ve bu bilinç tarafından yönlendirilir. Zıtlıkların bir aradalığı, çizgilerin, renklerin sınırlarını aşabilme gücüne sahip olanlar, kendi iç aynasında yansıtılabildiklerini gerçekleştirebilirler. Aydınlatıcı bilgiyi içinde özümseyerek içselleştirenler tasarımların farklı tasarımlarını dile getirirler. Tasarım olgusunu iyi çözümlenebildiği takdirde yani bilinç ve tasarım birlikteliği iyi yakalanırsa yaratıcı dışa vurum potansiyeli görsel olarak daha iyi ortaya çıkar.

Sanat ürünü hem zihne hem de hissedilebilir hislere yansıtıyor ise kalıcı olabilir. Bilgiler, kurallar, sınırlamalar her tasarımda aynı olmayıp, farklı farklıdır. Hissedilir olan yani görülen, işitilen, dokunulabilen vb. tasarımlar algılandığında ilgi görürler. Beş duyu ile algılanmayanlar ilgi dışında kalır. Tasarımların ruhumuzda bıraktığı duyguyu, oynadığı rolü yargılayan hissedilir olanla birlikte düşünme ve kavrama yeteneğimizdir. Yani tasarımları izleyiciye hoş gösteren şey görme gücümüzle birlikte kavrama yeteneğimizin gelişmiş olmasıdır. Önemli olan sadece gözlerle bakarak değil, biçimlerle, simgelerle, renklerle eseri okuyabilmektir. Tasarımları sadece haz alarak değil, kültürün biçimlediği, toplumsal kimliğin oluştuğu ortak eserler olarak da değerlendirmek gerekir.

Birey mekânsal ve zamansal boyutta ürettiği biçimlerde bir anlamda kendini sembolize eder. Tasarımlarda çizgisel kıvrımlar kadar çizgilerin içindeki, dışındaki renklerde kıvrılarak çizgi ile renk kıvrımlarının bir aradalığı da gerçekleşir. Tasarımlarda çizgisel- simgesel vb. biçimlerin sürekliliği, ritmi, ahengi, rengi vs. gibi nitelikler fazlasıyla bulunabilir.

Dijital çağda, duyuş, düşünüş ve uyarıcılar geçmişe göre daha farklı yansımaktadır. Böyle bir ortamda yeni oluşumlara yeni biçimlendirmelere ihtiyaç duyulur. Dolayısıyla tasarımcının iç ve dış dünyasının uyandırdığı tepkiler ortama, malzemeye, tekniğe göre farklılıklar gösterdiğinden ortaya çıkan esere de farklı yansımaktadır. 21. yüzyıl değişimi hızlandırdığı gibi küreselleşerek de kültürel değerlerimizi, sanatımızı hatta kimliklerimizi dahi yeniden sorgulamayı başlatmıştır. Elbette teknolojiye karşı gelinemeyeceğine, yok sayılamayacağına göre, öz korunarak teknolojinin imkanları ile sanat dilinin uyum içerisinde olması gerekecektir. Önemli olan sanat bilincinin tekno-sanat iş birliği ile doğru bir şekilde yaşatılmasıdır. Sanatta yenilikler vaad eden teknolojik imkanlar, sanat üretimine yeni bir yol, yeni bir anlayış, yeni uygulamalar getireceği, getirdiği anlaşılmaktadır. İnsanın kültürel ihtiyaçlarına cevap verebilecek olan sanat da bu mecrada kendiliğinden oluşacaktır. Her zaman diliminde olduğu gibi dönem kendi sanat kültürünü ortaya çıkaracaktır ve bu durum kaçınılmaz olarak yaşanacaktır.

KAYNAKÇA:

Abacı, Oya (2007), “Temel Sanat Eğitimi”, Morpa Yayınları, Ankara
Deleuze, Gilles (2006), “Kıvrım Leibniz ve Barok”, Bağlam Yayıncılık, İstanbul,
s. 47

Gökaydın, Nevide (2002), “Temel Sanat Eğitimi”, MEB Yayınları, İstanbul
Kılıçkan, Hüseyin (2002), “Resim Bilgisi”, İnkılap Kitap Evi. İstanbul
Özcan, Ali Osman (2008), “Taş devri Çağdaşları”, Ufuk Ötesi Yayınları
Özcan Özer, Nermin (2024), “Sanatın Ufuk Çizgileri”, Sonçağ Akademi, Ankara
Read, Herbert (1973), (çev: Bayazıt, Nigan), “Sanat ve Endüstri”, İstanbul Tek-
nik Üniversitesi Matbaası

Yolcu, Enver (2004), “Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri”, Nobel Yayınları,
Ankara

Sempozyumların
İki Mimarı:
Cafer Vayni
ve Prof. Dr.
Mehmet Genç...

Prof. Dr. Ali Paslı ve
Cafer Vayni...

DİJİTAL SANATTA FİKRİ MÜLKİYET VE HUSUSİYET SORUNU

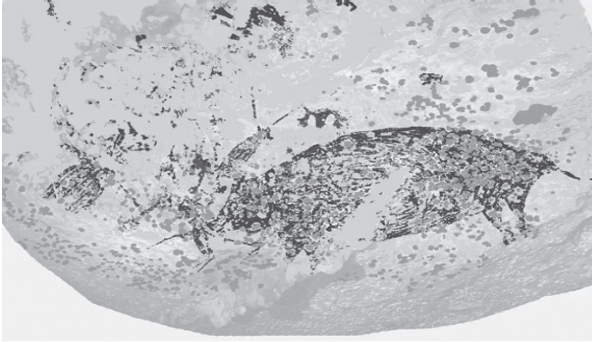
Prof. Dr. Mehmet Emin KAHRAMAN

Yıldız Teknik Üniversitesi, Sanat ve Tasarım Fakültesi

Sanat, bireyin duygu ve deneyimlerini toplumsal normlarla yorumlayarak esere dönüştürmesidir. Bu anlayış bin yıllarca devam etmiş ve sanatçılar eserleriyle yaşadıkları toplumların hafızaları olmuşlardır. Ürettikleri her eser bir sanat eseri olma özelliğiyle birlikte toplumun özelliklerini de taşıyan resmî belgeler niteliğindedir. Her eser belirlenmiş bir içerik ve bilgi taşısa da tekniksel açıdan sanatçısının hususiyetini de taşımaktaydı. Bu hususiyet eseri biricik hale getirip diğer sanatçıların eserinden ayırmakta ve sanatçılar arasında farklılıkları oluşturmaktadır.

Sanatın başlangıcının insanlık tarihiyle aynı anda olduğuna inanılsa da günümüze ulaşmış veriler incelendiğinde mağara resimlerine kadar geriye gidilebilmektedir. Bilim insanları, Endonezya'nın Sulawesi Adası'ndaki bir mağara tavanında şimdiye kadar saptanabilmiş en eski mağara resmini bulmuştur. Daha önce yine aynı bölgede en az 45.500 yıl önce yapıldığı tespit edilen bir mağara resmi bulunmuştu. Ancak yeni bulunan resmin en az 51.200 yıllık olduğu tahmin ediliyor (Kaya, 2024).

Görsel 1- İlk mağara resmi, Kaynak: <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/>

Mağara resimleri dışında günümüze kadar sağlam gelebilmiş heykellerle de üç boyutlu sanat eserlerinin gelişimini incelenebilmektedir. Toprak altında kalarak erozyonlardan korunan eserlere ulaşabilmek arkeolojik kazılarla başlamıştır. Akdeniz çevresinde son yüzyılda sıkça yapılan kazılarla birçok heykel gün yüzüne çıkarılmıştır. Bu heykellerden en eski tarihli eser Şanlıurfa'da elde edilen Balıklıgöl Heykeli'dir. 11.500 yıldan daha eski olan büyüleyici Balıklıgöl Heykeli, MÖ 9.500 civarında kireçtaşı bloğundan oyulmuştur.

Bu tarih, piramitlerin inşa edilmesinden 4.000 yıl ve yazının icadından 6.000 yıl önceydi. Asya kıtasında bulunan en eski heykel olmasının yanı sıra, dünyanın ilk gerçek boyutlu insan heykelidir. Bu heykelin keşfinin önemli olmasının bir diğer sebebi de bize insanların göçebe avcı-toplayıcılıktan yerleşik topluluklara geçişinden önce de sanat ile ilgilendiğini göstermesidir (Turkishmuseums, 2020).

Her zaman sanat eserinin topluma hizmet eden ama üreticisinin de hususiyetini taşıyan işlevsel nesne olarak varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Anı yansıtan bir çizim, hikâye barındıran bir resim, süsleyici bir parça veya dinsel bir ikona dönüşmüş eser estetik içeriğiyle insanların yaşam alanlarında yer edinebilmiştir. Özellikle yerleşik hayata geçen toplumlarda sanat eserinin boyutu büyümüş ve sergileme alanı sabitleşmiştir. Sanat binyıllarca insanların yaşamında önemini korumuş ve yeni malzemelerle farklı şekillere bürünmüştür. İlk insanların yaşadığı Anadolu ve çevresinde mağara resimleri ve küçük heykeller olarak başlayan sanat farklı coğrafi özelliklerle malzeme ve içerik çeşitliliği kazanmıştır. İlk heykel kireç taşından yapılmışken Mısır ve Antik Yunan heykellerde malzeme olarak mermer tercih edilmiştir. Resimde ise doğal boyalar kemik yağıyla karıştırılarak yağlıboya elde edilmiş ve taşınabilir panolar üzerine resimler yapılmaya başlanmıştır.

Resim ve heykel dışında seramik, fresk, kabartma heykel, duvar halısı ve baskı resim türleriyle genişleyen sanat yeni malzemeler eklendikçe farklı teknik ve içerikli şekillere dönüşmüştür. Sanat tekniksel ve türsel çeşitlilik kazansa da sahibinin hususiyetini taşımaya devam etmiştir. Sahibinin hususiyetini taşıyan eser fikri mülkiyet olarak değerlendirilmiştir. Erdem'e göre; Fikri mülkiyet teorisi, "Tabii Hukuk Okulu" ile ortaya çıkmış ve Fransız İhtilalini takip eden 1791 ve 1793 tarihli kanunlarla da pozitif hukukta yerini almıştır (Akt Yünlü, 2011, s.893).

İngiliz Parlamentosu ilk modern telif hakkı olan "Kraliçe Anne Kanunu" (The Statute of Anne) yasasını 1709 yılında hayata geçirmiştir. Bu yasa ile yazarları ekonomik yönden gözetmek ve bilimin teşvik edilmesinin sağlanması amaçlanmıştır (Öztürk, 2021). Fakat bu yasa sadece edebi eserler için uygulanmak üzere planlanmıştır. Bu döneme kadar halen sanatla ilgili sanatçıyı veya eseri koruyan hukuki bir yaklaşım olmamıştı. 1709 yılındaki yasal düzenleme sanatçılar tarafından da talep edilmiş ve girişimlerin başlamasına neden olmuştur.

Hogarth ve çevresindeki sanatçılar parlamentoda bir lobi oluşturdular ve sanatçılar arasında Hogarth yasası olarak bilinen Gravürcüler için Telif Hakkı Yasası'nı 1735'te çıkarttılar. Yasaya göre gravür basıldıktan itibaren 14 yıl sonrasına kadar kopya edilemeyecek. Görsel çalışmalarla ilgili ilk telif hakkı yasası olarak yalnızca gravürlerin yaratıcılarını koruma altına alıyordu. Resimler, heykeller, ve diğer sanat eserleri ilerleyen yıllarda eklenerek yasa ile koruma altına alındı (Öztürk, 2021).

Görsel 2-3-4- "Monalisa" Leonardo Da Vinci (Solda), "Nedimeler" Diego Velazquez (ortada), "İnci Kúpeli Kız" Johannes Vermeer (Sağda). Kanun koyucular sa-

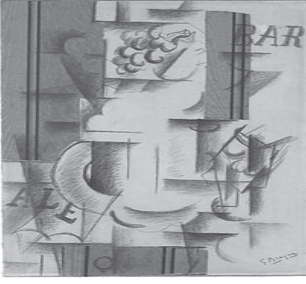
natçıyı ve sanat eserini kategorilendirirken zorlanmadı çünkü sanat eseri teknik ve içerik bakımından kategorize edilebilir dönemdi. Örneğin resim duvara veya taşınabilir materyale uygulanan ve konuları bakımından kategorize edilebilirdi. Eserler tekniksel olarak dönemsel farklılıklar içerse de (Rönesans, barok, rokoko vb) genel görünüm açısından önemli farklılıklar yoktu. Çünkü alıcılar halen dini kurumlar, kralliyet aileleri ve soylu ailelerdi. Onların beğenileriyle sanatçılar üretimine devam edebildiği için sanatçılar için özgür bir ortamdan bahsetmek zordur. Fakat bu zor süreçte bile eserlerinde tekniksel özgünlükleri rahatça oluşturamasalar da hususiyet bakımından eserlerinde özgünlüğü elde edebilmişlerdir. Örneğin Leonardo Davinci'nin sfumato tekniğini geliştirmesi veya Velazquez'in Nedimeler isimli tablosunda bir resimden öteye giderek içerisinde birçok özelliği barındıran özel bir esere dönüştürmüştür.

Akımlar arası anlayış farklılıkları olsa da 20. yy'a kadar sanatta önemli değişimler olmamıştır. Fakat sanayileşme devrimiyle birlikte 20. yy sanatı da etkilemiştir. Sanayileşme devrimiyle başlayan teknolojik gelişmeler yaşamın her alanını etkilediği gibi sanat ve tasarım alanını da etkilemiştir. Fotoğraf makinesinin icadı sanatta devrim niteliğinde olmuş ve sanatın emek harcanması gereken bir uğraş olduğu anlayışını yıkarak aslında belirli kurallar çerçevesinde resim yapmanın zorunluluğunu azaltmıştır. Fotoğraf makinesi görüneni birebir kopyalayan bir makine olarak kullanılmaya başlayınca sanatçılar da özgünlüğü tekrar tartışmaya başlamıştır. Bu süreçte hem teknoloji hem de dünya savaşı öncesi yaşanan ekonomik krizler sanatçıların düşüncelerini de değiştirmiştir.

Görsel 5-6- “Gün Doğumu” Claude Monet (Solda), “Grande Jatte Adası’nda Bir Pazar Öğleden Sonrası” Georges Seurat (Sağda).

Değişimin ilk meyvesi empresyonistlerle gelmiştir. Saray sergilerine alınmayan empresyonist sanatçılar sanat tüccarı Durand Ruel'in desteğiyle sergiler açarak sanat tarihinde ilk değişimi başlatmışlardır. Artık atölyede üretimden açık alana yönelen sanatçılar ışığın anlık değişimini eserlerine yansıttılar. 20. yy sonrası başlayan değişim kübizm ile eserlerde hazır nesnenin kullanımına öncülük eden kolaj tekniğiyle sanat eserinin yeniden sorgulanmasını sağlamıştır. Marcel Duchamp'ın 1917 yılında “R. Mutt” imzalı eseri sanatta hazır nesne tartışmalarını başlatmıştır. Çünkü eser bir pisuarın ters çevrilerek çeşme olarak kaide üzerinde sergilenmesiydi. Burada sanatçının eser üretimindeki emeği tartışma konusu olmuştur. Hususiyet ve aidiyet kavramları yeniden alevlenmiştir.

Görsel 7-8-9- “Meyve Tabagı ve Bardak” Georges Braque, (beyaz kağıt üzerine guajla kömür ve kes-yapıştır baskılı duvar kağıdı) (solda), “Çeşme” Marcel Duchamp (Ortada), “Muz” Maurizio Cattelan (Sağda).

Kanun koyucular fikri mülkiyet ve hususiyet kavramlarını çözmeye çalışırken kamerayla birlikte video sanatı ön plana çıkmış ve eserin üretiminde birden fazla kişinin emeği olan ama tek sanatçı üzerinden değerlendirilen eserler sergilenmeye başlamıştır. Kanunlar halen eserleri tanımlamaya çalışırken farklı teknikleri bir araya getiren eserlerin kanunen tanımlanabilmesi uzun zaman almıştır. Özellikle hazır nesne kullanımının başlatıldığı kavramsal sanatla birlikte sanatçılar performanslarıyla ön plana çıkmış ve mana eserin önüne geçmiştir.

Görsel 10-11- Performans, Marina Abramović (solda) (www.sanatatak.com), Pina Bausch, Vollmond, 2006, performans belgeleri, Schauspielhaus Wuppertal (sağda) (www.omm.de).

Marina Abramović, 1960’larda ortaya çıkan vücut sanatı (body art) akımının öncü isimlerinden biridir. Performanslarıyla hem fiziksel hem de zihinsel potansiyelin sınırlarını zorlayan Abramović, vücudunu parçalamış, kendini kırbaçlamış, buz kütleleri üzerinde donma tehlikesi yaşamış ve psikoaktif maddelerle hafıza kaybına uğramıştır. Bir performansında ise alev alan bir perdenin altında boğulma tehlikesi atlatmıştır (Wikipedia, 2025). Tüm bunları sanatçı kimliğiyle sergilemiştir.

Hazır nesneden oluşan veya performansla dayalı eserlerin satış rakamları yükseldikçe sanatçıların emeğe dayalı eser üretimlerini sorgulamaları ve anlamı ön planda tutan eserlere yönelmelerine neden olmuştur. Örneğin Maurizio Cattelan’ın “America” isimli eserinin 6 Milyon Dolar’a veya “duvara bantlanmış muz” eserini 120 bin dolara satması sanat eserinin tartışmalarını hızlandırmıştır. 2021 yılında İtalyan sanatçı Salvatore Garau, “maddi olmayan heykeli” I Am’i Art-Rite Müzayede evinde 15.000 avroya satması (TRThaber, 2021) 5 duyu organı tarafından hissedilmeyen eserin aidiyetini tartışma noktasına getirmiştir.

Hazır nesne kullanımı veya performansla veya fikre dayalı eser üretiminin hukuki desteği daha çözülmemişken YZ teknolojisinin sanatta kullanımı yepyeni bir

tartışma konusunun başlatmıştır. 2020 yılında hayatımıza giren ve hızla tüketilerek 2 yıl sonra önemini yitiren NFT ve Metaverse teknolojilerinden doğan davalara 2025 yılında kanun koyucular tarafından çözümler önerilirken YZ teknolojisi destekli sanat eserlerinin aidiyet ve hususiyet tartışmaları yeni başlamıştır.

Sahibinin eserdeki mührü olarak tanımlanan hususiyet kavramı, 01.01.1952 tarihinde yürürlüğe giren 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun (FSEK) hazırlayıcısı olan Prof. Dr. Ernst E. Hirsch'ten bu yana tartışmalı bir konudur. Zira Kanunda açık bir tanımlanmamış olan hususiyet, ancak doktrin ve içtihatlar ile açıklığa kavuşturulmaya çalışılırken (Bahadır, 2019, s.746) yeni sanat eserlerindeki hususiyet kavramının açıklanabilmesi imkânsızlaşmaktadır.

Yapay zekâ teknolojilerinin alt dalları makine öğrenimi, derin öğrenme, yapay sinir ağları, bilgisayar görüntüsü, robotlar ve doğal dil işleme şeklinde sıralanabilir (Tuvay, Ermetin, 2023, s.49). Yapay zekâ (YZ) hususiyet kavramını ortadan kaldırmıştır. Çünkü Gülaçtı'ya göre yapay zekâ modelleri, sanatsal yaratıcı süreçte sanatçı ve tasarımcılarla ortaklaşa ve iş birliği içinde çalışan bir eş olarak da kullanılabilir (Gülaçtı, 2023). YZ'nin talimatlara yönelik ürettiği eserde kendisine yüklenmiş bilgilerden faydalanmasını derin kolaj tekniği olarak yorumlanabilir. Kübizm'in başlattığı kolaj tekniğiyle hazır nesneyi esere entegre etmenin son hali ise yüzbinlerce görselin bilgisinden faydalanarak yeni bir eser üretmektir. YZ tam olarak bunu yapmaktadır. Kullanıcının talimatlarına uygun verileri toparlayarak ve onlardan faydalanarak yeni bir görsel üretmektedir. Fakat bu görsel biricik ve sanatçısının hususiyetini taşıyan bir görsel olmayıp arka tarafta YZ'ya yüklenmiş görsellerin bir kolajıdır. Sanatçının da doğduktan sonra yaşamı boyunca hafızasına doldurduğu görsellerin ve bilgilerin kişisel duygularıyla yorumlamasıyla eser ürettiği göz önüne alındığında YZ'nin hafızasında yer alan birçok sanatçının ürettiği görsellerden faydalanarak yeni eser üretmesi bakımından insana benzediği anlaşılmaktadır.

YZ bir adım daha öne giderek kendi sanatçısını da üretmiştir. Lil Miquela, Shudu, Bermuda ve Imma gibi moda influencerları, Hatsune Miku, FN Meka veya Nonoouri gibi müzisyenler YZ tarafından üretilmiş sanal kahramanlar olarak sosyal medyada popüler olmasıyla artık sanatçının insan olmasına gerek olmadığını ispatlamıştır. Yine hukukun hususiyet ve özgünlük tartışmalarına son veren bu gelişmelerin ardından artık yeni gelişmeler konuşulacaktır. Örneğin Elon Musk tarafından YZ'nin hayvanlar üzerinde yönlendirme yapabilme teknolojisini geliştirmesine yönelik Neuralink isimli çip çalışmaları yapıldığı bilinmektedir (BBC, 2025). Daha sonra bu çalışmaların insanlar üzerinde uygulanacağı kaçınılmaz bir gerçektir. Artık YZ tarafından yönetilen veya yönlendirilen insan ve hayvanların yaptıklarının sorumluluğunun kime ait olacağı yeni bir tartışma konusu olacaktır. Örneğin YZ etkisi altındaki birinin suç işlemesi durumunda TCK 34. Madde 1. bendine göre değerlendirilmesi beklenebilir.

Sonuç olarak günümüz sanat piyasası değerlendirildiğinde YZ ile üretilmiş bir eserin aidiyetinin sadece YZ programına talimat (prompt) veren kişiye mi? Yoksa YZ programı sahibine mi? Ya da YZ'nin kendisine mi ait olduğu çözümlenmelidir. Ayrıca komutları giren kişinin hiç sanat geçmişi olmaması da YZ tarafından ürettiği eserler ile kişiye sanatçı unvanını kazandırır mı? YZ kullanıcısının, YZ geliştiricisinin, YZ sahibinin, YZ tarafından üretilmiş sanal karakterlerin ve YZ tarafından üretilmiş işlerin aidiyetlerinin acilen çözülmesi gerekmektedir. Kanun koyucular bir sorun karşısında

çözüm üretmeye çabalayan ve uluslararası hukuk çerçevesinde tedbirli ilerlemeye çalışırken hantal bir yapıya dönüşen sistem olmuşken halen uzun yıllardır uygulanan kavramsal sanat, disiplinlerarası sanat, dijital sanat veya NFT teknolojisinde yaşanan hukuki sorunlara çözüm üretebilecek kanunları belirleyememişken tüm hayatımızı saran YZ teknolojisine yönelik kanunların tartışmalarının halen başlamaması sadece sanat alanında değil diğer tüm alanlarda da hukuki boşluğun uzun yıllar devam edeceğini göstermektedir.

KAYNAKÇA:

Bahadır, Ç. (2019). Fikir ve Sanat Eserlerinde Hususiyet, *Terazi Hukuk Dergisi*, 14(152), 746-753

BBC (2025). <https://www.bbc.com/turkce/articles/cgl1y05ml7no> adresinden 10.12.2025 tarihinde erişilmiştir.

Erdem, B. (2002). Patent Hakkının Korunmasına ve Patent Hakkına İlişkin Sözleşmelere Uygulanacak Hukuk, 2. Baskı, İstanbul 2002, s.11. akt Yünlü, L. (2011). Fikri Mülkiyet Hakkı. Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni, 23(1-2), 891-918).

Gülaçtı, İ.E. (2023) Yapay Zekâ Modelleriyle Üretilen Görsellerdeki Yaratıcılık Olgusuna Çok Boyutlu Bir Yaklaşım, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(60):2189-2213. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOS HAS.67510>

Kaya, E.E. (2024). Şimdiye Kadar Saptanabilen En Eski Mağara Resmi Bulundu, <https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/simdiye-kadar-saptanabilen-en-eski-magara-resmi-bulundu> adresinden 10.12.2025 tarihinde erişilmiştir.

Öztürk, Z. (2021). Telif Hakkının Sanatsal Açıdan Tarihçesi, <https://www.sanathukukuenstitusu.com/post/telif-hakk%C4%B1n%C4%B1n-sanatsal-a%C3%A7%C4%B1dan-tarih%C3%A7esi> adresinden 10.12.2025 tarihinde erişilmiştir.

Turkishmuseums, (2020). Dünyanın İlk Gerçek Boyutlu İnsan Heykelini Biliyor musunuz?, <https://www.turkishmuseums.com/blog/detail/dunyanin-ilk-gercek-boyutlu-insan-heykelini-biliyormusunuz/10012/1#:~:text=11.500%20y%C4%B1dan%20daha%20eski%20olan,ilk%20ger%C3%A7ek%20boyutlu%20in-san%20heykelidir> adresinden 10.12.2025 tarihinde erişilmiştir.

Tuvay, N.H., Ermetin, O. (2023). Yapay zekâ teknolojilerinin hayvancılıkta kullanımı. *Hayvansal Üretim* 64(1): 48-58. <https://doi.org/10.29185/hayuretim.1034328>

TRTHaber, (2021). <https://www.trthaber.com/haber/dunya/italyada-gorunmez-heykel-15-bin-euroya-satildi-584413.html>

Wikipedia (2025). https://tr.wikipedia.org/wiki/Marina_Abramovi%C4%87

Görsel 1- https://bilimgenc.tubitak.gov.tr/sites/default/files/styles/bp-770px-custom_user_desktop_1x/public/Ma%C4%9Fara%20Resmi.png?itok=VY0gHMYw

Görsel 10- https://sanataak.com/modern_%C3%A7a%C4%9Fda%C5%9F/anin-patikasinda-yasayan-bir-zaman-gezgini-marina-abramovic/

Görsel 11- <https://www.omm.de/veranstaltungen/musiktheater20122013/W-vollmond.html>

TÜRKİYE'DE MİMARLIK MESLEĞİNDE TELİF HAKLARI SORUNLARI

Prof. Dr. Suphi SAATÇI

Fatih Sultan Mehmet Üniversitesi Sanat-Tasarım ve
Mimarlık Fakültesi

Giriş:

Türkiye’de mimarlık mesleği hem yaratıcı hem de teknik yönleri olan özgün bir üretim alanıdır. Mimari projeler, 1957 tarihli 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) kapsamında eser olarak korunmaktadır. Ancak uygulamada mimarların telif hakları sıklıkla ihlal edilmekte, bu durum mesleki ve hukuki sorunlara yol açmaktadır. Fikri mülkiyet hakları açısından birçok yapısal sorunla karşı karşıyadır.

Mimari projelerin hem eser niteliği taşıması hem de uygulama bağlamında teknik bir belgelendirme olarak değerlendirilmesi, telif hakları alanında çok boyutlu problemlere yol açmaktadır. Mimarlık hizmeti, yalnızca tasarımın soyut yönünü değil, aynı zamanda yapının yaşam döngüsüne ilişkin somut teknik kararları da içerdiğinden telif koruması, kullanım hakkı, değişiklik yetkisi ve yayma izni gibi konularda farklı aktörler arasında karmaşık ilişkiler doğmaktadır. Bu çerçevede Türkiye’de yaşanan başlıca telif sorunları aşağıda bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır.

1. Mimari Projelerin Eser Niteliğinin Uygulamada Göz Ardı Edilmesi

1957 tarihli ve 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, mimari projeleri “güzel sanat eserleri” kapsamında koruma altına almakta; mimarları eser sahibi olarak tanımlamaktadır. Ancak pratikte, mimari proje çoğu işveren ve uygulayıcı tarafından yalnızca bir teknik hizmet olarak algılanmakta ve özgün bir tasarım ürününün taşıması gereken koruma gereklilikleri dikkate alınmamaktadır. Bu durum mimarın eser sahibi olarak tanınmasını zorlaştırmakta, tasarımın hukuki korumasını zayıflatmaktadır.

2. Projelerin ve Tasarım Çıktılarının İzinsiz Kullanılması

Türkiye’de mimarların karşılaştığı en yaygın telif ihlallerinden biri, üretilen projelerin farklı yapılar için izinsiz olarak yeniden kullanılmasıdır. Çoğunlukla işveren veya müteahhit, daha önce satın aldığı bir projeyi, yalnızca küçük değişiklikler yaparak yeni bir parselde uygulamakta ve bu durumun eser sahibinin rızası olmadan gerçekleştirilmesi hukuken telif ihlali oluşturmaktadır. Ayrıca render, çizim paftaları, görseller ve 3D modellemeler de internet ortamında kolaylıkla kopyalanabilmekte; başka firmalar tarafından tanıtım, yarışma veya portfolyo dosyalarında izinsiz kullanılmaktadır.

3. Projede Yapılan Değişikliklerde Mimarın Onayının Alınmaması

Telif hakları kapsamında mimarın manevi hakları, eserin bütünlüğünü koruma hakkını da içerir. Buna rağmen Türkiye’de uygulama sürecinde mimarın bilgisi dışında yapılan revizyonlar oldukça yaygındır.

Özellikle müteahhit odaklı projelerde maliyet kısıtlamaları gerekçe gösterilerek cephe malzemesi, plan organizasyonu, hacim ölçüleri veya estetik öğeler üzerinde değişiklik yapılması mimarın eser bütünlüğünü zedelemektedir. Bu tür değişikliklerle

rin, projeyi imzalayan mimarın sorumluluğunda kabul edilmesi ise ayrıca hukuki risk oluşturmaktadır.

4. Hizmet Sözleşmelerinde Telif ve Kullanım Haklarına Yeterince Yer Verilmesi

Mimarlık bürolarında kullanılan hizmet sözleşmelerinin önemli bir kısmı telif hakları, kullanım lisansının kapsamı, üçüncü kişilere devredilebilirlik, eserin çoğaltılacağı ortamlar, proje verisinin saklanma hakkı gibi konularda son derece yetersizdir. Sözleşmesiz ya da eksik sözleşme ile yürütülen projelerde eser sahibinin hakları belirsizleşmekte; anlaşmazlık yaşandığında hukuki süreç daha karmaşık hale gelmektedir.

5. Kamu İhalelerinde Tasarım Hakkının Devriyle İlgili Belirsizlikler

Kamu kurumlarında açılan mimarlık hizmet alımı ihalelerinde, tasarımcının ürettiği projeye ilişkin kullanım hakkı ve telif devri konuları çoğu zaman detaylı biçimde tanımlanmamaktadır. İdareler, proje hizmetinin satın alınmasıyla birlikte telif haklarının da otomatik olarak kendilerine geçtiğini varsayabilmektedir. Bu durum, mimarın eser üzerindeki denetim hakkını kaybetmesine ve projenin başka projelerde izinsiz çoğaltılması riskine yol açmaktadır.

6. Mimari Yarışmalarda Telif Haklarına İlişkin Sorunlar

Yarışma yoluyla elde edilen projelerde, şartnamelerin telif konusundaki düzenlemeleri çoğu zaman yetersizdir. Yarışmayı kazanmayan projelerin dahi idareler tarafından benzer projelerde kullanıldığı, hatta bazı projelerin kısmen kopyalanarak başka müelliflere uygulatıldığı yönünde mesleki eleştiriler bulunmaktadır. Yarışma sürecinde üretilen tasarım verilerinin (çizimler, maketler, görseller) kime ait olduğu da sıkça tartışma konusudur.

7. Telif Haklarının Korunmasında Hukuki Süreçlerin Yavaş ve Maliyetli Olması

Telif ihlallerinin tespiti, çoğu zaman uzman bilirkişi incelemesi gerektirmektedir. Bu durum dava süreçlerinin hem uzun hem de maliyetli olmasına yol açmaktadır. Mimarların büyük kısmı, uzun süren dava süreçlerinin getireceği ekonomik ve zaman kaybı nedeniyle telif ihlallerine karşı hukuki yollara başvurmak istememektedir. Dolayısıyla ihlaller çoğu zaman cezasız kalmakta ve bu durum sektör içinde olumsuz bir örnek teşkil etmektedir.

8. Ekip Çalışmalarında Eser Sahipliği Karmaşaları

Mimari projeler çoğunlukla çok disiplinli ekipler tarafından yürütülmektedir. Konsept tasarım, avan proje, uygulama projesi ve teknik detaylandırma aşamalarında farklı kişiler veya ekipler çalışabilmekte; bu durumda “gerçek eser sahibi kimdir?” sorusu önem kazanmaktadır. Türkiye’de ekip içi telif paylaşımı sözleşmelerle açık biçimde düzenlenmediğinden, müelliflik sıfatının belirlenmesi çoğu zaman ihtilaf yaratmaktadır.

9. BIM Tabanlı Tasarım ve Dijital Verinin Sahipliğine İlişkin Belirsizlikler

Dijital tasarım süreçlerinde kullanılan BIM modelleri, parametrik bileşenler ve yapı elemanı kütüphaneleri, telif hakkı açısından yeni tartışmalar doğurmaktadır. Model içindeki her nesnenin kime ait olduğu, modelin nasıl lisanslandığı, hangi koşullarda paylaşılacağı gibi hususlar çoğu mimarlık ofisinde tanımlanmamıştır. Dolayısıyla veri paylaşımı sırasında ortaya çıkan “hakkın kapsamı” sorunu, yeni bir telif katmanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

10. Uygulamada Eserin Özgünlüğünün Kaybolması

Türkiye’de mimari projelerin uygulamaya aktarılması sürecinde, birçok karar uygulayıcılar tarafından değiştirilmekte ve ortaya çıkan sonuç mimarın tasarımından ciddi ölçüde farklılaşabilmektedir. Mimar hem hukuki hem mesleki olarak sonuç üründen sorumlu tutulsa da uygulama üzerindeki kontrol yetkisi çoğu zaman sınırlıdır. Bu durum hem eser sahibinin manevi haklarını ihlal etmekte hem de ortaya çıkan yapının mimari niteliğini düşürmektedir.

11. Öğrenci Projelerinin ve Akademik Çalışmaların İzinsiz Kullanılması

Öğrencilerin atölyelerde ürettiği projelerin, akademisyen veya kurumlar tarafından farklı amaçlarla izinsiz kullanıldığı durumlar mimarlık eğitiminde de telif sorunlarına işaret etmektedir. Ayrıca öğrenci projelerinin yarışmalara veya yayınlara öğrenciden izin alınmadan dahil edilmesi de telif hakkı ihlaline sebep olmaktadır.

12. Yetersiz Mesleki Farkındalık ve Eğitim Eksikliği

Mimarlık fakültelerinde telif hakları ve fikri mülkiyet konuları çoğunlukla müfredata sınırlı biçimde dahil edilmekte; öğrenciler meslek hayatına başladıklarında haklarını korumakta zorlanmaktadır. Aynı eksiklik işverenler, müteahhitler ve kamu kurumları için de geçerlidir. Bu farkındalık eksikliği, telif ihlallerinin yaygınlaşmasına zemin hazırlamaktadır.

Sonuç:

Türkiye’de mimarlık mesleğinde telif haklarına ilişkin sorunlar, yalnızca hukuki altyapının uygulanmasındaki eksikliklerden değil, aynı zamanda sektörün yapısal dinamiklerinden kaynaklanmaktadır. Mimari tasarımın ekonomik bir faaliyet olarak algılanması, eserin özgün niteliğinin zayıf değerlendirilmesi, sözleşme kültürünün gelişmemiş olması, kamu uygulamalarındaki belirsizlikler ve dijitalleşmeyle ortaya çıkan yeni sahiplik soruları telif konusunu daha da karmaşıktırılmaktadır. Bu sorunların çözümü için hukuki düzenlemelerin güçlendirilmesi, mesleki örgütlerin aktif rol alması, mimarlık fakültelerinde farkındalık artırılması ve sektörde standart sözleşme kullanımının yaygınlaşması büyük önem taşımaktadır.

Prof. Dr. Suphi Saatçi ve Cafer Vayni...

RESİM SANATINDA TELİF HAKLARI: SANAT-HUKUK VE AKADEMİK YAKLAŞIMLAR

Doç. Dr. Ümit GEZGİN

Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Güzel
Sanatlar Eğitimi Bölümü

Özet:

Bu makale, resim sanatında telif haklarını yalnızca hukuki bir koruma mekanizması olarak değil; estetik kuramlar, sanat felsefesi, sanat sosyolojisi ve çağdaş dijital pratikler bağlamında çok boyutlu bir olgu olarak ele almaktadır.

Anahtar Kelimeler: Telif hakkı, resim sanatı, özgünlük, estetik, sanat hukuku

1. Giriş

Telif hakları, modern anlamda sanatçının eser üzerindeki maddi ve manevi haklarını güvence altına alan hukuki bir düzenleme olarak ortaya çıkmıştır. Telif hakkı kavramı, modern anlamda 18. yüzyılda Avrupa'da gelişmeye başlamış ve sanatçının emeğini koruma amacıyla hukuk sistemlerine dahil edilmiştir. Matbaanın yaygınlaşmasıyla birlikte eserlerin çoğaltılabilir hâle gelmesi, sanatçının eser üzerindeki denetimini zayıflatmış; bu durum telif hukukunun doğuşunu hızlandırmıştır. Resim sanatı açısından telif, yalnızca ekonomik bir hak değil, aynı zamanda sanatçının eserle kurduğu manevi bağın da korunması anlamına gelmektedir.

2. Telif Hakkının Kavramsal ve Hukuki Çerçevesi

Türkiye'de telif hakları 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu ile düzenlenmektedir. Türkiye'de resim sanatı eserleri, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu kapsamında güzel sanat eserleri arasında sayılmaktadır. Kanun, eser sahibinin hususiyetini taşıyan her türlü resim, desen, gravür ve dijital çalışmayı telif koruması altına almaktadır. Bu bağlamda telif hakkı, eserin yaratıldığı anda kendiliğinden doğmakta ve tescile bağlı olmaksızın hüküm ifade etmektedir.

3. Estetik Kuramlar Açısından Telif ve Özgünlük

Walter Benjamin'in çoğaltma ve aura kavramı bu bağlamda önemlidir. Estetik kuramlar, telif hakkının temel dayanağı olan özgünlük kavramını farklı biçimlerde ele almıştır. Romantik estetikte özgünlük, sanatçının bireysel dehasının bir yansıması olarak değerlendirilirken; modern ve postmodern yaklaşımlar bu anlayışı sorgulamıştır. Walter Benjamin'in çoğaltma kuramı, sanat eserinin teknik olarak yeniden üretilebilirliğinin, özgünlük ve aura kavramlarını dönüştürdüğünü ortaya koymaktadır.

4. Postmodern Sanat ve Telifin Krizi

Roland Barthes ve appropriation art tartışmaları telif krizini görünür kılar. Postmodern sanat, alıntı, yeniden üretim ve sahiplenme (appropriation) pratikleriyle telif kavramını krize sokmuştur. Sherrie Levine ve Richard Prince gibi sanatçılar, mevcut görselleri yeniden bağlamlandırarak özgünlük ve müelliflik kavramlarını tartışmaya açmıştır. Bu durum, telif hukukunun sanatın çağdaş üretim biçimlerine ne ölçüde uyum sağlayabildiği sorusunu gündeme getirmiştir.

5. Dijital Sanat, Yapay Zekâ ve NFT

Yeni teknolojiler telif kavramını yeniden düşünmeyi zorunlu kılmaktadır. Dijital teknolojiler, resim sanatının üretim, dolaşım ve tüketim biçimlerini köklü şekilde değiştirmiştir. Yapay zekâ destekli görsel üretimler, telif hakkının öznesi konusunda ciddi belirsizlikler yaratmaktadır. Mevcut akademik ve hukuki görüşler, yapay zekânın bilinç ve niyet sahibi olmaması nedeniyle telif hakkının yalnızca insan üreticilere ait olabileceğini savunmaktadır.

Sonuç:

Telif, sanatı korumak için vardır; ancak sanat telifin sınırlarını sürekli zorlar. Resim sanatında telif hakları, sanatın özgür doğası ile hukuki koruma arasındaki hassas dengeyi temsil etmektedir. Akademik açıdan telif, mutlak bir sınırlandırma değil; sanatçının emeğini korurken sanatsal dolaşımı mümkün kılan dinamik bir yapı olarak ele alınmalıdır.

KAYNAKÇA:

Benjamin, W. (2008). Tekniğin Olanaklarıyla Yeniden Üretilbilirlik Çağında Sanat Yapıtı. İstanbul: Metis.

Barthes, R. (1977). Image, Music, Text. London: Fontana Press.

Bourdieu, P. (1993). The Field of Cultural Production. New York: Columbia University Press.

Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (5846).

Gombrich, E. H. (1995). Sanatın Öyküsü. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Lessig, L. (2004). Free Culture. New York: Penguin.

Manovich, L. (2001). The Language of New Media. Cambridge: MIT Press.

Telif Hakları Derneği Başkanı Cafer Vayni İsimleri 9. Sayfada Yazılı Olan Ve Sempozyuma Destek Veren Doğu Üniversitesi Hukuk Kulübü Öğrencileri İle...

YARGI KARARLARI İŞİĞİNDA GÜZEL SANAT ESERLERİ

Dr. Adnan ÇAVUŞ

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 31. Ceza Dairesi
Üyesi

Güzel Sanat Eserleri;

**Güzel sanat eserleri 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserle-
ri Kanunu'nun Güzel Sanat Eserleri başlıklı 4. maddesinde**

açıklanmıştır. Bu kapsamda güzel sanat eserleri,

Estetik değere sahip olan;

-Yağlı ve suluboya tabloları; her türlü resimler, desenler, pasteller, gravürler, güzel yazılar ve tezhipler, kazıma, oyma, kakma veya benzeri usullerle maden, taş ağaç veya diğer maddelerle çizilen veya tespit edilen eserler, kaligrafi, serigrafı,

-Heykeller, kabartmalar ve oymalar,

-Mimarlık eserleri,

-El işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımları,

-Fotografik eserler ve slaytlar,

-Grafik eserler,

-Karikatür eserleri,

-Her türlü tipler

olarak sayılmıştır.

Mimarlık eserleri, ilim ve edebiyat eserleri arasında sayılan mimari plan ve projeler ile bu maddede sayılan mimari eser birbirinden farklıdır. Mimari plan ve proje çizimleri ilim ve edebiyat eseri olarak korunurken, güzel sanat eserleri arasında sayılan mimari eserlerde, estetik değeri olmak kaydıyla yapının bizatihi kendisi korunmaktadır. (FSEK 4/1/3);

Bir yaratımın güzel sanat eseri sayılması için;

1-Sahibinin hususiyetini taşıması,

2-Estetik değere, Bedii vasfına, sahip olması, gerekmektedir.

Krokiler, resimler, maketler, tasarımlar ve benzeri eserlerin endüstriyel model ve resim olarak kullanılması, düşünce ve sanat eseri olma sıfatlarını etkilemez. (FSEK 4/2)

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanununun madde metninde sayılan güzel sanat eserleri, sınırlı sayıda değildir, şartları varsa; Sergiler, banknot taslakları, pullar, sahne dekorları, figürler, mezar taşları, lâmbalar, abajurlar, avizeler, vazolar, mizanpaj, maskeler, ölüden alınan masklar, iç mimari, şehir, mahalle, park gibi hacim veya alan esasıyla yaratılan eserler, moda ve tekstil tasarımlarının da güzel sanat eseri olarak değerlendirilmesi gerekir.

KARAR ÖRNEKLERİ:

Yargıtay 11.HD 07/07/2025 tarih 2024/6772 Esas, 2025/4943 Karar

Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile FSEK'te

eser sayılabılmenin **sübjektif ve objektif unsurları dışında, ek olarak “estetik değere sahip olma”** unsurunun da arandığı, ayrıca FSEK’in 4/4 hükmüne göre, el işleri ve küçük sanat eserleri, minyatürler ve süsleme sanatı ürünleri ile tekstil, moda tasarımlarının **hususiyet taşımaları ve ayrıca estetik değeri taşıması koşuluyla güzel sanat eseri olarak da korunacağı**, somut olayda ayakkabı modellerinin moda tasarımı kapsamında değerlendirilerek eser vasfını taşıyıp taşımadığının değerlendirilmesi gerektiği, davacının tasarımlarının Türkiye’de tescilli olmadıkları, **moda trendleri bir fikir olduğundan ve fikir üzerinden tek haklar sağlanması mümkün olmadığından** trendlerin kendisinin korumadan yararlanamayacağı, **ayakkabıların belli bir modaya bağlı olarak ince veya kalın topuklu olması, bağcıklı olup olmaması, açık kapalı olması veya süslemeler taşımasının genel bir konsept mahiyeti taşıdığı, konseptin de fikir olarak korunamayacağı**, estetik olmasının, yani göze hoş görünmesinin tek başına ürüne eser vasfı vermeye yetmeyeceği, **yenilikle orijinalliğin aynı şey olmadığı, eserin bütünü ile orijinal olması ve benzerlerinden ayrılması, bu benzerliği de ona tasarlayıcısının kazandırmış olması gerektiği**, mahkemece alınan bilirkişi raporlarında da bu özelliklerin eser kapsamında değerlendirilemeyeceğinin belirtildiği, bilirkişi raporlarında ayakkabıların hususiyet taşımadığı, moda tasarımı olduğu tespit edilmiş olmakla bu talep yönünden davanın reddi kararının dosya kapsamına uygun olduğu, davacının kırmızı taban markasının Türkiye’de tescilli olmadığı,

....davalının, davacının sahip olduğu ayakkabı ürünlerini görünüm olarak aynı ve/veya benzerini üretmiş olmakla birlikte bu ayakkabıların üzerinde kendine ait tescilli olmayan “poletto” ibareli kelime markasını kullanmak suretiyle söz konusu ürünlerde ayırt ediciliği sağlandığından haksız rekabet için aranan iltibas şartlarının somut olayda oluşmadığı anlaşılmaktadır.

Gereğesiyle davanın kısmen kabulüne karar veren Bölge Adliye Mahkemesi kararını bozmuş, bozma kararına karşı oy da; *“Tescilli olmayan şekil markasına dayalı olarak davalı tarafından üretilen ayakkabı ürünleri bakımından mahkemece yapılan değerlendirme ile haksız rekabet şartlarının oluştuğu gereğesiyle haksız rekabetin tespiti, meni ve ref’ine ilişkin verilen kararın yerinde olduğu kanaatinde olduğumuzdan, Dairenin bozma ilamında 6102 sayılı TTK’nın 54 ve devamı maddelerinde düzenlenen haksız rekabet koşullarının davalı tarafından üretilen ayakkabı ürünleri bakımında oluşmadığı, bu talepler yönünden de davanın reddine karar verilmesi gerektiğine ilişkin çoğunluk görüşüne katılmamaktayız...”*

denilmiştir.

Yargıtay 11.HD, 23/06/2025 tarih, 2024/6640 Esas, 2025/4405 Karar

DAVA KANUSU; Davacılar vekili dava dilekçesinde; müvekkili şirketin uzun yıllardır mimarlık alanında hizmet verdiğini, bu kapsamdaki yarışmalarda birçok ödül aldığını, diğer müvekkili Ali Zafer Gülçur’un ise dava konusu mimari eserlerin sahibi ve davacı şirketin ortağı olduğunu, “Isparta Devlet Mühendislik- Mimarlık Akademisi” proje işinin, Bayındırlık Bakanlığı tarafından yarışmaya çıkarıldığını, birinciliği kazanan müvekkillerinin sonradan “Süleyman Demirel Üniversitesi Batı Yerleşkesi” adını alan projeyi uyguladıklarını, Akademinin üniversiteye dönüşmesi ile oluşan ihtiyaçlar doğrultusunda, batı yerleşkesinin devamı olarak bu defa doğu yerleşkesi proje ve uygulamasının yine müvekkilleri tarafından yapıldığını, davalı tarafından müvekkillerinden izin alınmaksızın batı yerleşkesinde müvekkilinin projesi kullanı-

arak/ uygulanarak eklemeler veya eksiltmeler yapıldığını, doğu yerleşkesinde ise, projesinin yeni binalar ve tadilatlar uygulanması suretiyle benzeri binaların inşa edildiğinin ve ayrı bir ihale ile yerleşkedeki mimari bütünlüğü bozan yeni bir İktisat Fakültesinin inşa *EDİLDİĞİNDEN BAHİSLE AÇILAN DAVADA;*

İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI:

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile, taraflar arasında mimari projenin mali haklarının devrine yönelik bir sözleşme bulunmadığından davacı tarafın doğu yerleşkesi mimari projeye yönelik Orman Fakültesi, Ziraat Fakültesi ve Hukuk Fakültesi binaları bakımından çoğaltmaya yönelik rızası bulunmadığı, mimari proje vasfındaki eserin çoğaltılarak kullanıldığı, yapılan değişiklikler açısından ise bunların fonksiyonel olduğu, bu nedenle davacıların mali ve manevi haklarının ihlal edildiği, Orman Fakültesi, Ziraat Fakültesi ve Hukuk Fakültesi binaları; İlahiyat Fakültesi binası projesinden çoğaltma şeklinde yapıldığını, *BELİRTEREK DAVACININ TAZMİNAT TALEBİNİ KABUL ETMİŞTİR.*

BÖLGE ADLİYE MAHKEMESİ KARARI:

Bölge Adliye Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile, **mimari projenin FSEK'in 2/3 hükmü gereğince ilim ve edebiyat eseri niteliği taşıdığı, davacıların eser sahibi olduğu projenin rızaları olmaksızın çoğaltılarak davalı üniversitenin doğu yerleşkesindeki binalarda kullanıldığı, Mahkemece doğu yerleşkesi yönünden FSEK'in 68. maddesine dayalı maddi tazminat isteminin kabul edilmesi yerinde olduğu, mimari projenin ilim eseri olarak, mimari yapının ise güzel sanat eseri olarak korunabileceği, her iki koruma birbirinden bağımsız olduğundan dosyada mahallinde keşif yapılarak alınan raporda **Üniversitenin batı yerleşkesinde davaya konu olunan binaların estetik değere sahip olmadığı, güzel sanat eseri olarak değerlendirilemeyeceğinin gerekçeli olarak açıklandığı**, ikinci bilirkişi raporunda da mimari projeye dayalı hakların korunması gerektiğinin belirtildiği, **bu durumda batı yerleşkesindeki kütüphane bölümünde %20 oranına fonksiyon değişikliği yapılmış ise de FSEK kapsamında korunanın mimari proje olduğu, bilirkişilerin binanın güzel sanat eseri olarak değerlendirilebilecek mimari eser olmadığına dair teknik tespitleri dikkate alındığında kütüphane bölümündeki değişikliğe dayalı maddi tazminat isteminin reddi gerektiği...ne dair Bölge Adliye Mahkemesi kararını ONAMIŞTIR.****

(Bir mimari eserin 5846 sayılı Kanun'un 4'üncü maddesinin üçüncü fıkrası uyarınca güzel sanat eseri sayılabilmesi için mutlaka görünüm itibariyle ilk bakışta dikkati çekecek ölçüde dış görünüş itibariyle diğer tüm eserlerden farklı ve seyredenlerin beğenisini kazanacak şekilde bir takım sanatsal estetik unsurları taşıması gerekir. Estetik unsurun kişiden kişiye değişebilecek olan güzellik kavramıyla bir ilgisi olmayıp dikkat çekecek ölçüde kendine has estetik hususiyet taşıması önem arz etmektedir. Öte yandan estetik hususiyet unsurunu 5846 sayılı Kanun'un 1/B maddesindeki genel hususiyet (eser sahibinin hususiyeti) unsurundan da ayırmak gerekir.)

Yargıtay 11.HD, 21/04/2025 Tarih, 2024/4106 Esas, 2025/2656 Karar,

DAVA:

Davacı vekili dava dilekçesinde; kuruyemiş ve yaş meyve-sebze kurutma sektöründe makine ihtiyaçlarına yönelik faaliyet gösteren müvekkilinin Türk Patent ve Marka Kurumu nezdinde 11 ayrı faydalı model ve incelemeli patent başvurusu/

tescili bulunduğunu, davalının müvekkilinin “www.ceselsan.com” alan adlı internet sitesinde yer alan, müvekkili tarafından yaratılmış özgün doküman ve görselleri, kendisine ait internet sitesinde ve kataloglarında haksız ve izinsiz olarak kullandığını, buna dair delil tespiti yaptırıldığını, Sulh Hukuk Mahkemesinden alınan bilirkişi raporunun bulunduğunu, davalının bu eylemlerinin 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu (FSEK) kapsamında çoğaltma ve yayma hakkı başta olmak üzere mali ve manevi haklara tecavüz ve aynı zamanda haksız rekabet teşkil ettiğini ileri sürerek eser sahipliğinden kaynaklanan haklara tecavüzün ve haksız rekabetin tespitine, men’ine, refine ve hükmün ilanına karar verilmesini talep etmiştir.

İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI:

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile davacının “ürün görseli” olarak nitelendirdiği, dosya kapsamında bulunan fotoğrafların herkesin çekebileceği sıradan fotoğraf olma izlenimi verdiği, çekenin fikri bir çabası sonucu oluşan, hususiyet ve estetik bir değer taşımadığı gibi, öğretici, açıklayıcı, aydınlatıcı, uygulama yapmaya imkan verici bir yönünün de bulunmadığı, ürünlerin satışına, pazarlanmasına yönelik olduğu, **bu yönüyle FSEK kapsamında güzel sanat eseri ya da ilim ve edebiyat eseri olarak nitelendirilmeyeceği ve ürün görseli fotoğrafların FSEK’e göre ESER olarak korunmasının mümkün olmadığı, ancak FSEK’in 83 ve devamı maddeleri altında belirtilen işaret, resim, ses, fotoğraf, video ve benzeri görüntüler eser olmasalar dahi, aynı kanunda düzenlenen haksız rekabet hükümlerine göre de korunmalarının mümkün olduğu**, davalı şirketin internet sitesinde, davacıya ait internet sitesindeki ürün görsellerine ait fotoğrafların aynısı izinsiz kullanılarak ticari tanıtım yapıldığından davalı eyleminin FSEK’in 84. maddesine göre haksız rekabet teşkil ettiği gerekçesi ile davanın kabulüne karar verilmiş, hüküm, davalı vekilince istinaf edilmiş,

Davalı vekilinin istinaf başvurusu talebinin esastan reddine karar verilmiş, kararın temyizi üzerine de Yargıtay, Bölge Adliye Mahkemesi kararının onanmasına karar vermiştir.

Yargıtay 11.HD 04/02/2025 tarih 2024/2089 Esas 2025/521 Karar,

DAVA:

Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin, davalı Metin Gürsoy Halkla İlişkiler Danışmanlık Turizm Organizasyon Reklamcılık Hizmet San. ve Tic. Ltd. Şti.’nin (Metin Gürsoy Reklamcılık) talebi üzerine diğer davalı Loft Mağazacılık A.Ş.’nin (Loft A.Ş.) katalog çekimlerini yaptığını, söz konusu fotoğrafları Metin Gürsoy Reklamcılık’a sözleşmede belirlenen bedelin ödenmesi şartıyla kullanılmak üzere teslim ettiğini, bu teslimin söz konusu eserlerin kullanılması ya da hakkın devri amacıyla yapıldığını, sadece ajansın istediği değişikliklerin alınabilmesi için gerçekleştirildiğini, davalının eser sahibi müvekkilinin yazılı iznini ve onayını almaksızın söz konusu fotoğrafları Loft A.Ş.’ye verdiğini, Loft A.Ş.’nin de söz konusu eserleri katalogda kullandığını, kataloglardaki fotoğrafların davacı şirketin müdür ve fotoğraf sanatçısı Cumhuriyet Kaplan tarafından çekildiğini, **davalıların bu güzel sanat eserinin kullanımına ilişkin olarak davacı ile herhangi bir sözleşme akdetmediklerini, fotoğraflara yine davacı tarafından “retouching” adı verilen renk ve rötuş hizmetinin verildiğini, davacının bu fotoğrafları yoğun emek harcayarak oluşturduğunu, sahibinin hususiyetini taşıdıklarını, Metin Gürsoy Reklamcılık’ın söz konusu fotoğrafları Loft A.Ş.’ye satmasının, Loft A.Ş.’nin bu fotoğrafları kataloglarında kullanmasının davacının eser sa-**

hibi sıfatından doğan manevi ve mali haklarına tecavüz teşkil ettiğini, kataloglarda eser sahibi olarak davacının adına yer verilmediğini, davacının eser sahipliğinden kaynaklanan manevi ve mali haklarının ihlal edildiğinin tespitine, tecavüzün ref'ine, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun (FSEK) 68. maddesinde yer alan mali haklara tecavüz ve haksız rekabete ilişkin düzenlemeler uyarınca 42.421,00 TL maddi tazminatın aynı madde uyarınca üç kat hesabı ile dava tarihinden itibaren işleyecek reeskont faiziyle birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline, FSEK'in 70. maddesi ve haksız rekabete ilişkin hükümler uyarınca 10.000,00 TL manevi tazminatın dava tarihlerinden itibaren işleyecek reeskont faiziyle birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline karar verilmesini talep etmiştir.

İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI:

İlk Derece Mahkemesinin yukarıda tarih ve sayısı belirtilen kararı ile davaya konu fotoğrafların FSEK'in 4/5 hükmü gereği güzel sanat eseri niteliği taşıdıkları, davacı şirket eser üzerinde mali hak sahibi ise de, **taraflar arasında fotoğraf çekimine ilişkin anlaşmanın bulunduğu, bu anlaşma kapsamına yapılan ödemelerin davacı tarafından tahsil edildiği, davalıların eyleminin eser sahipliğine tecavüz olarak değerlendirilemeyeceği, FSEK'in 68. maddesinin uygulanamayacağı, uyuşmazlığın çekim ücretinin tahsil edilip edilmediği noktasında toplandığı,** davacının yapılan 20.500,00 TL tutarındaki ödemeyi kabul ettiği, 10.500,00 TL tutarındaki kısmın başka borç ilişkisine dayalı olduğuna ilişkin iddiasını ispatlayamadığı, ödenen çekim ücreti ve bilirkişi tespitleri dikkate alındığında gerçekleştirilmeyen rütuşa ilişkin ücretin de düzenlenen faturada yer aldığı, davacının çekim dışındaki işlemleri gerçekleştirdiğini kanıtlayamadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiş,

İSTİNAF üzerine Bölge Adliye Mahkemesi, istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiş, bu kararın TEMYİZİ üzerine de Yargıtay Bölge Adliye Mahkemesi kararını onamıştır

Yargıtay 11.HD 10/12/2024 tarih 2024/370 Esas 2024/8840 Karar,

DAVA:

Davacı vekili dava dilekçesinde; müvekkilinin, fotoğraf ve fotoğrafçılık konusunda eğitim-seminer veren, yurt içi ve yurt dışında birçok yarışmada ödül alan, AFI-AP unvanlı, tanınmış bir fotoğraf sanatçısı olduğunu, davalı şirketin kişilere özel tatil planları sunan, yurt içinde ve yurt dışında birçok tur düzenleyen bir şirket olduğunu, davalının internet sitesinde, Konya ilinde Şeb-i Arus törenleri için düzenlenen turun tanıtımında, müvekkilinin "AŞK İLE" adını verdiği çalışmasından bir fotoğraf karesinin izinsiz olarak yayınlandığını, dava konusu fotoğrafın 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun (5846 sayılı Kanun) 4 üncü maddesi maddesi kapsamında güzel sanat eseri niteliğinde olduğunu, davalının izinsiz kullanımı ile müvekkilinin 5846 sayılı Kanundan kaynaklanan mali ve manevi haklarının ihlal edildiğini, ihlalin sona erdirilmesi için davalı taraf gönderilen ihtarın sonuçsuz kaldığından bahisle açılan tazminat davasında;

İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI:

İlk Derece Mahkemesince, dava konusu fotoğrafın güzel sanat eseri, sahibinin de davacı olduğu, Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın müzekkere cevabında, davacının, Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı Tarımsal Hizmetler Daire Başkanlığı'nda işçi olarak çalıştığı ve davacının beyanına göre, dava konusu fotoğrafın 2012 yılında kendisi tarafından çekildiği ve Belediyeye ait internet sitesinde

yayınlandığının belirtildiği, 5846 sayılı Kanun'un 18 inci maddesinin ikinci fıkrası kapsamında Konya Büyükşehir Belediye Başkanlığı'nın eser üzerindeki hakları kullanma yetkisine sahip olabilmesi için, **davacının iş tanımının fotoğraf çekmek ve kendisine verilen görev kapsamında bu fotoğrafı çekmiş olması gerektiği, ancak anılan Belediye'nin müzekkere cevabından davacının Tarımsal Hizmetler Dairesi Başkanlığında işçi olarak çalıştığı, davaya konu fotoğrafın çekildiği etkinlik için görevlendirildiğine ilişkin herhangi bir beyanın bulunmadığı, bu duruma göre dava konusu fotoğrafın mali hakları kullanma yetkisinin Konya Büyükşehir Belediyesi'ne ait olduğu sonucuna ulaşamayacağı, davalının dava konusu fotoğrafı internet sitesinde kullanmasının davacının eser sahipliğinden kaynaklanan mali haklarından 5846 sayılı Kanun'un 22 nci maddesinde yer alan çoğaltma ve 25 inci maddesinde yer alan umuma iletim hakkını, bunun yanında aynı Kanun'un 14 üncü maddesinde yer alan umuma arz hakkı ve 15 inci maddesinde yer alan ismin belirtilmesi hakkını ihlal ettiği,** ... gerekçesiyle davanın kısmen kabulüne karar vermiş,

BÖLGE ADLİYE MAHKEMESİ yeniden yargılama yaparak, davayı kısmen kabul etmiş, TEMYİZ İNCELEMESİNDE, Yargıtay Bölge Adliye Mahkemesi kararını onamıştır.

Yargıtay 11 HD, 25/11/2024 tarih 2023/6720 Esas 2024/8213 Karar

DAVA:

Davacı vekili dava dilekçesinde; taraflar arasında "Mimarlık Hizmetleri Sözleşmesi" imzalandığını, sözleşme ile müvekkilinin, bedeli karşılığında davalıya ait taşınmaz üzerine yapılacak ticaret merkezinin mimari projelerini çizmeyi üstlendiğini, müvekkilinin sözleşmede belirtilen mimari projeleri hazırlayarak süresinde davalıya teslim ettiğini, ancak davalının müvekkiline danışmadan, **onun görüşünü ve onayını almadan proje dışı imalatlar yaptığını**, 3194 sayılı Yasa'nın geçici 16 ncı maddesi uyarınca söz konusu yapının kaçak yapı sayıldığını, 17.02.2020 tarihli ihtarname ile projeye aykırı imalatın giderilmesinin ve müvekkiline tazminat ödenmesinin istenildiği,

İLK DERECE MAHKEMESİ KARARI:

İlk Derece Mahkemesince, davacıya ait mimari projenin FSEK m.2 kapsamında ilim ve edebiyat eseri niteliğinde olduğu, **projenin uygulanması suretiyle ortaya çıkan yapının FSEK m.4 kapsamında mimari eser niteliğinde olmadığı, davalı tarafından davacıya ait mimari projede bir takım değişiklikler yapıldığı, ancak bunların, teknik ve yönetsel gereksinimler dikkate alınarak ve binanın bütünlüğü, görünümü bozulmadan gerçekleştirildiği, dolayısıyla FSEK m.16/2 kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, davalı tarafından yapılan değişikliklerin davacının FSEK'ten kaynaklanan haklarının ihlali niteliğinde olmadığı, eski hale getirme ve tazminat taleplerinin yerinde bulunmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmiştir.** Bu karara karşı davacı vekili istinaf başvurusunda bulunmuştur.

BÖLGE ADLİYE MAHKEMESİ KARARI:

Bölge Adliye Mahkemesince, davacıya ait mimari projenin uygulanması suretiyle ortaya çıkan yapı, güzel sanat eseri niteliğinde bulunmadığından davacının bu yapı üzerinde FSEK'ten kaynaklanan bir hakkının bulunmadığı, davacıya ait mimari projenin değiştirildiği ya da bu projeden faydalanılarak yeni bir proje hazırlandığı iddia ve ispat edilemediği gibi binanın davacı yanca hazırlanan ve ilgili belediyece tasdik edilen projeye göre yapıldığının anlaşıldığı, bu durumda İlk Derece Mahkemesince, davacının mimari projesi uygulanmak suretiyle yapılan yapının güzel sanat

eseri niteliğinde bulunmadığı, dolayısıyla yapı üzerinde **davacının FSEK'ten kaynaklanan bir hakkının olmadığı, davacının eser sahipliğinin, yalnızca hazırladığı mimari proje üzerinde bulunduğu, bu projenin değiştirildiğinin ya da bu projeden faydalanılarak yeni bir proje hazırlandığının da iddia ve ispat edilemediği, davacının projesi üzerinde herhangi bir tadilat projesi olmaksızın bizzat binanın kendisinde yapılan değişikliğin, İmar Kanunu hükümleri kapsamında değerlendirilebileceği, ancak FSEK hükümlerine dayalı bir hak sağlamayacağı, diğer bir deyişle binanın kendisinde yapılan değişikliğin, mimari proje üzerindeki eser sahipliğinden kaynaklanan haklara tecavüz teşkil etmeyeceği** gözetilerek, davanın bu gerekçelerle reddine karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçe ile reddine karar verilmesinin hatalı olduğu gerekçesiyle davalı vekilinin istinaf başvurusunun kabulü ile İlk Derece Mahkemesi kararının kaldırılmasına, davanın reddine karar verilmiş ve karar davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir. TEMYİZ İNCELEMESİNDE Bölge Adliye Mahkemesi kararı onanmıştır.

ÖRNEK BÖLGE ADLİYE MAHKEMESİ CEZA DAİRESİ KARARLARI
İSTANBUL BÖLGE ADLİYE MAHKEMESİ 31.CEZA DAİRESİNİN 15/12/2022 TARİH 2022/1873-6782 (E/K) sayılı kararı

İlk derece mahkemesince; "...sanığın bu kullanımının, FSEK md.38'deki şahsi kullanım düzenlemesi içerisinde değerlendirilebileceği, değerlendirilebileceğinin tespitinin yapıldığı sanığın yazısının içeriğinden de karikatürün penguen dergisinden alındığını ve selcuk erdeme ait olduğunun bilgisi verilmiş olup karikatürüstün müşterinin ve penguen dergisinin sanık tarafından reklamının yapılmış olduğu, bu yayının sanığın kişisel hobi amaçlı olarak arkadaş çevresince takip edilen sitesinde **ticari kar amacı gütmeyen, tam tersine site takip edenlerine Penguen dergisini almaya ve okumaya teşvik ettiği anlaşılmalı ve sanığın savunması da bu yönde olup sitenin kişisel bir blog olduğu kar amacı gütmeyen, yayımlanan karikatür'ün nereden alındığının belirtilmiş olması** karşısında sanığın suç kastıyla hareket etmediği kanaatine varılmış ayrıca müşteri tarafından sanığa bu yayının kaldırılması yönünde herhangi bir uyarı gönderilmeden dava açılmış olduğundan , her ne kadar Sanık Barış Doğan hakkında 5846 sayılı yasanın 71/1 maddesi uyarınca cezalandırılması istemiyle kamu davası açılmış ise de; **sanığın Manevi veya Mali Haklara Tecavüz suçunu işleme kastı ile hareket ettiğine dair savunmasının aksine mahkumiyetine yeter her türlü şüpheden uzak kesin ve inandırıcı delil elde olunamadığı"** gerekçesiyle CMK'nun 223/2-c,e bendleri uyarınca sanığın beraatine karar verilmiştir.

Bölge Adliye Mahkemesi;

"...bilirkişi raporunun sonuç ve kanaat kısmında; "Dosya içeriğinde yer alan tüm bilgi ve belgelerin ve 1 adet CD kayıtlarının incelemesi neticesinde;

1-Öncelikle, şikâyetçinin, şikâyete konu olan ve mali haklarının sahibi olduğu "karikatür"ün , FSEK md.4'te sayılan güzel sanat eserleri kapsamında, "eser" olarak değerlendirildiği,

2-Şikâyetçinin, mali haklarının sahibi olduğu şikâyete konu karikatürün, sanığın sahibi, yetkilisi ve bilgi içerik sağlayıcısı olduğu www.barisdogan.com.tr alan adlı web sitesinde yayınlanmış olduğunun gerek dosyadaki bilgi ve beyanlar, gerekse dosyaya sunulan 1 adet CD incelemesi neticesinde tespit edildiği,

3-Şikâyetle konu karikatürlerin, sanığın, genellikle arkadaş çevresinin takip ettiği, hobi amaçlı kullandığı veww.barisdogan.com.tr alan adlı web sitesinde, ticari kar

amacı gütmeyen ve örnek mahiyetinde kullandığı, hatta web sitesinde, *....yazımda size Selçuk Erdem'in en çok sevilen karikatürlerini bir arada sunuyorum. Dilerseniz daha detaylı karikatürleri kendi sitesi olan selcukerdem.com'da da bulabilirsiniz. Benim en çok hoşuma gidenleri aralarından seçtim. Bunun gibi usta elleriyle altına imzasını atmış daha birçok eseri mevcut. Şu an Penguen dergisinde mizahi paylaşımlarına devam eden Selçuk Erdem, karikatürlerini en az haftada bir defa da olsa dergiden takip etmeyi öneriyorum, Gerçekten yağun iş stresine bircbir geliyor. Özellikle işe gidip gelirken metro. metrobüs gibi toplu taşıma aracı kullanıyorsanız yolda daha hızlı vakit geçmesi açısından(psikolojik) elinizde mutlaka bir penguen dergisi olsun derim. Benden size tavsiye" şeklinde paylaşım yaptığı, sanığın bu kullanımının, ESEK md.38'deki şahsi kullanım düzenlemesi içerisinde değerlendirilebileceği" bildirilmiş ve belirtilen bilirkişi raporu hükme esas alınarak mahkemece beraat hükmü verilmiş ise de;

Yayın sunulan kişilerin sunan tarafından bilinmemesi umuma arzın niteliğini oluşturmaktadır. Yapılan yayının, sanığın arkadaş çevresi dışında gayri muayyen kişilere sunulmuş ve umuma arz edilmiş olmasına göre suçun umuma arz unsuru oluşmuş olmaktadır. (Ünal-Tekinalp, Fikri Mülkiyet Hukuku, 5.Basım, Vedat Kitapçılık-İstanbul 2012 s.194)

Dosyadaki bütün deliller ve suçun işleniş şekli birlikte değerlendirildiğinde, sanığın izinsiz olarak yayımlandığı karikatürlerin sayısının çokluğu, sanığın değişik tarihlerde ısrarlı şekilde bu karikatürleri izinsiz olarak yayımlamış olması, yayımlandığı yer ve amacına, yayının arz edildiği kişilere göre şikayetçinin bu yayına açıkça rızasının ve izninin bulunmaması da değerlendirildiğinde sanığın eyleminin FSHK'nin 38. Maddesinde yazılı şahsi kullanım düzenlemesine ilişkin sınırları aştığı ve ayrıca FSHK Ek-4 maddesinde yer alan "servis ve bilgi içerik sağlayıcılar tarafından eser sahipleri ile bağlantılı hak sahiplerinin bu kanunda tanınmış haklarının ihlali halinde hak sahiplerinin başvuruları üzerine ihlale konu eserlerin içerikten çıkarılacağına" ilişkin düzenlemedeki uyar-kaldır şeklindeki uygulamanın yalnızca mali ve manevi haklarının ihlaline neden olan yayının sistemden kaldırılmasına ve ihlalin durdurulmasına ilişkin olduğu ve müşteki tarafından sanığın uyarılmamış olması durumunun oluşan suçu ortadan kaldırmayacağı kabul edilmekle sanığın yukarıda açıklanan eylemleri ile 5846 sayılı Yasa'nın 71/1. Maddesinde yer alan kanun hükmünü ihlal ettiği ve suçun yasal unsurlarının oluştuğu sabit olduğu halde sanığın atılı suçtan mahkumiyetine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde beraatine karar verildiği gerekçesiyle **BOZMA KARARI** vermiştir.

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 32.Ceza Dairesi, 14/01/2025 tarih 2024/4028 Esas ve 2025/141 sayılı kararında;

Katılanın, Flue Store isimli mağazasında kendi duygu ve hayal gücünü yansıtarak oluşturduğu tasarımlarını Kupa bardak üzerine basarak Trendyol isimli internet sitesinde ve kendi mağazasında sattığı, katılanın bu kupa bardak üzerindeki çalışmalarına ışık, kompozisyon, keskinlik, çözünürlük ayarlamaları yaparak hususiyetini kattığı, ürünün estetik değer kazanmasını sağladığı, bu nedenle yaratımın FSEK m4 kapsamında Güzel Sanat Eseri olduğundan bahisle yapılan yargılama sonunda, Sanığın internet üzerinden 5846 sayılı yasanın 4. Maddesi kapsamında **güzel sanat eseri - grafik eserler grubunda olan** ve müdahilin hak sahibi olduğu tasarım niteliğindeki eseri internet ortamında sattığından, atılı suçu işlediğinin sabit olduğu gerekçesiyle yerel mahkemece sanığın mahkumiyetine dair verilen kararda, istinaf başvurusunun

esastan reddine karar vermiştir.

Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 23.Ceza Dairesi 21/12/2020 tarih, 2019/752 Esas 2020/4334 sayılı kararı,

Sıradan günlük havadis veya olaylara ilikin özgünlük/hususiyet içermeyen alelede bir haber metinleri olduğu bu bağlamda, alınan haber metinlerinin 5846 sayılı kanun tanımı bulunan “eser” veya “ilim ve edebiyat eseri” olarak nitelendirilmelerinin mümkün olmadığı, dava konusu haber fotoğraflarının ise herhangi bir sanatsal unsur veya özgünlük/hususiyet içermediği, bu haliyle söz konusu fotoğrafların FSK kapsamında eser veya güzel sanat eseri olarak nitelendirilmelerinin mümkün olmadığı, bununla birlikte katılan kuruluştan izin almaksızın söz konusu fotoğrafların sanığın yetkilisi olduğu sitede yayımlanması ile ortaya çıkan fiilin, 5846 sayılı kanun işaret ses ve resim başlıklı 84. Maddesi ile 6098 sayılı Türk Borçlar kanununun 49. Maddesi hükümleri ve 6102 Sayılı Türk Ticaret kanununun **haksız rekabete ilişkin 55, 56 ve 62. Maddeleri kapsamına girer nitelikte olduğu, ancak katılan haber ajansının rızası dışında paylaşım yapmak suretiyle sanığın fiillerinin dürüstlük kuralına aykırı davranmak suretiyle Haksız Rekabet suçunu oluşturduğu ve fiillerinin kül halinde 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununun 55 ve 56. maddeleri delaletiyle 62/1-son maddesini teşkil ettiği belirtmiştir.**

Sempozyuma Katılan Hakim, Savcı ve Hukukçularımız...

FİKİR VE SANAT ESERİ HAKKINI İHLAL EDEN İNTERNET YAYINLARI

Asım EKREN

İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı

İnternet ortamında fikir ve sanat eserine dair korunan hakkın ihlal edilmesi konusu, daha genel olarak bilinmesi itibariyle 5187 sayılı Basın Kanunu veya 5651 sayılı İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Düzenlenmesi ve Bu Yayınlar Yoluyla İşlenen Suçlarla Mücadele Edilmesi Hakkındaki Kanun'da düzenlenmemiştir. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanun'un²⁸³ Ek 4. maddesindeki ilave hükümlerle düzenlenmiştir. 5846 sayılı Kanun'un Ek-4. maddesindeki düzenleme, 5651 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden yaklaşık üç yıl öncesine dayanıyor.²⁸⁴ Bu tarihin, Türkiye'de internetin daha yeni uygulama alanı bulduğu zamana denk geldiği söylenebilir. Maddede kullanılan teknik terimler, başvuru ve karar mercileri ile diğer usul hükümleri, 5651 sayılı Kanun'dan farklı olup günümüz ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte olup olmadığı tartışılabilir. Hatta bu özel yasal düzenlemeye rağmen, her nasılsa uygulaması pek fazla olmamıştır.

5846 sayılı Kanun'un ek-4. maddesindeki hukuki yararın, uygulamadaki ihtiyaçlar itibariyle 5651 sayılı Kanun hükümlerine dahil etmek veya benzer yasal düzenlemeye kavuşturmak daha yararlı olabilecektir. Maddede yer alan "bu Kanunda tanınmış haklarının ihlâlî halinde" başvuru yapılabileceği belirtilmiştir. Bu durum, malvarlığı kapsamındaki bir hak olmakla birlikte kişilik hakları-haksız fiil olarak ele alınabilecek ise bu yöndeki başvurunun, özel düzenlemeye rağmen, 5651 sayılı Yasa çerçevesinde değerlendirme imkânı olup olmayacağı tartışılması yararlı olabilecektir. Zira bu kapsamdaki başvurular-talepler, daha fazla bilinen 5651 sayılı Kanun kapsamında yapılabilmektedir.²⁸⁵

Basın Kanunu'nda "eser sahibi" tanımı yapılmakla beraber "eser" tanımı yapılmamıştır. 5846 sayılı Kanun'un tanımları düzenleyen 1/B maddesine göre eser, sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini ifade eder. 5846 sayılı Kanun'unda eser veya bununla bağlantılı olarak ilgililerin hakları hukuki ve cezai olarak korumuştur. Basın Kanunu'nun süreli yayınlara özgü olması, 5187 ve 5846 sayılı kanunların farklı alanlar düzenlemesi gibi nedenlerle 5846 sayılı Kanun'dan farklı olarak Basın Kanunu'nda "eser" kavramının tartışılıp kapsamının belirlenmesi yararlı olabilecektir. Mevcut halde, bir haberin veya yayının telifinin verilmesi ile buna aykırı davranılması karşısında hak sahibinin korunmasının açıkça temini için ya 5187 sayılı Kanun'da "eser" kavramının tanımı ve kapsamı düzenlenip 5846 sayılı Kanun'a atf yapılması veya 5846 sayılı Kanun'a gazetecilik-yayıncılık kapsamındaki haber

283. Kabul Tarihi: 05.12.1951, R.G.: 13.12.1951-7981.

284. 5846 sayılı Kanun'un 21.02.2001 tarihli, 4630 sayılı Kanun'un 37. maddesi ile getirilen ek 4. maddesinde yapılan 3.3.2004 tarihli, 5101 sayılı Kanun'un 25. maddesiyle ekleme sonucu düzenlenmiştir. Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun, 12.03.2004 tarih ve 25400 sayılı R.G'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

285. 19.CD, 08.04.2019, E.2017/6369, K.2019/6881; 07.02.2018, E.2017/3289, K.2018/1063.

veya yayının da dahil edilmesi (haberın telifinin eklenmesi) gibi bir düzenlemenin getirilmesi gerekir. Ayrıca 5187 sayılı Kanun'un 2. maddesinde "basılmış eser"deki "eser" kavramının, 18.10.2022 tarihinde yürürlüğe giren 7418 sayılı Kanun öncesinde olması ve bu düzenleme ile herhangi bir eklemenin olmaması karşısında internet yayınlarını kapsayıp kapsamadığı tartışmaya açık olabileceğinden "eser" yerine "yayın" ibaresi getirilerek veya "eser ya da internet haber sitesi yayını" ibaresi getirilerek olası tereddütlerin önüne geçilebileceğini düşünüyoruz.²⁸⁶

Şu hususu özellikle vurgulamak gerekir: 5846 sayılı Kanun'da tanınmış olan fikir ve sanat eserleriyle ilgili manevi, mali veya bağlantılı hakların ihlâline ilişkin eylem, eğer eleştiri sınırları ötesinde gazete-dergi, radyo-televizyon, internet-sosyal medya yoluyla yapılmış ve bundan dolayı bir düzeltme ve cevap (tekzip) hakkı kullanılacak ise bunun yasal işlemleri yayın türüne göre ve belirtilen konu başlıklarındaki açıklamalar çerçevesinde olacaktır.

Örneğin, bir gazete yayınında bir film (eser) ve/veya yapımcısı açısından haksız fiil sayılabilecek bir durum nedeniyle düzeltme ve cevap (tekzip) hakkı kullanılacaksa 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 14. maddesi uyarınca yasal gereği yapılmalıdır. Yine 7418 sayılı Kanun'un 7. maddesiyle 5187 sayılı Kanun'un 14. maddesinde yapılan değişiklik sonucu internet yoluyla bir haksız fiil durumu olmuşsa aynı şekilde 14. maddesi tatbik edilecektir. Bu haksızlık televizyon yayını yoluyla yapılmış ise duruma göre 2954 sayılı Kanun'un 27 ve 6112 sayılı Kanun'un 18. maddeleri uyarınca düzeltme ve cevap hakkı kullanılacaktır. Bu başlık altında ise bilgi içerik sağlayıcılar tarafından (internet yoluyla) eser sahipleri ile bağlantılı hak sahiplerinin 5846 sayılı Kanunda tanınmış haklarının ihlâli halinde internet içeriğine erişimin engellenmesi usul ve esasları incelenmiştir.²⁸⁷

288 / 289 / 290

a-Başvuranın İddiası ve İçerik

5846 sayılı Kanun'da tanınmış hak sahiplerinin haklarının ihlal edilmesi halinde başvuru yapılabilir. Başka bir deyişle internet ortamında yapılan, dijital iletim de dâhil olmak üzere işaret, ses ve/veya görüntü nakline yarayan araçlarla servis ve bilgi

286. Asım EKREN, *Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nda Bandrol, Ceza ve Usul Hükümleri*, İstanbul, Filiz Kitabevi, 3. Baskı, 2026, "Fikri Mülkiyet ve Haberin Telfi" konusu.

287. Bkz. Ayrıntılı bilgi, EKREN, *Bandrol, Ceza ve Usul Hükümleri*, 2023, "Fikir ve Sanat Eseri Kapsamında Korunan Hakların İnternet Yoluyla İhlal Edilmesi Halinde Kişilerin veya Kurumların Yasal Başvuru Yolları".

288. -Bursa BAM, 5.CD, 11.12.2023, E.2023/2145, K.2023/3626; 10.11.2023, E.2023/2152, K.2023/3176: Saniğin savunmasında www.ogrenciklavuzu.com alan adıyla hizmet veren sitenin kurucusu ve içerik sağlayıcısı olduğunu ve suçla konu karikatürleri paylaştığını kabul etmesi karşısında; mahkemece İst BAM 16.CD, 11.10.2022, E.2022/137, K.2022/4908 sayılı ilamına konu olayda yargılanan kişinin yer sağlayıcı olup paylaşımı yapan kişi olduğuna dair delil bulunmaması nedeniyle verilen ilk derece mahkemesinin beraat hükmüne yönelik istinaf başvurusunun esasın reddine dair kararına yanlış anlam yüklenilerek, ayrıca 5846 SK'nın ek 4. maddesinde getirilen "Uyar-Kaldır Sistemi" adıyla anılan düzenlemenin de yargılama konusu suçun oluşması için bir ön şart olmayıp ihlalin önlenmesine yönelik eser sahiplerine verilen bir hak olduğu...

-Bursa BAM, 30.12.2024, E2023/852, K.2024/3615: Saniğin savunmasında www.. alan adıyla hizmet veren sitenin kurucusu olduğunu kabul ettiği, saniğin içerik sağlayıcısı olduğu ve sitede yapılan paylaşımları denetlemekle yükümlü olduğu gözetildiğinde, mahkemece 5846 SK'nın Ek 4. maddesinde getirilen "Uyar-Kaldır sistemi" adıyla anılan düzenlemenin de yargılama konusu suçun oluşması için bir ön şart olmayıp, ihlalin önlenmesine yönelik eser sahiplerine verilen bir hak olduğu da gözetilmeksizin yazılı şekilde karar verilmesi, .. bozulmasına...

289. Buradaki madde başlıkları ve kısa içerikleri, "Kavramlar, Mevzuat ve İşlemlerin Niteliği" başlığı altındaki "İlgili Mevzuat" kısmında belirtildiği için tekrara girilmemiştir.

290. Bkz. Basın Mensubunun Savunma Argümanları hakkındaki bölüm ve alt başlıklara.

içerik sağlayıcılar tarafından eser sahipleri ile bağlantılı hak sahiplerinin haklarının ihlal edilmesi nedeniyle erişimin engellenmesine karar verilmesi talebidir.²⁹¹ Hak ihlalinin gerçekleştiği yayın, kısım, bölüm ile ilgili bilgilerin (URL, vb. şeklinde) belirtilmesi gerekir. Başvuruya ilgili yayının eklenmemesi başvurunun reddine neden olamaz ama eklenmesi, başvurunun daha kısa bir süre içinde karara bağlanmasına etki edebilir. Talep yazısı suç unsuru içermemeli, üçüncü kişilerin hukuken korunan menfaatlerine aykırı olmamalıdır.

292 / 293 / 294

b-Başvuruya Dayanak Mevzuat

İnternet-sosyal medya yoluyla yasaya aykırı olarak verilen yayına karşı ilgili kişilerce yapılan başvurunun-talebin karşılanması (kabul edilmesi) yönünden dayanak yapılabilen mevzuat şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Anayasa'nın 5, 17 ve 32;
- 2- 5846 sayılı Kanun'un Ek-4;
- 3- 5651 sayılı Kanun'un 4, 5, 6, 9, Ek-4;
- 4- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10/2. maddesi;
- 5- Avrupa Birliği Dijital Hizmetler Yasası;
- 6- Avrupa Birliği Dijital Pazarlar Yasası.²⁹⁵

291. Buradaki madde başlıkları ve kısa içerikleri, "Kavramlar, Mevzuat ve İşlemlerin Niteliği" başlığı altındaki "İlgili Mevzuat" kısmında belirtildiği için tekrara girilmemiştir.

292. 5846 sayılı Kanun'da bilgi içerik sağlayıcısı ile ilgili bir tanım yapılmamıştır. Bu kavramın 5651 sayılı Kanun'un tanımları düzenleyen 2. maddesinde yer alan içerik sağlayıcı gibi değerlendirmek gerektiğini düşünüyoruz.

293. 5651 sayılı Kanun'un 3/1. maddesi uyarınca, içerik, yer ve erişim sağlayıcıları, yönetmelikle belirlenen esas ve usuller çerçevesinde tanıtıcı bilgilerini kendilerine ait internet ortamında kullanıcıların ulaşabileceği şekilde ve güncel olarak bulundurmakla yükümlüdür. Yine 18.10.2022 tarihinde yürürlüğe giren 13.10.2022 tarihli, 7418 sayılı Kanun'un 3. maddesiyle değişik 5187 sayılı Basın Kanunu'nun zorunlu bilgileri düzenleyen 4. maddesi uyarınca internet haber sitelerinde ayrıca, faaliyet gösterdiği iş yeri adresi, ticari unvanı, elektronik posta adresi, iletişim telefonu ve elektronik tebligat adresi ile yer sağlayıcısının adı ve adresi kendilerine ait internet ortamında kullanıcıların ana sayfadan doğrudan ulaşabileceği şekilde ve iletişim başlığı altında bulundurulur.

294. 5187 SK, zorunlu bilgileri göstermeme suçu, 15. Md; ...internet haber sitelerinde gösterilmesi öngörülen hususların gösterilmemesi veya gerçeğe aykırı olarak gösterilmesi halinde, süreli yayınlarda sorumlu müdür ve sorumlu müdürün bağlı olduğu yetkili, süresiz yayınlarda yayımcı ve adını ve adresini göstermeyen veya yanlış gösteren basımcı beşyüzmilyon TL'den yirmimilyar TL'ye kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.

295. 5651 sayılı Kanunu, bilgilendirme yükümlülüğü, 3. Madde:

(1) İçerik, yer ve erişim sağlayıcıları, yönetmelikle belirlenen esas ve usûller çerçevesinde tanıtıcı bilgilerini kendilerine ait internet ortamında kullanıcıların ulaşabileceği şekilde ve güncel olarak bulundurmakla yükümlüdür.

(2) Yukarıdaki fıkrada belirtilen yükümlülüğü yerine getirmeyen içerik, yer veya erişim sağlayıcısına Başkan tarafından iki bin Türk lirasından elli bin Türk lirasına kadar idarî para cezası verilir.

(3) (Ek: 6/2/2014-6518/86 md.) Bu Kanun kapsamındaki faaliyetleri yurt içinden ya da yurt dışından yürütenlere, internet sayfalarındaki iletişim araçları, alan adı, IP adresi ve benzeri kaynaklarla elde edilen bilgiler üzerinden elektronik posta veya diğer iletişim araçları ile bildirim yapılabilir.

(5) (Ek:29/7/2020-7253/2 md.) Bu Kanun kapsamında verilen idari para cezaları, muhatabın yurt dışında bulunması hâlinde Kurum tarafından doğrudan muhataba üçüncü fıkradaki usulle de bildirilebilir. Bu bildirim 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu'na göre yapılan tebligat hükmündedir. Bu bildirim yapıldığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebligat yapılmış sayılır.

c-Yayın Yetkilisinin Savunması

İnternet-sosyal medya yoluyla yayın yapanlar-gazeteciler yönünden, söz konusu yayının ifade ve bunun en önemli özel hali olan basın özgürlüğü çerçevesinde ve/veya hukuka uygun olduğunun kabulüyle yapılan başvurunun reddine karar verilmesidir. Basın yayın mensubunun savunma argümanları ile ilgili olarak tüm yayınlar yönünden genel ve ayrı başlıklarla farklı bir bölümde açıklama yapılmıştır. Burada ayrıca tekrara girilmemiştir. İlgili bölümün bu yayın türü ile uyumlu açıklamaları savunmada kullanılabilir.²⁹⁶

d-Yayın Yetkilisinin Savunmasına Dayanak Mevzuat

İnternet-sosyal medya yoluyla yapılan yayına karşı ilgili kişilerce yapılan başvurunun-talebin reddedilmesi yönünden, yayın yapanların-gazetecilerin savunmaya dayanak mevzuat şu şekilde sıralanabilir:

- 1- Anayasa'nın 25, 26, 28, 29 ve 32;
- 2- 5651 sayılı Kanun'un 4, 5, 6, 9, Ek-4;
- 3- Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 10/1. maddesi.²⁹⁷

e-Başvuru Hakkına Sahip Olanlar

5846 sayılı Kanun'da tanınmış **hakları ihlal edilen gerçek veya tüzel kişiler** başvurabilir. 5846 sayılı Kanun'un 75. maddesinde düzenlenen hak sahipliliği ile hak sahibinin üyesi olduğu meslek birliklerinin haklarını ispat eden belge veya diğer delilleri, başvuru ekinde ibraz etmeleri yararlı olabilecektir. **Tüzel kişiler**, temsile yetkili kişi veya organları aracılığıyla başvuru yapabileceklerdir. Ek-4. maddede aksi bir sınırlandırma yapılmadığından, mütekeliyet koşulları içerisinde, **başka ülke vatan-dışlarının** başvuru yapmasında engel hal yoktur.

f-Başvuru Süresi

Maddede başvuru süresinin düzenlenmediği, internet yayını durdukça başvuru yapılmasında bir engelin olmadığı hakkındaki açıklamalar, "İnternet Haber Sitesinde Kişilik Hakkının İhlal Edilmesi" başlığı altındaki başvuru süresine dair alt başlıkta yer aldığından tekrara girmemek adına ayrıca yazılmamıştır.

g-Başvuru Makamı ve Yöntemi

İlgililer öncelikle **bilgi içerik sağlayıcısına** başvurarak üç gün içinde ihlâlin durdurulmasını istemeleri gerekir.²⁹⁸ Bilgi içerik sağlayıcısına yapılan başvurudan bir sonuç elde edilemezse, başka bir deyişle ihlâlin devamı halinde ise **Cumhuriyet sav-**

296. İstanbul BAM, 31.CD, 08,06,2023, E.2023/1088, K.2023/2345 15.12.2022, E.2022/1873, K.2022/6782: FSHK Ek-4 maddesinde yer alan "servis ve bilgi içerik sağlayıcılar tarafından eser sahipleri ile bağlantılı hak sahiplerinin bu kanunda tanınmış haklarının ihlali halinde hak sahiplerinin başvuruları üzerine ihlale konu eserlerin içerikten çıkarılacağına" ilişkin düzenlemedeki "uyar-kaldır" şeklindeki uygulamanın yalnızca mali ve manevi haklarının ihlaline neden olan yayının sistemden kaldırılmasına ve ihlalin durdurulmasına ilişkin olduğu ve müşteki tarafından sanığın uyarılmamış olması durumunun oluşan suçta ortadan kaldırmayacağı kabul edilmekle sanığın yukarıda açıklanan eylemleri ile 5846 sayılı Yasa'nın 71/1. maddesinde yer alan kanun hükmünü ihlal ettiği ve suçun yasal unsurlarının oluştuğu sabit olduğu halde sanığın atılı suçtan mahkumiyetine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde beraatine karar verilmesi...

297. Bkz, "Düzeltilme ve Cevabın yayınlanmaması Suçu" başlığı altındaki "Yayına Birden Fazla Kişinin Konu Edilmesi Halindeki Ceza" alt başlığı içinde konu ele alınmıştır. Oradaki açıklamalar kıyasen buna uyarlanabilir. Ayrıca tekrara yer verilmemiştir.

298. Fikir ve sanat eseri hakkının internet ortamında ihlali hakkında daha ayrıntılı bilgi için bkz: EKREN-EKREN, s.148-156,169; EKREN, Düzeltilme ve Cevap, s.225-231, 326-328; EKREN vd, Avukatın Öz-El, s.982-983; EKREN, Yazışma Örnekleri, s.227-234.

cısına başvuru yapılabilir. **Her internet sitesinde iletişim bilgileri yer alır.** Hatta yer alması zorunluluğu vardır.[®] Yasada zorunlu bilgileri göstermemenin, yani bunlara uyulmamasının yaptırımı da gösterilmiştir.[®] Yapılacak bildirim, 3/3. maddeye göre, internet sayfalarındaki iletişim araçları, alan adı, IP adresi ve benzeri kaynaklarla elde edilen bilgiler üzerinden **elektronik posta veya diğer iletişim araçları ile bildirim yapılabilir.** Öncelikle, elektronik posta ile sonradan isteğe göre, ileride olası ispat yönünden noter aracılığıyla da gönderilebilir. Her ne kadar farklı yasalar olsa bile aynı hukuki yararlar kapsamında olduğu gözetildiğinde, 5846 sayılı Kanun'un ek-4. maddesi kapsamındaki taleplerde, 5651 sayılı Kanun'un 3. maddesinin dikkate alınıp alınmayacağı tartışılması yararlı olabilecektir.

h-İşlem ve Yayınlama Şekli

Cumhuriyet savcısı, **üç gün içinde** servis sağlayıcıdan ihlâlê devam eden bilgi içerik sağlayıcısına verilen hizmetin durdurulmasını ister. İhlâlêin durdurulması halinde bilgi içerik sağlayıcısına yeniden servis sağlanır.[®] Servis sağlayıcılar, bilgi içerik sağlayıcılarının isimlerini gösterir listeyi her ayın ilk iş günü Kültür ve Turizm Bakanlığına bildirir. Servis sağlayıcılar ile bilgi içerik sağlayıcıları, Bakanlıkça istendiği takdirde her türlü bilgi ve belgeyi vermekle yükümlüdür.

ı-Kanun Yolu (İtiraz ve Süresi)

Kanun yolu-itiraz ile ilgili olarak yasa maddesinde **açık bir hüküm yoktur.** Genel itiraza ilişkin hükümlerin uygulanıp uygulanmayacağı tartışılabilir yönü olmakla beraber **kanaatimizce**, hâkim kararı söz konusu olmadığından ve ayrıca itiraz edilebileceğine ilişkin düzenleme de olmadığından CMK'nın olağan itiraza dair 267 vd maddeleri gereğince cumhuriyet savcısı tarafından verilen karara karşı itiraz mümkün değildir.

i-Aynı İçeriğin Başka İnternet Sitesinde Paylaşılması

"Özel Hayatın Gizliliğini İhlal Eden Yayınlar" başlığı altında yer alan aynı alt başlıkta yapılan açıklamalar aynen geçerli olduğundan ayrıca tekrar edilmemesi adına yazılmamıştır.

k-Yayına Fazla Kişi-Eser Hakkının Konu Edilmesi Halinde Talep

Bir yayınlardan birden fazla kişinin hakkının ihlali halinde bu kişilerin ayrı ayrı mı yoksa birlikte mi içeriğin çıkarılması ve/veya erişimin engellenmesi talebinde bulunmaları veya taleplerinin birlikte mi yoksa ayrı ayrı mı değerlendirilmesinin gerekip gerekmediği hususunun tartışılması yararlı olabilecektir. Buna ilişkin açıklamaya, hukuk kaynaklarında pek rastlanmamakla birlikte konunun tartışılması isabetli olabilecektir. Bu yönüyle buradaki açıklamalar daha çok kanaatimizden ibarettir.

l-Karar Gereğinin Yapılmamasının Yaptırımı

5846 sayılı Kanun'un 71. Maddesine göre bu Kanunda tanınmış hakları ihlâl etmeye devam eden bilgi içerik sağlayıcılarının fiilleri daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmadığı takdirde, üç aydan iki yıla kadar hapis cezasına hükümlenacaktır. Buna göre Cumhuriyet savcısının internet içeriğinin çıkarılmasına ilişkin kararına rağmen ihlâlê devam edilmesi halinde eğer eylem daha ağır cezayı gerektiren başka bir suçu oluşturmaz ise belirtilen ceza verilecektir.

m-İnternette Fikir-Sanat Eseri Hakkının İhlali İnceleme Tablosu

İhlale Konu Yayın İçeriği	Yapılabilen Başvuru Yöntemi	Başvuru Hakkı Sahibi	Başvurunun Yapılabileceği Süre	Başvurunun Yapılabileceği Makam	Karara Karşı Yasa yolu	Karara Uymamanın Cezası
Fikir ve sanat eseri hakkının ihlali	Yayın içeriğinin çıkarılması, 5486-Ek-4. maddesi	Hakları ihlâl edilen gerçek ve tüzel kişiler	İnternet yayını durdukça başvuru yapılabilir.	İlk önce bilgi içerik sağlayıcısına ihlal devam ederse C.Savcısına	Maddede itiraza yer verilmemiştir.	Fiil daha ağır cezayı gerektiren bir suç oluşturmazsa, 3 ay-2 yıl hapis. 5486-71. md

299 / 300

n-Fikri Mülkiyet ve Haberin Telifi

Bu başlıkta fikri mülkiyet ve haberin telifinin basın yayın mevzuatında değerlendirilmesi yapılmıştır. 5187 sayılı Basın Kanunu'nda "eser sahibi" tanımı yapılmakla beraber "eser" tanımı yapılmamıştır. 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun tanımları düzenleyen 1/B maddesine göre eser, sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsullerini ifade eder.

5846 sayılı Kanun'unda eser veya bununla bağlantılı olarak ilgililerin hakları hukuki ve cezai olarak korumuştur. Manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz suçunu düzenleyen 71. maddesine göre bu Kanunda (5846 sayılı Kanun) koruma altına alınan fikir ve sanat eserleriyle ilgili manevi, mali veya bağlantılı hakların ihlal edilmesi suç sayılmıştır. Kanun'un 72. maddesi, 25.12.2021 tarihinde yürürlüğe giren 7346 sayılı Kanun ile eski madde başlığıyla birlikte tamamen değiştirilerek "teknolojik önlemleri etkisiz kılma suçu" olarak düzenlenmiştir. Ayrıca bandrol yükümlülüğüne aykırılık olarak farklı hallerde 81. maddesinde suçlar yer almaktadır.

Basın Kanunu'nun süreli yayınlara özgü olması, 5187 ve 5846 sayılı kanunların farklı alanlar düzenlemesi gibi nedenlerle 5846 sayılı Kanun'dan farklı olarak Basın Kanunu'nda "eser" kavramının tartışılıp kapsamının belirlenmesi yararlı olabilecektir.

Mevcut halde, bir haberin veya yayının telifinin verilmesi ile buna aykırı davranılması karşısında hak sahibinin korunmasının açıkça temini için ya 5187 SK'da "eser" kavramının tanımı ve kapsamı düzenlenip 5846 SK'ya atf yapılması veya 5846 sayılı Kanun'a gazetecilik-yayıncılık kapsamındaki haber veya yayının da dahil edilmesi gibi bir düzenlemenin getirilmesi gerekir. Ayrıca 5187 sayılı Kanun'un 2. maddesinde "basılmış eser" deki "eser" kavramının, 18.10.2022 tarihinde yürürlüğe giren 7418 sayılı Kanun öncesinde olması ve bu düzenleme ile herhangi bir eklemenin olmaması karşısında internet yayınlarını kapsayıp kapsamadığı tartışmaya açık olabileceğinden "eser" yerine "ya-

299. Karar aşağıdaki başlıkta yer almıştır.

300. Karar aşağıdaki başlıkta yer almıştır.

ın” ibaresi getirilerek veya “eser ya da internet haber sitesi yayını” ibaresi getirilerek olası tereddütlerin önüne geçilebileceğini düşünüyoruz.

Mevcut Basın Kanunu’nda yeniden yayım suçunu düzenleyen 24. maddeye göre bir süreli yayında yayımlanmış haber, yazı ve resimleri kaynak göstermeksizin yeniden yayımlayanlar, bu eserleri, yeniden yayım hakkı saklı tutulmuş olmasına rağmen, süreli yayın sahibinin izni olmadan yeniden yayımlayanlar adli para cezasıyla cezalandırılırlar. Haberin veya yayının telifi konusunun bu kapsamda değerlendirilip değerlendirilmeyeceği, özellikle uygulamada görülen bir haber ajansının yaptığı bir yayını, herhangi bir internet veya internet haber sitesi, gazete, dergi, radyo ve televizyon izin almadan, başka bir deyişle abonelik ücreti ödemedi ya da kaynak göstermeden yayımlayabilir mi? Bu hususun 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 24. maddesindeki kaynak göstermeksizin yeniden yayım yapma suçu veya 5846 sayılı Kanun’un 71. maddesinin 1. fıkrasındaki manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz suçu kapsamında olup olmadığı, başka bir deyişle bir haber ajansının internet sitesindeki yayınının (haberinin) izin alınmadan başka bir internet sitesi üzerinden yayımlamanın hukuki boyutunun ne olduğu tartışmaya açıktır. **Yargıtay**, genelde *haber ajansının internet sitesindeki haber ve fotoğrafın veya ajans tarafından haber yapılan bir hususun izinsiz olarak haber yapılmasına ilişkin bunun suç oluşturmadığına, özel hukuk (tazminat) koruması kapsamında olup olmadığına ise özel hukuk mahkemesince takdir edilmesi gerektiğine, 5846 sayılı Kanun’un 67. maddesi gereğince “tecavüzün (ref’i) kaldırılması” sebebi olabileceğine, suçun konusunu oluşturan gündelik haberden ibaret ajans yayınının 5846 sayılı Kanun’da tanımı yapılan “eser” mahiyetini taşımaması, bilakis 5846 sayılı Kanun’un 36. maddesinde yazılı “gazete münderecatı” mahiyetinde bulunduğu gözetilmeden 71. madde kapsamında eser sahibinin mali veya manevi haklarına tecavüz suçunu oluşturmadığı şeklinde nitelendirmeler yapmıştır. 07.05.2024 tarihli kararda³⁰¹ da 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanun’un 71 inci maddesinin birinci fıkrasına muhalefet iddiasından benzer nitelendirme ile ilk derece mahkemesince verilen mahkûmiyet hükmünün istinafta kaldırılarak beraate dönüşmesi kararı onanmıştır. 05.07.2024 tarihli kararda³⁰² ise bundan farklı bir nitelendirmeye gitmiştir. Eylemin 5187 sayılı Kanun’un 24. maddesindeki suçu oluşturabileceğini belirtmiştir. **Kanaatimizce**, 7418 sayılı Kanun’un yürürlüğe girdiği tarih (18.10.2022) itibarıyla internet haber siteleri de tıpkı basılı yayınlar gibi süreli yayın kapsamına alındığından haber ajansı yayınının izinsiz, yani abonelik ücreti ödemedi veya kaynak göstermeden basılı eserde veya internet ortamında yayınlanması halinde 5187 sayılı Basın Kanunu’nun 24. maddesindeki kaynak göstermeksizin yeniden yayım yapma suçunu oluşturabilecektir.³⁰³*

o-Haber Ajansı Yayınının İzinsiz Yayınlanması

Bu alt başlıkta gittikçe artan bir şekilde özellikle internet ortamında görülen bir haber ajansının haberini izinsiz yayımlamanın hukuki boyutu tartışılmıştır. Bir haber ajansının yaptığı bir yayını, herhangi bir internet veya internet haber sitesi, gazete, dergi, radyo ve televizyon izin almadan, başka bir deyişle abonelik ücreti ödemedi

301. A. EKREN, *Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul, Filiz Kitabevi, 3. Baskı, Fikri Mülkiyet ve Haberin Telifi.*

302.-2.CD. 15.10.2012, E.2012/3490, K.2012/43666; -Asım EKREN, *Haberlere Karşı Yasal Haklar, İst, Aristo Yıny, 3.B, s.72-73.*

303. 5.CD, 09.03.2020, E.2020/541, K.2020/9971; 12.04.2017, E.2017/1402, K.2017/1360; bu kararlarda 2.CD’nin 15.10.2012, E.2012/3490, K.2012/43666; sayılı ilamına atf yapılmıştır.

ya da kaynak göstermeden yayınlarsa ne olur? Karşımıza genellikle yaygın olarak faaliyet gösteren haber ajanslarına ait yayınların başka internet sitelerinde izinsiz olarak yayımlandığı gerekçesiyle şikâyet konusu yapılması suretiyle ortaya çıkar. Bu hususun 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 24. maddesindeki kaynak göstermeksizin yeniden yayım yapma suçu veya 5846 sayılı Kanun'un 71. maddesinin 1. fıkrasındaki manevi, mali veya bağlantılı haklara tecavüz suçu kapsamında olup olmadığı, başka bir deyişle bir haber ajansının internet sitesindeki yayınının (haberinin) izin alınmadan başka bir internet sitesi üzerinden yayımlamanın hukuki boyutunun ne olduğu tartışılmıştır.

Uygulamada, daha çok abonelerin, belli bir ücret ödeyerek ve şifre ile girip yararlanabilecekleri haber ajansı sitesindeki bir haberi bir şekilde elde edip internet üzerinden yayınlamakla karşılaşılıyor. Başka bir deyişle, böyle bir haberi ya da görüntüyü internet sitesi üzerinden kullanıcıların erişimine sunulduğu tespit edildiğinde ve ilgili haber ajansının üzerinde hak sahibi olduğunu iddia ettiği yayının sunulması eylemini şikâyet konusu yaptığında ne şekilde nitelendirmek gerekir?

Konu hakkındaki olası mevzuat olarak 5187, 5651, 6102 ve 5846 sayılı kanunların ilgili maddelerinin irdelenmesi gerekir. 13/10/2022 tarihli ve 7418 sayılı Kanun öncesinde *basılı* bir yayının, bir haberi bu şekilde alıp yayınlamasını 5187 sayılı Kanun'un 24. maddesine tabi tutmak mümkün idi. Buna karşı bu tarih öncesinde internet ile ilgili hükümlerin Basın Kanunu'na tabi tutulmaması uygulaması vardı. Yargıtay kararına göre, 5651 sayılı Kanun kapsamında yapılan yayınlarda Basın Kanunu hükümleri uygulanamazdı. 5187 sayılı Kanunu'nun internet yayınları için uygulanmayacağına ilişkin yerleşik uygulama vardı.³⁰⁴ Buna karşılık yayın hem basılı eserde hem de internette yer almış ise Basın Kanunu hükümlerinin uygulanabileceği yönünde kararlar mevcut idi.³⁰⁵ 7418 sayılı Yasanın yürürlük tarihi olan 18.10.2022'den itibaren internet haber siteleri, Basın Kanunu'ndaki süreli yayın kapsamına dahil edildiğinden artık bu açıdan yayın türü (basılı yayın ile internet haber sitesi yayını) farklılığı kalmamıştır.³⁰⁶

7418 sayılı Kanun öncesinde Yargıtay, kısaca, eylemin 5187 sayılı Basın Kanunu kapsamında girmediğini açıkça nitelendirirken, diğer yasa maddeleri kapsamı yönünden ise belli bir yorumdan sonra sonuca varmıştı. İnternet gazetesinde halkın erişimine sunma yönündeki eyleminin İnternet ortamında gerçekleşmesi, 5651 SK'da buna yönelik bir suç tanımı yapılmamış olması nedeniyle eylemi bu yasa kapsamında görmemişti. Yargıtayın buna dair nitelendirmesi aşağıdaki şekilde idi.

5187 sayılı Kanun'da yazılı "yayım" faaliyeti dışında kalması nedenleriyle 5187 sayılı Kanun'un 24. maddesinde tanımlanan "yeniden yayım" suçunu oluşturmaz. Suçun konusunu oluşturan gündelik haberlerden ibaret ajans yayını, 5846 sayılı Kanun'da tanımı yapılan "eser" mahiyetini de taşımıyor. Bilakis 5846 sayılı Kanun'un 36. maddesinde yazılı "gazete münderecatı" mahiyetindedir. Bu nedenle 5846 sayılı Kanun'un 71/3. madde kapsamında eser sahibinin mali veya manevi haklarına tecavüz suçunu da oluşturmayaacağı ve sonuç olarak sanığın eyleminin özel hukuk (tazminat) koruması kapsamı içinde olup olmadığına ise özel hukuk mahkemele-

304. 7418 sayılı Yasanın 1 ve 2. maddeleriyle değişik 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 1 ve 2. maddeleri.

305. 19.CD, 12.07.2018, E.2016/9240, K.2018/8573.

306. EKREN, *Haberlere Karşı Yasal Haklar*, s.187-222.

rinceden takdir edileceğini belirtmiştir. Yani Yargıtay şu yolu izlemiştir: Açıklanan fiilin özellikle haksız rekabet hükümleri, devamlı 5846 sayılı Kanun'un ilgili hükümlerini irdeleyip değerlendirilerek dava konusu fiille ihlal edildiği iddia edilen hakkın, sözü edilen normlardan hangisi kapsamında korunması gerektiği ortaya çıkarmıştır. Buna göre;

i- Fiilin (7418 sayılı Kanun öncesindeki) Basın Kanunu kapsamındaki suçları oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi: İzin almadan veya abone olmadan, ücret ödemedi ya da kaynak göstermeden haber yapan yayın organının 5187 sayılı Basın Kanununa tabi bir gazete, dergi olması halinde meselenin hukuki boyut pek tartışma konusu olmaz. Böyle bir eylem, 5187 SK'nın 24. maddesindeki bir süreli yayında yayımlanmış haber, yazı ve resimleri kaynak göstermeksizin yeniden yayımlama kapsamında olup kaynak göstermeksizin yeniden yayım yapmak suçunu oluşturacaktır. 5187 sayılı Kanun'da yazılı "yayım" faaliyeti dışında kalması nedenleriyle 5187 SK'nın 24. maddesinde tanımlanan "yeniden yayım" suçunu da oluşturmaz. Yargıtay 2. Ceza Dairesi'nin 15.10.2012 tarihli ve 2012/3490 Esas. 2012/43666 Karar sayılı ilamında da belirtildiği üzere internet ortamında yapılan yayınlar yönünden 5187 sayılı Basın Kanunu hükümlerinin uygulanmasına imkân bulunmadığı belirtilmiştir.³⁰⁷

ii- Fiilin 5651 sayılı Kanun kapsamındaki suçları oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi: İnternet gazetesinde halkın erişimine sunma yönündeki eyleminin İnternet ortamında gerçekleşmesi, 5651 sayılı Kanun'da buna yönelik bir suç tanımı yapılmamış olması nedeniyle eylem bu yasa kapsamında da değildir. 5653 sayılı Yasada yaptırıma bağlanan eylemler arasında böyle bir usulün olmadığı görülecektir.³⁰⁸

iii- Fiilin haksız rekabet suçunu oluşturup oluşturmadığının değerlendirilmesi: Haksız rekabet fiili; 01.07.2012 tarihinde yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanun'un "I-Amaç ve ilke" başlıklı 54. maddesinde "... Rakipler arasında veya tedarik edenlerle müşteriler arasındaki ilişkileri etkileyen aldatıcı veya dürüstlük kuralına diğer şekillerdeki aykırı davranışlar ile ticari uygulamalar..." şeklinde tanımlanmıştır. Aynı Kanun'un 55. maddesinde haksız fiil halleri, örnekler verilerek ve "benzeri davranışlar" gibi ifadelerle sayılmıştır. Haksız rekabet suçu ise; 6102 sayılı TTK'nin "I-Cezayı gerektiren fiiller" başlıklı 62. maddesinde; "(1) a) 55 inci maddede yazılı haksız rekabet fiillerinden birini kasten işleyenler, b) Kendi icap ve tekliflerinin rakiplerinininkine tercih edilmesi için kişisel durumu, ürünleri, iş ürünleri, ticari faaliyeti ve işleri hakkında kasten yanlış veya yanıltıcı bilgi verenler, c) Çalışanları, vekilleri veya diğer yardımcı kimseleri, çalıştırmanın veya müvekkillerinin üretim veya ticaret sırlarını ele geçirmelerini sağlamak için aldatanlar, d) Çalıştıranlar veya müvekkillerden, işçilerinin veya çalışanlarının ya da vekillerinin, işlerini gördükleri sırada cezayı gerektiren bir haksız rekabet fiilini işlediklerini öğrenip de bu fiili önlemeyenler veya gerçeğe aykırı beyanları düzeltmeyenler, fiil daha ağır cezayı gerektiren başka bir suç oluşturmadığı takdirde, 56 ncı madde gereğince hukuk davasını açma hakkını haiz bulunanlardan birinin şikâyeti üzerine, her bir bent kapsamına giren fiiller dolayısıyla iki yıla kadar hapis veya adli para cezasıyla cezalandırılırlar." şeklinde tanımlanmıştır. 6102 sayılı Kanun'un, temyize konu kamu davasındaki somut uyuşmazlığı

307. EKREN, *Haberlere Karşı Yasal Haklar*, s.167.

308. 19.CD, 08.07.2019, E.2019/23111, K.2019/10622; İstanbul BAM, 31.CD, 09.03.2022, E.2021/1355, K.2022/1245.

ilgilendiren, “II - Dürüstlük kuralına aykırı davranışlar, ticari uygulamalar” başlıklı 55/ (1),c) maddesi; “(1) Aşağıda sayılan hâller haksız rekabet hâllerinin başlıcalarıdır: ... c) Başkalarının iş ürünlerinden yetkisiz yararlanma; özellikle; 1. Kendisine emanet edilmiş teklif, hesap veya plan gibi bir iş ürününden yetkisiz yararlanmak, 2. Üçüncü kişilere ait teklif, hesap veya plan gibi bir iş ürününden, bunların kendisine yetkisiz olarak tevdi edilmiş veya sağlanmış olduğunun bilinmesi gerektiği hâlde, yararlanmak, 3. Kendisinin uygun bir katkısı olmaksızın başkasına ait pazarlanmaya hazır çalışma ürünlerini teknik çoğaltma yöntemleriyle devralıp onlardan yararlanmak.” hükümlerini amirdir. Bu itibarla; 6102 sayılı Kanun’un 55/ (1), c.3. numaralı maddesinde unsurları yazılı “haksız rekabet” fiiline aykırı davranmakla Kanun’un 62. maddesinde düzenlenen suçun maddi (hareket) unsuru; başkasına ait ve “pazarlanmaya hazır bir çalışma ürünü” bulunması ve-haksız rekabeti işlediği iddia edilen kişinin, bu çalışma ürünü, kendisinin uygun bir katkısı olmaksızın, “teknik çoğaltma yöntemleriyle devralıp ondan yararlanması”dır. Hal böyleyken, yukarıda unsurları yazılı haksız rekabet suçunun oluşması için; 6102 sayılı Kanun’un 55. maddesinde yazılı haksız rekabet hallerinden “özellikle” ifadesinden sonra gelen seçimlik fiillerin, TCK’nin 2. maddesindeki kanunilik ilkesine uygun biçimde açıkça sayılmış olması ve tipik olarak sayılan bu fiillerin sanık tarafından işlenmiş olması da zorunludur. Ezcümle belirtilen unsurların oluşması durumunda fiilin haksız rekabet suçunu oluşturabileceği düşünülebilir.

iv- Fiilin 5846 sayılı Kanun kapsamına girip girmediğinin değerlendirilmesi: 5846 sayılı Kanun’un “Gazete münderecatı” başlıklı 36. maddesi “Basın Kanunu’nun 15’inci maddesi hükmü mahfuz kalmak üzere basın veya radyo tarafından umuma yayılmış bulunan günlük havadisler ve haberler serbestçe iktibas olunabilir. Gazete veya dergilerde çıkan içtimai, siyasi veya iktisadi günlük meselelere müteallik makale ve fıkraların iktibas hakkı sarahaten mahfuz tutulmamışsa aynen veya işlenmiş şekilde diğer gazete ve dergiler tarafından alınması ve radyo vasıtasıyla veya diğer bir suretle yayılması serbesttir. İktibas hakkı mahfuz tutulsa bile sözü geçen makale ve fıkraların kısaltılarak basın özetleri şeklinde alınması, radyo vasıtasıyla veya diğer bir suretle yayılması caizdir. Bütün bu hallerde, iktibas edilen gazete, dergi ve ajansın ve eğer bunlar da başka bir kaynaktan alınmışlarsa o kaynağın adı, tarih ve sayısından başka makale sahiplerinin adı, müstear adı veya alameti zikredilmek icap eder.” hükümlerini amirdir. Buna göre; gazete münderecatını, “günlük havadis ve haberler” ile “içtimai, siyasi veya iktisadi günlük meselelere müteallik makale ve fıkralar” şeklinde iki ana başlık altında toplamak mümkündür. Temyize konu somut uyuşmazlıkta, ajans haberinin kısaca “gazete münderecatı” olarak kabul edileceği, mahiyeti itibarıyla de günlük havadis ve haberler kapsamında kaldığı tartışmasızdır. Kanun koyucu gazete münderecatına ilişkin olarak “kaynak gösterme zorunluluğuna aykırı davranmak” şeklinde nitelendirilebilecek eylemi suç olarak tanımlamamış, ancak 5846 sayılı Kanun’un 67. maddesinde, özel hukuka ilişkin tecavüzün kaldırılması davası açma nedenlerinden biri olarak düzenlemiştir.

Sonuç olarak, fiilin ihlal ettiği iddia edilen hakkın yasal kapsamının nitelendirilmesi: Uyuşmazlık konusunu oluşturan haberlerin, sahibinin hususiyetini taşımayan ve halkın bilgisine sunulabilecek nitelikte günlük havadis veya haber mahiyetinde olduğu kuşkusuzdur. Bu itibarla sözü edilen ajans haberinin 5846 sayılı Kanun kapsamında “eser” niteliğinde değildir. Özel olarak düzenlenen “gazete mün-

derecatı” niteliğinde olduğu anlaşılmaktadır. Belirtilen vasıfta bir emek ürününün, haksız rekabet hükümlerine göre mi yoksa 5846 sayılı Kanun’a göre mi korunacağı belirlenmelidir. Basın faaliyetinin, Anayasamız ve uluslararası sözleşmeler ile hem halkın haber alma hakkını hem de demokratik topluma ulaşma amacını güvence altına alan nitelikleri bulunmaktadır. Diğer taraftan bireyin manevi varlığının gelişmesi, eserlere erişmesi ve böylelikle bilgi toplumuna ulaşılması amacını gerçekleştirmeyi de gözeten 5846 sayılı Kanun, basın faaliyetine özel bir önem vererek 36 ve 37. maddelerinde gazete münderecatı ve haber içeriklerinin (kural olarak) serbestçe iktibas edilebileceği ilkesini benimsemiştir. 6102 sayılı TTK’nin haksız rekabete ilişkin kuralları ise ticari işletmelerin ve şirketlerin faaliyetlerini yürüttükleri sırada karşılaşabilecekleri dürüstlük kurallarına aykırı davranışlara ilişkin normlar getirmiştir. Bu bağlamda TTK’nin 55/1,c,3. maddesinde iş-çalışma ürünleri de haksız rekabet suçuna ilişkin koruma kapsamına alınmıştır. Söz edilen yasal düzenlemeler çerçevesinde, gazete münderecatı niteliğindeki ajans haberlerinin, ticari niteliğinden ziyade yoğun bir emek ve çaba içeren ürünler olması sebebiyle TTK’nin kabul ettiği “iş-çalışma ürünü” niteliği dışında boyutları da bulunmaktadır. Bu itibarla gazete münderecatı niteliğindeki ajans haberlerinin internet ortamında erişime sunulması eyleminin, TTK’nin haksız rekabet suçu hükümlerine göre korunamayacağı ortaya çıkmaktadır. Belirtilen yasal düzenlemeler ve ilkeler çerçevesinde dava konusu ajans haberinin, kaynak göstermeksizin iktibas edilerek erişime sunulması eyleminin, genel kanun (lex generalis) niteliğinde olan TTK’nin “haksız rekabet suçu”na dair koruma hükümleri çerçevesinde değil; özel kanun (lex specialis) niteliğinde olan 5846 sayılı Kanun’un 36. maddesinde tanımlanan “gazete münderecatı” olarak kabul edilerek korunması gerektiği anlaşılmaktadır. Öte yandan anılan ajans haberlerinin özel kanun niteliğindeki 5846 sayılı Kanun hükümleri çerçevesinde korunmasının, belirtilen haber alma hakkı ile bilgi toplumuna ve demokratik topluma ulaşma amaçlarına hizmet edeceği de kuşkusuzdur. Bu bağlamda “kaynak gösterme zorunluluğuna aykırı davranmak” şeklinde nitelendirilen eylemin,³⁰⁹ 5846 sayılı Kanun’un 67. maddesinde düzenlenen bir “tecavüzün (ref’i) kaldırılması” davası sebebi olarak özel hukuk koruması kapsamına alınmış olup aynı Kanun’da ayrıca bir suç olarak tanımlanmamıştır. Buna göre de eylem suç oluşturmamaktadır.³¹⁰

Basın Kanunu’nun kaynak gösterme zorunluluğuna aykırı davranma suçunun süreli yayında gerçekleştirilebileceği hususuna dikkat etmek gerekir. Süreli yayının ne olduğu 5187 SK’nın tanımlara dair maddede açıkça belirtilmiştir. **Yürürlük tarihi 18.10.2022 olan 7418 SK ile internet haber siteleri, Basın Kanunu’ndaki süreli yayın kapsamına dahil edilmiştir. Bu tarih öncesi internet yayınları Basın Kanunu’na dahil değildir.** Dolayısıyla artık bunun basılı eserlerde gerçekleşmesinin yanında veya tek başına internet ortamındaki bir yayında verilmesini kapsayıp kapsamadığının tartışması 18.10.2022 tarihi itibarıyla sona ermiştir. Bu tarih itibarıyla internet haber siteleri süreli yayındır. Bu tarih öncesindeki madde düzenlemesi itibarıyla de süreli yayın kapsamına “haber ajansı yayınları” dahildir. Aynı Kanunun “yayıM” (“yayıN” değil) kavramı, basılmış eserin herhangi bir şekilde kamuya sunulması olarak tanımlanmıştır.

Yargıtay, 28.03.2016 tarihli kararında haber ajansının internet sitesindeki fotoğrafın izinsiz olarak aynı şekilde gazete nüshasında kullanılmasını 5846 sayı-

309. 19.CD, 28.03.2016, E.2015/4696, K.2016/1393; 08.07.2019, E.2019/23111, K.2019/10622.

310. 19.CD, 18.02.2021, E.2016/9574, K.2021/1843.

lı Kanun'un 84/2,3. maddesi uyarınca cezalandırılması gerektiğine karar vermiştir. Buna karşılık 08.07.2019 tarihli kararında ise haber ajansının internet sitesindeki haber ve fotoğrafın izinsiz olarak başka internet gazetesinde sunulmasının yukarıda belirtilen yasa maddeleri uyarınca suç oluşturmadığına, özel hukuk (tazminat) koruması kapsamında olup olmadığının ise özel hukuk mahkemesince takdir edilmesi gerektiğine, 5846 SK'nın 67. madde gereğince "tecavüzün (ref'i) kaldırılması" sebebi olabileceğine karar vermiştir.³¹¹ Bir başka kararda da sanığa isnat edilen eylem, katılan ...Ajansı tarafından haber yapılan bir hususun izinsiz olarak ...Gazetesi'nde haber yapılmasına ilişkin olup suçun konusunu oluşturan gündelik haberden ibaret ajans yayınının 5846 sayılı Kanun'da tanımı yapılan "eser" mahiyetini taşıyamaması, bilakis 5846 sayılı Kanun'un 36. maddesinde yazılı "gazete münderecatı" mahiyetinde bulunduğu gözetilmeden 71. madde kapsamında eser sahibinin mali veya manevi haklarına tecavüz suçunu oluşturmadığı, sanığın atılı suçtan beraati yerine mahkumiyetine karar verilmesini bozmuştur.³¹² 07.05.2024 tarihli kararda da 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanun'un 71 inci maddesinin birinci fıkrasına muhalefet iddiasından benzer nitelendirme ile ilk derece mahkemesince verilen mahkumiyet hükmünün istinafta kaldırılarak beraate dönüşmesi kararı onanmıştır.³¹³ 05.07.2024 tarihli kararda ise bundan farklı bir nitelendirmeye gitmiştir. Eylemin 5187 sayılı Kanun'un 24. maddesindeki suçu oluşturabileceğini belirtmiştir.[®]

Kanaatimizce 7418 sayılı Kanun'un yürürlüğe girdiği tarih (18.10.2022) itibarıyla internet haber siteleri de tıpkı basılı yayınlar gibi süreli yayın kapsamına alındığından haber ajansı yayınının izinsiz, yani abonelik ücreti ödemediği veya kaynak göstermeden basılı eserde veya internet ortamında yayınlanması halinde 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 24. maddesindeki kaynak göstermeksizin yeniden yayım yapma suçunu oluşturabilecektir.

311. 7.CD, 07.05.2024, K.2023/17286, K.2024/5068; Dairenin 29.11.2021, E.2021/16130, K.2021/15691; 26.02.2024, E.2023/2931, K.2024/1905; 27.01.2022, E.2021/20158, K.2022/1779 sayılı ilamları da benzerdir.

312. 7.CD, 05.07.2024, E.2023/16852, K.2024/6554: Sanık hakkında 19.09.2017 tarihli eylem nedeniyle 5846 sayılı Kanun'un 71 inci maddesinin birinci fıkrası uyarınca açılan kamu davasında, İlk Derece Mahkemesince kurulan mahkûmiyet hükmüne yönelik sanığın istinaf başvurusu üzerine Bölge Adliye Mahkemesi tarafından, suçun konusunu oluşturan gündelik haberden ibaret ajans yayınının 5846 sayılı Kanun kapsamında tanımı yapılan eser mahiyetini taşıyamaması nedeniyle sanığın beratine karar verilmiş ise de, iddianame içeriği ve tüm dosya kapsamına göre, sanığın, ...Haber Ajansının internet sitesinde yer alan haberleri abonelik sözleşmesi olmamasına rağmen kaynağını göstermeksizin günlük süreli yayın olan ...Gazetesinde yayımlamaktan ibaret eyleminin, 5187 sayılı Basın Kanunu'nun 24 üncü maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen yeniden yayım suçunu oluşturup oluşturmadığı tartışılarak, 5187 sayılı Kanun'un 26 ncı maddesi de göz önünde bulundurulmak suretiyle sanığın hukukî durumunun değerlendirilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması, hukuka aykırı bulunmuştur.

313. A. EKREN, Fikir ve Sanat Eserleri, İstanbul, Filiz Kitabevi, 3. Baskı, Haber Ajansı Yayınının İzinsiz Yayınlanması.

GÜZEL SANAT ESERLERİNDE TELİF HAKLARI VE BAĞLANTILI HAKLAR IŞIĞINDA 5846 SAYILI FİKİR VE SANAT ESERLERİ KANUNU'NUN UYGULAMASINA İLİŞKİN GÜNCEL SORUNLAR ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Fatma Sonan DOLUNAY

Bakırköy 1. Fikri ve Sınai Ceza Mahkemesi Hâkimi

ÖZET:

01/01/1952 yılında yürürlüğe giren ve en son 2008 yılında geniş kapsamlı değişiklik yapılan 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu, çağın yenilikleri, dijitalleşme si ve teknolojik gelişmeler karşısında gerek terminolojik gerekse içerik olarak güncel sorunları karşılamakta yetersiz kalmakta olup uygulamada bilirkişilik kurumundaki çeşitli sorunların da bulunmasıyla birlikte davaların çözümlenmesi ve karara bağlanmasında ciddi aksamalara neden olmaktadır.

Bu çalışmada, kanunda telif ve korsan terimlerinin kullanılmaması başta olmak üzere terminolojik sıkıntılar, madde içeriklerinin güncel teknolojiyi yakalamadaki yetersizliği, telif haklarının bir kültür endüstrisi olma yolundaki yolculuğu, bu konulardaki farkındalık ve eğitim ile bu alandaki bilirkişisi incelemesi yaptırılmasında karşılaşılan sorunlar ve çözümleri ortaya konacaktır.

ANAHTAR KELİMELEER: telif hakları, korsan, terminoloji, dijitalleşen çağda telif hakları ihlalleri, sınırlamalar, bilirkişisi incelemesi

5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu'nun 71, 72 ve 81 maddelerinde düzenlenen ve ceza yaptırımına bağlanan suçların asıl hukuki konusu ve amacı eser sahiplerinin korunması olup ne mali, manevi ve bağlantılı hakların ihlali başlığı altında düzenlenen 71.maddede ne de haklara tecavüzün önlenmesi başlığı altında düzenlenen 81.maddede Türk Dil Kurumu sözlüğünde "Bir fikir veya sanat eserini yaratan kişinin, bu eserden doğan haklarının hepsi" olarak tanımlanan telif terimi ve literatürde "sahibinden izin alınmadan çoğaltılan, dağıtılan ürünler" olarak tanımlanan korsan terimine yer verilmemiştir. Bu suçlar, ekonomik suç kategorisinde ceza yaptırımına bağlanan suçlardan olmakla telif bedeli ödenmesi noktasında ve devletin himayesi altında çıkarılan bandroller ile hem eser sahiplerinin hem de devletin ekonomik çıkarlarını koruduğundan bir endüstri olarak kabulü gerekmektedir.

71.maddeye göre mali, manevi ve bağlantılı hakların korunması için ortada bir eser bulunması gerekmekte olup kanun 1/B maddesinde eseri, sahibinin hususiyetini taşıyan ve ilim ve edebiyat, musiki, güzel sanatlar veya sinema eserleri olarak sayılan her nevi fikir ve sanat mahsulleri olarak tanımlarken eser vasfının neye göre değerlendirileceği kıtasını hususiyet olarak getirmiştir. Hususiyet kavramı ise sosyal medya ve yapay zekanın her alanda hayatımıza girmesi karşısında eser nitelendirilmesinde yeterli olamamaktadır. Bu noktada artık "telif edilebilirlik" kıtası da eserin nitelendirilmesinde fayda sağlayabilecektir. Yine bu madde kapsamında eser sahibinden izin alınmadan ve telif bedeli ödenmeden yayımlanan eserler için de korsan terimi kullanılmayıp her eylem için ayrı tanımlama yapılarak anlaşılması zor ve uzun

bir madde metni oluşturulduğundan suçta ve cezada kanunilik ilkesi gereği hukuki nitelendirme yaparken zorluk çekilmektedir.

Karşılaştırmalı hukuk açısından baktığımızda da 5846 sayılı yasanın 29 ile 39. Maddeleri arasında “Kanuni ve Şahsi tahditler” başlıkları altında düzenlenen eser sahipleri ve ile eser sahiplerine tanınan haklara istisnaların hükme bağlandığı yerlerde “adil kullanım” kısıtı, zaruri düzeyde asgari kullanım kuralı ve Hayran Sanatı olarak adlandırılan “Fan Art” ölçütleri dahilinde değerlendirme yapılabilmesi mümkün olabilmelidir.

Güzel sanatlar özelinde ve genel olarak eser vasfının değerlendirilmesinde uygulamada bilirkişi bulabilme konusunda büyük sıkıntılar yaşanmaktadır. Üniversitelerden bilirkişi tayini hususunda yardım istenmekte, genellikle olumsuz cevap verilmekte, olumlu cevap verilip bilirkişi olarak bildirilenlerde ise atanan bilirkişiler dosyayı kabul etmemekte kabul edenler ise süresinde raporlarını sunamamaktadır. İhtisas mahkemesi olarak bilirkişi bulabilme ve bilirkişilerden istenen hususlarda rapor alabilmede büyük sıkıntılar yaşandığından Adli Tıp Kurumu gibi Resmi Bilirkişilik Kurumu kurulması faydalı olacaktır.

Yukarıda yer verilen hususlar çerçevesinde; sosyal mühendislik misyonu bulunan hukukçular ile tüm paydaşların bir araya gelerek bu sorunlar ile güncel gelişmeleri karşılayan yasal düzenleme yapılmasının ve kültür endüstrisi ile fikri haklar ile ilgili alanlarda farkındalığın artırılması için bütün sektörler bazında eğitim çalışmalarının yapılmasının gerekliliği kaçınılmazdır.

*Sempozyuma Katılan Hakim, Savcı ve Hukukçularımız
Doğuş Üniversitesi Hukuk Kulübü Öğrencileri ile...*

*Sempozyum Medya Koordinatörü Saliha Sultan, Cafer Vayni, İstanbul Bam Hakimi
Dr. Adnan Çavuş ve Sempozyum Sunucusu Prof. Dr. Nermin Özcan Özer...*

SANAT ESERLERİ TESCİL VE TAKİP PROJESİ – GESAM /2025

Prof. Dr. İsa ELİRİ

GESAM Başkanı- Kırıkkale Üniversitesi Öğretim Üyesi

Proje Sahibi:

TÜRKİYE GÜZEL SANAT ESERİ SAHİPLERİ MESLEK BİRLİĞİ (GESAM)

GESAM, Türkiye'nin sanat ve kültür mirasını korumak, sanatçıların haklarını savunmak ve ulusal kültürel değerleri uluslararası platformlarda tanıtmak amacıyla kurulmuş bir meslek birliğidir. Sanat eserleriyle ilgili hak sahiplerinin ekonomik ve manevi haklarını korumak, eserlerin izinsiz kullanımını engellemek, sanatın topluma olan katkılarını artırmak ve sanatçılara sürdürülebilir bir gelir modeli sunmak GESAM'ın temel hedeflerindedir. Ulusal ve uluslararası düzeyde düzenlediği sergiler, eğitimler ve farkındalık programları ile GESAM, sanat ve sanatçıya yönelik duyarlılığı artırmayı hedeflemektedir.

Projenin Konusu:

Bu proje, sanatçıların el emeği olan sanat eserlerinin kayıt altına alınması, orijinal halinin korunması, takibi, gerçek değerinin verilmesi, satış ve sergi süreçlerinin takibini kapsamaktadır. Özel yazılımlar ve şifrelenmiş Bluetooth beacons etiketler kullanılarak eserlerin tescili, dijital kimliklendirme, sahiplik ve satış bilgilerinin takibi, dijital sergiler ve açık arttırmalar gibi çok yönlü uygulamalar hayata geçirilecektir.

GESAM ve Proje İlişkisi:

GESAM'ın kuruluş amacı olan sanat eserlerinin korunması, sanatçılara haklarının teslim edilmesi ve ulusal kültür mirasımızın gelecek nesillere aktarılması, Sanat Eserleri Tescil ve Takip Projesi ile birebir örtüşmektedir. Bu proje sayesinde, GESAM'ın hedeflerine yönelik önemli bir adım atılmış olacak ve hem ulusal hem de uluslararası alanda sanat eserlerinin korunması ve izlenebilirliği sağlanacaktır. GESAM, bu proje ile sadece sanatçıların haklarını korumakla kalmayıp, aynı zamanda ülkemizin kültürel mirasına uluslararası düzeyde katkıda bulunacaktır.

Projenin Önemi:

Sanat eserleri, kültürel mirasımızın önemli bir parçasını oluşturur. Ancak, sahtecilik, izinsiz kopyalama ve eserlerin gerçek değerinin altında satılması gibi sorunlar, sanat ve sanatçı üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır. Bu proje, sanat eserlerini dijital olarak tescilleyerek ve takip ederek, hem eserlerin korunmasını sağlayacak hem de sanatçılarımızın haklarının güvence altına alınmasını mümkün kılacaktır. Bu sistem, ulusal ve uluslararası alanda sanat eserlerinin izlenebilirliğini sağlayarak kültürel mirasımızın daha etkin korunmasını destekleyecektir.

Projenin Amaçları:

- 1-Sanat eserlerinin kayıt altına alınması ve korunması.
- 2-Sanat eserlerinin gerçek değerine ulaşmasını sağlamak.
- 3-Sanatçıların eserlerinden kalıcı pay alabilmelerini temin etmek.
- 4-Ulusal ve uluslararası tescil ve takip sistemleri oluşturmak.

5-Sanat eserlerinin sahtecilikten korunması ve yasal kopyalama izinlerinin yönetilmesi.

6-Dijital sergiler ve müzayedeler düzenleyerek sanatçıların eserlerini daha geniş bir kitleye ulaştırmak.

7-Tüm eserlerin dijital olarak izlenebilirliğini sağlamak.

Projenin Faydaları:

1-Sanata ve Sanatçıya Katkısı:

Sanatçıların eserlerinin her satışında pay alması sağlanacak, ekonomik sürdürülebilirlik desteklenecektir.

-Sanat eserlerinin orijinalliyi güvence altına alınarak kültürel mirasımız korunacaktır.

2-Topluma Katkısı:

-Sahtecilik ve yasa dışı kopyalamanın önüne geçilerek, sanat eserlerinin değer kaybı engellenecektir.

-Kültür ve sanat alanında farkındalık artırılarak toplumun sanata ilgisi güçlendirilecektir.

3-Ulusal ve Uluslararası Etkiler:

-Türkiye'nin sanat eserleri takibi ve korunması alanında uluslararası alanda bir örnek teşkil etmesi sağlanacaktır.

-Dijital sergiler ve müzayedelerle sanat eserleri global pazara açılacaktır.

Proje Kapsamı:

1-Sanat Eserlerinin Dijital Tescili

-Bluetooth beacons etiketlerle sanat eserlerinin tescil edilmesi ve dijital kimliklendirme.

-Eserlerin yapılış yılı, sahiplik bilgi ve satış geçmişlerinin kayıt altına alınması.

2-Dijital Platformların Oluşturulması

-Tescil ve takip sistemi için geliştirilecek uygulamalar.

-Web tabanlı platformlar ve mobil uygulamalar.

3-Eğitim Programları

-Sanatçılara ve proje personeline dijital platformların kullanımı konusunda eğitimler.

-Dijital sergileme ve eser tescil işlemleriyle ilgili farkındalık oluşturulması.

4-Sanat Eserlerinin Değerlendirilmesi ve Takibi

-Gerçek zamanlı değerlendirme sistemleri.

-Eserlerin ulusal ve uluslararası müzayedeler ve sergilerde takibi.

5-Yasal Prosedürler

-Sanat eserlerinin yurt dışına sergi veya satış mukabilinde çıkartılması noktasında yasal gümrük mevzuatında ve yasal kopyalama süreçlerinin yönetilmesi.

Projenin Gelir Kaynakları ve Sürdürülebilirlik:

1-Üye Aidatları: Proje sürecinde ve sonrasında GESAM'a üye olan sanatçılardan alınan aidatlar önemli bir gelir kaynağı olacaktır. GESAM'ın geniş üye ağı, projenin finansal sürdürülebilirliğini destekleyecektir.

2-Dijital Kimliklendirme ve Tescil Ücreti: Sanat eserlerinin dijital olarak tescil edilmesi ve Bluetooth beacons etiketlerle kimliklendirilmesi hizmeti için belirli bir ücret talep edilecektir. Bu ücret, proje gelirlerini artırırken GESAM'ın finansal yapısına katkıda bulunacaktır.

3-Müzayede GESAM Payı: Sanat eserlerinin müzayedelerde satışından alınacak belirli bir pay hem GESAM'ın projelerine hem de bu projenin devamına yönelik kaynak sağlayacaktır.

Sanat Eserlerinin Kopyalanmasının Olumsuzlukları:

Sanat eserlerinin izinsiz kopyalanması hem ekonomik hem de sanatsal değer kaybına neden olmaktadır. Eserlerin orijinal hali korunmadığında:

- Sanatçının emeği ve hakkı gasp edilir.
- Kültürel mirasın değeri azalır.
- Sanat eserlerinin gerçek değerine ulaşması engellenir.

Bu proje ile:

- 1-Sanat eserlerinin tüm geçmişi kayıt altına alınarak sahtecilik önlenecektir.
- 2-Sanatçıların eserlerinden pay alabilmeleri sağlanacaktır.
- 3-Ulusal bir veri tabanı oluşturularak, eserlerin yasal olarak korunması mümkün hale gelecektir.

Beklenen Sonuçlar:

- 1-Tüm sanat eserleri dijital olarak kayıt altına alınmış olacaktır.
- 2-Sanat eserlerinin takibi ve korunması sağlanacaktır.
- 3-Sanatçıların eserlerinden kalıcı pay almaları temin edilecektir.
- 4-Sahtecilik ve yasa dışı kopyalamanın önüne geçilecektir.
- 5-Dijital sergi ve müzayede sistemleri ile sanat eserleri daha geniş kitlelere ulaştırılacaktır.
- 6-Türkiye'nin sanat eserleri tescil ve takipte öncü bir ülke haline gelmesi sağlanacaktır.
- 7-GESAM'ın finansal gücü artarak, sanatçılara yönelik daha fazla etkinlik ve destek programı gerçekleştirilebilecek.

Sonuç: Sanat Eserleri Tescil ve Takip Projesi, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı desteği ile hayata geçirildiğinde, sanatçıların hakları korunacak, sanat eserlerinin sahtecilikten arındırılması ve değerinin korunması sağlanacaktır. Bu proje, Türkiye'nin sanat ve kültür mirasının uluslararası alanda daha etkin bir şekilde temsil edilmesine katkıda bulunacaktır.

Bu Proje, GESAM'ın Türk sanatını ulusal ve uluslararası platformlarda tanıtmaya misyonunu güçlendirecek, sanatçıların haklarını koruma ve sanat eserlerini geleceğe taşıma hedeflerini de destekleyecektir. Bu yönüyle, proje hem GESAM'ın kuruluş amaçlarına hizmet edecek hem de sanat dünyasına kalıcı katkılar sağlayacaktır.

Telif sorunlarını masaya yatıran Telif Hakları Sempozyumu'nun beşincisi Doğu Üniversitesi Çengelköy Yerleşkesi'nde başladı. Sempozyum açılışında konuşan Telif Hakları Derneği Başkanı Cafer Vayni, mevcut telif yasasının eser sahibinden çok sermayeyi öncelemesi nedeniyle hukuki sorunların 'kangren' haline geldiğini belirtti. Bu durumun ülkeyi 21. yüzyılın küresel rekabetinde geri bıraktığını vurgulayan Vayni, "Bu yarış ıskaliyoruz, telif yasasını revize etmeliyiz" çağrısında bulundu.

Cafer Vayni

Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın katkısıyla, Telif Hakları Derneği ve Doğu Üniversitesi'nin iş birliğinde düzenlenen 5. Telif Hakları Sempozyumu başladı. Her yıl takip ettiğimiz Telif Hakları Sempozyumu, ülkemizde telif hukuku alanında parça parça yürütülen tartışmaların sistematiğe ve bimsel bir zemine birleşen yekün bir çalışma olarak öne çıkıyor. Sempozyumun her yıl yayımlanan tebliğler külliyatı da, Türkiye'deki fikri mülkiyet mevzuatında yer alan kronik aksaklıkları giderme çabasında olan yasa yapıları için zengin bir veri kaynağı sunuyor. Bu bağlamda, telif konusunda her yıl kültür sanat sektörünün bir alanında yaşanan sorunların masaya yatırılması ve tartışılması sağlayan Telif Hakları Derneği Başkanı Cafer Vayni'nin adanmışlığı var. Keza, sempozyuma gösterdiği istikrarlı destek dolayısıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı'nun vizyonu da bir övgüye hak ediyor.

Doğu Üniversitesi Çengelköy Yerleşkesi'nde gerçekleştirilen sempozyumun bu yılki "Güzel Sanatlar Telif Hakları" odaklı ise, yasa koyucunun en acil müdahale etmesi gereken alanlar; yapay zeka, NFTler, döme sanatı gibi yeni sanat formlarının eklenmesiyle düzenleme boşluğuna net bir dilde işaret eder nitelikte. Özellikle, Türk hukuk sisteminin dijital çağ karşısındaki yavaş açılmasını tüm çabaklığıyla gözler önüne seren sempozyumda tebliğ sunan 27 kişilik bilimsel heyet, her yıl olduğu gibi bu sene de tartışılacak konularla yasa koyuculara yönelik kapsamlı bir yıl haritası çizdi.

■ CAFER VAYNI: ESER SAHİBİ DEĞİL SERMAYE SAHİBİ ÖNCELİYOR: Sempozyumun mimarı Cafer Vayni, açılış konuşmasında hukuki açmazı teşhir masasına yatırarak, telif

**KÖZEL
SALİHA
SULTAN**

salihasultan@gmail.com

TELİF HAKLARI SEMPOZYUMU'NDA ACIL YASA ÇAĞRISI:

21. yüzyılın telif yarışını ıskaliyoruz

TELİF HAKKI ESASINDA BİR MEDENİYET SÖZLEŞMESİ

Sempozyum açılışındaki diğer konuşmacılar da, telif hakkının salt bir ticari hukuk enstrümanı değil, toplumsal bir değer yarattığı konusunda mütakamil bir tanım sundular. Doğu Üniversitesi Rektör Yardımcısı Prof. Dr. Erkut Altındağ, telif hakkı için "Aslında bir hukuk meselesinden öte, insan emeğine duyulan saygının kurumsallaşmış hâlidir" diyerek konunun vicdani boyutunu öne çıkardı. Bu teorik ağmaz, kendi filmi üzerinden yaşadığı dramatik karsan deneyimiyle somutlaştırdı: "Filmimiz Amazon'da yayımlandıktan sonra sadece 12 saat içerisinde Türkiye'deki 35 farklı korsan film sitesinde düştü." Hukuk Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Serhat Sarıozen ise telif hakkına üst düzey bir anlam yükleyerek, bunun insan yaratıcılığının kutsallığını muhafaza eden bir "medeniyet sözleşmesi" olduğunu ifade etti.

konusunun uluslararası rekabet açısından kritik önemini vurguladı. Vayni, mevcut hukuki iklimin temelinde yatan sorunu "Çünkü sermaye ve eser sahibi tercinde, eser sahiplerini değil de sermaye kesimini öncelleyen bir anlayış söz konusu" cümleleriyle tanımladı. Bu tercinin telif alanında yaratıldığı

krizi ise şu sözlerle derinleştirdi: "AB müktesebatının bu kıs açısı yerleşmediği sürece bu alanın kangren olmuş sorunları devam edecektir." Vayni, bu ihmalin doğrudan dünya çapında bir ekonomik kayba yol açtığını dikkat çekerek, "21. yüzyılda dünya rekabetinde gittikçe payı artan fikri

mülkiyet konusunda Türkiye'nin rekabet edememesi, buradan pay alamaması demektir. Biz bu yarış ıskaliyoruz, ıskalamayız" sözcüleriyle açılan sürdürülebilir ve hak ihlallerinin önüne geçebilir bir telif yasasının yeniden revize edilmesi gerektiği çağrısında bulundu.

FSEK DİJİTAL İHTİYACA CEVAP VEREMİYOR

■ Sempozyumun ilk gün oturumları, Fikri ve Sınai Haklar Mevzuatının (FSEK) güncel ihtiyaçlar karşısındaki dar kalıplarını teyit etti. Uzman tebliğler, özellikle eser sahipliği kriterlerinin teknolojik gelişmeler karşısında yeniden tanımlanması gerektiğini güçlü argümanlarla savundu. 'Maymun Selfie Davası' örneği ve 'Yapay Zekânın Fırcası' gibi başlıklar, güzellik sanat eserlerinde 'hususiyet' kavramının geldiği son noktayı inceledi. 'Trump Tapes' örneği üzerinden yapılan müzayeseli hukuk analizleri ise kamu yaran, sanatsal ifade özgürlüğü ve telif hakkı dengesinin kurulmasını Türkiye'nin mevcut ceza hukuku hükümlerinin yetersizliğini ortaya koydu. Sempozyumda sunulan bu derinlikli analizler, TBMM'de telif mevzuatına yönelik atılacak adımlar için yasa koyucuya şık tutaracak bilimsel zemini hazırlar nitelikteydi. Sempozyum bugün de 'Dijital Sanat Eserlerinde Telif Hakları' ve 'Güzel Sanat Eserleri Bağlamında Döme Sanatı ve Telif Hakları' gibi yeni nesil konuların ele alınmasını devam edecek. Yarış meşurlarının da aralarında bulunduğu akademisyen ve sektör temsilcilerinin katılımıyla gerçekleştirilecek panelin ardından yayınlanacak sonuç bildirgesiyse sona erecek.

BU ELMA KİMİN?
- Prof. Dr. Nermin Özcan ÖZER'e... -

Dalında bir elma gördüm.
Şu hepimizin bildiği(!)
Aşk gibi salınan bu meyve kimin?

Sanatı gördüm mü durumum orda.
Bunu kim, kime ve niçin yapmış diye...
Çarpıldığım gibi Süleymaniye'yi ilk gördüğümde!

Aman ha, alınmasın öteki eserler!
Sultanahmet, Ayasofya, Selimiye...
Hepsi içimde süzülen "şanlı birer hikâye..."

Bak ki hikâyesi var her taşın, kuşun...
Mali olmasın diye sonsuz unutuşun...
Sorgusuz sualsiz ey yolcu nereye?

Eski bir konakta gördüm o elma ağacını.
Meyveleri, yaprakları kadar hatırası var.
Yani ki bir vedâya hazırlanıyordu yaz.

Elma ağaçlarını "görmeyen" var mı?
Hani o kırmızı, beyazlı çiçekler açar!
Bütün ağaçlar gibi "kendi halinde..."

"Kendi halinde..." dediysem ihmale gelmez.
Dahası en cümbüşlü besteler de "kendi halinde..."
Mesrur, mütevekkil bir ağaç görmüşüm, hey!

Dur, bak; her ağaç gibi işinde gücünde...
Sessiz ve derinden gece gündüz mesai...
Ahmet Haşim anlatmış bunu bir denemesinde.

Bir kıpırtı mı var; hayat var orda.
Hayat bir hareket, renk, ses, heves...
Aynada gözlerinde gördüğün: "Ân, şu ân, yaşanan.

Sen sensin; sen senin mi; sen kimin?
Bir hayat var üstünde; dalında bir elma gibi...
Sen, sana takılmış bu insan/lık meyvesi...

Bu hayat dalında salınan hülyaların...
Uykularında uyanan o pırl rüyaların...
Kök, gövde, yaprak, dal; bu meyveler kimin?

Her nefes çiçek gibi açıp solan hayatın...
Bir sanat her adımın, bakışın, salınışın...
Bu adım, bakış, salınış; bu zenginlik senin...

Zenginsin; gözlerin o dalda bir elma gördü.
İncecik sapıyla tutunmuştu dalına.
Koca duvarlı, telli konağın bahçesinde...

Metruk hatıradı, rüzgârla oynaşan eski perdeler...
Susmuş kahkahaların tozlu camlarda izi...
Bu cumbalı evler ki tarihin bu son sözü...

Kimin bu bahçeli ev; tapuya sorsak söyler.
Ali'den Veli'ye, Hasan'dan Hüseyin'e...
Yok da bu daldaki al benekli elma kimin?

Bu kolundaki saat senin de ya bu ela gözler?
Dişlerim düşüp gidiyor; bu dişler kimin?
Düşlerimdeki Leylâlar, Aylalar benim değil...

Bir de neye baksam ücret, para pul...
Telif melif diyorlar; yaka paça cüzdanim...
Vicdanım çok vicdanlı: "Ödemeyi yap!" diyor.

Saçımdan tırnağıma baktım hepsi inayet...
Zimmetli imiş meğer bu bana bunca himmet.
Sade niyet dışında sermayem yok nihayet.

Hayal sinemasına bir telif yazılır mı?
Düşündükçe durdukça kabarıyor fatura.
"Yıldızlara göz kırptın!" diye dayansalar kapıma?!

Şair ne hoş söylemiş bir yerden ayrılırken:
"Ey belde, hayalimde nen kaldıysa helal et!
Ya gönül kıra kıra o gitmeler... ihanet...

Ben yoluma giderken tuttun yoluma çıktın.
Adın Leyla, adın Şirin ya Ferhat ya da mecnun...
Bu kalp bizim miydi ki ne bu aşk denilen cünun?!

Dalında salınan elma, ey ezip geçtiğim papatya!
Cahit gibi koklamadan attığım gül demeti!
Bir helâllik ne olur: Allah'a ismarladık...

YÜZ YÜZE KONUŞMALAR - 2 CİLT

